

בס"ד
מסמך בנושאי יהדות
מיועד לזיכוי הרבים

ניתן להכניס אל תוך אתרי האינטרנט

החוברת נכתבה בשפה השווה לכל נפש,
ומסבירה באופן בהיר שאלות מהותיות בחיים.

החוברת מכילה שמות קודש,
נא לשמור על קדושת החוברת,
טעונה גניזה.

אמת

!!! חשוב !!! מאד !!! לקרוא !!!

המסמך שואף לנתח את שאלת האמונה בצורה רציונלית, להוכיח ולהסביר האם נכון להאמין ולקיים מצוות. הוא מנסה לענות על שאלות שבד"כ נשאלות על הדת ועל הבורא, מבאר תפיסות שגויות ותפיסות נכונות ביהדות, דן גם באלטרנטיבות לאמונה, בתפיסות אחרות או בשאלה לשם מה בכלל כדאי לברר את כל הנושא. המסמך מגיע עד לדיון בדור אחרון, האם אנחנו הדור האחרון וכמה זמן הוקצב לחופש הבחירה שלנו... הוא בנוי במבנה הוכחתי, כל פרק פותר נושאים הקשורים אליו וגם מלמד נקודות החשובות להמשך, לכן כדאי לשמור על סדר קריאה רציף ולא לקפוץ קדימה (ההוכחות נשענות נדבך על נדבך). הרבה שאלות העולות לקורא במהלך הקריאה יענו וייפתרו בהמשך, פשוט חייבים לשמור על סדר אז לא להתיימש באמצע. כל קורא עשוי למצוא כאן פתרונות לשאלות מסוגים שונים - שאלות פילוסופיות, מדעיות או תפיסיות. לא כל השאלות מציקות לכל הקוראים וחלק מן התשובות עלול להיות פחות מובן עקב חוסר הכרות עם נושא התשובה, אך כל אחד אמור להתמקד בשאלות שחיפש ואינו חייב להתעמק בכל הסוגיות בכדי להבין את המסמך. עם זאת, כדאי לפחות לרפרף על כל הנקודות בכדי לא לפספס הוכחות והסברים חשובים.

מה שמרתיע יהודים טובים מלהכנס לנושאים מעין אלה הוא בד"כ נוחות, חוסר רצון להכביד על עצמי מתוך ראיית היהדות כדת קשיחה בסופו של דבר. נאמר בקצרה שאף יהודי לא נכנס לדת או מתקדם בה בעל כורחו, אלא מרצונו הטוב בלבד. הדת לא דורשת מאף אדם להתקדם מהר, ההיפך, מי שיקרא מסמך זה ויסכים עימו יצטרך לכל היותר למצוא שעור תורה נחמד ללכת אליו פעם בשבוע, זה כל הסיפור. למה? על כך במסמך.

חז"ל הקפידו לימור בכל מקום דברים בשם אומרם, בשם החכם שאמר אותם, שכן כל האומר דברים בשם אומרם מקרב את הגאולה. במסמך זה בהרבה מקומות רשומים דברי רבותינו ללא ציון החכם שאמרם, אך הדבר לא נעשה שלא לטוב חלילה, אלא מסיבות שונות של קריאות, ראייה למי מיועד מסמך זה ומה מתאים לו, ומפאת זכרונו הטעון שיפור בע"ה של הכותב. ה' יהיה בעזרנו ויראה את כוונתינו הטובה. מודה אני לבורא עולם שזיכני לכתוב מסמך זה ולהיות שותף בעבודה למענו.

ק ד ו ש ת ה ג ל י ו נ - במסמך זה רשומים דברי תורה, לכן אסור להשליך אותו לפח חלילה, לא לשים אותו על הרצפה, לא על מיטה שישנים עליה, לא להניח עליו ספרים ושאר דברים. אם הוא על המחשב נא לא לקרוא בו בשבתות וחגים, אנא כבדו זאת. ספרי קודש כמובן שאפשר להניח עליו.

בנוסף לספרי רבותינו הנפלאים, נודה לכמה מחכמי ומסייעי הדור:

- א. לתלמידי החכמים, אברכי הכולל "אש-דת", שסייעו בידע, מקורות וביקורת על הכתוב.
- ב. לפרופ' מיכאל עובדיה, על הסיוע בנושאי מדע ואבולוציה בפרק ה.
- ג. לאתר - www.mechon-mamre.org - מספק תנ"ך מנוקד מעולה.
- ד. לאתר - kodesh.snunit.k12.il - מספק מקורות תלמוד, רמב"ם ועוד.
- ה. לרב יוסף גבאי, מחבר ספר "מסילות אל האמונה", באיסוף המקורות והגילויים הרבים המופיעים שם.
- ו. לרב יהודה חיון, מחבר הספרים "אוצרות אחרית הימים" - הלכה, באורים ומקורות בנושא אחרית הימים.
- ז. לרב זמיר כהן, במתן מקורות הנביאים בהרצאות על אחרית הימים.
- ח. לכל האנשים שתרמו בידע שנכנס למסמך זה.

הכותב מאשר לכל המעוניין להפיץ גליון זה בכל דרך, ללא כוונת רווח ולשם שמים בלבד.

מקום שתהנו.

תוכן הענינים

א. הקדמה (עמ' 1-5)

- למה לנסות לדעת מהי האמת? • איך מחפשים אמת אובייקטיבית? • איך אפשר להוכיח שהיהדות נכונה?

ב. אמונה בבורא עולם (עמ' 6-12)

- מציאת הוכחה לבורא עולם.
- **תפיסות שונות**: טענה המשלבת את המפץ הגדול- בעיות התאוריה בהקשר לבריאה, המבט הדתי בעניין הגדרת הבריאה. הפיסיקה תגלה את האמת • אבולוציה (הפנייה לפרק ה).
- **קושיות על הבורא**: דעה פסיכולוגית- מדוע התפתח המושג דת, בורא? • האם הקב"ה יכול ליצור אבן שלא יכול להרוס? • **ההסבר הדתי**: • מהי ההסתכלות הדתית על הקב"ה, מה כן אפשר לדעת על בורא עולם • חלוקה דתית של חוסרים בידיעה.

ג. תורה ונביאים אלוקיים (עמ' 13-33)

- **גילויים בתורה**: • כשרות בהמות • מה כדאי ללדת, בנים או בנות? • ברית מילה ביום השמיני • עשר המכות בפירוס 'איפואר'.
- **נבואות**: • הקדמה- הסבר כללי בדבר נבואות • נבואת בבל • הכותל המערבי • חורבן בית שני • נבואת השואה • מצבנו בגלות.
- **האפשרויות השונות למקור התורה**: • אולי התורה נתנה ע"י חזירים? • האם היתה אוכלוסיה חכמה מאד לפנינו בעולם שידעה הכל? • סיכום ביניים- הבחירה בתאוריות פילוסופיות.
- **האם התורה ניתנה מאת הקב"ה**:
 - הקדמה- כיצד נתקבלה התורה.
 - א. כיצד התהוותה דתינו והאם אבותינו הנחילו שקר לדור ההמשך?
 - ב. האם אנחנו עם של פתיים?
 - ג. אולי הדת נכפתה ע"י משה רבנו בכח הזרוע?
- **הסבר דתי על עוצמת התורה**: • תכלית ומהות סיפורי התורה, העניין בלימוד תורה.
 - ד. האם מנהיגנו פעלו מאינטרס אישי?
 - ה. התהוותן של הדתות האחרות לעומת שלנו.
 - ו. חוכמה אלקית, או אנושית?
 - * סיכום הטיעונים.

ד. תורה שבע"פ, חכמים ופוסקים (עמ' 34-55)

- הקדמה- דורות התורה שבע"פ • הקושי החילוני • עקרונות היהדות לגבי חכמים • הבהרות לגבי אופי דברי חז"ל.
- **גילויים**: • דבש דבורים • עובר וולד • הידעתם שהעולם עגול? • מספר הכוכבים בבריאה • חיזוש הלבנה • נרתיק החמה • סכנת עקרות וסיבתה • שמיעת העובר והשפעתו על האם • פתיית שלג ורעמים ייחודיים • כשרות דגים.
- **נבואות**: • גרמניה • נבואות הדור האחרון (הפנייה לפרק ח).
- **הסברים ושאלות לדיון**:
 - א. חלוקת פרשנות התורה (פרד"ס) ומחלוקות בין הפירושים.
 - ב. כיצד רבותינו ידעו מה שידעו?
 - ג. הוכחות וביסוס לרוח הקודש אצל רבותינו האחרונים.
 - ד. כיצד נסביר שכל שקדם הזמן היינו חכמים יותר?
 - ה. למה מלכתחילה לא נכתבה התורה שבע"פ?
- סיכום פרק חז"ל.

ה. שאלות במדע (עמ' 56-73)

- **האופי האנושי נכנס למדע**: • העובר האנושי • מניין המסקנה שיש חיים נוספים ביקום?
- **הטבע והתהוות העולם** - כיצד מתיישבת היהדות עם ראיות המדע בנושאים אלה.
 - דוגמאות לחוסר הבנה במהות החומר.
 - הכל ע"פ היהדות: • התנהלות הטבע • עניין ההכרחים • סיבת קיום הטבע • מהות הטבע חוקי.
 - עניין השכבות הגאולוגיות • התהוות היבשות • שאלת הדינוזאורים.
- סיכום עניין הטבע והתהוות העולם.
- **אבולוציה ויצירת חיים**
 - הבעיות באבולוציה: • התפרקות החומר • הגוף מלמד את הגנים • מחסור חמור בצורות ביניים • סיכום הבעיות.
 - הסבר יהודי לתופעות אבולוציוניות: • צורות ביניים, בני אדם וקופים • למה יש מעי עור, שיני בינה, ניבים וכו' • סיכום.
 - **התהוות האנושות**: • אוכלוסיה • התהוותן של שפות והפיצול בין העמים (הסבר עניין 70 האומות).
 - **נשמה וגוף, שכפול גנטי**:
 - מי מגדיר את האדם מבחינה פיזית (+ דוגמאות לסודות גנטיים ביהדות) • נשמה וגוף • האם השפעה על הבריאה היא דבר חדש?

ו. שאר דברים והסברים (עמ' 81-74)

א. למה הקב"ה לא עושה נס בכדי שאני יאמין בו?	ז. מדוע יש חוזרים בשאלה למרות שידועים מזה הדת?
ב. צדיק ורע לו, רשע וטוב לו.	ח. עד היכן מותר לחקור ולשאול?
ג. למה הקב"ה פועל בעקרון מידה כנגד מידה?	ט. יש דתיים שעושים דברים שדתיים אחרים לא עושים, איך זה?
ד. אני לא פוגע באף אחד, זה יותר חשוב מלהיות דתי לא?	י. מדוע אי אפשר להתייחס לכל הנסים ולכל להשתלשלות
ה. איך זה שקוראים לנו עם סגולה, אנחנו אור לגוים?	עמנו בתור מקרה?
ו. מיהו השטן ע"פ היהדות ומה תפקידו?	

ז. מהות העולם בזעיר אנפין (עמ' 84-82)

• בריאת אדם הראשון, חטא אדם וחווה.	• מידע רלוונטי (סיבת מעשיו של שלמה המלך ועוד).
• החזרת העולם למצבו טרם החטא, כיצד?	

ח. הדור האחרון (עמ' 110-85)

• כמה פעמים טעו וחשבו שהמשיח מגיע? • מהן האפשרויות לגבי זמן בואו של משיח • כיצד טעו כלכך הרבה דתיים?
• העבר - נבואות השתלשלות עמנו מן הגלות עד לשובינו ארצה: גלותינו השנייה וחיינו בצל הגוים • מצב הארץ בגלות • הבטחת שובינו לארץ ושגשוגה • מה לגבי עובדת נוכחותם של הערבים בארץ? • באיזו זכות באנו לארץ כשאיננו מקיימים מצוות כעם? • סיכום נבואות העבר.
• ההה - האם הדור האחרון הוא אנחנו? נבואות מאפייניו של הדור: • דברים שכבר הזכרנו • דברי תנאים על אופי הדור • דברי זוהר על הערב רב, השלטון והשררה • דברי זוהר על לומדי התורה והעשירים בדור האחרון • דברי ר' אליעזר הגדול על בני ישמעאל ועלינו.
• לקט אמירות נוספות של חכמים על הדור האחרון • סיכום נבואות ההה על אופי הדור האחרון.
• העתיד - נבואות גוג ומגוג והאם הן כבר החלו? באור דברי חז"ל • האם ישנה נבואה מובהקת לגבי זמן הקץ: • נבואת דניאל.
• תחילת שלבי גוג ומגוג: • נבואת זכריה (כולל כבישת ארה"ב את עירק בימינו) • פרקי דר' אליעזר.
• רגע בואם של הגוים לארצנו: • נבואת יחזקאל (השוואה לימינו) • סיכום המלבי"ם לגבי סדר הכוחות והפלישה.
• מה יהיה איתנו לקראת המלחמה המדוברת.
• איך מתואר הסוף: • תרחישים • פרוט התופעות הטבעיות והניסיות שנראה • מה יקרה לעמים בארצנו ובארצותיהם.
• כיצד ייבחן הדור, מי מאיתנו יהיה זכאי? • דעות לגבי מספרי הזוכים ע"פ נבואת זכריה • דברי זוהר על נחמת לומדי התורה ועל הצפון לרשעים.
• !!! אזוהרה בלימוד קבלה אצל חילונים !!!
• מדוע חבלי משיח קשים? • עניין תיקון הנשמות • סיבת ריבוי הצרות.
• תשובה בדור האחרון: • נבואות התשובה בספר דברים ובנביא הושע.
• סיכום נושא הדור האחרון: • כמה זמן נותר ולפי מה אפשר למדוד אותו.

ט. היכן חופש הבחירה שלי? (עמ' 123-111)

• כמה חופש יש לנו בעולם החילוני? • מדוע אנו כלכך רוצים חופש? • החופש נותן בחירה או מגביל אותה?
• כמה חופש/אושר יש בעולם היהודי? • מצווה ושכרה בצידה • השפעה אלוקית על מצב הרוח.
• ממה מושפעת ועל מה משפיעה בחירתו של האדם ע"פ היהדות? • קביעת גורל האדם • השפעה על האדם דרך תכונותיו • השפעה על דעותיו ומצב רוחו של האדם • יצר טוב, יצר רע • התנאים בהם הנשמה גוברת על היצר הרע (עניין לימוד תורה בכוונים שונים) • חופש הבחירה של פרנסי הדור.
• סיכום חופש הבחירה.

י. שורה תחתונה (עמ' 130-124)

• דברי סיכום.
• הטראומה שבקבלת האמת • נפריך מספר חששות וידיעות חילוניות על חזרה בתשובה.
• הליך חזרה בתשובה (בקלות) לפי היהדות: • עקרונות כלליים • איך מתרגלים לקיים מצוות.
• סדר פרקטי לשינוי הרגלים: • גברים • נשים • איך מסתדרים בחברה?
• סיכום סופי בהחלט.

א. הקדמה

אנשים מטבעם אוהבים לחפש לעצמם תפיסות חיים שונות הנובעות מרצונותיהם ותכונותיהם. ישנם יהודים המחפשים עצמם במזרח, מסורתיים, רפורמים, "רוחניים", מספר סוגי דתיים וכו'. ישנן המון דתות בעולם, חלקן בעלות מאפיינים לא דתיים בכלל, אלא "אליליים" או רוחניים. ישנם גם המון סוגי חילוניים, כאלה שלא מאמינים בכלום, כאלה שסגלו לעצמם עקרונות מוסריים או "אמונותיים" כלשהם, שניסו למלא חלל רוחני או זמן פנוי בתשובות שונות ומשונות.

הרוב המוחלט של התפיסות נובע מהיות האדם יצור רוחני ולא בהמתי לגמרי (בד"כ), כזה שלא יכול להתקיים ללא רוחניות- ללא רגשות, מוסיקה, שלווה נפש, עיסוק, ואכן הרבה תפיסות שואפות לספק צרכים אלו.

את כל התפיסות הדתיות והלא דתיות ניתן לחלק לשלוש קטגוריות המשלבות בין:

אמת אובייקטיבית- שהיא נכונה וקיימת בדיוק כמו כל דבר שאנו רואים בעין ולא יכולים להתכחש לו, לבין חשק או צורך- שבו אין אנו טורחים לבדוק אם הוא אמיתי, אלא רק האם הוא עושה לי טוב, אם הוא נראה לי.

א. ישנן תפיסות הטוענות שמה שטוב לי הוא הדרך לחיות כגון- יוגה, טאי-צ'י וכיוב'. הן אינן טוענות כי הם אמיתיות, אלא דרך לספק חלל רוחני שיש באדם המביא אותו לכדי שיעמום, תסכול וחוסר תפקוד ביומיום או סתם לתחושת ריקנות מרגיזה.

ב. ישנן תפיסות הרוצות להחשב כדת על ידי שילוב בין צורך לבין אמיתויות אלוהיות מסוימות- ראה כתות הודיות (ויש הרבה...). בקטגוריה זו ישנן שתי בעיות מרכזיות: 1. מה לעשות שאמת מטיבעה צריכה הוכחה או ביסוס והכתות הללו אינן מתאמצות להוכיח את אמיתותן (לכאורה), כגון- האם האליל שמאמינים בו קיים. לחילופין, אם כבר יש איזו שהיא טענה יפה לגבי אמיתות האליל קל מאד לסתור אותה.

2. תפיסות אלו מכניסות מינון משתנה של צרכים אישיים כחלק מהדת (כל אחת בכמויות שלה) וטוענות כי הצרכים הללו הם חלק מהאמיתות הדתית עצמה, כלומר יש כאן צורך במסווה של אמיתות. דרך הצרכים הללו ניתן ליצור כת אבסורדית לחלוטין שכל מטרתה היא סיפוק צרכים, ראה למשל כתות השואפות לספק את תאוות הגוף בכדי להגיע לרוחניות ולהבנת האלילות. נו באמת... בד"כ תפיסות כאלה נובעות מהרצון לעשות מה שבא לי מבלי להודות בכך, במסווה לגיטימי של דת.

ג. התפיסה שלישית הינה זו השואפת למצוא אמיתויות בלבד ולבנות את החיים על פיהן. לקטגוריה זו נכנסות שלוש הדתות הגדולות- יהדות, אסלם ונצרות, כל אחת פונה אל האמת האלוקית האחת והיחידה ולכן לא אמורה להכניס צרכים אישיים כחלק מהחוקים שבה, הכל נמדד לפי האמת ואמת אפשר להוכיח, להסביר ולנסות להפריך, כל טענה צריכה להבדק ואין מקום לדעות ללא ביסוס בבחינת האמת.

למה לנסות לדעת מהי האמת?

א. משהו מכל התפיסות לעיל חייב להיות נכון. בין אם התפיסה היא דתית ובין אם חילונית בסופו של דבר תהא אמיתות אחת בלבד, שהרי התפיסות סותרות אחת את השנייה לפחות בחלק מן העקרונות. בחיינו אנו יכולים להיחשב אנשים אחראיים מאד- במציאת עבודה, השקעה בפרנסה, חינוך הילדים ותכנון חיינו בטווח הארוך. אנו מבררים ושואלים המון שאלות לצורך כך ובאמת מי שמתכנן יותר קדימה נחשב ליותר אחראי וחכם. אך מה לגבי שאלת החיים עצמם, האם אותה יהיה אחראי מצדנו לזנוח? ישנן כלכך הרבה תופעות רוחניות לא מוסברות, דתות מרכזיות חזקות ששרדו אלפי שנים וכו', למה באלה לא נחקור כמו בשאר הדברים בחיים, אולי משהו מזה נכון? אולי נפריך אותן בקלות, אך הסיכון שמשוהו נכון מחייב כל אדם אחראי לבדוק מעט את הנושא בדיוק כפי שבדק המון דברים ביומיום. חובת כל אדם כלפי עצמו לוודא האם הוא צודק בתפיסתו, האם היא שלמה, האם היא דעה בעלמא, האם היא צורך במסווה של אמת וכו', שהרי מה יקרה אם ימות ואז יבין שטעה, אולי בכל זאת יש אמת רוחנית? אולי טעה בחלק ואולי בכל...

לנסות ולברר מה קורה (אם קורה) לאדם לאחר המוות זו החשיבה בטווח הכי ארוך שיש (ולכן גם הכי חכמה ואחראית). שאלת החיים הרבה יותר חשובה מכל שאלה אחרת בחיינו, שהרי אם יש מהות כלשהי לאחר המוות היא בטח יותר חשובה מדיון בבחירת מקצוע, מה לקנות, איפה לטייל ומה לאכול. כל ההחלטות שנחליט בחיים יגיעו אל סיומן ברגע המוות ואז מה? אז כל אלה לא ישנו מלבד ההחלטה שנעשה בשאלת החיים.

ב. האם צריך לחפש ולהבין את כל הדתות והתפיסות בכל העולם? לא נראה שיש זמן לכל זה ולאור החלוקה לעיל אפשר לסתור את רוב הכתות המיסטיקניות ברגע אחד, הן לא אמיתיות. לכאורה קשה יותר עם שלוש הדתות המרכזיות ועם תפיסות חילוניות המהוות אלטרנטיבה לבריאה אלוקית, על כל אלה נדון.

ג. אם נזכור לרגע שאנו יהודים נראה שבבחינת הדתות יותר הגיוני לשאול האם היהדות היא האמת, זאת כיוון שהדבר קרוב אלינו, אנו יהודים ואבותינו עד אברהם אבינו היו יהודים (זה הרבה הרבה זמן), טכנית מבחינת אנשים ומידע אנו חיים בסביבה יהודית וסביר יותר שכנחנו ונתעניין בדת זאת תהיה היהדות כשם שאמריקאי או אירופאי ייגש לנצרות (סביר להניח). בנוסף, יש מספר עובדות שבמבט מהיר מציפות אותנו מעל הכלל, כגון עובדת היותינו העם העתיק ביותר למרות היותנו המפוזרים ביותר (אבסורד כשלעצמו), או עובדת היותנו הדת הכי המוערכת מבחינת מוסר ותרבות ע"י כלל הגוים לאורך ההסטוריה, ראו למשל את דברי ניטשה על כך שחוכמת יוון ורומא לא מגיעה לקרסולי היהדות, או דברי פסקל על היות תורתנו החוקה המשוכללת ביותר למרות היותה הקדומה ביותר (עוד ממצא לא הגיוני) וישנם עוד רבים. עם זאת, נדון כאן גם בדתות האחרות לשם בחינה והשוואה באותו אופן של חקר האמת.

איך מחפשים אמת אובייקטיבית?

נגדיר קצת מהי "אמת" - אמת היא דבר אובייקטיבי ולא תלוייה באדם או בחשיבה, אם היא קיימת אזי היא נכונה, לא קיימת - לא נכונה. קיום אינו רק קיום פיזי בעל נפח, אלא גם קיום רוחני, למשל - $2=1+1$ היא אמת אבסולוטית חסרת גוף. משום מה אנשים חושבים שלא ניתן למצות את חקר האמת, אך מי שבוחן לעומק דברים רואה שזה אינו נכון. בכדי לברר אמיתויות אנו צריכים להקדים ולנתק מספר גורמים בעצמינו שיגרמו לנו להיות סובייקטיבים, לתת תשובות של רצון וצורך במקום תשובות אמת של נכון או לא נכון. צריך לחשוב בצורה מסודרת, לבחון מהם טענות, לנסות לתקוף אותן, למצוא סתירות וכדו', לחשוב מה יוכיח שהדת נכונה או לא, לעבוד בצורה של שאלה ותשובה מבלי לערבב בין נושאים שלא לצורך.

הגורמים שרצוי לשים אליהם לב ולהמנע מהם בבחינת אמיתותה של דת הם:

א. רצון - זאת בעיה ראשונה במעלתה השלילית. רצון הוא דבר סובייקטיבי וברור שאינו מתאים לכאן, מה שבה לי לעשות הוא בד"כ הפוך ממה שנכון לעשות וחייבים להשאיר את הרצון לרגע בצד. כדאי להימנע ממשפטים כגון - "אני חושב כך...", או "לא נראה לי...", "בד"כ הם מבטאים רצון ולא אמת. השאלות שאינן מבטאות רצון הן - "מדוע אתה חושב כך...", מה ההוכחה ומה ההסבר".

ב. החשש מהמסקנות - זו בעיה שניה ולא פחות בעייתית מהרצון. ישנם יהודים נהדרים שאינם רוצים לעשות צעד אחד בכיוון היהדות כמו ללכת לשיעור תורה מעניין וכדו', לא כי אינם מעוניינים בו ספציפית, אלא כיוון שידעים שהיהדות לא תיגמר בזה, בסוף התהליך ממילא מדובר בלהיות אדם דתי וזה נראה למתבונן מהצד מאד קשה ומגביל. יהודים חילוניים המחפשים רוחניות יחפשו אותה לרוב במקום אחר (אולי במסיבת טראנס) והמוצא האחרון אליו יגיעו, אם לא יספק אותם שום דבר אחר, יהיה היהדות ולפעמים גם זה במקרה. העניין הוא כזה - תהליך ההתקדמות ביהדות הוא לחלוטין לא כמו שחושבים, האדם נמצא תמיד בשליטה ולא נסחף למעשים אותם אינו רוצה לעשות. העובדה כי רבים כן ממשיכים להתקדם ולהיות יותר דתיים היא כיוון שנשמא יהודית נמשכת באופן טבעי לדבר שבקדושה, האדם רוצה להתקדם מ ע ז מ ו טוב לו עם זה, הוא לא סובל מתחושה של "עודף איסורים" והראייה שלו משתנה באופן הדרגתי ולא מורגש. לאחר שיהודי טועם מהי יהדות נשבר בו היצר הרע שמונע ממנו להתקדם מלכתחילה וגם אז הוא לא נעשה שומר מצוות ביום אחד, זה לא שכל הדתיים נורא רוצים לנסוע לים ובשבת אבל לא עושים זאת כי אסור, הם פשוט לא מרגישים את הקושי שמרגיש אדם חילוני המונע מעצמו דברים אלו. מדובר בהשפעות רוחניות על מוחנו ויכולתנו, מעורבים פה כוחות שצריך ללמוד אותם ויוסברו ויוכחו במהלך המסמך, לא מדובר כאן בסתם שבירת הרגלים פסיכולוגית שגרית כמו בדיאטה. יהודי ירא שמים ושומר מצוות לא רק שאינו סובל, אלא נהנה מאד מהמון מצוות. למה בדיוק? על כל זה בהמשך, כרגע חשוב להבהיר שאין מה לחשוש מלהנתק מהרצון כתוצאה מחשש המסקנות, אף אחד לא יחטוף לנו בלי שנשים לב את מה שאנו אוהבים לעשות ואף אחד לו עושה דבר שלא נראה לו בשום שלב. אין מושג של שטיפת מוח ביהדות, היא יותר מידי אינטליגנטית בשביל דברים כאלה, במקום זה היא מעודדת ומחנכת לחוכמה ומנביעה מתוכה את האנשים המבריקים ביותר באנושות.

ג. גאווה - גאווה היא מחלה קשה. אדם גאוותן לעולם לא יקשיב גם אם טעותו זועקת לשמים, גם אם יוכיחו לו שטעה וגם אם ינחת לו "נס" על הפרצוף. הוא רק יניף את היד בביטול ויאמר "שטויות", ועל זה אמרה התורה "ורם לבבך, ושכחת את ה' אלקיך" (דברים ח). אמר שלמה המלך - "באזני כסיל אל-תדבר, כי-יבוז לשכל מליך" (משלי כג). "עז פנים, אין לו תקנה" אמרו חז"ל ורק אדם שיפתר מתכונה קשה זו יוכל להקשיב. אגב, הדרך היחידה להפתר מגאווה היא ייסורים. כאב, סבל וחולי שוכרים גאווה ובטחון שיש לאדם בגופו ובכוחו.

ד. חיים טובים- אדם נורמלי שטוב לו בד"כ לא שואל שאלות קיומיות, על זה אמרו חז"ל שעם קשה עורף כעם היהודי חוזר בתשובה רק מתוך ייסורים. כשטוב לאדם הוא מרגיש שהטוב יכול להמשך לנצח, אך כמה אנשים כאלה הוכו בפתאומיות ע"י מחלה פתאומית או מוות, הפסדים כספיים וכיוב'? החוכמה היא לברר את האמת גם אם טוב לי מספיק בכדי להשאיר שאנן ולא לרצות לשנות את חיי, זאת שאלה של אחריות. הגויים לעומת זאת הם טיפוסים שונים לגמרי. הקב"ה ביקש מיונה הנביא שילך ויכיח את אנשי נינוה שהיתה עיר של גוים. ברגע שיונה הגיע לעיר ואמר- "עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת" מיד המלך גזר תענית ואבל מבלי לשאול הרבה שאלות. אצלנו לעומת זאת, נביאים קדושים מחוללי ניסים הוכיחו את עם ישראל ללא הועיל, אנו עם קשה עורף וע"פ רוב רק ייסורים מוציאים אותנו משאננות וחוסר תשומת לב.

ה. סלידה מדת כתוצאה מדתיים- איך אפשר להסכים או להעריך משהו שלא אוהבים גם אם הוא נכון? היום ישנם מעט אנשים שסולדים מהדת ללא סיבה רציונלית וישנם יותר הנרתעים מהדת בעקבות סלידה מדתיים מסויימים. לא מדובר על אנשים שונאי דת במובהק, אלא על כאלו שהתנהגות מצד דתיים מפריעה להם. כשבאים לבחון דת בצורה אובייקטיבית צריך להניח לדעות אלו ולהבחין בין דת לדתיים. משפטים כגון- "אני לא אוהב את הדתיים כי..." או "למה הדתיים כך וכך..." ולא משנה אם הם נכונים או לא, אינם אומרים דבר וחצי דבר על הדת (אגב, הכללות מסוג זה הינן חמורות מבחינת לשון הרע וכדאי להמנע מהן). בדורות הראשונים העם כולו היה דתי, האם זה אומר שלא היו גנבים או רשעים וכיו"ב? ברור שהיו, כעת לבוא ולומר שהדת לא בסדר כי ישנם גנבים דתיים תהיה טעות גדולה. הדת עצמה לא רק שסולדת מאנשים כאלו, אלא מוקיעה אותם בצורה גרועה פי כמה מכל ביקורת חילונית. דת לומדים מספרים, מדברי חז"ל, מאנשים שהיו צדיקי עליון. מאדם הנראה דתי דורשת הדת שלמות יתר וייצוג נאות, אדם כזה שמבצע עבירה הגורמת לאדם חילוני לזלזל בדת עושה נזק חמור הרבה יותר מחילוני שעושה את אותה עבירה, עד כדי האשמתו בחילול השם. לדתיים אין פריווילגיה לעשות עבירות, אלא להיפך, הדת דורשת שלמות מהאדם ואין זה משנה אם הוא מקיים תרי"ג מצוות או עשר מצוות, על המצוות יקבל שכר ועל עבירות ישלם בין אם יראה דתי ובין אם לאו. אז נסכם, דת לומדים מספרים המתחילים מספר התורה והלאה, לא מעבירות או דוגמאות אנושיות יומיומיות.

ו. סלידה מעקרונות הדת- ישנם עקרונות דתיים שהחברה הדמוקרטית לא אוהבת, כגון היסוד שאין האדם השליט הבלעדי בעולם, אין הוא חופשי לעשות הכל ויש מי שיכתוב לו את חייו, לא משנה כמה הוא בוגר וחזק ועשיר (וילד מוצלח של אמא). דוגמא נוספת היא תפיסת הדת כשוביניסטית, מה שמפריע לנשים. בסלידה מעקרונות דתיים אנשים בד"כ מפספסים שתי אבחנות חשובות:

1. אינטרס הדת בעקרונות שהיא משתיתה אינו האינטרס שאנו חושבים שהוא, הסיבה האלוקית לכך שהדת נראית כמו שהיא אינה קשורה כלל לתפיסה החברתית ולפסיכולוגיה האנושית שלנו. כשאדם דתי לומד את הדת לעומקה הוא לאחר שנים עשוי לקבל מושג קל על התכלית האלוקית שאת חלקה נבאר במסמך זה. 2. בינתיים יש להבין שאת הדת היהודית לומדים כל החיים. אמנם זכינו להיות יהודים, אך אין זה אומר שאנו יודעים מהי יהדות באופן אוטומטי. רוב העקרונות שאנו מסיקים על הדת מהסתכלות על דתיים או שמיעה שטחית של מאמר חז"ל כזה או אחר הם לרוב טעות אחת גדולה, בדת היהודית אין דברים פשוטים, כל נושא יש ללמוד לעומקו בכדי להבין באמת מה עומד מאחוריו. אי אפשר לקחת משפטים כגון: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא...", שבעים פנים לתורה..., צדיק (לא איש) באמונתו יחיה..., דרכיה דרכי נועם..." וכו' ולהוציאם מהקשרם העצום, או לא להתייחס למי שאמר אותם. לומר- הינה, יש לי חלק לעולם הבא (לפי הממרא) אפילו שאני לא עושה כך וכך, או שבעים פנים לתורה משמעם שמספיק לפי התורה להיות חילוני ישר והגון, זו פשוט טעות גסה הנובעת מחוסר ידע היסטורי. במסמך זה יובאו ידיעות שיפריכו לחלוטין תפיסות הרווחות בקרב יהודים חילוניים, או בקרב דתיים שלמדו תורה רק עד כיתה יב' לערך. **דוגמא:** מדוע מגדירים החילונים את הדת כשוביניסטית? ננסה להעריך בקצרה- 1. האישה נדרשת לגדל ילדים, לבשל ולסדר את הבית. 2. הגבר הוא 'החכם המוביל והמפרנס'. 3. מאמר חז"ל- אישה טובה עושה רצון בעלה וכו'. הבא נלמד מספר דברים ביהדות בכדי לשנות קצת את הגישה בדוגמא זו:

א. נושא חינוך הילדים הוא אחד הדברים החשובים ביותר ביהדות, הוא ייסודו של העם, חז"ל מפליגים לדבר בעניין זה והדבר ברור. מצווה זו מוטלת על האישה ולא כלכך הגיוני שיציבו לה תפקיד כה חשוב בחברה שוביניסטית. יותר מכך, ככלל האישה טובה מהגבר בחינוך ילדים בגיל צעיר, היא נבראה כך, היא דברנית יותר, מקשיבה יותר, סובלנית יותר וכו'. הטעות בגישה נובעת מכך שהחברה שלנו, לא היהדות, מחשיבה הלכה למעשה קריירה מקצועית הרבה יותר מהשקעה בילדים, לכן הנוער מידרדר עוד ועוד.

ב. שבחי חז"ל על מעלת האשה בבניית ביתה עצומים- "עקרת בית" נקראת כך מלשון "עיקר" הבית, "חכמת נשים בנתה ביתה", אישה צדקת היא שמזכה את הבית בבנים צדיקים, היא קובעת את המשך דרכו של עם ישראל, אישה צנועה גדולה מכהן גדול וכו'. מובא בגמרא (יומא מז) עד כמה נדהמו רבותינו מצדקת ושמה "קמחית" שזכתה ל-7 בנים כהנים גדולים. הם לא נגשו לבעלה, הם נגשו אליה לשאול מה סוד ההצלחה, היה ברור שבזכותה קרה הדבר.

ג. עובדת היות האדם יהודי נקבעת ע"פ האם. נולדת לאם יהודיה ואבא גוי- אתה יהודי, תרצה או לא תרצה. בכלל, כל יסוד הקיום וההמשכיות של העם מהלידה והחינוך עד לבגרות הילדים תלוי בנשות ישראל ובמצוותיהן. גם גאולת ישראל תלויה בנשות ישראל, כפי שהיתה תלויה בהן בזמן גאולת מצרים.

ד. לגבי יחס הגבר לאשה- חיובי הגבר כלפי אשתו רובם "מדאורייתא" (משמע מהתורה), חיובי האישה כלפי בעלה רובם "מדרבנן" (משמע מדברי חז"ל). ההבדל הוא, להבדיל אלף אלפי הבדלות, כמו ההבדל בין חוקה של מדינה לתקנות עירוניות, כלומר החומרה גבוהה יותר בעבירה על חוקי התורה. גבר הרע כלפי אשתו יענש הרבה יותר מאישה העוברת על חיוביה לבעלה, וכדאי לבעלים לדעת כמה רבים הם חיוביהם כלפי האישה, כולל התחשבות רבה באם האשה מפרנסת את ביתה (עיין במשנה בכתובות ה-ה).

ל ס י כ ו ם, בדברי התורה ודברי חז"ל מבינים כמה כוחה של אישה רב והיריעה קצרה מלהכיל, אך חשוב להבין שהתפקידים בין הגבר לאישה אינם מחולקים באקראי, תפקידי האישה והגבר בעולם הזה הינם כפי שהם מסיבות אלוקיות, כל צד צריך למלא את תפקידו בכדי למלא את התכלית שקבע הבורא בעולם הזה (שתבואר מעט בהמשך) ואין זה משנה כלל מי עושה מה. על בריאת האדם נאמר "וייצר ה' אלקים את האדם..." (בראשית ב). בבריאת האשה נכתב "וייבן ה' אלקים..." האדם נברא בסימן יצירה ושינוי (וייצר) והאישה נוצרה כמשהו בנוי ומוכן (וייבן) ובעלת "בינה" יתרה, עזר כנגדו. לאחר מכן כל אחד מהם חטא בצורה שונה בעץ הדעת וקיבל עונש שונה. אלו בין השאר מגדירים את ההבדל בין האישה לגבר בעולם הזה, הנסיון שלנו לנתח כל אחד מהתפקידים כטוב או גרוע הוא חסר משמעות כיוון שהוא תלוי בתפיסה החברתית המשתנה שלנו ולא בהיגיון האלוקי שהוטבע במהות הבריאה. מלבד זאת, כשלומדים את תורתנו באופן יסודי (ויעידו על כך גם נשים דתיות) מבינים כמה היא מושלמת ולא מקפחת אף אדם, בסה"כ הבעל צריך להתייחס לאשתו כאל מלכה והאישה אל בעלה כמלך במושגים הקלאסיים של העניין, זה המצב האידיאלי שמועיל מאד לזוגיות והכל מתאים לתכונות הטבועות בנו.

ז. שנאת דת ותו לא- בכל דור היו אנשים בני עמנו ששנאו את דתם בצורה לא מוסכרת, בלי שום הגיון וכלי שום רציונל. אלו בד"כ אנשים בעלי חוצפה ועזות באופן כללי או בעיית מידות ומוסר אחרת (ויעידו על כך הסובבים אותם כי הם בטח לא יודו). סביר שהם שלא יתעכבו על כתבים מעין זה, אלא אולי בכדי לנסות לנגחו בכל מחיר, לכן אין את מי לשכנע כאן, אך חשוב ששאר הקוראים יהיו מודעים למה שחז"ל אומרים: - אומר דוד המלך- "איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת" (תהילים צב)- המפרשים מסבירים שמדובר בכאלה החושבים שמבינים כל מה שמתרחש מסביבם, הכל ברור להם ואינם מבינים מה יהיה בגורלם (שיוסבר בפרק ח). יש ששונאים את דתם באופן הגורם להם לא להבין דברים פשוטים שכל ילד מבין, שנאה אוטמת את המוח, תכונה זו נמצאת אצל אנשים המוגדרים "ערב רב" כפי שיוסבר בהמשך.

- יש אנשים שלומדים דת בכדי לנגחה או לנצלה למטרות לא דתיות, עליהם אמר דוד המלך- "ולרשע אמר אלקים, מה-לך לספר חוקי, ותישא בריתי עלי-פיך. ואתה, שנאת מוסר, ותשלך דברי אחריך. אם-ראית גנב, ותירץ עימו, ועם מנאפים חלקך. פיך שלחת ברעה, ולשונך תצמיד מרמה. תשב, באחריך תדבר, בבן-אימך תיתן-דופי" (תהילים ג)- מחד טוענים להבנת התורה ומנגד מבצעים עבירות קשות ביותר.

- שלמה המלך מוסיף- "מְעַנֶּת, לא יוכל לתקן" (קהלת א)- שנאת יהדות מובילה לעיוות שברוב המקרים לא ניתן לתקן. אדם שבנה לו תפיסה דתית אנטי יהודית ישאר בעיוות אליו נכנס עד ליום מותו המר. מי שלומד יהדות כהווייתה יכול לסתור בקלות כל תפיסה כזו, אך אלו שעוותו מתוך שינאה הפסידו את הזדמנותם.

- מוסיפים רבותינו התנאים- "גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם, יותר משנאה ששונאין אומות העולם את ישראל, ונשותיהן יותר מהן" (פסחים מט)- הכופרים שונאים את תלמידי החכמים יותר משנאת הגוים לישראל ונשות הכופרים אף יותר מבעליהן (כי בכח אשה להפוך בעל רשע לצדיק ולהיפך).

- מסביר הזהר- ערב רב, שהוא ההמון הגוי שהצטרף ליהודים ביציאת מצרים (שלא לשם שמים, אלא מפאת עוצמתנו בשעתו), יבוא בגלגול בכל הדורות להחטיא את עם ישראל ובדור האחרון יתרחש בו שינוי- בדור זה אותו ערב רב יקבל גם את השלטון ויהיה הדומיננטי בעם (יובהר בפרק ח).

איך אפשר להוכיח שהיהדות נכונה?

- ננסה לחפש פרמטרים אובייקטיביים לבדיקה מסודרת:
1. האם יש בורא לעולם, איך היהדות מגדירה אותו ומהן האלטרנטיבות לחשיבה זו?
 2. האם התורה נתנה ממנו, או שאולי נכתבה בידי גורם אחר?
 3. האם נתנה תורה שבע"פ בהר סיני מאת הקב"ה, או שתורה שבע"פ היא יציר האדם?
 4. האם פוסקי כל הדורות, שהם המקור למסורות ולמצוות ופרטיהן כפי שהן בדורינו הינם אנשים שניתן לסמוך על פסיקותיהם הדקדקניות ולמה? האם הם אנשים מיוחדים בעלי רוח הקודש, או אנשים כמו כלנו? מניין ניתנה להם רשות לקבוע לנו מה לעשות? האם הם באמת עושים את רצון האל וכו'...?

יש לבחון האם העולם נברא ברצונו של בורא, מה רצונו באופן כללי, מה תכליתו בכריאת העולם הזה, האם התורה ומה שבה אחריה מבטאים את רצונו של הקב"ה או את רצונו של יצור אנושי כלשהו. אם נצליח להוכיח שהתורה וכל מה שבה אחריה מבטא את רצון האל יהיה קשה להסיק מסקנה אחרת מלבד העובדה שהיהדות נכונה בשלמותה, ללא שינויים, ללא תפיסות רפורמיות, ללא הנחות וויתורים. אם התורה היא דבר "שהונחת" עלינו מאת הבורא היא תהיה דבר חריג לכל דת או המצאה אחרת, היא תהא האמת הבלעדית. כל שאלה נוספת על נושאים אחרים, כגון מה עם התורה שבע"פ, למה צדיקים סובלים ומתים, למה העולם רע, איך ניתן לישב סתירות מדעיות מול התורה וכדו' לא יסתרו את עליונות התורה, אלא יחייבו תשובה שתשתלב בפאזל העצום של היהדות, תשובות שיתחברו לאמת צרופה אחת בלי שום סתירות.

יש לשים לב למספר דברים:

- א. כשאדם מנסה לפרש את דברי התורה או דברי חז"ל עליו לזכור שהתורה דורשת מהאדם היהודי להיות סרגל, כמה שפחות גשמי וכמה שיותר רוחני. אין פה מקום לסתם דיעות, רצונות וחשק, יש להוכיח דברים. עלינו לזכור שרבותינו היו מצידים קדושים ומדקדקים במצוות, כל חייהם היו סביב התורה וסביב רצון הבורא תוך ביטול רצונם האישי. לא כל אדם יכול לפרש את התורה כאוות נפשו וגם על כך נדון בהרחבה.
- ב. בדיון אנשים מעלים שאלות ומקבלים תשובות. אם רואים שתשובה אחת סבירה הרבה יותר מכל השאר באופן ברור אזי הרציונל ילך לפיה, בחיפוש האמת צריך להיזהר לא לנטות אחר מאוויי הלב והרצון. אם בכל זאת אדם בוחר באופציה קלושה כדאי שישאל את עצמו למה בחר דווקא בה, הלמה מאד חשוב.
- ג. אם תוצאת כל הבדיקות שהצענו לעיל תהא חיובית, משמעה, נא לא להילחץ, שהדת היא דת אמת בשלמותה. למרות שהדבר קצת מאתגר נסו לקרוא מסמך זה מבלי להכניס את עצמכם לתוכו, נסו להפטר מהתכונות והדיעות אותם ציינו לעיל בכדי למצות את הדיון כמו שצריך, עם שאלות נוקבות ודרישת הסברים מדויקים, בסך הכל זה מה שאדם אחראי צריך לעשות.
- ד. עוד תזכורת - להסכים עם הנאמר כאן לא אומר שעל הקורא להיות דתי בן רגע, יש להבין ולהסכים לחוד ולעשות מעשים מאידך, כרגע אנו מנסים רק להבין ותו לא. חכמי המוסר במפורש אומרים שלנסות להיות דתי בין רגע תהא שגיאה והקב"ה לא מעוניין בכך, אז אם יש לנו גושפנקא דתית להירגע באמת שאין מה להלחץ. בפרק י נדבר בהרחבה בנושא זה, לא לפני שקודם נלמד הרבה דברים...

לא צריך להתאמץ להאמין

הרמב"ם כותב - היכן שנגמר השכל מתחילה האמונה. משפט זה הוא משפט מפתח, הוא אומר שעל האדם בהחלט לברר את הדברים מבחינה שכלית, לנבור, לחקור ולשאול ולקבל תשובות. כמובן שלא הרמב"ם יסד את העקרון הזה, אלא רבותינו הקדומים כבר ציינו כמה חשוב לאדם להבין מדוע הוא יהודי. צריך לעשות הכל בצורה שכלית, משמע ללא אינטרסים אישיים או תכונות המונעות מהאדם התבוננות רציונלית (כמו בנקודות לעיל), כשהגעת למיצוי היכולות השכליות רק אז בא הרגש. כיצד הדבר בה לידי ביטוי במאמרינו? ניתן יהיה לסכם באחוזים פחות או יותר את נכונות סך כל הטענות. יש מי שיאמר יותר נכון (נניח 90%) ויש מי שיאמר פחות, יש מי שלא יסתפק באחוזים גבוהים וירצה 100% נכונות, אך אין ולא יהיה מאה אחוז אבסולוטי, אחרת ישלל חופש הבחירה. יש אנשים שזכו לנס שהביא אותם למאה אחוז הכרה בבורא עולם ובתורתו, יש כאלה שחוו תופעת מוות קליני עד למצב בו הגיעו לבית-דין של מעלה (יהודים בלבד, לא גוים) וכשחזרו לכאן הפכו ליראי שמיים בתוך יום, רובינו לא זוכים לזה ולכן השכל הוא הכלי ללמוד ולדעת המון. אם נבחר ללכת אחר רציונליות וסבירות מאליה תבוא האמונה שעליה כותב הרמב"ם, דרך לימוד התורה והתבוננות בחיים בעיניים ידעניות. האמונה שתבנה מאליה היא המשלימה את התמונה למאה אחוז, לא צריך להתאמץ להאמין.

ב. אמונה בבורא עולם

מציאת הוכחה לבורא עולם: את קיום הבורא ודאי שלא ניתן להוכיח בטענות ישירות, כלומר להצביע על בורא עולם ולומר- הינה! לכן לא ניתן להשיג הוכחה ממשית. עם זאת, ניתן להשיג ביסוס רציני בשלבים: א. ראשית יש לסתור את כל האפשרויות האחרות- דתיות, פילוסופיות או מדעיות. ב. נציג טענות דתיות הגיוניות שלא ניתן להפריך לגבי הבריאה, הקיום וכיוב', אלו בניגוד לדעות האחרות יעמדו במבחן ההפרכה, לא ניתן יהיה לסתור אותם בקושיות, הסברים או הגיון בריא (לפחות לדעתנו). ג. ברגע שנוכיח בוודאות גבוהה (בהמשך הפרקים) כי עקרונות היהדות בשאלות של חיים ומוות, קיום נשמה וכיוב' נכונים, מתוכם נבין (בדוקציה) שחייב שתפיסתה של היהדות לגבי הקב"ה גם היא נכונה על כל עקרונותיה, כיוון שהיהדות יכולה להתקיים רק בתור מקשה אחת, כשהכל נכון או לא נכון. שלושת השלבים יוכיחו יחד ברמה השכלית, לא האמונתית, את המושג הכי קשה להוכחה- ריבונו של עולם.

תפיסות שונות

טענה הגיונית וברורה אומרת שהפיזיקה והחומר לא המציאו את עצמם, משהו אחר ושונה היה צריך להתחיל הכל מנקודה כלשהיא בעבר, משהו היה צריך ליצור אנרגיה וחומר (שהם אותו דבר לפי אינשטיין וכך אנו יודעים). זהו ההגיון הפשוט ביותר שקיים אצל כל ילד ואותו קיבלו גם פסיקאים מובהקים כאינשטיין, ניוטון ורבים נוספים (לא שצריך להיות פיזיקאי בשביל זה) עוד לפני שהפילוסופיה הספיקה לקלקל אותו. ואכן רק מסיבה זו יש הרבה גוים שבחרו להאמין בבורא עולם (אמנם לא לפי עיקרי היהדות). ישנן מספר גישות שאנשים רואים בתור תפיסות "בריאתיות", הבה נבחן כל אחת:

תפיסה 1- טענה המשלבת את המפץ הגדול

"המפץ הגדול" הוא התאוריה המדעית הפופולרית ביותר כיום. הוא מתאר כיצד התהווה היקום, החלל והכוכבים. תאוריה זו אינה מסבירה מה קדם להווצרות חומר או האנרגיה, אלא מתחילה ממצב של הימצאות חומר דחוס מאד בנקודה כלשהי בחלל. על פיה כל החומר ביקום היה דחוס בכדור שגודלו כגודל אפונה בערך (בפרק ה יובן למה), התפוצץ, התפזר והתהווה לכוכבים אינספור.

הבעיות בתאוריה בהקשר לשאלת הבריאה

1. מה היה לפני "גרגר האפונה"? טענה פילוסופית "מדעית" לכאורה אומרת שטרם המפץ הגדול לא היה כלום, בכלל הכלום הזה גם לא היה זמן ולכן לא שייך לטעון מה היה לפני המפץ כיוון שלא היה "לפני", פשוט לא היה זמן, עבר הוה או עתיד. לטענה הזו אין שום הוכחה מדעית, היא פילוסופית בעלמא, פשוט אין הסבר פיזיקאי לשאלות אלו ונסיון לפתור שאלה כה קריטית דרך פילוסופיה מראה עד כמה אין הסבר. אפשר גם להקשות עליו ללא סוף- כמה זמן עמד מלכת גרגר האפונה? האם לא ניתן למדוד זאת בזמן? אם התהווה באיזו דרך סימן שכן היה "לפני" ו"אחרי", מניין צץ שם פתאום? מניין באה ההמצאה שכאן ראשית הבריאה, איזו הוכחה יש לזה? ישנם נסיונות להוסיף לתאוריה הסברים, כגון קיום שדות אנרגיה שיצרו את החומר הדחוס, מחזוריות של החלל על פיה הוא מתפשט ומתכווץ וחוזר חלילה, אך אף אחת מהן לא מסבירה מה היה באמת בראשית. אנרגיה וחומר הם דבר והיפוכו (אנרגיה היא התפרקות של חומר), גם חלל שמתכווץ ומתפשט התחיל מתישהו את התהליך הזה, אין כאן ראשית בריאה. הרבה מדענים לא תומכים בפילוסופיות אלה אלא מתחילים לחקור משלב קיום חומר ואילך, רבים מהם מאמינים בבורא עולם כולל סטיבן הוקינג עצמו (המוביל בחקר תאוריית המפץ הגדול) ואומרים שהם מנסים רק לברר את שורש הבריאה, לא להחליף את הבורא בתאוריה ולא טוענים שאפשר. מי שטוען אחרת יש בידו טענה פילוסופית גרידא, היא אינה מוכחת מדעית ועומדת בסתירה לשאלות פילוסופיות אחרות.

2. נקודה נוספת שהתאוריה מתייחסת אליה כמובן מאליו היא המצאות החלל, הריק (וואקום). גרגר האפונה הוא החומר אך מה עם כל שאר החלל? האם נפח היקום שבתוכו מצוי החומר הינו בריאה או "היעדר בריאה" (כלומר כלום)? ונניח שלא היה גם וואקום והחלל עצמו התפשט עם המפץ הגדול (כפי חלק מן הטענות), האם לא היה שום ריק מסביב לחומר לפני כן? שהרי אם לא היה חלל לפני כן הגרגיר לא היה גרגיר, אלא היה את כל היקום (תחשבו על זה) ואם זה לא מסתדר עם התאוריה מה כן היה מסביב לגרגיר, או מה יש מעבר לחלל? אלו שאלות שאין בכח המדע להסביר וברמה הפילוסופית אפשר לשאול שאלות עד בלי סוף.

המבט הדתי בענין הגדרת הבריאה

ע"פ היהדות התשובה פשוטה, כל דבר שאנו תופסים בעולמנו הינו בריאה שנבראה, גם "ריק" הוא יצירה. ישנה תפיסה פילוסופית שהאור הוא בריאה והחושך לא, החושך הוא העדר אור, אך אין זה נכון לפי היהדות. חז"ל קבעו את נוסח הברכה "יוצר אור, ובורא חושך" כדי להראות שע"פ היהדות הכל הוא בריאה מאת הקב"ה. בזמננו הם נאבקו בטענה אלילית אפיקורסית אחרת שהושפעה גם מפילוסופיה יוונית על פיה מדובר בשתי רשויות שבראו האחת אור והשנייה חושך (ככה זה, כל דור אנטי דתי ושגעונותיו). חז"ל אף אומרים שכל יצור שאנו מדמיינים במוחינו או משרבטים בטעות על דף, כגון מפלצות מוזרות וכדו' הינם דברים שנבראו, לא המצאנו שום דבר במוחינו הקודח. דוגמא למכירי d&d: ישנו שד אחד ושמו "קטב מררי" המופיע בהרבה כתובים (תורה, תהילים) וחז"ל תיארו כיצד הוא נראה (חס ושלום שלא נראה אותו) - "כולו מלא עיניים, קליפות קליפות ושערות שערות... מתגלגל בן חמה לצל ככדור... עין אחת נתונה לליבו ומי שרואה אותה נופל ומת בר מינן". יפה לראות כמה התיאור דומה ל- beholder, ויש גם סלמנדרה ועוד ועוד. גם המתמטיקה אינה אבסולוטית, $2=1+1$ הוא בריאה בדיוק כמו שאותיות ה-אב' הם בריאה, כל המושגים שאנו מגדירים במחשבה הם בריאה וכן על זה הדרך. אומר הזוהר - "לא את אתר פנוי מניה" - אין אתר פנוי מהקב"ה, אין מקום פיזי שלא קשור לבורא עולם. ועוד בחז"ל - "אל תאמר הקב"ה שוכן בעולם, אלא העולם שוכן בו", משמע כל החלל והיקום הנראה והלא נראה הוא רק חלקיק זעום מכל הבריאה כולה. הקב"ה הגדיר את כל הבריאה בעולם באופן המובן לנו כלכך מעט, יצר את כל גבולותינו, כל מושג וכל יצירה שאנו תופסים, כל שכן לא תופסים, במחשבה. חוקרי החלל מטיבים להגדיר עד כמה עצומה הבריאה שאנו מגלים, ככל שחוקרים את החלל אנו מגלים כמה איננו יודעים, על כל תשובה (תאורטית) שמוצאים אנו נתקלים בעוד עשרות שאלות מעשיות חדשות וכל זה בבריאה הפיזית הנראת לנו בלבד (על עצם הבריאה נוסף בהמשך).

תפיסה 2- לא יודע מה היה קודם, הפיסיקה תגלה את האמת

ישנם אנשים שאינם מרגישים צורך להסביר איך נברא העולם ולכן אינם מתמודדים כלל עם השאלה הזו, אותם הייתי מפנה לפרק א' בעניין אחריות האדם כלפי עצמו לדעת ולבחון שאלות חיים לפני יום מותו. ישנם כאלו העושים דבר דומה, אם כי במסווה של טענה רצינונית לכאורה - אומרים שאינם יודעים הכל אך המדע והמחקר יתנו בעתיד תשובות לשאלות לא פתורות, שהרי דברים שחשבו עליהם לפני מאה שנה נראו כמדע בדיוני וכיום הם מציאותיים או מובנים. מספר דברים יש לומר על עמדה זו: א. ברור שהפיסיקה אינה יכולה לפתור את שאלת עצם הבריאה לא משנה עד כמה נחקר. הנחות יסוד בפסיקה שעליהן אין ערעור הינם חוק שימור המסה ושימור האנרגיה, או גלגול של חומר לאנרגיה ולהיפך, אין יצירה של יש מאין. חוקים אלו הוכיחו את עצמם באופן ודאי, הם אינם תאוריה בעלמא ולכן אפשר להיות בטוחים שיהיו נכונים גם בעתיד, אי אפשר להפריך דרך טענת "העתיד יגלה" את כל מה שאנו יודעים כיום והוכחנו מעל לכל ספק, יש וודאות בעקרונות רבים בפזיקה והעתיד לא ישנה אותם. ב. עמדה זו מתעלמת לחלוטין ממידע ותופעות כעין אלה המובאים במסמך זה, שמאלצים כל אדם אחראי להתייחס אליהם. לא ניתן להתעלם מחקר הנסתר, תופעות על טבעיות שלא קשורות כלל לפיסיקה, חומר או אנרגיה וכל שאר הידיעות והגילויים המדהימים שעוד נראה. מחקרים מדעיים שלמים נעשים באוניברסיטאות ע"י מדענים קלאסיים לא פחות ממחקרים של המדע המקובל, אלו מסיקים כי יש ממש בתופעות לאחר המוות עד כדי נקיטת הליכים רפואיים בעקבותם, עולם המחקר הנאור מקבל זאת ומספיק מדענים בכירים בארץ ובחו"ל הפכו לדתיים. אי לכך, אדם הנשאר בעמדתו זו ולא חושב אפילו לברר כנראה אינו רוצה לדעת, או לא רוצה להעמיד עצמו בקריטריונים אובייקטיביים כפי שהובא בפרק א. לא ניתן להסתתר מאחורי טענה לוגית "יפה" כשמדובר בחוסר רצון לחשוב, בשאננות, זלזול או גאווה. התעלמות מכל המידע העצום הזה תהיה עצימת עיניים וחוסר אחריות של האדם כלפי עצמו.

תפיסה 3- אבולוציה

הטענה "אין אני יודע מה היה בהתחלה אך אני יודע מה קרה בכל זמן אחר כך" מגובה בד"כ בתאורית האבולוציה של דרווין, על פיה החיים נוצרו מן החומר. תאוריה זו לא מנסה לפתור את מהות הבריאה, אלא רק שאלת החיים לאחר קיום החומר, אי לכך היא לא תאוריה בראשיתית ועל כן לא נדון בהקשר לפרק זה. בתאוריה זו יש כמובן המון בעיות אחרות עליהן נדון בהרחבה בפרק ה'.

קושיות על הבורא

דעה פסיכולוגית- מדוע התפתח המושג דת, בורא?

ניסו להסביר במונחים פסיכולוגיים מדוע נוצרה דת. תשובתם היתה בפשטות שהאדם לא יכל לסבול את העובדה כי הוא חי במציאות לא מוסברת ולאחר מכן חזל להתקיים במותו, אי לכך המציא תפיסה על חיים לאחר המוות, בריאה וכדו' בכדי שיוכל להמשיך בחייו ולקיים את העולם ללא החשש מחידלון או חוסר תכלית. כתוצאה ממניע זה, לדעתם, החלה להבנות התפיסה על הבורא וכל השאר, כל דת כפי הגדרותיה. כמובן שתפיסה זו היא תאורטית לחלוטין ולא מנסה להתמודד עם העובדות והשאלות הקשות שנציג כאן. היא אינה ברת הוכחה מעבר לדיון פילוסופי, אלא רק ברת סתירה. למשל, כיום ישנם המוני אנשים אתאיסטים שחיים נהדר עם העובדה שביום מן הימים יחדלו להתקיים, הדבר אף לא מונע מהם להביא ילדים לעולם בידועם שגם הם ימותו. תאוריות מדעיות לא פתרו את שאלת קיום המציאות והחומר סביבנו כפי שראינו לעיל ועם זאת, רוב האנשים חיים את חייהם בשאננות מבלי להכנס לשאלות קשות, מה גם שיש להם כיום יותר זמן לחשוב מאשר היה לשבטים ברברים ששרפו את זמנם במרדף אחרי אוכל.

ואם מדברים על יהדות, היא אינה מרגיעה את האדם ע"י הקביעה שיש תכלית והמשך לחיים, אלא רק מלחיצה אותו, כל חילוני וגם רוב הדתיים (בעיקר בנות) שלומדים משהו מכתבי המקובלים על תיאור גיהנם וכדו' רק פוחדים מן הדברים ובד"כ היו מעדיפים לא לדעת עד יום מותם. רוגע ושלווה אין כאן, כך שההסבר הפסיכולוגי ממש לא מתאים בפרט ביהדות.

כפי שנראה מיד, כל תפיסת הבורא ביהדות גם היא מוכיחה את ההיפך הגמור מן הטענה לעיל. המושג "בורא" לא הומצא על ידי ילד ששיחק בהגדרות ובנה לעצמו תאוריה, אלא הוא הונחת מלמעלה ואנו מנסים "לתפוס" מהו, מנסים לקלוט משהו מתוך ידיעה מדברי חז"ל שלעולם לא נבין מהו. העולמות נבראו ע"י בורא עצום ונשגב שלא נראה ולא נבין בשכלנו הנמוך, מושג כזה לא הומצא ע"י ילדים לפני אלפי שנים, מתוחכמים ככל שיהיו. ולראייה- הרוב המוחלט של העולם, מלבד היהודים בעצמם, המציא אלילים בעלי הגדרות אנושיות ועבד אותם בטיפשותו. כן, גם הנאורים שבהם ברומא ויוון "השיגו" במוחם אלילות אנושית פשוטה, עם סכסוכים ותככים מלוכניים שנראית כיום לעולם מגוחכת, אך ליהודים היתה מגוחכת כבר אז.

האם הקב"ה יכול ליצור אבן שלא יכול להרוס?

שאלה משעשעת זו נובעת מחוסר ההבנה בהגדרת הבורא ע"פ היהדות, היא בודקת לכאורה את אמיתות הטענה כי הבורא הוא כל יכול באופן הבא:

א. אם אינו יכול ליצור אבן שביכולתו להרוס- משמע הוא לא כל יכול, כי לא יכול ליצור אבן כזו.
 ב. אם ייצור אבן שאינו יכול להרוס- משמע גם כאן שאינו כל יכול, כי לא יכול להרוס את האבן.
 ציינו לעיל שלוגיקה $(2=1+1)$ היא בריאה ע"פ היהדות. השאלה המוצגת כאן היא גם שאלה בלוגיקה, אם כי במילים במקום במספרים (כמו "לוגיקה חזקה" בפסיכומטרי), אין הבדל בינה לבין $2=1+1$, רק שהיא מנסה להתחכם ולתת שאלה שלוגית ניתן לפתור רק בכיוון אחד.

ה ת ש ו ב ה י א ז - כבר הזכרנו לעיל שהקב"ה אינו ידוע לנו כלל, לפני שנלמד את התפיסה היהודית השלימה ננסה לתת דוגמא מהכתובים לגבי תפיסת הקב"ה ככל יכול, המושג אינו פשוט כללכך:
 1. לאחר שעם ישראל החריב את העיר יריחו בכניסתו לארץ קילל יהושע הנביא את כל מי שינסה להקימה מחדש- "בבכורו יסדנה, ובצעירו יציב דלתיה" (יהושע ו), משמע שבניו ימותו בזה אחר זה מרגע הנחת יסודות העיר ועד לסיום בנייתה. בתקופת המלך אחאב (שהיה רשע עובד עבודה זרה, אך היה ידען גדול בתורה) אדם מקורב למלכות בשם 'חיאל בית-האל' החל לבנות את העיר יריחו, במהלך הבנייה ועד לסיומה מתו כל בניו כפי לשון הקללה- "בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה. באבירם בכורו יסדה, ובשגוב צעירו הציב דלתיה, כדבר ה' אשר דיבר ביד יהושע בן נון" (מלכים א ז).

בשבעת ימי האבל של בנו האחרון צווה הקב"ה את אליהו הנביא ללכת לנחם אבליים כיוון שחיאל היה אדם נכבד ומקורב למלכות, ענה אליהו לקב"ה- איני יכול לבקרו, שיאמרו שם דברים המכעיסים אותך ואין אני יכול לסבול. אליהו הנביא, כידוע, היה קנאי להקב"ה מאד (שחט 450 נביאי הבעל וכו'), הוא חשש שמה יאמרו אחאב ושאר הגוורדיה עובדי עבודה זרה דברים בגנות שמים באופן שיכעיס אותו מאד. ענה לו הקב"ה- אם יאמרו לך דברים המכעיסים כל מה שתגזור אני אקיים.

כשהגיע אליהו לאבלים ברך את הקב"ה על כך שכל דברי נביאיו מתקיימים, אחאב שנכח שם (והיה גדול בתורה) הקניט את אליהו ואמר- אם קיללת הרב אינה מתקיימת כיצד תתקיים קללת התלמיד? שהרי משה רבנו אמר- "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם אחרי אלקים אחרים...ועצר את השמיים ולא יהיה מטר" (קריאת שמע) ואין הדברים מתקיימים, הרי כל הארץ עובדת עבודה זרה ויש גשם בשפע, אם קללת משה לא מתקיימת כיצד תתקיים קללת תלמידו יהושע? ענה אליהו- "חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו, אם יהיה השנים האלה טל ומטר, כי אם לפי דברי" (מלכים א' ז')- גזר אליהו שלא ירד גשם אלא כשיחליט. כך היה עד שהחזיר אליהו את מפתח שלטון הגשמים לידי הקב"ה, כשביקש להחיות את בנה של האלמנה בצרפתה (זהו אחד משלושה מפתחות לשליטה בטבע- מטר, לידה ותחיית המתים- שהקב"ה לא מסר להנהגת הטבע שיצר בעולם, הם בידיו ולא ביד שליח. עניין הנהגת הטבע יוסבר בפרק ה). שלוש שנים לא הייתה טיפת גשם, שנאמר- "ויהי ימים רבים, ודבר ה' היה אל אליהו בשנה השלישית לאמר, לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה". עד כאן המקרה.

שאלו חז"ל שאלה הדומה לשאלה לעיל- כשהקב"ה העניק לאליהו הנביא את הכח לקבוע מתי להוריד מטר הוא בעצם מנע מעצמו (באותו הזמן) את היכולת להוריד מטר. מה נאמר לגבי תוצאת המעשה הזה, שהקב"ה אינו כל יכול (כי אינו יכול להוריד מטר באותו זמן)? נכון שהוא זה שהחליט לתת לאליהו הנביא את הכח, אך התוצאה היא שכעת הכח לא בידיו, הוא לכאורה הגביל את עצמו ונראה שמגיעים כאן לאותה תוצאה שהוצגה בשאלה לעיל- הקב"ה אינו כל יכול.

חז"ל פותרים את הנקודה בפשטות- כל מה שעתידי הקב"ה לעשות הקדים ועשה ע"י הצדיקים בעולם הזה. הקב"ה צופה עתידות וככזה יודע מתי ומה אליהו הנביא הולך לעשות עם הכוח שניתן לו, הוא הסכים מראש עם כל החלטותיו העתידיות של אליהו ומכאן יוצא שהנביא עשה את רצון השם במדויק, כמו שנאמר- "והיה טרם יקראו, ואני אענה. עוד הם מדברים, ואני אשמע" (ישעיהו סה). הקב"ה שולט בכל ועושה הכל, הוא רק מגלגל את הזכות לצדיק שהדברים יעשו על פי דברו. הסבר זה הוא רק חלק קטן מהשליטה המוחלטת של הקב"ה בבריאה, כפי שנבאר יותר בפרק ט על חופש הבחירה.

2. אותו דבר ניתן לומר על האבן- בהחלטה אם ליצור כזו אבן או לא הקב"ה עושה את רצונו ככל-יכול, אין מצב שירצה לשנות את החלטתו, הקב"ה לא טועה, אם ברצונו ליצור אבן שתתקיים לנצח העובדה שכביכול לא יוכל להרסה אינה הופכת אותו ללא כל-יכול, כיוון שעשה בדיוק את רצונו ולא ישנה את מה שקבע ממילא, אין טעויות. ניתן לשאול אותו דבר על העובדה שהקב"ה הוא הטוב המוחלט (אגב, כל הרע בעולם נוצר מצד האדם כפי שיובהר בפרק ז), האם כיוון שאינו עושה רע אינו כל-יכול? ודאי שלא. האם בכל פעם שנשבע הקב"ה (וכמובן שהקב"ה מקיים)- שלא יביא עוד מבול לעולם, שלא יחליף את העם היהודי בשום עם- האם אז הגביל את עצמו כיוון שאינו יכול להתחרט? ודאי שלא, הקב"ה עושה את רצונו במלואו, הוא חוזה הדורות מראש, אינו טועה לעולם ואינו משנה את מעשיו, לכן לא שייך לשאול את השאלות לעיל כי הן מראות שהקב"ה כביכול מתחרט ורוצה לשוב לאחור, לבנות אבן ולהרסה וכדו'.

3. ננסה לתת תשובה עקרונית ברורה הרבה יותר בהתאם לתפיסת הקב"ה ביהדות. נתחיל בשאלה- מדוע אין אנו מתפללים שהקב"ה אינו נופל לקרקע כפי שקורה לכל דבר שנמצא באויר עולמנו? התשובה פשוטה- הקב"ה אינו בעל גוף, לא נראה בעולמנו, לא קשור להשפעות העולם עלינו, לא קשור להשפעת כח המשיכה וכו'. מסקנת התשובה היא שהקב"ה אינו נתון להשפעות ומגבלות בריאתו, הוא אמנם קשור לכל בריותיו כל הזמן אך חיצוני להם, אי לכך אינו נתון לכוח המשיכה וכדו' והדברים כה ברורים עד שאנשים בכלל לא שואלים שאלה כזו. כאן מגיע הקשר לשאלה ולנושאים לעיל- כמו שהלוגיקה נבראה, כך גם כ"ב אותיות התורה והשימוש שאפשר לעשות בהן נבראו, בדיוק כמו מתמטיקה, הקב"ה אינו נתון ל"כוחם" והשפעתם כפי שאינו נתון להשפעת כח המשיכה, אין שום הבדל, שניהם חיצוניים להקב"ה. להקשות על הגדרת הקב"ה ככל-יכול דרך לוגיקה מילולית מראה עד כמה איננו ברי מושג מהו הקב"ה, לצורך העניין התשובה לגבי יצירת האבן יכולה אפילו להיות "כן" בשני המקרים, כן ליצור אבן כזו וכן להרוס אותה, זה אמנם לא מסתדר בראשיתו מבחינה לוגית, אך גם הקב"ה לא "מסתדר" או "מצוי" בתפיסתנו. הלוגיקה מגבילה אותנו ולא את בורא עולם, כשם שהצורך לנשום חמצן מגביל אותנו ולא את בורא עולם. מה לעשות, איננו מסוגלים לדעת ולהבין הכל לא משנה כמה נחקור, אנו יצורים חזיים בתוך מסגרת גדולה אמנם, אך ללא אפשרות יציאה ממנה בדיוק כמו אצל כל יצור אחר וכדאי להתרגל לזה. הקב"ה לעומת זאת אינו נמצא בשום מסגרת, הוא יוצר מסגרות ועולמות.

ההסבר הדתי

מהי ההסתכלות הדתית על הקב"ה?

- בנושא תפיסת הבורא ישנן טעויות עקרוניות מרחיקות לכת, הרבה מן ההנחות לגבי האמונה בבורא נשענות על ידיעות שגויות ביהדות כיוון שלאנשים חסר ידע רב, אנשים גורסים כי- "יש משהו שהתחיל הכל...", יש התוהים אם מדובר בזכר או נקבה בר מינן, יש המאמינים את הבורא (נותנים לו תכונות אנושיות) ואף מגבילים אותו כמו כל יצור אנושי (בדומה לשאלת האבנים לעיל). שאלות כאלה ואחרות כפי שהוצגו הינן שגויות מאד בראיית היהדות, הן נובעות מתוך חשיבה שהיהדות מגדירה את הקב"ה בצורה פשטנית, אך אין זה כך כלל. על מנת שנדע מהם הקריטריונים הדתיים לגבי תפיסת הבורא מובאת כאן התפיסה הדתית:
- מסבירים רבותינו כך- האינסוף ייתברך לא נדע ממנו כלום, היכולת להגדיר או לתאר מהו הקב"ה אינה בשכל האנושי ועל כן כל נסיון לציירו בדמיון בהכרח יהיה טעות ועלול להיחשב לכפירה חלילה, כל תאור במוחינו יגביל את הבורא והוא הרי אינו מוגבל. לא רק שודאי שהקב"ה אינו בעל תכונות אנושיות, אלא גם אינו אנרגיה, אינו אור וזך ונקי חלילה, אינו כל הגדרה המצויה במציאות, בשכלנו או שניתן ללומדו בעתיד.
 - התורה בכל זאת דברה בלשון בני אדם באופן בו הקב"ה מתואר כבעל תכונות- מצטער, כועס ומתרצה למשל, או כותבת בצורה פשוטה כי האדם נברא בצלמו. חז"ל מתארים תופעות אלו כקורות כאור- "מושפע מאורו", "זיו השכינה" וכדו', כל אלו דברים המצויים בשכלנו ולכן ודאי שאינם מתארים את הבורא.
 - בגמרא ובמדרשים מתייחסים להקב"ה מבחינה לשונית כאל אדם, אך מדובר ברמזים להנהגותיו ושמותיו של הקב"ה ע"פ הסוד בד"כ, ואת באוריהם רובינו לא מבינים, ודאי שלא מדובר ישירות על בורא עולם.
 - הקב"ה אינו אף אחד מן הדברים הללו, אלא שפשוט אין במוחינו דרך לתאר את הנהגותיו. לא פשוט כלל שמלכתחילה היה מותר לנו לדבר בשפה אנושית על הקב"ה, אך התורה עצמה דברה בלשון בני אדם ואם זה מצוי בתורה אומרים חז"ל, משמע שקבלנו היתר לפנות כך לבורא עולם.
 - כשהקב"ה "נראה" בעולמנו, בו הוא פועל בהסתר פנים, הוא נראה כפי שמתארים חז"ל- כשהוא "מתלבש" בתכונותיו הוא אל רחום וחנון, כשאנו פונים אליו אנו קוראים לו בשמות הקודש שאנו מכירים, אך הם אינם שמותיו ואין לו שם ידוע. השימוש דווקא במושג אור כשמתארים התגלות שכינה וכדו' נובעת בין השאר מהעובדה שהאור הינו החומר (או האנרגיה) הטהור ביותר שאנו מסוגלים לראות.
 - חז"ל מסבירים יותר מכך- הבריות הגבוהות מאיתנו כגון מלאכים, גם הם אינם יודעים מהו הקב"ה, אלא מבינים יותר מאיתנו כל עוד אנחנו פה בעולם הזה. מסביר הרמב"ם:

"...וכל הצורות האלו (עשר דרגות המלאכים שפורטו בקדמת דבריו) חיים ומכירים את הבורא, ויודעין אותו דעה גדולה עד למאוד. כל צורה וצורה לפי מעלתה, לא לפי גודלו. אפילו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמיתת הבורא כמה שהיא, אלא דעתה קצרה להשיג. אבל משגת ויודעת יתר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה, וכן כל מעלה ומעלה, עד מעלה עשירית (מבין דרגות המלאכים). ומעלה עשירית גם היא יודעת הבורא, דעה שאין כוח בני אדם המחוברין מגולם וצורה יכול להשיג ולידע כמותה. והכול אינן יודעין את הבורא, כמו שהוא יודע עצמו" (יסודי תורה פרק ב).
 - כיצד חז"ל מסבירים את שכר הצדיקים בעולם הבא? שנאמר- "מה רב טובך אשר צפנת ליראך" (תהילים לא), שכרם הוא בהשגה (מלשון מושג) שתהיה להם בהקב"ה, כמה הם יתקרבו אליו ויבינו מהו, אך לעולם שום בריאה לא תבין את כל האינסוף ייתברך. "המגלה עמוקות" מסביר עד איזו מדרגה הגיע משה רבנו ע"פ צפונות בפרשת "דברים" בתורה, ומוסיף ע"פ הרמז במשפט- "הן לה' אֱלֹקֶיךָ, הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ" (דברים י) כי ישנן 55 מדרגות (כמניין 'הן') אליהן לא תגיע שום ברייה בשום זמן, בלתי לה' לבדו. ככל שעולים בקדושת העולמות כך חיוב מציאותו של הקב"ה עולה (יילמד בפרק ה), זאת כיוון שאותו עולם מנוהל בצורה יותר ניסית ופחות בהסתר. אצלנו ההסתר הוא הפעולה בדרכי הטבע שנראה אוטומטי לגמרי, הקב"ה פועל בדרך הטבע בשם "אלקים" (ה' במקום ק') שהוא בגמטריה "הטבע" (86).
 - שימו לב לקטע ממזמור "אדון עולם" (מיוחס לרבי שלמה אבן גבירול), המילים מחושבות כאן לפרטי פרטים ומסתרות כאן אבחנות מדויקות שאת חלקן נסביר מיד (סדר הקריאה- טור ימני, טור שמאלי):

<p>" אדון עולם אשר מלך, בטרם כל יצור נברא. לעת נעשה כחפצו כל, אזי מלך שמו נקרא. ואחרי ככלות הכל, לבדו ימלוך נורא. והוא היה, והוא הוה, והוא יהיה בתפארה.</p>	<p>והוא אחד, ואין שני, להמשילו להחבירה. בלי ראשית בלי תכלית, ולו העוז והמשרה. בלי ערך, בלי דמיון, בלי שינוי ותמורה. בלי חיבור, בלי פרוד, גדל כוח וגבורה.... "</p>
--	--

- **מבהיר הרמב"ם** - "הוא היודע והידוע והדיעה עצמו, הכל אחד. ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באוזן לשמוע ולא בלב האדם להכירו על בוריו, כי הקב"ה מהותו ועצמותו ורצונו ודעתו הכל אחד ממש, ואין דעתו דבר נוסף על עצמותו כמו שהוא בנפש האדם, שדעתו (של אדם) הוא נוסף על עצמותו ומורכב בו (יחד באותו באתם), שהרי כשהאדם לומד ומשיג איזה שכל, כבר היתה בו נפשו המשכלת בטרם שלמד וידע, ועכשיו ניתוספה בו ידיעה זו, ואין זו אחדות פשוט בלי שום הרכבה וריבוי כלל, וכשם שאי אפשר פרטים בנן אדם אחד). אבל הקב"ה הוא אחדות פשוט בלי שום הרכבה וריבוי כלל, וכשם שאי אפשר לשום נברא להשיג מהותו, כך אי אפשר להשיג דעתו, רק להאמין באמונה שלימה שהוא יחיד ומיוחד, ובידיעת [הקב"ה את] עצמו מכיר ויודע הנמצאים כולם, עליונים ותחתונים עד יתוש קטן שבטבור הארץ, ואין ידיעה זו מוסיף ריבוי והרכבה, כיוון שהוא רק ידיעת עצמו. ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו, על כן אמר הנביא - 'כִּי לֹא מַחֲשַׁבֹתַי מַחֲשַׁבֹתֶיכֶם, וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי, נָאם ה']. כִּי גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ, כֵּן גִּבְהוּ דַרְכֵי מַדְרַכֵיכֶם, וּמַחֲשַׁבֹתַי מִמַּחֲשַׁבֹתֶיכֶם' (ישעיהו נה). ועוד נאמר - "אל מי תדמוני ואשווה, יאמר קדוש" (ישעיהו מ). דברי הרמב"ם אינם פשוטים, אך מדברים בעד עצמם.
- **מובא כאן בקטע מ"פתח אליהו" אותו שמעו רשב"י וחבריו מפי אליהו הנביא לאחר שכבר עלה בשערה השמימה, התנתק מגופו הגשמי והפך לרוחני, ועדיין מתאר את בורא עולם בדרך סתומה:**

זוהר: פתח אליהו הנביא זכור לטוב ואמר: ריבון עלמין ריבון העולמים דאנת הוא חד ולא בחושבן אתה הוא אחד ולא בחשבון המוכר לנו (כלומר לא מניי כמו 1,2,3...) אנת הוא עילאה על על עילאין אתה עליון על כל העליונים, סתימא על כל סתימין נסתר מכל הנסתרים, לית מחשבה תפיסה בד כלל אין המחשבה מבינה כלל מה אתה... ריבון עלמין ריבון העולמים, אנת אתה הוא עילת העילות וסיבת הסיבות... ובך לית דמיון ולית דיוקנא (דגופא) מכל מה דלגאו ולבר ובך אין דמיון ואין דיוקן גוף מכל האיברים הפנימיים והחיצוניים... ובראת שמיא וארעא ובראת ארץ ושמים, ואפקת מנהון שמשא וסיהרא וכוכביא ומזלי והוצאת מהם שמש ולבנה וכוכבים ומזלות, ובארעא אילנין ודשאין וגנתא דעדן ובארץ בראת אילנות ודשאים וגן עדן (תחתון) ועשבין וחיון ועופין ונונין ובעירין ובני נשא ועשבים ועופות ודגים ובהמות ובני אדם, לאשתמודעא בהון עילאין שיכרו בני האדם דרך הבריות התחתונות את הבריות העליונות, ואיך יתנהגון בהון עילאין ותתאין ואיך מתנהגים העליונים והתחתונים ע"פ מעשי בני האדם כאן, ואיך אשתמודען מעילאי ותתאי ואיך נודעת לנו גדולת ה' יתברך מהעליונים והתחתונים, ולית דידיע בד כלל אך בד ממש לא מבינים דבר. ובר מנך לית יחודא בעילאי ותתאי והוץ ממך אין שום אחדות (דבר שהוא אחד, יחיד ומיוחד) למעלה ולמטה, ואנת אשתמודע אדון על כולא ואתה נודע וניכר בתור מנהיג הכל... ואנת לית לך שם ידיע ולך אין כינוי ידוע, דאנת הוא ממלא כל שמחה שהרי אתה ממלא את כל השמות, ואנת הוא שלימו דכולהו ואתה הוא שלמות כולם, וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כלהו שמחה כגופא בלא נשמתא ואם תסתלק מהם יוותרו כל השמות כגוף בלא נשמה. אנת חכים ולא בחכמה ידיעה אתה חכם ולא בחכמה המוגדרת וידועה לנו, אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעה מבין ולא מהבינה המוגדרת וידועה לנו, לית לך אתר ידיעה אין מקום שממנו אתה שואב את ידיעותך, אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא אלא ידועים רק כוחך וגבורתך לבני האדם" (תיקוני זוהר יז).

ל ס י כ ו ה ד ב ר י ם: לפי היהדות, שהנחילה לעולם את האמונה בבורא אחד יחיד ומיוחד, לא שייך לשאול על הקב"ה כיצד נראה ואיך לתארו חלילה, האם לפנות אליו בלשון זכר או נקבה, להקשות עליו קושיות כפי שניתן לעשות על בן אנוש מוגבל וכו'. כשחכמים בכל זאת הסבירו דבר דרך תאור של הקב"ה בצורה אנושית הם רמזו להנהגה או לסוד בבריאה שלא ניתן לפרשו סתם כך לכל אדם, ודאי שחכמינו יודעים את תפיסת הבורא ולא יסתרו אותה בדבריהם, שהרי הם עצמם בארו אותה לנו.

מה כן אפשר לדעת על בורא עולם? בעקרון כלום, אך אם אנו מאמינים בהיות התורה אלוקית ובעובדת דיבורו של הקב"ה עם נביאי עמנו, אזי בדבריו אליהם ביטא את רצונו בעולם הזה, לכן למרות שהקב"ה לא נמצא בהשגתנו עדיין ניתן ללמוד מה רצונו ע"פ הקשר הגלוי שיצר עימנו. כמובן שיש עוד להוכיח כי התורה ניתנה ממנו ואכן נביאנו דיברו עימו כפי שנעשה, בנוסף עלינו לבחון גם את אמיתותן של דתות אחרות הטוענות לאותו דבר, אך אם נניח שהדברים נכונים מה שיש בידינו זה את הרצון האלוקי לגבי מעשינו בעולם הזה בלבד, ללא שום ידיעה נוספת לגבינו וככל שננסה להבין יותר נטעה יותר.

לפי עקרון חשוב זה ניתן להבין כבר עכשיו מדוע כל השאר התפיסות והפרשנויות (רפורמים, מסורתיים וכו') הסותרות את דברי התורה שבכתב ותורה שבע"פ הינן פסולות, כיוון שבשינויים שמכניסות ביהדות הן בעצם מנחשות מה שלא ניתן להשיג - את רצונו של הקב"ה - ולכן בהכרח שגויות, שהרי אף אחת מהן לא טוענת שיצרה קשר עם בורא עולם, כולן נשענות על פרשנויות חברתיות בניגוד ליהדות שטוענת שדבריה הינם ע"פ דיבורו וצויו של הקב"ה. רק אם אדע ב ו ד א ו ת שהקב"ה יסד קשר עם בני האדם, גילה להם את רצונו והם העבירו את רצונותיו אלינו אזי אדע מה רצון הבורא, מעבר לזה לא ניתן לדעת עליו כלום.

חלוקה דתית של חוסרים בידיעה

לגבי חוסר ידיעותינו בשאלות, כגון מה מצוי מעבר לחלל וכדו' אין תמיד תשובה דתית ישירה, הדת מסבירה מהם גבולות ומטרות העולם וע"פ אילו קריטריונים נבראים דברים. גילוי ידע ספציפי מפורט על דבר פיזי כלשהו בהרבה מקרים מיותר כי אינו רלוונטי לחיי היומיום. עם זאת, ישנן מספר קטגוריות של חוסר ידיעה:

1. מושגים ידועים שאנו מסוגלים להגדיר אך לא באמת להבין או להרגיש, כגון אינסוף. אינסוף בפשטות זה הכי הרבה שיש, בלי גבול, אך מה זה אינסוף מספרים, מקסימום מספרים? מה יותר גדול- אינסוף מספרים זוגיים או אינסוף מספרים? הרי יש אינסוף משניהם... מה זה אינסוף חלל, אין משהו גדול ממנו שעוטף אותו? השכל שלנו מסוגל לסבול דברים עצומים בגודלם, אך לא גודל אינסופי.
 2. יש שאלות שלעולם לא תהיה תשובה טבעית עליהן. למשל, למה הפיזיקה הינה כפי שהיא? הרי הקב"ה יכל לברוא הכל באינסוף דרכים אחרות, למה דווקא כך? מבחינתנו אין זה משנה. שיבראו חלקיקים, פרוטונים ואלקטרונים או משהו אחר, העיקר שיעבוד, אך בהגיון האלוקי יש תשובה לכל דבר, רק שהיא אינה נמצאת בשכלנו ולא נבין אותה טרם מותנו. מגדולי רבותינו זכו להבין את מהות הבריאה בצורה רוחנית, כגון למה השמש נבראה צהובה, למה המים שקופים וכדו', זאת כיוון שלבריאה יש תכלית שאינה ע"פ הטבע המוכר לנו והם הבינו משהו מתכלית זו (יובהר בפרק ד), אך רוב היהודים אינם זוכים לזה וגם אותם צדיקים הגיעו למדרגה שאותה לא הצליחו לעבור. אומרים חז"ל שבתחיית המתים הקב"ה עתיד לגלות לנו את כל רזי הבריאה בכל העולמות דרך לימוד התורה (שמכילה את כל צפונות הבריאה).
 3. ישנם דברים שהאדם המאמין מודע לקיומם הרוחני אך איננו רואה אותם. לא רואים מלאכים, לא גן עדן ולא גיהנם (ברוך השם). יהיה מי שיטען כי אלו לא קיימים, אך בראייה יהודית נביאנו ורבותינו הקדושים כן ראו דברים שעין אנושית לא מסוגלת לראות, בגמרא מופיע כך (ברכות ו):
 "תניא אבא בנימין אומר- אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין".
 הקב"ה הגביל את ראיית עינינו גם בדברים המצויים בעולם הזה, מזיקים למשל, אך צדיקים וקדושי עליון גם בדורינו, כ"א לפי מעלתו, היו מסוגלים להבחין ברוחניות האדם, אילו עבירות ומצוות עשה לאחרונה למשל. לחסרי האמונה שבינו, אם משהו רוצה הוכחה מעל לכל ספק על קיומם של המזיקים מסביבנו, מופיע באותה גמרא בהמשך (ראה שם) מה צריך לעשות בכדי לראות מזיקים, הדבר מסוכן מאד לאדם ואין כלכך דרך חזרה ממנו (רק לצדיקים וגם להם זה מסוכן), אך כופר ממילא לא מאמין לכולם, אז בכבוד... לאחר פטירת הנשמה היא זוכה לראות דברים נסתרים לפי מעלתה, ישנם דברים הקיימים ואין לנו מושג שהם קיימים, העולם אינו מתנהל לפי מה שראות עינינו, ישנה חוקיות מסועפת מאד בבריאה ורבותינו בעלי רוח הקודש גילו לנו מקצתם כפי שיבואר במהלך המסמך.
 4. ישנם דברים נסתרים יותר שלא כל חכמינו בעלי רוח הקודש ראו וידעו אותם לאשורם, לחלק מן הידיעות צריך בקיאות וקדושה רבה. אפילו על משה רבנו, שראה מה שאיש לא ראה, נאמר שנשתכחה ממנו הלכה במספר מקרים עקב עבירה קלה שעשה, את האורים ותומים בהם היה נועץ כהן גדול גם היה צריך לדעת איך לקרוא וכו'. כל המידע הזה לא ניתן לנו בכפית של זהב, אנו מוגבלים בגוף גשמי והדבר יוצר הסתרה, את רובה המוחלט של הבריאה אין אנו יודעים כלל. התורה מכילה את הבריאה כולה ולימוד סודותיה שכן היו ידועים הלכו ונשתכחו מדור לדור, גם מה שהיה ידוע הוא כלום לעומת כל סודות הבריאה. נשמה מנשמות ישראל שזוכה לעלות למקומה הנכון לומדת את סודות הבריאה בתורה בקצב מהיר לאין שיעור ממה שאנו מסוגלים ללמוד כאן, ועתיד הקב"ה ללמדנו את כל סודות התורה באחרית הימים.
- הדת אינה מונעת מהאדם לנסות ולחקור את הבריאה, אך אומרת שבין אם נדע או לא נדע אין זה משנה את מהותנו כלל, זה יכול להיות רק בזבז זמן כיוון שעשרות שנים של חקר הבריאה כאן למטה נלמדים למעלה בשניות בודדות. כך אומר שלמה- "אני קוהלת, הייתי מלך על-ישראל בירושלים. ונתתי את ליבי לדרוש ולתור בחכמה, על כל-אשר נעשה תחת השמיים. הוא עניין רע, נתן אלוהים לבני האדם לענות בו" (קהלת א)- הקב"ה נתן לאדם יכולת לחקור בבריאה, אך שלמה מתייחס לזה כאל בזבז זמן, עניין רע, חבל שיהודי העוסק בתורה יזבז את חייו על זה. הייתרון היחיד הוא שאנו יכולים להבין ממחקרים משהו פשוט מתכלית של מצוות כלשהן, אך כל השאר חסרונות, שום גילוי מדויק ומוכה לא יעמוד בסתירה ליהדות. כשהמדע היה בחיתוליו (בתקופת הרמב"ם) ורבים ראו בו "דת" חדשה הוסקו מסקנות מדעיות שכיום אנו מלגלים עליהן- כדור הארץ שטוח וכדו', יהודים פשוטים אולי באו אז לידי טעות בעקבות המחקר, אך כיום המדע הנאור יותר יחסית מוכיח את הכתובים העבריים כפי שנראה וניתן כך להתפעל מעוצמת התורה.

ג. תורה ונביאים אלו קיים

הטענה הדתית היא כמובן שכל התנ"ך אלוקי. התורה הינה הקדושה ביותר, ספרי הנביאים נאמרו בנבואה מאת ה' ושאר הכתבים נאמרו ברוח הקודש (תהילים, שיר השירים וכו') או שנכתבו מחוכמת וקדושת המחבר. על השאלה האם התורה ודברי הנביאים מקורם בהקב"ה ניתן לענות ע"י הבאת גילויים שמקורם אינו אנושי, ע"י נבואות שהתקיימו שנים רבות אחר כך או עדיין מחכות להתקיים, כולם מוכיחים בצורות שונות את העובדה שאין יד אדם חיברה את התורה והנביאים כפי רצון הכותב כמו בכל ספר רגיל אחר. יש לציין שדווקא תורתנו הקדושה היא הקשה ביותר לביאור יחסית לשאר הכתובים, כיוון שכל הבריאה טמונה בה ויש לה רבדים אינספור, את כתבי הנביאים וכתבי חז"ל ניתן להבין ביתר בקלות. ראשית נציג את העובדות והגילויים ולאחר מכן ננהל דיון קצר האם המקור יכול להיות אנושי או לא, אולי מדובר באלטרנטיבה אחרת שנתנה את התורה כגון חייזרים וכדו', הפילוסופיה האנושית יכולה להמציא הרבה רעיונות ועליהם "נאלץ" לדון כאן...

גילויים

המדע מתחילת התפתחותו במאה ה-12 שימש הלכה למעשה במשך מאות שנים כאלטרנטיבה לדת, כמובן שהמדע היה בחיתוליו והרבה גילויים מדעיים מהפכניים עתיקים, שבשעתם הפריכו את הדת, נופפו ע"י הוכחות חדשות, כעת אנו די מזלזלים באלו שהופרכו למרות שאז נחשבו לפסגת המדע ומדענים החזיקו בהם בעוז. היום המדע בעיקר עושה את ההיפך, מוכיח את אמיתות גילויי הדת יותר ויותר. כלפי מי שמבין ומכיר את שני התחומים המדע לא מיוחס בתור אלטרנטיבה לדת, אלא בתור אמצעי הוכחה כפי שנראה.

כשרות בהמות

"זאת החיה אשר תאכלו, מכל-הבהמה אשר על-הארץ. כל מפְרֶסֶת פְּרֶסָה, וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת, מֵעֵלָת גָּרָה, בַּבְּהֵמָה אֲתָה תֹאכְלוּ. אֲךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעְלֵי הַגָּרָה וּמִמְפָּרְסֵי הַפְּרֶסָה :
 אֶת-הַגָּמֶל, כִּי-מַעֲלָה גָרָה הוּא וּפְרֶסָה אֵינָנוּ מִפְּרִיס, טָמֵא הוּא לָכֶם.
 וְאֶת-הַשֶּׁפֶן, כִּי-מַעֲלָה גָרָה הוּא, וּפְרֶסָה לֹא יִפְרִיס, טָמֵא הוּא לָכֶם.
 וְאֶת-הָאֲרָנָבֶת, כִּי-מַעֲלַת גָּרָה הוּא, וּפְרֶסָה לֹא הִפְרִיסָה, טָמֵאָה הוּא לָכֶם.
 וְאֶת-הַחֲזִיר כִּי-מִפְּרִיס פְּרֶסָה הוּא, וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסָה, וְהוּא גָרָה לֹא-יִגָּר, טָמֵא הוּא לָכֶם" (ויקרא יא).

גמרא: " וואת הגמל כי מעלה גרה הוא- שליט בעולמו (הקב"ה) יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל (רש"י מבאר: "אלא גמל"- כולל) השפן והארנבת האמורים בפרשה)... וואת החזיר כי מפריס פרסה הוא- שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמפריס פרשה וטמא אלא חזיר" (חולין נט).

- ברור שקשה מאוד היה להכיר לפני כ-3500 שנה את כל החיות ההולכות על ארבע בעולם כל שכן מבחינה מדעית, לאבחן מראש מהם החיות מעלות הגרה כולל אלה העתידיות להתפתח מבחינה אבולוציונית אינה דבר שבן אנוש יכול להבטיח. ה"ניחוש" העתידי בדבר החיות המעלות גרה יכל להיות קל יותר אם התורה היתה מתייחסת למשפחה של חיות בעלות מאפיינים זהים, כגון בהמה דקה, בהמה גסה וכדו', אך התורה אינה נוהגת כך ומביאה דיוק ספציפי של 4 חיות בלבד, דבר המקשה עוד יותר על צדקותו של הגילוי.
- לשון התורה מאד מדויקת ויש חשיבות גם לעניין הזמנים- "פרסה איננו מפריס" (מפריס בזמן הוה לגמל), "פרסה לא יפריס" (זמן עתיד לשפן), "פרסה לא הפריסה" (זמן עבר לארנבת) כל אלה בעלי חשיבות. **ארנב**- בזמן עבר, מעולם לא הפריס פרסה. **גמל**- בזמן הווה, רגליו במבט ראשון נראות כמפריסות פרסה אך אינן שוסעות שסע ע"פ ההלכה, לכן תדע בהווה שאינו נחשב כמפריס פרסה, כלומר לא חל שינוי מצורתו הקדמונית בעבר שיתיר לאכול אותו היום. **שפן**- בזמן עתיד. מביא המלבי"ם (לפני כ-190 שנה) שחוקרים בזמנו גילו זן של שפן המפריס פרסה ברגליו האחוריות בלבד (קדמיות לא). היינו יכולים לחשוב שאבולוציונית השפן הזה בסופו של דבר יפריס גם ברגליו הקדמיות, אך התורה מודיעה שגם לעתיד לבוא אינו יפריס פרסה. [הובא ע"י ר' קורמן]
- חוקרים רבים חשבו עד לא מזמן ששפן וארנב אינם מעלים גרה, שכן הם אינם בעלי מספר קיבות וכדו', הם תרצו את דברי התורה בכך שהשפן והארנב "נראים" כמעלים גרה לפי תנועות פיהם ולכן הדברים נכתבו כך בתורה (מתוך מחשבה שהתורה חוברת בידי אדם, או אדם פשוט שטוען טענה כזו).

- רבותינו מסבירים שהעלאת גרה כלל לא תלויה במציאות של ריבוי קיבות, אלא מוגדרת מלכתחילה כהעלאת גרה של גמל ובין זו של שפן וארנב, שכן הם מציינים רק את הגמל בתור מעלה גרה.
- גילויים מדעיים אחרונים מצביעים על תופעה מעט לא נעימה לפיה ישנן שני סוגי צואה לארנב-מעוקל סופית ומעוקל חלקית. לאחר תהליך התססת התאית שנעשה במעי העוור של הארנב הוא אינו משיר את המזון המעוקל חלקית לארץ אלא אוכלו הישר מפי הטבעת ומעקל אותו שנית, תהליך פרוק המזון זהה למעלות גרה אחרות בעלות מספר קיבות, אך בטכניקה קצת פחות אסתטית אצל הארנב... בנוסף, המעי העוור מצוי אצל הארנב בין הוושט לקיבה במבנה ספירלי מיוחד ולא בסוף המעי כפי שיש אצל שאר החיות, ישנה אפשרות שהמעי דוחף את האוכל כלפי מעלה לפני שנכנס לקיבה, כך שהארנב לועס את האוכל שנית לאחר עיכול חלקי (חוקרים לא ממהרים לחקור זאת מתוך הנחה שאם אין שתי קיבות אין העלאת גרה בצורה זו). אצל השפן מנגנון המעי דומה לשל ארנב, רק שיש לו שני חלקים של מעי עוור בסוף ובהתחלה.
- התורה נותנת בכל שאלה מדעית את השורה התחתונה, אם אנו נמצאים בתחילת מחקר או באמצעו לא נצליח לראות כמה התורה צודקת, אך גילויים סופיים בהרבה תחומים הוכיחו את צדקתה.
- המחקרים האחרונים, הגם שלא מיצו עדיין את כל השאלות, מראים שארנב ושפן נופלים להגדרת מעלי הגירה של רבותינו שאינה תלויה בריבוי קיבות כפי שציינו, ומן הסתם הבנת התורה נבכנת ע"פ חז"ל הקדומים ולא ע"פ פירושים של מדענים.
- הובא ע"י ר' קורמן.

מה כדאי ללדת, בנים או בנות?

"...אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָנָיו אָרְס, וְאֵת דִּינָה בָתּוֹ" (בראשית מו).

"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ, וְיָלְדָה זָכָר" (ויקרא יב).

רש"י: "הזכרים תלה בלאה והנקבות ביעקב ללמדך - אשה מזרעת תחילה, יולדת זכר. איש מזרע תחילה, יולדת נקבה".

- ידוע מדעית שזרע הגבר קובע את מין העובר ושהזרעונים הזכריים מהירים יותר מהנקביים (שניהם אצל הגבר), הנקביים לעומת זאת עמידים יותר. הזרעת האישה הוא יום הביוץ, ביום זה הביצית יוצאת "מהמאגר" ומחכה בשחלה לעיבור, מובן מכאן שאם האישה הזריעה קודם והביצית כבר נמצאת ומחכה לעיבור, סביר הרבה יותר שהזרעונים הזכריים המהירים יגיעו לנקודת המפגש לפני הנקביים האיטיים. מסקנה - אישה מזרעת קודם, יוצא זכר. לעומת זאת, אם הגבר מזרע קודם תאריך הביוץ הזרעונים מחכים בשחלה לביצית והם יחזיקו מעמד לכל היותר שלושה ימים, בזמן הזה מתים הרבה יותר זרעונים זכריים כי הנקביים עמידים יותר. מסקנה - גבר מזרע קודם, יוצאת נקבה.
- חובה לציין במפורש שמדובר בסבירויות לא בוודאות של 100%, רבים ניסו ולא הצליחו לקבוע את מין היילוד בצורה שכזו. חז"ל ידעו זאת מקדמת דנא ואמרו כי הכל בידי שמיים, נסיונותינו הפיזיים להביא בנים או בנות הם בגדר השתדלות בעלמא. חכמים אחרונים מסבירים שרבותינו הראשונים בכל זאת ציינו את הדברים בכדי ללמד אותנו עוד משהו על רזי הנהגת הבריאה בטבע (יבואר בפרק ה).

ברית מילה ביום השמיני

השאלה מדוע קבע הקב"ה שהברית תעשה דווקא ביום השמיני מוסברת ע"י רבותינו המקובלים ע"פ תורת הסוד. נספר על טעם מעניין אחד - המספר שבע ביהדות מייצג את גדר הטבע, אי לכך העולם פועל במחזור של שבעה ימים, יש שבע יבשות וכו'. המספר שמונה לעומתו הוא מעל הטבע, הוא מספר ניסי יותר ועובדת היותו נימולים ביום השמיני מראה כי עם ישראל מעל המזל (יוסבר בפרק ט), שימו לב שגם נס חנוכה היה שמונה ימים. מה שכן רצוננו להראות בנושא הברית הוא שהקב"ה מנהל את הבריאה והטבע ע"פ מה שקבע בתורה, זה לא שהתורה משתנה לפי הטבע, הטבע הוא צורת הנהגה אחת בידי בורא עולם. מחזוריות הטבע, חוקי טבע וכו' הם הגבולות וההתנהגות אותם קבע הקב"ה בעולם הזה, הם באו לשרת הרבה מטרות ואחת העקריות בהן היא כל נושא קיום המצוות. הנהגת העולם בדרך הטבע תוסבר ותוכח בהרחבה בפרק ה.

"וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל-אַבְרָהָם, וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר, אֶתָּה וְזָרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתֶם... הַמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר. וְנִמְלַתֶם אֶת בְּשָׂרְ עַרְלַתְכֶם. וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית, בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם. וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים, יְמוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם... וְהָיְתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם, לְבְרִית עוֹלָם" (בראשית יז).

ד"ר א. אברהמוב: "והנה התינוק נולד עם מנגנון קרישה תקין, ע"י פקטורים של קרישה המועברים אליו דרך השליה... תמיכה זו נעלמת תוך 2-3 ימים ומגיל 3-5 ימים כל תינוק, אף אם הוא בריא ובשל, סובל ממצב של חוסר גורמי קרישה... לכן ברית מילה בגיל 3-6 ימים יכול לגרום למותו של התינוק עקב דם מסיבי... באופן פיזיולוגי עד גיל 8 ימים מתחיל הכבד להתאושש... בגיל 8 ימים קיימת כבר רמה מספקת של גורמי הקרישה ומניעת הדם".

- היסוד למניעת דם בדם נקרא 'פרותרומבין', ריכוזו בדם (ע"פ גרף) הינו 30% מהנורמל ביום השלישי, 110% מהנורמל ביום השמיני ולאחר מכן יורד ומתייצב ל-100%.
- מבחינה רפואית היום השמיני הוא האידיאלי ביותר לברית.
- יהיה מי שיטען טענה אכזרית- שעם ישראל עשה בריתות לתינוקות בגיל צעיר ודרך ניסוי וטעייה למד מהו היום האידיאלי לברית, זאת לאחר ש"חיסל" כמה וכמה תינוקות חס ושלום (בדומה לדרכים הברבריות של הגוים ששרפו את ילדיהם לאילילים). תשובה לטענה:
- א.** יש לקחת בחשבון שעם ישראל (לא שאר האומות) היה יותר מוסרי אף מכפי שאנו היום (רואים את זה לאורך כל לימוד התורה, גמרא וכו') ושימש אור לגוים מבחינת ערך האדם. לאור העובדות ההסטוריות טענה כזו לא היתה נטענת אפילו ע"י גוי אובייקטיבי.
- ב.** ההלכה היהודית מראה בדיוק הפוך- לא עושים ברית לתינוק חולה כשיש סכנה, זאת אף אם החולי אינו קשור לברית עצמה ולא נראה שפצע ברית קטן יסכן אותו (כמובן שמסתמכים על החלטת רופא ומוהל שמבין בנושא). בנוסף, אם ישנם שני תינוקות לאותה משפחה שנפתרו חס ושלום כתוצאה מהברית, דבר נדיר ביותר כשלעצמו וודאי שנדיר עוד יותר כשמדובר בשני אחים, אזי לא עושים ברית לאחיהם הבאים (כיום ניתן לעשות להם ברית רפואית מאוחרת תחת פיקוח). ההלכה מוכיחה כמה חשובים חייו של התינוק למרות קדושתה העליונה של מצוות הברית ביהדות, בדיוק הפוך מטענת שונאי דתינו.
- ג.** מדוע שעם ישראל יעשה ברית לפני 4000 שנה אם הדבר לא ניתן בציווי מאת הקב"ה, איזה הגיון יש בלגרום סבל לתינוק? אז עוד לא ידעו על המעלות הרפואיות של ברית המילה ומעבר לציווי האלוקי לא היתה שום סיבה הגיונית להתחיל לעשות אותה. מלבד זה, אין שום בעיה לעשות ברית בגיל מאוחר יותר כמו שעשה אברהם אבינו, אנשי שכם וכדו', מדוע להתחיל בגיל כה צעיר? לא נראה שיש כל מניע הגיוני או אפילו מוסבר בדרך אלילית כלשהי, אלא קיום המצווה ע"פ ציווי אלוקי.
- טענות מסוג הטענה לעיל מגיעות מצד אנשים שונאי דת כמו שהוסבר בפרק א, אין בהן שום הגיון או הוכחה וקל מאד לסתור אותן בהוכחות חזקות.
- רבותינו המקובלים מסבירים את טעם המצווה ע"פ הסוד. בכלליות רבה, העורלה הנכרתת היא 'חלקו של הנחש' מזמן חטא אדם הראשון והסרתה בין השאר משברת ברמה הרוחנית את תאוות ייצרו של האדם לכשיגדל. הדבר בא לידי ביטוי כמובן בטבע הגשמי (שכן הסיבות האלוקיות מתלבשות בעולמנו בדרך הטבע כפי שנבאר בפרק ה) והרמב"ם אכן מסביר מבחינה רפואית שהברית מורידה את התאוה המינית. כיום הרפואה מאשרת שהברית פוגמת בעצבים באותו מקום כך שברור שהיצר יורד.
- מטרת הברית ביהדות אינה להוריד את היצר, העובדה שהישמעאלים שעושים ברית גם לבנותיהם בר מינן (ועוד בגיל מאד מאוחר) מראה שזה נעשה לעניין היצר (ולא שזה עוזר הרבה), אך ביהדות כל עניין היצר המיני הוא תוצר לוואי של משהו מהותי אחר לגמרי והדברים יובהרו בפרק ט.
- עד כמה שהברית נראית לא מוסרית לכאורה, יש נבואה (שתובא בפרק ח בעמ' 88) לפיה עם ישראל יחזיק במצווה זו כעם עד סוף הדורות, כך הדברים נעשו עד ימינו למרות הקולות המתנגדים שנשמעו במשך הדורות (גם בימינו) מצד "נאורים" שונאי דתינו שלא הצליחו לקלקל ולהדיר מצווה זו מן העם בשום דור, למרות טענתם ההגיונית לכאורה.
- נוסף רק שמצוות המילה הינה אחת מהאותות המגדירים אותנו כיהודים, יחד עם מצוות שבת ותפילין. שלושתם יחד הם אות ברית ביננו להקב"ה. ראשי תיבות שב"ת- שבת, ברית, תפילין.

עשר המכות ב"פפירוס איפואר"

הניסים שנעשו ביציאת מצרים עלולים להשמע כסיפור דמיוני, אך ההסטוריה והארכאולוגיה מראים כי בכלל, הכתבים היהודים מדוייקים מבחינת ארועים, שערוך זמן ומיקום כולל ההסטוריה הפרעונית. קשה להניח שאומה פרעונית שולטת נתנה לעם של עבדים פשוט לקום וללכת, לכן ברור מדוע יש הכרח במכות שהיממו את המצרים. עם זאת, בתקופתנו ארועים על טבעיים אינם דבר שרואים בחדשות, אמנם ישנם ניסים רפואיים מדהימים, אך לא תופעות כפי שהתרחשו בזמן התורה ולכן קשה לריאליסט המצוי לקבלם. הממצא שהובא כאן בא להראות שבפרוש אלמנטים על טבעיים המובאים בתורה אכן התרחשו, "פפירוס איפואר" הינו מגילה שכתב פרעוני בשם איפואר ונמצא בחפירות במצרים לפני כ- 150 שנה, כיום נמצאת במוזיאון "ליידן" בהולנד, הוא תורגם לאחרונה ב- 1909 וזה מה שהצליחו להוציא ממנו:

ספר שמות	הפפירוס
"ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם... ויבאש היאור... ויהי הדם בכל ארץ מצרים... ויחפרו כל מצרים סביבות היאור מים לשתות, כי לא יכלו לשתות ממימי היאור" (ז' כ"ד)	מכות בכל הארץ, דם בכל מקום. הנהר הוא דם האנשים נרתעים מלטעום, בני אנוש צמאים לדם. אלה הם מימנו, זהו אושרנו, מה נעשה? הכל נחרב.
"הינה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה, בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד" (ט ג')	כל החיות ליבם בוכה, הבקר גועה.
"ויט משה את מטהו על השמים, והי נתן קולות וברד, ותהלך אש ארצה... ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד, כבד מאד" (ט כג' כד')	עצים הושמדו. אמנם כן, שערים עמודים וקירות נאכלו ע"י האש.
"ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצריים..." (י טו')	מצרים בוכה, ארמון המלוכה בלא רווחיו, בלא פירות, בלא תבואה, אשר לו שייכים החיטה השעורה האווזים והדגים.
"ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדס עד בהמה, ואת כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שיבר" (ט יט')	אמנם כן, הושחת הכל אשר עוד אתמול נראה, האדמה הושארה ללאותה כמו אחרי קציר פשתה. אין למצוא פירות ולא ירק. רעב.
"ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה, כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה" (ט יט')	ראה הבקר הופקר ואין איש שיאספם יחד. כל אחד מחפש רק את אלו החתומים בשמו.
"ויהי בחצי הלילה, והי הכה כל בכור בארץ מצריים. מבכר פרעה היושב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור, וכל בכור בהמה. ויקם פרעה לילה, הוא וכל עבדיו וכל מצריים, ותהי צעקה גדולה במצריים כי אין בית אשר אין שם מת" (יב כט' ל')	אמנם כן, בני הנסיכים הושלכו לעבר הקירות. היתה צעקה גדולה במצרים. הנהמה נשמעת בכל הארץ מעורבת בקינות. אמנם כן, הגדול והקטן זעקו הלואי ואמות. אולי תפסיק נא האדמה מן הרעש ויפסק השאון. בתי הסוהר חרבו, מצרים העילית הושחתה. הכל נהרס, מעונות האדם התהפכו ברגע.
"והי הולך לפנים יומם, בעמוד ענן לנחותם הדרך, ובלילה בעמוד אש להאיר להם" (יג יא')	ראה, האש עלתה גבוה גבוה ולהבתו הולכת נגד אויבי הארץ.
"וישאלו מצריים כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (יב לה')	הנה השפחות לובשות תכשיטי גבירות.

- הפפירוס מתאים לעשרת המכות ולשאר הניסים שהתרחשו במצרים. הקב"ה הוא שהוציא את עם ישראל החלש והמדוכא ממעצמת העל בשעתו, לכן מאז חוגגים ליל הסדר, מאז אוכלים מצות, מאז שמים מזוזות בדלתות, מזכירים בכל יום את יציאת מצריים וכו'. כל כך הרבה פרטי מצוות ששרדו עד היום לא יכולים להשען על סיפור דמיוני. אם כל העם היהודי (שהיה אז דתי ברובו) לא היה רואה את הדברים הוא לא היה מקבל לקיים את כל המצוות הללו, מה גם שרוב היהודים (כולל חילונים) חוגג ליל הסדר ושם מזוזות.
- מוזר לראות שפפירוס זה אינו מפורסם כלכך כפי שצריך היה להיות, הוא התפרסם בעבר אך נשתכח. אולי העניין הוא שאנו היהודים צריכים לרצות לחפש את ההוכחות לתורה בכדי למוצאן, לרצות להאמין ולקבל תשובות, הדברים לא יונחו לנו על מגש של כסף בכדי שתתאפשר בחירה בדרך ההפוכה.

נ ב ו א ו ת

הקדמה- הסבר כללי בדבר נבואות

רוב הנבואות נאמרו ע"י הנביאים, חלקן נכתבו בתורה עצמה ע"י משה רבנו וחלקן בספרי הנביאים, חלקן גם הועלו על הכתב בגמרא ובכתובים נוספים. נבואות בכל הכתובים מתחלקות לשני סוגים:

- א. נבואות מדוייקות- אותן מסוגל כל אדם להבין תיכף ומיד, כלומר לראות אם הן מתרחשות או לא.
- ב. נבואות שניתנו בסימנים- אלו מגלות סימנים ותופעות שיקרו בעתיד בו תתרחש הנבואה. יש לבדוקן כך:
 1. נבואות בסימנים אינן נתונות להרבה פרשנות, אין מדובר בסימנים מעורפלים בסגנון "נוסטרדמוס", אלא כל סימן חייב להתקיים וינתן בנקודות ברורות שכל בעל הגיון בריא מבין.
 2. יש לבחון האם הסימנים מתרחשים או לא. ברוב המקרים אנו יודעים כי הנבואה מתקיימת רק תוך כדי התרחשויותיה בהוה כיוון שרק אז מסוגלים אנו לבחון את כל הסימנים. במקרה הפחות טוב אנו שמים לב רק לאחר הארוע. עם זאת, חכמינו בעלי רוח הקודש ראו בהרבה מקרים את הדברים עוד קודם הארועים.

מדוע לא כל הנבואות מדוייקות? פשוט, ברוב המקרים הנביאים לא קבלו מפרט טכני מראש מהקב"ה, אלא ראו תמונות מן העתיד בחזיון (כמו בסרט) והעלו על הכתב את שנגלה להם בעיניהם הרוחניות. יש עוד לזכור שהנביא גם ראה בנבואות רחוקות ממנו, כמו בנבואות הדור האחרון, אמצעים שלא היו מצויים בתקופתו כגון מטוסים או טילים. בנוסף, נביא בד"כ כותב את נבואתו עם צפונות הקשורות למהות הגוים והכוחות שישירו בזמן הנבואה. אותו נביא העלה על הכתב את מה שראה וכשתגיע העת אנו נוכל לראות את הסימנים שתאר. קיימות נבואות רבות לאורך כל הסטורית העם היהודי, בפרק זה הבאנו מספר דוגמאות מהתורה והנביאים בהם נדגים נבואות מדוייקות ונבואות בסימנים, בפרקים הבאים יופיעו עוד הרבה נבואות משאר המקורות.

נבואת בבל

זו נבואה מדוייקת הקובעת עוד מזמן הנביאים שבבל תשאר איי חורבות לנצח, כך היה וכך בהוה.

"והייתה בבל צבי ממלכות תפארת גאון כשדים, כמהפכת אלקים את סדום ואת עמורה. לא תשב לנצח ולא תשכון עד דור ודור, ולא יהל שם ערב ורועים לא ירבצו שם... כי שממות עולם תהיה נאום ה'"
(ישעיהו יג')

דר' פנחס ביברפילד: "חורבות העיר נמצאות 34 קמ' דרומית לבגדד ומשתרעות על פני 8.5 קמ"ר בקרוב... בבל הוסיפה להיות עיר חשובה גם אחרי מלכותו של כורש, היא שמרה על מעמדה כאחת מעריה הראשיות של האמפריה הפרסית אולם בהדרגה חרבה העיר ללא תקנה. אלכסנדר הגדול חלם להפכה למרכז האמפריה העולמית שלו, אך מותו הפתאומי מנע את מימוש הרעיון. לבסוף נעלמה בבל מבמת ההיסטוריה, היא היתה לתל חורבות עד זמננו אנו וחורבותיה משמשות עדות אילמת ומתמדת לאמת הנבואה העברית".

- לאחר חורבנה של בבל (מזמן מגדל בבל) לא גר שם איש בשום דור במשך אלפי שנים, בארכיאולוגיה נחפרה התיישבויות הישנה ולא נמצאו התיישבויות חדשות יותר על גביה.
- נבואה זו היא דוגמא לנבואה מדוייקת שאת נכונותה יכול כל אדם לראות. יהיה מי שיטען כי הוא "יכול לעשות דווקא וללכת לגור שם" ואז הנבואה לא תתקיים, אולם כדאי לזכור שהחורבות נמצאות בעירק...

הכותל המערבי

"הנה זה עומד אחר כותלנו, משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים" (שיר השירים ב).
מדרש: " הנה זה עומד אחר כותלנו- אחר כותל מערבי של בית המקדש, שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם... ולמה [דווקא הכותל המערבי]? ששכינה במערב" (איכה רבתי א).

- זוהי עוד נבואה מדוייקת הקובעת כי הכותל לא יחרב לעולם, כך היה וכך בהוה למרות שאלפי שנים לא היינו פה וירושלים סבלה מלחמות והחלפת שליטים אינספור, אף שליט ואף מלחמה לא החריבה את הכותל.
- עם הזמן הכותל המקורי נתכסה ונקבר באדמה וניתן לראותו במערות הכותל (החלק העליון הוא בנייה ממלוקית), אך גם בחפירות רואים שאף כותל אחר לא שרד בניגוד אליו.
- אגב, כיום בכדיקה עלה כי אבני הכותל נמצאים במצב רעוע, חשוב לדעת שהכותל אמור להחזיק מעמד עד לתקומתו של בית המקדש השלישי ולאחר מכן אין בו עוד צורך, הדבר אולי מהווה עוד סימן לכך שהגענו לסוף הדרך, לדור האחרון לפני בו משיח (פרוט בפרק ח- הזור האחרון).

חורבן בית שני

נעבור לנבואות שניתנו בסימנים, נזכיר שוב שכל הסימנים צריכים להתאים רק למקרה אחד שקרה לעמנו.

"וְעַבְדְּתָ אֶת-אֱלֹהֵי ה' אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ ה' בְּךָ, בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירֹם, וּבְחֹסֶר כֹּל, וְנָתַן עַל בְּרִזְל עַל-צְנֹאֲרֶךָ, עַד הַשְּׂמִידוֹ אֶתְךָ. יִשָּׂא ה' עֲלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ, כַּאֲשֶׁר יִדְאָה הַנֶּשֶׁר, גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ. גּוֹי עַז פָּנִים, אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן, וְנַעַר לֹא יִחַן. וְאָכַל פְּרִי בְהִמְתֵּךְ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ, עַד הַשְּׂמִידָה, אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂאֵר לְךָ דָּגוּן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר, שָׁגַר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צִאֲנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֶתְךָ. וְהֵצַר לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ, עַד רִדְתָ חֲמֹתֶיךָ הַגְּבוּהֹת וְהַבְּצֻרוֹת, אֲשֶׁר אֶתָּה בְּטִחַ בָּהֶן, בְּכָל-אֲרָצְךָ, וְהֵצַר לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ, בְּכָל-אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֶלְקֶיךָ לְךָ..." (דברים כח).

- זו נבואת סימנים המתאימה רק למקרה גלות בית שני בה הוחרב הבית ע"י רומי, היא נאמרה לעם ע"י משה רבנו טרם כניסתנו לארץ בתור דברי תוכחה ותשובת לב שננהג כראוי בכדי שהעתיד לא יתרחש כך.
- ועבדת את אויביך...ונתן על צוארך עד השמידו אותך - ידוע שהרומאים מכרו אותנו לעבדים חסרי כל והעבידו אותנו בפרך כפי שעשו לעמים נוספים.
- גוי מרחוק מקצה הארץ - עד אז הוכר החלק המזרחי לנו - אשור, מדי, בבל וכדו', גם עם היוונים ממערב לנו התמודדנו. כעת הגיעה אומה מערבית רחוקה יותר שהתהוותה ע"י רומולוס בצורה די חריגה.
- כאשר ידאה הנשר - נשר מסמל עליונות, אך עליונות היתה קיימת בכל אומה ששלטה בזמנה. הדיוק בסימן הוא שהראשונים שנשאו על דגל צבאם את סמל הנשר היו רומי, כל השאר חיקו אותם.
- גוי אשר לא תשמע לשונו - הכרנו את השפות המזרחיות - בבליית, אשורית וכו', אך את שפתה של רומא לא הכרנו (העיר רומי התהוותה מפליטי ועברייני אירופה כידוע). כל אסון שבה עלינו מאוחר יותר גם הוא אינו מתאים להגדרה זו - הכרנו את הספרדים בגרוש ספרד, את הגרמנים יימח שמם בגרמניה וכו'.
- גוי עז פנים... - סימן זה מתאים לצבאותיה האכזריים של רומי ולקיסריה הרברבנים, אך גם לאומות אחרות. סימן זה לבדו לא היה מיוחד את הנבואה רק לחורבן בית שני, אך יחד עם שאר הסימנים בהחלט כן.
- ואכל פרי בהמתך...ועשתרת צאנך - הרומאים התעללו באלה שנותרו בארץ תחת שלטונם בגזל רכוש מכל הבא ליד - יבול, מקרקעין, כסף וכו', לא רק במשך הליך כיבוש הארץ, אלא גם אחר כך.
- והצר לך בכל שעריך עד רדת החומות...אשר אתה בוטח בהן - הרומים צרו על ירושלים ויהודים בבורותם נלחמו בתוך העיר בינם לבין עצמם, שרפו את מחסני המזון אחד לשני מתוך בטחון אופורי שהסכנה מבחוץ אינה כה קיומית, היה להם בטחון בביצור העיר שבפרספקטיבה לאחור נראה מגוחך. לבסוף יצא שהרעב שבר את כושר העמידה והרומאים השתלטו ונצחו, לאחר מכן הצרו עלינו בעול הכיבוש באופן מוחלט וכך יצא ששוב היהודים הם אלה שהזיקו לעצמם עקב הפילוג.
- בכל ארצך, אשר נתן ה' אלקיך לך - האויב יגיע אלינו לארץ ישראל. רואים שאין מדובר כאן בתקופה לאחר שיצאנו לגלות ופוזרנו האומות, לכן כל הפרעות שהיו בגלות לא מתאימות לכאן.
- לנבואה זו יש המשך שגם התקיים (לגבי הרעב ששרר בעיר וכו'), אך הוא קשה ולכן ויתרנו עליו.
- חלק מן הסימנים התקיימו בעוד ארועים, אך כולם יחד מתקיימים אך ורק בכיבוש רומי וגלות בית שני.

נבואת השואה

נבואת השואה היא דוגמא קשה לנבואה בסימנים. בקטע זה לא נברר את כל הקשור בשואה, אלא רק את הסימנים, התקיימותם והאם הם מתאימים לאסון אחר שפקד אותנו.

"וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֵט, שְׂמֹנֶת עֲבִית פְּשִׁיתָ, וַיִּטֵּשׂ אֵלוֹהַ עֲשָׂהוּ... וַיֹּאמֶר, אִסְתִּיכָה פְּנֵי מַהֶם, אֲרָאָה מָה אַחֲרֵיכֶם, כִּי דוֹר תִּהְפָּכֶת הָמָּה, בְּנִים לֹא-אֲמֹן בָּם. הִם קִנְאוּנֵי בְּלֹא-אֵל, כְּעִסּוּנֵי בְּהַבְלִיחֶם, וְאֲנִי אֲקִנְיָאִם בְּלֹא-עֵם, בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֶם... חֲצִי, אֲכַלְהָ בָם. מִזֵּי רָעַב וּלְחָמֵי רֶשֶׁף, וְקִטְבַּ מְרִירִי, וְשׁוֹן-בְּהֵמַת אֲשֶׁלַח-בָּם, עִם-חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפֶר. מִחוּץ תִּשְׁפֹּל-חֶרֶב, וּמִחֲדָרִים אֵימָה, גַּם בְּחוֹר גַּם-בְּתוֹלָה, יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה. אֲמַרְתִּי, אֲפֹאֲיֶהֶם, אֲשֶׁבִיטָהּ מֵאֲנוֹשׁ זָכְרָם... אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלְף, וְשִׁנָּיִם יִנְיִסוּ רֶבֶבָה אִם-לֹא כִּי-צוּרָם מִכָּרְסָם, וְהִי הַסְּגִירָם... לִי נָקָם וְשִׁלְמִם, לְעַת תִּמּוּט רָגְלָם, כִּי קָרוֹב יוֹם אֵינֶדֶם, וְחָשׁ עֲתִדְתָ לְמוֹ. כִּי-יִדְוֶן ה' עִמוֹ, וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם" (דברים לב).

רש"י: "חצי אכלה במ - וקללה זו לפי הפרעות לברכה היא, חצי כלים והם אינם כלים... ולחומי רשף - השדים נלחמו במ... וקטב מרירי - שד ששמו מרירי... ומחדרים אימה - כשבורח נמלט מן החרב חדרי ליבו נוקפים עליו מחמת אימה, בבית תהיה אימת דבר... אמרתי אפאיהם - יש לפרש אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר".

המלבי"ם: "קטב מרירי - אויר ארסי הממית".

- וישמן ישורון ויבעט... ויטש אלוה עשהו... דור תהפוכות המה- העם זנח את אלקיו ונטמע בגרמנים יימח שמם. בעוונות, לא נעים להודות, היתה התבוללות של יותר מ-60% בקרב יהודי גרמניה, השגשוג והנהירה אחר המדע והכלכלה היתה בשיאה והובילה לאפיקורסות.
- כי ה' ידין עמו ועל עבדיו יתנחם- הקב"ה לוקח צדיקים ככפרה על יהודים רבים בדור בכדי שלא יהיה כליון מוחלט חס ושלום, לכן נספו גם צדיקים ההולכים בדרכי ה' (ראה הסבר מפורט בפרק ו שאלה ב, עמ' 75).
- אסתירה פני מהם, אראה מה אחריתם- לא נהיה נתונים תחת חסדי הקב"ה, אלא תחת אכזריות הגוים.
- חצי אכלה במ- הצים מקבילים לכדורי רובה ובתחילה כידוע היו הוצאות להורג עם כיתות יורים. רש"י מוצא במשפט דברי נחמה- חצי כלים והם אינם כלים, משמע ששיטת ההרג הזו לא תצלה כפי שבאמת סברו הנאצים שהפסיקו אותה. פירוש רש"י נכון גם לכלל האסון שאותו שרדנו בסופו של דבר.
- בגוי נבל אכעיסם- עולה בגימטריא 304 כמניין "גרמניא", כך מופיע שמה בגרסת הגאון מוילנא לתלמוד, כך גם בכתבי היעב"ץ (שניהם מלפני כ-250 שנה). אמנם בגמרא המקורית היא נקראת "גרממיא" (כפי שנראה בפרק ד עמ' 42), אך החכמים האחרונים קראו לה כפי שהיהודים קראו לה בדורות האחרונים. ניתן לומר שהנבואה נתנה עוד סימן לזמן האסון ע"י רמז לשמה של המדינה האיומה בזמן התרחשות הארועים, כלומר כשזמן האסון יגיע היהודים יקראו לה גרמניא ולא גרממיא, שהוא שמה המקורי ביהדות. לגבי אופן כתיבתה- ככלל, שמות של מקומות ושל גוים המופיעים בכתבים היהודיים לא מסתיימים עם הצרוף 'י-ה' כמו בימינו, אלא 'יא'. שינוי השמות בימינו, כולל 'גרמניה', אינו לפי הכתובים ולכן ההשוואה בגמטריה לא נעשית אליו.
- מזי רעב- היו רעבים ללחם כידוע, ולחמי רשף- ייכלו באש. רש"י מבאר כי 'רשף' הוא שם של שד, כפי שהזכרנו לעיל הקב"ה העלים מעינינו מזיקים כאלה, אך הם קיימים והזקם הרוחני מתבטא כאן בצורה גשמית בשריפה, חבלה וכדו'. הנוק הטבעי של שד הנקרא רשף בתרגומו הפשוט הוא אש ("רשפי אש").
- ושן בהמות אשלח במ- שיסוסם בכלבים, עם חמת זוחלי עפר- מכת הכינים במחנות. עפר רומז דווקא לכינים ולא לזוחל אחר, כפי שנאמר במכות מצרים- "וְהַתְּךָ אֶת-עַפְרֵי הָאָרֶץ, וְהָיָה לְכַנָּם" (שמות ח').
- מחוץ תשכל חרב ומחזירים אימה: היהודים הסתתרו בבתים בפחד כשבחוץ הסכנה מאיימת (כפי רש"י).
- גם בחור גם בתולה, יונק עם איש שיבה: כולם כונסו בבתי מסתור וגם במחנות יחד, ללא הפרדה.
- אמרתי אפאיהם: לפי רש"י משמעו להשליכם הפקר, זרוקים ללא זכויות של בני אדם כפי שהיה.
- אשבייתה מאנוש זכרם ניתן לפרש כך: אשבייתה מאנוש- כלומר לא יהיה במחשבת אנוש, זכרם- את זכר היהודים הנספים כרגע באסון שלא היה כמותו, אף אחד לא יחשוב עליהם. ידוע שהאוכלוסיה מסביב בגרמניה, שאר אירופה וארה"ב לא התייחסו לשואה בכובד ראש בזמן התרחשותה (גם בין אלה שידעו), פליטים שהצליחו להמלט מהמחנות לא האמינו שבחוץ בגרמניה עולם כמנהגו נוהג. ניתן לתרץ ולומר שבדרך הטבע, מסיבות שונות של אי פתיחה במלחמה, סדר עדיפויות שונה, אי ראיית הזוועות וכדו' נמנעה מאוכלוסית העולם האפשרות להתייחס לשואה כפי שצריך, אך מהפסוק מובן שהמחשבות, תשומת הלב והשאננות של בני האדם כווננו מלמעלה (התערבות בחופש הבחירה תידון בפרק ט). רק לאחר שהסתיימה המלחמה בעקבות כיבוש גרמניה (במשפטי נירנברג) התייחסו כולם לפתע, אך זה כמובן היה מאוחר.
- קטב מררי- שם של שד כפשוטו בכתובים ולא ברור משמו כיצד הוא מזיק כאן. המלבי"ם בא ובאר (לפני 190 שנה) שהכוונה כאן ל'אזיר ארסי הממית'- משמע גז. הדיוק בהקבלה לתאי הגזים מדהים.
- כי קרוב יום אידם, וחש עתידות למו- נאמר כאן שהאסון רלוונטי להחשת העתידות- הם סוף תיקון העולם ובו משיח שלפניהם ירבו הצרות. מיד לאחר השואה זכינו לשוב לארצנו כאומה ואומרים חז"ל שאין קץ מגולה מזה, זו תחילת תקופת הקץ לאחר אלפיים שנות גלות כפי שיפורט ויוכח בהרחבה בפרק ח.
- אין שום אסון אחר שקרה לנו המשלב את כל הסימנים הללו, איננו נביאים או בעלי רוח הקודש ולכן אנו רואים את הדברים בדיעבד, אך מי שהיה בקיא בכתובים בשעתו יכל בזמן הוה לדעת כי הנבואה מתקיימת. וכפי שהזכרנו, היו חכמים מלפני כ-100 שנה ויותר שצפו את הדברים גם לפני:
 - "המגיד מקלם" נשא דברים לפני כ-130 שנה בעקבות הדפסת "שולחן ערוך" של גייגר האפיקורס (ראש תנועת ההשכלה בגרמניה): "...בגרמניה עוד יעשו שולחן-ערוך (ספר פסיקה) מפורט לישנאת ישראל, שבו יהיה כתוב- הטוב שביהודים הרוג..." (צוטט בכתבי הרב מזא"ה, רבה של מוסקויה).
 - ה"משך חכמה" בפירושו על התורה (פרשת בחוקותי) כתב: "כשהיהודים יחשבו שברלין היא ירושלים... יבוא עליהם אסון דווקא מבני גרמניה שהם כה רוצים להטמע בהם".

מצבנו בגלות

כידוע, השתלשלות העם היהודי היא דוגמא יחידה במינה. עמנו פוזר בכל העולם, הוא עדיין מפוזר ולמרות זאת שרד אלפי שנים בניגוד לכל הגיון ולכל מציאות אחרת. שום אומה קדמונית לא שרדה, ודאי שלא לאחר שהוגלתה ופוזרה בין הגוים (כמו שעשה סנחריב לאומות רבות). גם אומות בעלות תודת מובהקות לא שרדו מלבד עם ישראל ותורתו, שלבסוף זכה לשוב למולדת העתיקה. נראה מה אומרת התורה על כך:

"...דברי משה- וְאַתֶּם עֲבָרִים (את הירדן), וּיְרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת. הִשְׁמַרוּ לְכֶם, פֶּן-תִּשְׁכַּחוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם... וְהִשְׁחַתֶּם, וְעִשִׂיתֶם פְּסָל תְּמוּנֹת כָּל, וְעִשִׂיתֶם הֲרַע בְּעֵינֵי ה'- אֱלֹהֵיכֶם, לְהַכְעִיפוֹ. הַעֲדִיתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ, כִּי-אֲבַד תֵּאבְדוּן מִהָר, מֵעַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אַתֶּם עֲבָרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ. לֹא-תֵאָרִיכוּן יָמַימ עִלָּיהָ, כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמַדוּן. וְהִפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים, וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתֵּי מִסְפָּר, בְּגוֹיִם, אֲשֶׁר יִנְהַג ה' אֶתְכֶם שָׁמָּה" (דברים ד).

"וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֵט, תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֵב... וְנִסְחַתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ. וְהִפִּיץ ה' בְּכָל-הָעַמִּים, מִקְצָה הָאָרֶץ וְעַד-קְצָה הָאָרֶץ... וּבְגוֹיִם הֵהֱם לֹא תִרְגִּיעַ, וְלֹא-יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלְךָ" (דברים כז).

"וְאַתֶּם אֲזָרְהָ בְּגוֹיִם, וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב. וְהִיתָה אַרְצְכֶם שָׁמָּה, וְעִרְכֶם יִהְיוּ חֶרֶב... וְהִנְשֹׂאֲרִים בְּכֶם, וְהִבֵּאתִי מִכָּד בְּלַבְבְּכֶם פְּאַרְצֹת אֲיִבֵיהֶם, וְרָדְף אֶתְכֶם קוֹל עֲלָה נִדְף וְנִסּוּ מְנַסֵּת-חֶרֶב וְנָפְלוּ" (ויקרא כו).

- משפטים אלו מלוקטים מדברי משה רבנו אל העם בזמן המדבר טרם הכנסנו אל הארץ, כבר אז אומר משה שאם נחטא אנו נגלה מן הארץ וכך קרה. לאחר מכן מתואר מצבנו בגלות בצל הגוים.
- וּנִשְׁאַרְתֶּם מִתֵּי מִסְפָּר... וּנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֵט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם: שני יסודות יש בגלות- האחד וּנִשְׁאַרְתֶּם, כלומר נשאר עם ולא נטמע באופן שיכחיד את זהותנו כפי שקרה לכל העמים הקדמונים. השני- מִתֵּי מַעֵט, כלומר נותר מתי מעט במקומות פיזורינו בגלות. תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם- תחת האומות השולטות עליכם. בכל מקרה מדובר בתוצאה לא הגיונית- ההגיון אומר שאומה תכחד או אם אינה נכחדת שתגדל מאד במשך זמן ארוך (סינים?), אך אצלנו בין אם כתוצאה מפרעות ואסונות ובין אם כתוצאה מהתבוללות (הפרעות תמיד באו בעקבות התבוללות) שרדנו בפזור שאין כמוהו בהסטוריה העמים ובכל זאת נשארו עם קטן.
- וְהִפִּיץ ה' בְּכָל הָעַמִּים, מִקְצָה הָאָרֶץ וְעַד קְצָה הָאָרֶץ: אין כמעט מדינה שאין בה יהודים, אין מקום עירוני מיושב בעולם שאין בו יהודים, מדהים איך מלכתחילה אומה יכולה להתפזר לרסיסים כפי שלא קרה לשום עם ועוד לשמור על זהותה במשך אלפי שנים.
- וּבְגוֹיִם הֵהֱם לֹא תִרְגִּיעַ, וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף רַגְלְךָ (כולל הַקְטַע ב' וִיקְרָא כו'): לא היתה לנו מנוחה ונחלה ארוכת טווח אצל שום אומה מלבד בדורות בודדים, מן מפורסם שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו.
- אין דרך מציאותית המוכיחה שהשתלשלות העם היהודי אפשרית בכלל, אומות קדמוניות לא שרדו גם אם נשארו על אדמתם וגם אם הוגלו אל מקום אחד או שניים לכל היותר. כמו בהרבה מקרים הקשורים לעם היהודי אין אומתנו מתנהגת לפי סבירות, שרדו למרות היותנו כמות קטנה של יהודים, מפוזרים באומות, עברנו נסיונות חיסול רוחניים ופיזיים אין ספור, אין דרך טבעית להסביר זאת ואכן כל שאר הקדמונים התנהגו ע"פ ההגיון ולא שרדו. הדת אינה (בעונות) משהו שכל העם ככלל התאמץ או מתאמץ להחזיק בכדי שתהווה הסבר טבעי לשרידותנו. עם זאת, הדת היא אכן זו שהחזיקה אותנו כי כך אמר הקב"ה בתורה.
- מפליא שתוצאת השרדותינו הבלתי הגיונית בעליל גם היא כבר נכתבה מראש (דברים ד): "כִּי אֵל כְּחוֹס ה' אֱלֹהֵיכֶם, לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתְךָ, וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְהֵם". לאחר הדברים הקשים לעיל מזוכרת שבועתו של הקב"ה לאבותינו, לא להחליפנו, לא להשחיתנו ולא להכחידנו לגמרי בשום אסון למרות היותנו עם קשה עורף, למרות היותנו זקוקים לתיקון. זהו הדבר היחיד המסביר את חוסר ההגיון הרב בעצם קיומנו עד היום- התערבות אלוהית, הבטחת ה' לאבות.

האפשרויות השונות למקור התורה

ספר התורה הינו ספר עצום המכיל בתוכו את צופן הבריאה כולה, אף חכם בעל רוח הקודש לאורך כל הדורות לא הכיר את כל עומק סודותיה כיוון שהיא מכוסה בסיפורים וכיסויים רבים (כל זאת יוסבר בסוף הפרק), אי לכך מציאת גילוי ברור לעין בתורה עצמה הוא דבר די נדיר, הרבה יותר קל למצוא גילו בתורה שבע"פ (בפרק הבא) כיוון שחז"ל כבר עשו את העבודה הקשה בלהוציא את הדברים מתוך צפונות התורה. מבלי קשר לעומק התורה, בין השאר היא מביאה לנו מקורות בתור "בנוס" המראים גם לקורא הפשוט כי לא מדובר בספר רגיל, היא מכילה גילויים ונבואות שמקצתן ראינו לעיל ועוד נראה בהמשך. לא ייתכן שאדם ניחש או ידע כל זאת לפני כ-3500 שנה, ובנוסף גם חינוך את כל העמים למוסר שלא היה מצוי בשום אוכלוסיה כולל בימינו. חייבים למצוא מקור לא אנושי אחר כגון אלקים, חייזרים וכו'.

לפי רמת ידיעותינו כיום ברור שמדובר בדבר שונה מאיתנו, גבוה מרמתנו ובחלק זה ננסה למצוא את ההסבר האחד למקור הגילויים לעיל. מובן שמטרתנו להוכיח בסופו של דבר שהמקור אלוקי, אך נבחן גם את האפשרויות האחרות, נפריך ונאשר, ננסה להבהיר גם מבחינה הגיונית טיעונים שונים הצביעים על מקורה האלוקי של התורה. חשוב להדגיש גם בפרקנו שאין תשובה כגון "לא יודע", אם יש פתרון ואין אפשרות לתקוף אותו לעומת פתרונות אחרים שקל לסתור, אזי זה יהיה הפתרון הנבחר שלנו להמשך ההוכחה.

אולי התורה נתנה ע"י חייזרים?

א. בשאלה זו חשוב שנגדיר מדעית מהם "חייזרים", שכן לדעת היהדות אין שום חיים בחלל מסיבות שיובנו בהמשך. חייזרים הם יצורים נחמדים (או לא) עם כל מני פרצופים שציירנו לעצמנו לאורך עשרות השנים האחרונות. למרות שאיננו יודעים מהו פרצופם האמיתי תרתי משמע, או אם בכלל הם קיימים, אנו כן אומרים בוודאות שהם נמצאים היכן שהוא בחלל על איזה כוכב. לבוא ולומר שיצורים אלה הם כל יכולים, או עושים דברים מעבר לכוחות הטבע לא יהיה נכון לטעון מדעית, איננו יכולים "לשחק" במדע בדיוני וחייבים לבחון ע"פ כוחות הטבע- נראה שהם יהיו יצורים תבוניים כמונו, עומדים באותם מגבלות פיזיקליות שלנו ומורכבים מיסודות החומר המוכרים לנו, רק שהם מתקדמים הרבה יותר מבחינת טכנולוגיה וידע. טכנית, מבחינת ידע היצורים הללו הם בעצם אנחנו בעוד אלפי או מאות אלפי שנים.

ב. ניתן לטעון לאור זאת, שיצורים כאלה יכלו לגלות לנו את הגילויים המדעיים המופיעים בתורה ואולי אף לעורר תופעות על טבעיות שהתרחשו בזמן התורה, זאת עקב התקדמותם הטכנולוגית וידיעותיהם הרבות. מנגד, ישנה בעיה להסביר נבואות. כיצד נסביר שיצור תבוני מתקדם מאיתנו ידע מהו העתיד, האם ידיעותיו המדעיות יגרמו לו לדעת בוודאות שהכותל לא יחרב לעולם? שאף שליט לא יחליט להרוס אותו? האם עקב ייתרון טכנולוגי נדע שלעולם שום אדם לא ילך לגור בבבל? נראה שאין קשר בין הדברים.

ג. הפילוסופיה טענה שהאדם רק חושב שיש לו בחירה, אך בפועל הוא אוסף של ידע ונסיון שפועל בדרך קבועה, אם היינו יודעים את כל הנתונים ההסטוריים של אדם יכולנו לדעת בדיוק מה הוא עומד לעשות (ראה 'שפינוזה' שהיה יהודי כופר ועוד). כמוכן שפילוסופיה זו, כמו כל פילוסופיה, אינה מוכיחה את עצמה והיא טענה בעלמא, אך תאורית החלקיקים המדעית אמרה דבר דומה- אני יכול לנבא מה יקרה כאשר שני חלקיקים עפים בחלל ומתנגשים אחד בשני, בהתאם לזה אוכל לנבא מה יקרה ביותר חלקיקים, ותאורטית אם היה לנו כח חישוב עצום יכולנו לנבא את כל תנועת מליארדי המולקולות במוח. מכאן יוצא שאין חופש בחירה, כלומר המוח הוא אוסף ענק של ריאקציות כימיות שתאורטית ניתנים למיפוי.

תורת ה"כאוס" (אי סדר) המדעית הפריכה תפיסה הזו, היא הוכיחה שאין אפשרות לנבא ב-100% אפילו התנגשות של שני חלקיקים בודדים, כל שכן תנועת חלקיקים רבים. מכאן לומדים שלא ניתן למפות את תנועת המולקולות בין מליארדי הקשרים הנמצאים במוח, יש חוסר וודאות במוחו של האדם ובמלים יותר דתיות- יש לו חופש בחירה, הוא לא אוטומט ולא ניתן לנבא את מעשיו בשיטה מדעית.

כדאי לדעת משהו לגבי מוחו האינסופי של האדם- מדענים הרכיבו רובוטים המריצים 'מוח' המורכב ממאות מעבדים וזכרון שלכל הדעות בעל יותר אפשרויות ממוחה של "אמבה" (מורכבת מתא חי אחד בלבד), אך הרובוט, בניגוד לאמבה, אינו מבין מהי תודעה של חיים וגם אינו מסוגל ללמוד כמו שצריך. בנוסף, מספיק שקשר אחד נהרס במוחו המתוחכם של הרובוט והוא מפסיק לפעול בצורה תקינה. לעומתו, במוח ביולוגי תאים נהרסים באופן טבעי והבעל חי ממשיך לתפקד המון שנים, מדענים הבונים מוחות מכניים מתפעלים ולא מסוגלים להסביר זאת. נסכם שחייזרים, גאונים ככל שיהיו, לא יוכלו לנבא התנהגות של מליוני בני אדם אלפי שנים קדימה, יתרון טכנולוגי לא מאפשר זאת.

ד. "מסעות בזמן" אולי היו מספקים תשובה לשאלה איך חייזרים ידעו את העתיד, אך האפשרות לעבור בזמן ע"י תנועה במהירות גבוהה ממהירות האור נבחנה והיא פילוסופיה בעלמא, לא תאוריה מדעית. איינשטיין לא הוכיח תנועה מעבר למהירות האור ולאף אחד אין מושג איך להוכיח את זה, איננו מסוגלים לדמיין איך להתקרב למהירות האור או איך להפוך את עצמנו ל"מסה אפס" הנדרשת למהירות האור, כל שכן לעבור אותה. איננו מכירים שום דבר בטבע שנע מהר ממהירות האור וגם ברמה התיאורטית זה לא אפשרי, "חזרה בזמן" היא בגדר מדע בדיוני ומי שמאמין בה יכול בעצם להאמין בכל דבר, אנו באים למצוא כאן וודאות בשאלות האמונה ולא חוסר וודאות, להשען על דברים שנכונים לפחות ב-80%, לא בשברי אחוזים. ה. לכל ייצור חי יש מניע כלשהו למעשיו. לא נראה שיש איזה אינטרס לחייזרים להקים עם סגולה, לגרום לו להאמין בכורא עולם ולתת לו נבואות פרטניות הקשורות לאסונותיו וגאולתו של עם אחד בודד מיני רבים. מניע "חייזרי" לא נראה שיש פה, צריך קצת הגיון בטענות בכלל ובנוגע למקור התורה וייסוד העולם בפרט. לסיכום, נראה שהתאוריה החייזרית נופלת בודאות עקב גילויי הנבואות ומתרופפת בעקבות שאר הטיעונים.

האם היתה אוכלוסיה חכמה מאד לפנינו בעולם שידעה הכל?

שמעתי על פילוסופיה "חביבה" האומרת כי הבריאה אולי אלוקית, אך המקור לידיעות מגיע מאוכלוסיה מפותחת שהתקיימה קודם לנו והם הנחילו לדורות שלאחריהם המון ידע. האוכלוסיה ההיא נכחדה והקשר בינה לבנינו נשתכח, כך גם אנחנו נגיע בעוד אלפי שנים למיצוי, עולם אנושי חדש יחליף אותנו, אנחנו נוריש את ידיעותינו ואולי חוזר חלילה.

ברור שלחלקנו הדברים נראים קצת מגוחכים, אך יש אנשים הרואים באפשרות זו פתרון למקור החוכמות הקדמוניות וברצוננו להתייחס אליה כאל דוגמא להרבה תפיסות פילוסופיות תאורטיות מעין זו. הפילוסופיה שנשענת על תגליות שונות- על כך שהפרעונים ידעו דברים שמקורם לא ידוע, על כך שהיהדות הנחילה לעולם מוסר שלא ברור איך הבינה אותו לפני 4000 שנה בעולם מוסרית של סדאם חוסיין וכו'. כעת להסתגיגות:

א. מדוע האוכלוסיה ההיא נעלמה? איך היה לה קשר עימנו? איך העבירו לנו את הידע? איך אני מוכיח דבר אחד מכל אלה בארכיאולוגיה או בכל דרך הגיונית אחרת? האם לכל דעה המסבירה מעט תופעות לא ברורות אני צריך להאמין? טענות צריך להוכיח.

ב. לגבי פרעונים, ידועים לנו מעט גילויים וידע מתקופת הפרעונים ולא ברור מדעית כיצד היה בידם להשיגו. בבניית הפירמידות והספינקס ישנם זוויות וחישובים הנדסיים של עומסים וכדו' שאינם מוכרים, החניטה היא גם תהליך לא ידוע. כיום בכל כתב מדעי ישנו מקור ודיון לגבי דרך ההשגה, או דרך הלימוד של מחקר וגילוי, לעומת זאת בכתבים פרעונים המצביעים על הידע אין שום אזכור לגבי מקור הגילוי. זה כשלעצמו מראה שלא מדובר בגילוי דרך המדע. היהדות אינה מתקשה עם העובדה שהפרעונים היו בעלי ידע, אלא אומרת זאת בפירוש, היא מסבירה איך ידעו כל כך הרבה, באילו שיטות שלטו בעולם, איך מנעו מעבדים לברוח מצרים וכו'. כיצד? הם היו בין השאר "איצטגנינים", חוזים בכוכבים בלשון חז"ל. כל תורת ה"סדר" בעולם כגון אסטרולוגיה, קריאה בכף יד וכדו' כולן אמיתיות, כולן מעידות לאן העולם פונה ומהו הסדר על פיו הוא נע. בפרק ט נראה הרבה דוגמאות לכך שהפרעונים פעלו ע"פ שיקולים הנובעים מידיעותיהם בחיזוי, למשל- כשבנה שלמה המלך את בית המקדש הוא נעזר בטובי אנשי המקצוע שבעמי האיזור (הוא גם בנה את המחילות מתחת להר הבית ושם הוטמן ארון הברית עד לקום ביה"מ השלישי, נראה מי יצליח למצוא אותו...), בין השאר שלח לו פרעה אדריכלים ואומנים לבניין ביתנו, אך הוא ויועציו בחרו אנשים שעתידים למות תוך זמן קצר מטעמים שונים של חוסר סימפטיה לישראל, הם ידעו זאת ע"י חיזוי מזויק במזלם של אותם אומללים. שלמה המלך שהיה שליט בעליונים ובתחתונים צפה ברוח קודשו שאלו עתידים למות באותה שנה, הוא גם ידע מהו האינטרס של פרעה, לכן שלחם אליו חזרה בצירוף תכריכים (למת) ואמר לו- אם יהיו חסרים לך תכריכים למת השתמש באלה.

אברהם אבינו הנחיל לעולם את האיצטגנינות, לא סתם דורשים חז"ל כי הסיק את קיומו של בורא עולם לאחר צפייה בשמש ובירח (ולא בים גדול, נהרות או הרים גבוהים למשל). יוכבד, אימו של משה רבנו, הנחילה את חוכמת השרטוט- קריאה בכף יד. האר"י ז"ל היה בקיא בקריאת "הבהוב הנר". הובאה בספרים אישה מזמן האר"י (כ-400 שנה אחורה) שידעה לקרוא בטיפות השמן (ע"פ צורתן על המים). כיום אין לרוב העולם מושג בקריאת סדר הבריאה ואין ביכולתנו להבינם לפרטי פרטים, אך הפרעונים היו הטובים ביותר בתחומים אלו ומהם שאבו את ידיעותיהם. בפרק ט יובא באור נרחב יותר.

ג. לגבי חוכמת היהודים או טוענים טענה ברורה- היה בידינו מוסר גבוה וידע רב כי הקב"ה נתן לנו תורה, לכן רבותינו היו מאד חכמים. מסבירים חז"ל שישאלו קרואים "אדם" ואין הגוים קרואים אדם, מדוע? סיבה אחת דוקא לא רואה זאת כמחמאה ליהודים, היא אומרת שכשם שהאדם הראשון נברא מוכן- כבן עשרים שנה, היה ידען ולא היה צריך ללמוד וכו', כך היהודים קבלו תורת חיים מוכנה המסבירה לנו כל מה שצריך, אין לנו צורך לברר כלום מלבד ללמוד תורה על כל גווניה. לעומתנו, הגוים הגיעו לאן שהגיעו בכוחות עצמם דרך התבוננות בהסטוריה אנושית, ניסוי וטעייה, הפקת לקחים והסקת מסקנות, כל זאת לא כפי האדם הראשון שנברא מוכן ולכן אינם נקראים אדם. מכאן מובן שכשאין אנו לומדים את התורה, את חוקיה היומיומיים, רזיה, צפונותיה וכו' אנו מאבדים את הייתרון היחסי שלנו ויורדים מתחת לרמת הגוים. זאת הסיבה למקור הידע היהודי מלפני כ- 3500 שנה, אין מדובר באנשים שגנטית היו יותר חכמים משאר העמים, שהרי הרבה גרים נכנסו לעמנו והכניסו עימם גם "גנים גוים", היו עמים אחרים כמו הפרעונים שהיו חכמים מאיתנו באותה תקופה, רק שבשלב מסוים קיבלנו את התורה בסיני ומאז חז"ל חידדו את מוחם המבריק בדברי תורה אלוקית, לא בפילוסופיית העמים ולא בשאר זוטות. זהו מקור יתרוננו ושונויותנו.

ד. ארכיאולוגיה- אם היתה תרבות קדומה ומתחכמת צריך שתשאיר משהו מאחוריה, כלים וכדומה. כיום אנו מוצאים בחפירות כלי חרס מתקופות של לפני 5000 שנה (שאגב מתאימים לכתובים היהודיים במקום ובזמן) ושום דבר מתוכם לא מצביע על תרבות מהפכנית, מה גם שתרבות כשלנו תשאיר מאחוריה כלים עמידים הרבה יותר מחרס, כגון כלי מתכת שמחזיקים עשרות אלפי שנים, אך אף אחד כזה לא נמצא.

סיכום ביניים- הבחירה בתאוריות פילוסופיות

כל אדם המתלבט במשהו בוחר באופן כללי באופציה הסבירה יותר. למשל, יו"ר חברה כלכלית לעולם לא יבחר להשקיע במשהו שסיכויי הצלחתו כה נמוכים וסיכויני גבוהים (אלא אם מדובר באפשרות לרווח היסטרי...). אדם הבוחר גן לבנו הקטן לעולם לא יבחר בגננת שאחוז אחד מהילדים שחינכה יצאו נורמלים וכל השאר לא, הוא לעולם לא יקנה מוצר כשהסוחר אומר שהמחיר המבוקש כמעט היא יקר בשוק. אם כן, מדוע אנשים נוטים אחר תאוריות קלושות מסוג זה למרות אי הוודאות המינימלית שבהן והוסר היכולת לסתור או להסביר את הנקודות שהצגנו לעיל? מדוע אנשים נוטים למצוא הסבר פשוט ונוח המרגיע את דעתם ומניח להם להמשיך בדרכם למרות שהוא משענת קנה רצוץ? האם החיים והמוות כה זולים בעינינו שהם מאפשרים פתרון מהיר וגרוע? האם האדם החושב לא ירצה לדעת מהי האמת בשאלת החיים, לא משנה כמה היא קשה לו (והיא לא קשה בכלל)? כפי שכבר הזכרנו, אין הגיון בלדעת את הדברים מאוחר מדי, אדם צריך להיות אחראי לעצמו ולמשפחתו.

אדם המראה כי מחד פועל בשיקול דעת, סבירות והגיון בכל מה שנוגע ליומיום, ומנגד בשאלות חיים ומוות נשען על תאוריה שסבירותה אפסית וסתירותה רבות הוא האדם שהרובנו מייצגים, ללא מידת אמת. מידת אמת היא כנות מצד האדם לומר מה הסיבה האמיתית בכל החלטה, לא להתחמק ולא לחפש תרוצים, להודות שברצוני להיות שאנן, ברצוני לפרש דברים אחרת בכדי לא להקשות על עצמי, ברצוני לא לדעת, ברצוני ללכת כמו אדם עוור לפני התהום (כך אנו הולכים לעבר המוות כשלא מבררים) וכו'. זאת האמת כשבוחרים בתאוריות מסוג זה אך קשה לנו להודות בכך, אנו רק מחפשים להרגיע את המחשבה על החיים והמוות באיזושהו הסבר קלוש בכדי לנער את המגבלה המציקה הזו שיש לנו במוח.

גם אם אדם מסכים עם חלק מהטיעונים הדתיים בדבר בורא עולם וכו', אך את השאר תופר לעצמו באופן שיהיה לו נוח הוא אדם מסוג כזה, מלא בסתירות, הוא חי עם זה נהדר כתוצאה מאי נכונות להודות על האמת. התשובה פשוטה וידועה- ליהודים שאינם מקיימים מצוות וגם לכאלה שכן מקיימים קשה לעמוד בקריטריונים שהצבנו בהקדמה- סובלים מחוסר רצון לקבל דת קשיחה, חוסר אובייקטיביות, חוסר במידת אמת וכו'. ישנה לאדם חוסר נכונות טבעית לקבל דת הנראית למתבונן מהצד כמגבלה קשה, ויתרץ את אי קבלתה במליון תירוצים קלושים. ישנם אנשים אחרים בעלי מידת אמת שלעיתים נשענים על הסבר קלוש ולא מוכח כתוצאה מחוסר ידע לגבי האלטרנטיבה היהודית, הם אינם יודעים כמה היהדות מוגדרת ומפורטת, כמה היא מוכחת ומהי חומרת מעשינו הטובים והרעים בעולם הזה, אך האמת היא אמת אבסולוטית ואדם שחייו וקיומו חשופים בעיניו צריך לבחון את כולה, לא להסתפק בחלקה הקטן, לא להאמין רק שיש בורא לעולם וזהו.

במסמך זה אנו מנסים לקבל וודאות בבחינת תפיסת החיים עד כמה שניתן, כבר כאן ראינו כמה קל לסתור דיעות שונות בשאלת החיים וכעת נקשה על היהדות ונבחן את פתרונה. כשנלמד עוד על דתינו יהיה אפשר לשפוט ולהשוות ביתר עיון את כל שאר התפיסות ולראות איזה פער עצום יש בינם לבין היהדות.

האם התורה ניתנה מאת הקב"ה?

כידוע, הדת היהודית מטילה הרבה חובות על האדם בעולם הזה, אך היא אינה מנסה להקשות או להקל, אלא מציבה בפנינו את האמת. אמנם היא יוצרת מצב שלפיו קל יהיה לקיים מצוות (יוסבר בפרק י) ולא קשה כפי שאנו חוששים מראש, אך בסופו של דבר מוטל על היהודי לכפוף עצמו לאמת. באופן טבעי אדם לא ינהיל לבניו דרך חיים יסודית ואמונתית כאשר הוא יודע בוודאות שמדובר בשקר, קל וחומר כשמדובר בדת לא נהנתנית, כזו הדורשת מהיהודי לא להנות מהחיים כדרכי הגוים. עם זאת, הדת הנוקשה והעם היהודי שרדו עד הלום, הרבה מאד מנהגים מקויימים ע"י רוב העם כולל חילונים- ליל הסדר, מזוזה, יום כיפור וכדו', כל אלו שורשם נעוץ בהתחלה כל שהיא. לאור השרידות המדויקת של הדת כדאי לבאר ולבקר את מקור ייסודה.

הבא נראה כיצד נתקבלה התורה ונדון בה:

"וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאִמֹּר. אֲנִכִּי ה' אֱלֹקֶיךָ... לֹא-יְהִי לְךָ אֱלֹקִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי. לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה... לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-ה' אֱלֹקֶיךָ לְשׁוֹן. זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ... כִּבְד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ. לֹא תִרְצַח. לֹא תִנְאֹף. לֹא תִגְנֹב. לֹא-תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד שִׁקָּר. לֹא תַחְמֹד... וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלַּפִּידִם, וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר, וְאֶת-הַהָר עָשָׂן, וַיֵּרָא הָעַם וַיִּנְעוּ, וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֹק. וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֵת-הָעֲמֻנָה וְנִשְׁמָעָה, וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן-נָמוּת. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעַם, אֶל-תִּירְאוּ, כִּי לִבְעֵבוֹר נְסוּת אֲתֻכֶם בָּא הָאֱלֹקִים, וּבְעֵבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחְטְאוּ. וַיַּעֲמֵד הָעַם מֵרָחֹק, וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעַרְפֶּל, אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹקִים... וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אַתֶּם רְאִיתֶם, כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם" (שמות כ).

בשלב ראשון שמע כל העם את הקב"ה מדבר עימו, הז"ל אומרים כי כולם שמעו את שני הדברות הראשונים בלבד, ולאחר מכן כתוב שביקשו משה לא לשמוע יותר את הקב"ה מהחשש למוותם. איננו יכולים לתאר כיצד הדברים קרו, כתוב "רואים את הקולות", לא שומעים, הז"ל מסבירים שפרחו נשמותיהם כשדיבר עימם הקב"ה ולאחר מכן החזירים לחיים. החשש נבע מכך שלא כל האנשים היו ברמת קדושתו של משה רבנו שראה מראות נשגבים ונשאר בחיים. גוף בהמי לא מסוגל לסבול רוחניות כה גבוהה ולכן הנשמה פורצת ממנו החוצה, אפילו גוף קדוש יותר סובל טראומה כשמתחבר לכזו קדושה (כמו אצל הנביאים כפי שנסביר). אם כן, שני הדברות הראשונים נשמעו מאת ה', משמע שהעם כולו ידע שחלקו זה של התורה ניתן בוודאות מאת ה'.

"וַיִּבְּא מֹשֶׁה, וַיְסַפֵּר לְעַם אֶת כָּל-דְּבָרֵי ה', וְאֶת כָּל-הַמִּשְׁפָּטִים, וַיַּעַן כָּל-הָעַם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ, כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבַּר ה', נַעֲשֶׂה. וַיִּכְתַּב מֹשֶׁה, אֶת כָּל-דְּבָרֵי ה'... וַיִּסַּח סֵפֶר הַבְּרִית, וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעַם וַיֹּאמְרוּ, כָּל אֲשֶׁר-דִּבַּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע." (שמות כד).

העם האמין למשה לאחר שעלה לבד השמימה לאור העובדה שהקב"ה דיבר איתם רגע קודם לכן, הם ידעו והאמינו ששאר התורה הניתנת דרך משה גם היא מאת ה'.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, כְּתֹב לְךָ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, כִּי עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרְתִי אֶתְךָ בְּרִית, וְאֶת יִשְׂרָאֵל. וַיְהִי-שָׁם עִם-ה', אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֶחֶם לֹא אָכַל, וּמַיִם לֹא שָׁתָה, וַיִּכְתֹּב עַל-הַלְחָת, אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית, עֲשֶׂת הַדְּבָרִים. וַיְהִי בְרִדַת מֹשֶׁה מִהָר סִינַי, וַיִּשְׁגֵי לַחַת הַעֲדַת בְּיַד-מֹשֶׁה, בְּרִדְתוֹ מִן-הָהָר, וּמֹשֶׁה לֹא-יָדַע, כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ. וַיֵּרָא אֶהָרֹן וְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה, וַהֲיָה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּישַׁת אֱלֹהֵי. וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה, וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֹן וְכָל-הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה, וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם. וְאַחֲרֵי-כֵן נִגְשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּצְנַס אֶת כָּל-אֲשֶׁר דִּבַּר ה' אֹתוֹ, בְּהָר סִינַי. וַיְכַל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אֲתֶם, וַיִּתֵּן עַל-פָּנָיו מַסְוָה. וּבָבֹא מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' לְדַבֵּר אֹתוֹ, וַיִּסַּח אֶת-הַמְּסוּחָה, עַד-צֵאתוֹ, וַיִּצָּא וַדַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת אֲשֶׁר יִצְוָה. וַרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֶת-פָּנָיו מֹשֶׁה, כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה, וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת-הַמְּסוּחָה עַל-פָּנָיו, עַד-בֹּאֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ" (שמות לד).

בפעם השנייה שמשה עלה השמימה וחזר העם ראה שפניו הפכו להיות כפני מלאך, הם קרנו באופן שחציו העליון היה מלאכי וחציו התחתון אנושי, זאת לאחר שראה את הקב"ה באופן שאף אחד אחר לא ראה (ראה שם). העם פחד מקרני ההוד שקיבל משה עד שקרה להם לבוא. בהמשך העניין:

"וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה, לְכַתֵּב אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה-הַזֹּאת, עַל-סֵפֶר עַד תַּמָּם. וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת-הַלְוִיִּם, נִשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית-ה' לֵאמֹר. לְקַח, אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְשִׁמְתֶם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית-ה' אֱלֹקֵיכֶם, וְהָיָה-שָׁם לְעֵד. כִּי אֲנִכִּי יְדַעְתִּי אֶת-מִרְיָתְךָ, וְאֶת-עֲרֹפְתְךָ הַקְּשָׁה" (דברים לא).

לבסוף מצווה משה ע"פ ה' לשמור את ספר התורה בצמוד לארון הברית, לפני כן יש גם ציווי למלך ישראל להחזיק ספר תורה ולקרוא בו, ולפי פשט הפסוק כל זאת כתוצאה מעורפנו הקשה הנותן את אותותיו כשאנו מתנתקים מן התורה (יבואר בפרק ו). עד כאן בקצרה השתלשלות מתן התורה. נבחן את אמיתות הדברים:

א. כיצד התהוותה דתינו והאם אבותינו הנחילו שקר לדור ההמשך?

רואים לעיל שהקב"ה ציוה את העם ללכת בדרכי התורה ולהנחילה לבניהם. נשאלת השאלה- מה קורה אם הדברים הכתובים אינם נכונים, מה אם העם לא שמע את הקב"ה, לא האמין באמת למשה ולא ראה את התגלות ה' סיני? אם טענות אלה נכונות אזי יוצאת תוצאה אבסורדית לפיה כל העם בחר להנחיל לבניו שקר גמור, כלומר העם ידע שכתובים עליו דברי שקר שלא ראה ולא שמע ובחר בכל זאת לשקר גם לבניו. האפשרות הזו לא עולה על הדעת גם אם כפייה היתה אפשרית (כפי שיידון). לא ניתן לשמור על דת בקנאות כפי שעשו היהודים עד היום כשכבר לפני 3500 שנה היא היתה מושטטת על פגם כה בסיסי, כה מפורסם וידוע לכל. דת כזו היתה מתפרקת, חלילה, תוך דור אחד ולאחר שנים בודדות מזמן מתן תורה לא היה נותר ממנה שריד. אין שום אפשרות שבמשך 2000 שנות גלות, פיזור, דיכוי וניתוק שמרנו על התורה והמצוות בצורה קנאית ואחידה למרות היותנו מנותקים זה מזה אם הכל היה מבוסס שקר. יותר מכך, אנו מנסים להעמיד כאן במבחן כל עמדה וגישה, כל טענה וכל בסיס לדת. ציינו בסוף פרק ב כמה אין לנו מושג בבוא עולם ואמרנו שהדרך היחידה לדעת את רצונו היא לראות מה נאמר בספר התורה, אך מה אם ספר התורה אינו לגמרי רצון האל, מה אם היו טוענים חלק מהאנשים שמשה רבנו שיכתב את התורה כרצונו? נכון שהתורה היא ערס התרבות ונכון שדבריה היומימיים מוערכים אף אצל הגויים, אך בכל זאת יש הבדל אדיר בין אמת אלוקית לבין סתם דברים, חכמים ככל שיהיו, שנאמרו ע"י אדם (כמו אצל בעלי כתות הודיים מאד חכמים הנחשבים ביהדות לעובדי אליילים מובהקים). הדרך היחידה לוודא שספר התורה כל כולו רצון האל מבלי לחשוש שאדם הוסיף אליו דברים מליבו היא דרך עובדת התגלותו של הקב"ה לכל העם, זאת הדרך היחידה להסביר מדוע עם קשה עורף לא דחה את הספר הזה כבר בראשיתו, אלא האמין וידע שדבריו דברי ה' בכבודו ובעצמו. כולם ראו, שמעו והרגישו במלוא נשמותיהם ואיבריהם את התגלותו של הקב"ה, ולמרות שבכל זאת העם מרד מספר פעמים (יובא מיד) אפילו הרשעים ביותר לא ערערו על קדושת התורה. כל בסיס דתי אחר ניתן להפריך מאד בקלות כפי שנראה. האסלם למשל נשען על מקור שלא ניתן לאמת כיוון שהוא נובע מטענה של אדם אחד בלבד- מוחמד טען שדיבר עם המלאך גבריאל ולא היו שום עדים לכך, לעומת זאת ביהדות מובא שכל העם שמע את הקולות וכזה שקר היה מופרך ללא מאמץ. בנוסף, ישנה הבטחה יסודית של משה רבנו ששום אומה לא תטען את שטוענים אנחנו, שהקב"ה נגלה לכל העם ואמר את דבריו: "יִרְאֵהְךָ הַשָּׁמַיִם לְךָ וְיִשְׁמְרוּ לְךָ וְיִשְׁמְרוּ לְךָ מֵאֵד, פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְפֶן יִסְרוּ מִלְּבָבְךָ, כִּלְיָמֵי חַיֶּיךָ, וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ, וְלִבְנֵי בָנֶיךָ... כִּי שָׂאֵל-נָא לְיָמִים רָאשֵׁינִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ, לְמֶן-הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אֶדָם עַל-הָאָרֶץ, וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם, וְעַד-קַצֵּה הַשָּׁמַיִם, הֲנִהְיָה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה, אוֹ הַנְּשָׁמַע כְּמֹהוּ. הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ, כְּאֲשֶׁר-שָׁמַעְתָּ אֵתהּ, וְיָחִי" (דברים ד). משה רבנו חוזר ומדגיש את שראו עיני אבותינו וידעו את האמת ללא עוררין, אף אחד מעם ישראל לא התכחש לכך ואכן שום עם ושום דת לא טענה את עובדת ההתגלות לכל העם, שהיא הטענה היחידה שניתן לבדוק, לאשר ולהפריך כפי שעשינו כאן וכפי שנבדוק מיד בשאר הדתות. אם כן אדם נורמלי, כל שכן עם שלם, לא ינחיל שקר בשאלות קיומיות לבנו האהוב כשיודע בוודאות שמדובר בשקר, מה גם שהיהודים היו מאד חכמים לאורך כל הדורות. רק אם מדובר בטענות אמת, מקרי אמת ומראות אמת הדת תעבור לדור השני ולדורות שלאחריו. ישנם כללים ברורים וחמורים בדבר האיסור לשנות אפילו דבר קטן בתורה המקורית, אפילו ע"י נביאי ה', לא משנה איזה ניסים הנביא יעשה אין להקשיב לו אם דבריו סותרים את התורה (אלא במקרים בהם דובר בהוראת שעה), זו אמת אלוקית ותשאר כפי שהונחלה בעבר: "לֹא תִסְפוּ, עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם, וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ, לְשִׁמֹּר אֶת-מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם" (דברים ד).

דת אמת היא דת המאפשרת בדיקה וסתירה של טענותיה, ולבסוף מוכיחה את עצמה.

ב. האם אנחנו עם של פתיים?

אפשר לטעון שמעמד ה' סיני אמנם לא היה שקר, אך לאחר מכן לא כל מה שנכתב בתורה היה מדויק, שהרי לא שמעו אותו מפיו של הקב"ה כמו בהתחלה. אולי עם של פתיים היה "קונה" גם תורה כזו? נבחן זאת: אנו נתקלים בכמה עובדות המוכיחות בדיוק ההיפך- העם מראש היה עם חכם, בעל מסורת אבות מפורסמת, שלושת האבות ושנים עשר השבטים היו חכמים מאד ויוסף הצדיק שלט בעולם לא בכדי. בנוסף לחוכמתו של העם אנו רואים גם את העקשנות והסקפטיות שלו עוד טרם יצא ממצרים, כשהקב"ה מנסה לשכנע את משה ללכת ולגאול אותם:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָאֱלֹקִים, הֲנִי אֲנֹכִי בֹא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתִּי לָהֶם, אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלַיכֶם, וְאָמְרוּ-לִי מַה-שְּׁמוֹ, מָה אֲמַר אֱלֹהִים?!" (שמות ג יג).

"וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר, וְהָן לֹא-יֵאֱמִינּוּ לִי, וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקִלִּי, כִּי יֹאמְרוּ, לֹא-נִרְאָה אֵלַינְךָ ה' " (שמות ד א).

"(הקב"ה אומר למשה) וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינּוּ לְךָ, וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הַרְאִשׁוֹן, וְהֵאֱמִינּוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן. וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינּוּ גַם לְשִׁנֵּי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה, וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ, וְלִקְוַת מִיָּמַי הַיָּאֵר, וְשִׁפְכֶת הַיְבֻשָּׁה, וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר, וְהָיוּ לְדָם בַּיּוֹם הַהוּא" (ד ח' ט).

הקב"ה ודאי שיודע כמה עקשנים אנחנו וגם משה רבנו הבין זאת טוב מאד. הוא ידע שהיהודים יטענו נגדו, יקשו עליו ולא יאמינו לו. הקב"ה הוצרך לתת למשה אותות כבר בהתחלה בכדי לשכנע את העם ועם כל זאת, רוב העם לא האמין בכוחו של הקב"ה להוציאנו ממצרים גם לאחר שראה את המכות! כל שכן באותות הפשוטים יחסית. במכת חושך מתו קטני האמונה מבני ישראל, שלאחר ניסים מדהימים כפי שהיו נדרשה מהם אמונה ללא עוררין ורצון להגאל, אך רק חמישית מכלל העם היו זכאים מבחינת דרגת אמונתם, שנאמר - "וְחַמֻּשִׁים עָלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל, מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", קובעים חז"ל - חמושים מלשון חמישית (לא מדובר כאן בנשק). אלה שיצאו אמרו בזמן קריעת ים סוף - "זֶה אֵלֵינוּ וְאֵנְהוּ, אֱלֹקֵי אָבִי וְאֶרְמְנֵהוּ" (שמות טו), כלומר רק אז הגיעו להכרה וודאית של הבורא (המילה 'זה' בתורה נאמרת כשאדם מורה באצבע על דבר העומד מולו). אם חשבנו לומר שמדובר בעם של פתיים הטעות תופחת על פנינו, הם היו קשים לשכנוע בצורה בלתי נסבלת. היינו ונותרנו עם קשיי עורף מאז ומתמיד, גם כיום יהודים רוצים לראות ניסים, לראות את הבורא בכדי להאמין. רובנו עקשנים בלי טעם ואין שוני ביננו לבין אבותינו מבחינה זו, הגנים של רובינו היום מוכיחים בדיוק איך היינו אז, לא נעים להודות, ועוד נדון בכך בהמשך -

"וְהָיָה-שֵׁם בְּךָ לְעַד. כִּי אֲנֹכִי יִדְעֵתִי אֶת-מֶרְכְּךָ, וְאֶת-עֶרְפְּךָ הַקָּשֶׁה" (דברים לא).

ג. אולי הדת נכפתה ע"י משה רבנו בכח הזרוע?

יהיה מי שיטען שיתכן והנאמר בתורה לא היה אמת מראשיתו, אלא נכפה ע"י משה רבנו בכח הזרוע (מחילה מכבודו) כמו אצל כל דקטטור מצוי. ע"פ טענה זו צריך שיקרו לפחות הדברים הללו:

1. שמשו רבנו יצא ממצרים בראש כח, כמו צבא, שקם ונבנה לפתע לאחר שעבוד של 210 שנים.
2. שהפרעונים, שהיו האומה החזקה ביותר דאז, יאפשרו לו לקום וללכת עם כל צבאו.
3. מספיק כח לכפות דת שקרית (כביכול) על עם של מליונים, לסוחר במדבר ולשמור שלא יתפור לכל עבר.
4. לכתוב ספר שבמקום לפאר את ריבונו של עולם היה אמור לפאר את השליט האנושי (משה).

כל הדברים הללו הכרחיים וקיימים בכל דקטטורה, אך אף אחד מהם לא קרה אצלנו, גם אם עמנו היה עם שמקבל מרות בצורה קלה מאד הדבר לא היה אפשרי, קל וחומר כשמדובר בעם קשה עורף. בכלל, כל מה שקרה וקורה לנו כעם עומד בניגוד לכל סבירות, סטטיסטיקה ומציאות - עובדת יציאת עם של מליונים בצורה מסודרת ממצרים ודאגה לכל מחסורו במדבר במשך עשרות שנים הם רק בודדים מני רבים העומדים בניגוד למציאות הטבעית, רק הנהגה על טבעית יכולה לקיים כזה מצב.

העניין הוא שהאמת היתה קשה אף יותר, העם האמין וקיבל מרצון את דתינו ואת משה כמנהיג, אך מרד בריבונו של עולם לא מעט פעמים, זה כשלעצמו מראה שלא היה בידו של משה רבנו לכפות ולדכא בכוח פיזי שום מרידה. האבסורד הוא שלכל הדעות מרידות כה רבות היו צריכות לפרק קבוצה כה גדולה לפירוורים קטנים, אך עמנו נותר מגובש, כיצד? פשוט התערבות אלוהית. נראה את המרידות וכיצד הושקו:

תכף ומיד לאחר דיבורו של הקב"ה עם כל העם טרם קבלת התורה, כשעלה משה אל הר סיני וכולנו היינו בדרגה הרוחנית הגבוהה ביותר שיכולה להיות, פגם העם בחטא העגל (בגלל הערב-רב שעלה עימו):

"וַיִּזְבְּר ה' אֶל-מֹשֶׁה, לְךָ-רֹד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ, אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. סָרוּ מֵהָר מִן-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם, עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֹּכָה, וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ, וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ, וַיִּשְׂרָאֵל אֶלְקִינָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִינִי מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה, וְהִנֵּה עִם-קָשֶׁה-עֲרֹךְ הוּא" (שמות לב).

עם כל הניסים והנפלאות היו אנשים קשים וטפשים שלא הבינו מה הם רואים ואיזה נזק הם עושים. עם כזה מרד בהקב"ה ובמשה לאורך כל הדרך, עצם עובדת ההמצאותם של אנשים קשי עורף ומרדנים ביננו כיום מראה כמה דומים הם להתנהגות אבותיהם קשי העורף שיצאו ממצרים, כך היה בכל דור, זה קיים בתורשה היהודית לצערנו (כמובן שרוב העם היה טוב, וגם היום הרבה יהודים לא מקיימים מצוות כיוון שלא גדלו כך, הם אנוסים, נחשבים כתינוקות שנשבו, לכן לאחר שלומדים את הדברים הרבה חוזרים בתשובה בדורינו).

אם הקב"ה לא היה מרסן את עורפו הקשה של העם מה היה יכל לעשות משה? בכל הזדמנות אפשרית היה מי שלא אהב את פני הדברים במדבר, העם התלונן ומרד עשר פעמים בה' (כולל בעגל) ומשה היה מנסה בכל פעם רק לכפר על העם, לא לדכאו. זה מראה עד כמה לא היה פה שלטון כח, רק הנהגת הקב"ה השליטה סדר: "וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים, רַע בְּאָזְנֵי ה', וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אַפּוֹ, וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ ה', וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה. וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-מֹשֶׁה, וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל-ה' וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ... וְהָאֶסְפָּסֵף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ, הִתְאַוּ תַּאֲוָה, וַיִּשְׁבוּ וַיִּבְכוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בֶּשֶׂר. זָכַרְנוּ אֶת-הַדָּגָה, אֲשֶׁר-נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם, אֶת הַקַּשְׂאִים, וְאֶת הָאֲבִטְחִים, וְאֶת-הַחֲצִיר וְאֶת-הַבְּצִלִּים, וְאֶת-הַשּׁוּמִים. וְעַתָּה נַפְשָׁנוּ יִבְשֶׁה, אִין כָּל, בְּלִתֵּי אֶל-הַקֶּמֶן עֵינֵינוּ... וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת-הָעָם בְּכַה לְמַשְׁפַּחְתּוֹ, אִישׁ לְפִתַּח אֹהֶלוֹ, וַיַּחַר-אַף ה' מְאֹד, וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע... הַבֶּשֶׂר עֹדְנֵנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם, טָרָם יִפְרֹת, וְאַף ה' חָרָה בָּעַם, וַיַּךְ ה' בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד. וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא, קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה, כִּי-שָׁם קִבְרוּ אֶת-הָעָם, הַמִּתְאַנְּים" (במדבר יא).

"כשחזרו המרגלים מן הארץ עם בשורות רעות- וַתִּשָּׂא כָל-הָעֵדָה, וַיִּתְּנוּ אֶת-קוֹלָם, וַיִּבְכוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא. וַיִּלְנוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן, כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל-הָעֵדָה, לוֹ-מִתְּנוּ בְּאָרֶץ מִצְרַיִם, אוּ בַמִּדְבָּר הַזֶּה, לוֹ-מָתָנוּ... וַיַּפֵּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, עַל-פְּנֵיהֶם, לִפְנֵי כָל-קְהַל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... אוֹמֵר כָּל־בֶּן-יִפְוֶנָה- אַךְ בְּה' אֶל-תִּמְרָדוֹ, וְאַתֶּם אֶל-תִּירָאוּ אֶת-עַם הָאָרֶץ (אל תחששו להלחם בעמים שבארצנו), כִּי לְחַמְנוּ הֵם, סָר צֶלֶם מַעֲלֵיהֶם וְה' אֲתַנּוּ, אֶל-תִּירָאֵם. וַיֹּאמְרוּ כָל-הָעֵדָה, לְרָגוּם אֹתָם בְּאֲבָנִים (את יהושע בן-נון וכל בן-יפונה!), וַיִּכְבֹּד ה' נְרָאָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד, אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, עַד-אַנָּה וַיִּנְאַצְנִי הָעָם הַזֶּה, וְעַד-אַנָּה לֹא יֵאֱמִינוּ בִּי, בְּכָל הַאֲתוֹת, אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ. אֲכַנּוּ בַדְבָר, וְאוֹרְשָׁנוּ וַאֲנֵעֶשֶׂה אֶתְךָ לְגוֹי-גְדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ... אוֹמֵר מֹשֶׁה לְה'- סִלַּח-נָא לְעוֹן הָעָם הַזֶּה, כִּי גִדַּלְתָּם חֲסֵדְךָ, וְכִאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה לְעַם הַזֶּה, מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנֶּה. וַיֹּאמֶר ה', סִלַּחְתִּי כְדָבְרְךָ. וְאוֹלָם, חִי-אַנִּי, וַיִּמְלֵא כְבוֹד-ה', אֶת-כָּל-הָאָרֶץ. כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים, הָרְאִים אֶת-כְּבֹדִי וְאֶת-אֲתוֹתִי, אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם, וּבַמִּדְבָּר, וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי. אִם-יִרְאוּ אֶת-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתֶם, וְכָל-מְנַאֲצֵי לֹא יִרְאוּהָ" (במדבר יד).

בזמן המדבר לא היה מצב של צדיק ורע לו- רשע וטוב לו, כל רשע שמרד קיבל את דינו ונסתלק מן העולם (ישנן מספר סיבות לכך והם יוסברו בסוף פרק ח'), כל המרדנים לא זכו להכנס לארץ ומתו בתוך ארבעים השנים במדבר. מבין כל האנשים לאף אחד לא היה ספק כי יש בורא לעולם והתורה נתנה ממנו, הם פקפקו בדברים אחרים כגון בהנהגת משה וכדו' (וכמובן טעו גם כאן), אך לא באמיתות קיום הבורא ובעובדה שהתורה כולה מאת ה'. אם היה זיק אחד של שקר בדברים שנכתבו, בין על התורה ובין על בורא עולם העם כולו ודאי היה מורד ומתפרק לפני 3500 שנה ולא היה מי שיעצור אותו, אם הקב"ה לא היה מונע את המתפרעים והמורדים ודאי שמשה לא יכל לעשות זאת. גם במשך כל אלפי השנים שיד ישראל היתה על התחזונה ושלטו בנו האומות הדת היהודית לא נכפתה על אף אחד, מי שרצה לכפור כפר. רבן גמליאל, נשיא הסנהדרין סוף בית שני, הוצרך לתקן עם בית דינו ברכה נוספת בתפילת שמונה-עשרה (מה שהפך אותה לבת תשע-עשרה ברכות) כנגד המלשינים והכופרים שבגדו והזיקו לעם בהסתת הגוים נגדנו (בדומה לערב רב שבתוכנו כיום), הדבר מעיד על כך שלא היה בכוחו למנוע בעדם במעשים, אלא רק להתפלל לבורא עולם. ואכן דרכם נכחדה והיהדות נותרה שלימה עד ימינו, תמיד היו יהודים שהחזיקו בדת כיוון שהיא אמיתית ולא משום סיבה אחרת, הם הנחילו אותה לבניהם מדור דור עד לזמננו ואם סיבת האמת לא היתה קיימת אזי מה החזיק את הדת בראשיתה במדבר? ומה גרם לאנשים חכמים להמשיך להחזיקה? זאת האופציה היחידה המסבירה את היותנו עם יהודי המקיים מצוות מזמן יציאתנו ממצרים, תורה שמיימית.

ד. האם מנהיגו פעלו מאינטרס אישי?

כל אדם בעל כוח ושררה פועל להשגת מטרותיו והאינטרסים האישיים שלו, טובים ורעים כאחד. כל התנהלות מנהיגי הגוים בכל הדורות מוכיחה זאת, בעלי תפקידים בחברה מתנהגים כך, זה הרי בטבע האדם. לעומת זאת, הקב"ה מרומם את אלה המבטלים את עצמם ורצונם, בוחר את הצנועים ביותר דווקא כיוון שמכניעים את טבעם האנושי. משה רבנו, שהיה מנהיג רוחני וצבאי כאחד, למרות עליונותו לא הציג אפילו זיק של אינטרס אישי, הוא לא רצה בתפקיד. התורה עצמה מלאה במצוות שאין להם שום קשר לבשר ודם, בטח שלא למשה. רוב משפטי התורה וחוקיה מתחילים בצייטוט "ויאמר ה'" ומשה רק מעביר את הדברים לעם.

מחלוקת קורח המפורסמת בחנה בדיוק את אינטרס השלטון של משה ואהרון (כל הציטוטים מ'במדבר טז): "וַיִּקַּח קֹרַח, בֶּן-יִצְהָר בֶּן-קֵהֶת בֶּן-לֵוִי, וַדָּתָן וְאַבִּיחֵם בְּנֵי אֶלְיָאָב, וְאֹוֹן בֶּן-פֹּלֵת, בְּנֵי רְאוּבֵן. וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה, וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמָשִׁים וּמְאֹתָיִם, נִשְׂאִי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד, אֲנָשֵׁי-שָׁם. וַיִּקְהָלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב-לָכֶם, כִּי כָל-הָעֵדָה כָּלָם קְדָשִׁים, וּבְתוֹכְכֶם ה', וּמִדּוּעַ תִּתְּנָשְׂאוּ עַל-קֵהֶל ה'." וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה, וַיַּפֵּל עַל-פָּנָיו" (שם).

קורח ובני עדתו מוחים על שלטונו של משה ועל עובדת היות אחיו אהרון בתפקיד הכהן הגדול, קורח רצה שלטון. בפעמים הקודמות (המובאות לעיל) משה התפלל להקב"ה שירחם, אך זו הפעם הרביעית ומגלים חז"ל שהקב"ה לא יאריך אפו יותר משלוש פעמים (לא משנה לענייננו מה הסיבה), לכן משה רק נפל על פניו ללא מילים, ללא נסיון להפציר בבורא עולם למחול כפי שעשה בפעמים הקודמות.

"וַיִּדְבֹר (משה) אֶל-קִרְחַן וְאֶל-כָּל-עֲדָתוֹ לֵאמֹר, בְּקֶרֶךְ וַיִּדַע ה' אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-הַקְּדוֹשׁ, וְהַקְּרִיב אֵלָיו, וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר-בוֹ יִקְרִיב אֵלָיו. זֹאת, עָשׂוּ: קָחוּ-לָכֶם מַחְתָּוֹת, קִרְחַן וְכָל-עֲדָתוֹ. וַתִּגְדַּח בָּהֶן אֵשׁ וַשִּׁימוּ עָלֶיהֶן קִטְרֹת לְפָנֵי ה', מִחֹר, וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר ה', הוּא הַקְּדוֹשׁ, רַב-לָכֶם בְּנֵי לְוִי" (ש).

הקב"ה בוחר וממנה, משה יודע שהוא רק ממלא תפקיד, מצידו מי שרוצה מוזמן להחליפו בכבוד. משה ואהרון לא לקחו תפקידים בכח, אנו רואים בהרבה מקומות בתורה עד כמה הרגישו לא ראויים לתפקיד ובזכות ענוותנותם הכנה דווקא נבחרו, לא מהתנשאותם כמו אצל קורח או אצל כל בן אנוש רגיל אחר. משה רבנו מזמין בעל כורחו את קורח ועדתו לבוא להקטיר קטורת (זו עבודת הכהן הגדול) יחד עם אהרון הכהן, למרות שכולם יודעים, כולל קורח ועדתו, שכל מי שאינו כהן יומת בידי שמים עקב איסור הקטרה.

בנוסף, משה יודע כיצד הקב"ה בוחר מנהיגים, הוא יודע שקורח מגיע מכוון של התנשאות ויודע שהקב"ה עלול להפרע ממנו, לכן למרות שקורח יצא נגד משה, משה בא עימו בדברים נעימים ואומר לו כמה מעלתו גבוהה - רב לכם בני לוי - אתה בן שבט לוי ובעל תפקיד בקודש, שבט שרומם מכל השבטים, כל זאת בכדי להרגיעו טרם תפגע בו מידת הדין. ראו כמה משה אינו חס על כבודו ותפקידו.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קִרְחַן: שְׁמַעוּ-נָא בְנֵי לְוִי. הַמַּעֲט מִכֶּם, פִּי-הַבְּדִיל אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶכֶם מַעֲדַת יִשְׂרָאֵל, לְהַקְרִיב אֲתֶכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן ה' וְלַעֲמֹד לְפָנֵי הַעֲדָה לְשִׁרְתָּם. וַיִּקְרַב אֲתָךְ, וְאֶת-כָּל-אֲחִיךָ בְּנֵי-לְוִי אֲתָךְ, וּבִקְשָׁתֶם גַּם-כְּהֵנֹה. לָכֵן אֲתֶה וְכָל-עֲדָתְךָ הַנִּלְעָדִים עַל-ה', וְאֶהְרֹךְ מֵה-הוּא פִי תִלְוֵנוּ עָלָיו".

משה ממשיך לנסות להרגיע את קורח, רומז כמה אהרון לא רצה בתפקיד וכמה אבסורד הוא לרצות תפקיד מאת הקב"ה בדרך של גאווה והתנשאות, ברור שקורח שיענש על כך בחומרה.

"וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלָאֲבִיחָם בְּנֵי אֱלִיָּאב, וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה. הַמַּעֲט, פִּי הַעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ, לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר, פִּי-תִשְׁתַּכַּח עָלֵינוּ, גַּם-הַשְׁתַּכַּח... וַיִּחַר לְמֹשֶׁה, מֵאֵד, וַיֹּאמֶר אֶל-ה', אֵל-תִּפְּן אֵל מִנְחָתָם, לֹא חָמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאַתִּי, וְלֹא הִרְעִיתִי אֶת-אֶחָד מֵהֶם" (ש).

משה מנסה בכל כוחו לפייס את הניצים גם כשמדובר ברשעים כדתן ואבירם. כשרואה שלא הועיל הדבר הוא מבקש מהקב"ה שייביט בזכויותיו (של משה) בכדי להקשיב להפצרות ויכמרו רחמיו על מקטירי הקטורת.

"וַיִּנְקַחְהוּ עָלֵיהֶם קִרְחַן אֶת-כָּל-הַעֲדָה, אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וַיִּכָּא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל-הַעֲדָה. וַיִּדְבֹר ה', אֶל מֹשֶׁה וְאֶל-אֶהְרֹן לֵאמֹר. הַבְּדִלוּ מֵתוֹךְ הַעֲדָה הַזֹּאת, וְאֲכַלְהָ אֲתֶם כְּרָגַע. וַיִּפְלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ, אֵל אֶלְקֵי הַרְוֹחַת לְכָל-בָּשָׂר, הָאִישׁ אֶחָד יִחַטָּא, וְעַל כָּל-הַעֲדָה תִקְצָף: " (ש).

הקב"ה כבר מפעיל את דינו ועדיין משה ואהרון מנסים להציל מה שאפשר ומבקשים שלא יפגע בכולם.

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-הַעֲדָה לֵאמֹר, הַעֲלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן-קִרְחַן, דָּתָן וְאֲבִירָם...

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, בְּזֹאת תִדְעוּן, כִּי-ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל-הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה, פִּי-לֹא מִלְּבָבִי... וַיִּדְעַתֶּם, כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת-ה' (ש).

"וַיְהִי, כְּכַלְתּוֹ, לְדַבֵּר, אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם. וַתִּפְתַּח הָאֲרֶץ אֶת-פִּיהָ, וַתַּבְּלַע אֹתָם וְאֶת-בְּתֵיחֶם, וְאֶת כָּל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לְקִרְחַן, וְאֶת כָּל-הַרְכּוֹשׁ. וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם, חַיִּים, שְׂאֵלָה, וַתִּכַּס עָלֵיהֶם הָאֲרֶץ, וַיֹּאבְדוּ מֵתוֹךְ הַקֶּהֶל. וְכָל-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סָבִיבֵתֵיהֶם, נָסוּ לְקֶלֶם, כִּי אָמְרוּ, פֶּן-תִּבְלַעְנוּ הָאֲרֶץ. וְאֵשׁ יִצָּאָה מֵאֵת ה', וַתֹּאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם אִישׁ, מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֹת" (ש).

וַיְהִי כְּכַלּוֹתוֹ לְדַבֵּר - הָאֲדָמָה נִבְקָעָה בְּדִיוֹק בְּרָגַע שִׁמְשָׁה סִיִּים לְדַבֵּר. אוֹמְרִים חז"ל שֶׁכֵּן מֵרָאָה הַקִּב"ה עַד כִּמָּה הוּא מַעֲוִינִין לַעֲשׂוֹת אֶת רִצּוֹן צְדִיקוֹ, הוּא מַחֲכָה לְמוֹצֵא פִּיהֶם כִּשֶׁם שֶׁהֵם מַחֲכִים לַעֲשׂוֹת אֶת רִצּוֹנוֹ, מִיָּדָה כִּנְגַד מִיָּדָה. לְאַחַר מִכֵּן (ב'במדבר יז') הַעַם הַמְּשִׁיךְ וְהָאֲשִׁים אֶת מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן בְּמוֹתָם שֶׁל עֲדַת קוֹרַח וּמִקְטִירֵי הַקִּטְרֹת, וְשׁוֹב מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן כִּיפְרוּ עֲלֵיהֶם.

מחלוקת קורח ועדתו פוגעת בדיוק בשאלת שלטונו של משה רבנו ואהרון הכהן, היא מבחירה כיצד נבחר מנהיג ע"י הקב"ה לעומת צורת תפיסת השלטון ע"י בני אדם פשוטים. ככל שהאדם בעל ענווה, בעל מידות ורוצה בטובת הזולת על חשבון טובתו הקב"ה מעלהו לגדולה, אדם הדורש שלטון מאינטרסים אישיים הוא בדיוק ההיפך ממה שצריך. משה ואהרון לא הציגו אפילו זיק אחד של תאוות שלטון אישית אינטרסנטית, וברור שהרצון היחיד ששלט בהתנהלות העם היהודי הוא של הקב"ה.

כשהעם התחנך במדבר ראו גם באופיו חוסר אינטרס אישי בהתנהלותו לאחר מות משה רבנו. כשנכנסו לארץ בזמן שלטון יהושע בן-נון נצחנו עמים חזקים ללא קושי ע"פ ציווי ה', הגוים כאן ידעו שסופם קרב, עוצמה שכזו היתה משפרת כל עם לרצות להשתלט על כל העולם, ובאמת הגוים כמעט בכל הפגנת עוצמה שאפו לכבוש ולשלוט בכל מה שזו. למרות שעליונותנו וכוחנו על פני העמים לא דמה לכוחה של שום אומה נוכרית לא שלטו בנו אינטרסים אנושיים שכאלה, עמנו ישב וחי חיי שלום עם הסובבים ושאר להבדל מהם (חוץ מהכופרים שבינו), לא נצלנו את יכולתנו ורואים שכל מעשינו אז היו לשרות הקב"ה- החלטות במי להלחם ובמי לא היו לפי האורים ותומים. רציונל כזה אצל אומה או שליט בעל שררה וכה מלפני 3500 שנה (וגם הרבה אחר כך) הוא דבר בלתי מצוי, כל הגוים החזקים פעלו אחרת גם במסווה דתי בכל הדורות. בנוסף, מבין הדתות הדומיננטיות אנו היחידים שאיננו מסיונרים, איננו רוצים לגייר את כל העולם, ההיפך, אנו נדרשים להיבדל. אף פעם לא רצינו להשתלט על העולם כפי שניסו נוצרים ומוסלמים מסיונרים, למרות שהיה בכוחנו לעשות זאת בזמן כניסתנו לארץ ובזמן תחילת המלוכה. האליטה הדתית בנצרות ובאסלם שחטו נשים וילדים במליונים בשם הדת והכל כתוצאה מאינטרסים אישיים, או בכדי להוכיח לעולם בכח שהם צודקים, הם עינו אנשים בשביל שיוודו שהם הדתות האמיתיות עד כמה שזה נשמע אבסורד. יהודי לא יכול להבין התנהגות כזו, אנו הדת היחידה! שהנחילה עקרונות מוסר מקדמת דנא, זו הנהגה אלוקית בלבד.

ה. התהוותן של הדתות האחרות לעומת שלנו

ננסה לראות כיצד התגבשו הדתות האחרות בהשוואה ליהדות:
ה מ ו ס ל מ י ם טוענים שהמלאך גבריאל נגלה למוחמד ואמר לו לשנות את התורה. מחלת נפילה שהיתה לו גרמה לערבים לחשוב שהוא מפרקס עקב קבלת נבואה בדומה לחלק מנביאי ישראל (יוסבר בעמ' 48). בעיה מרכזית אחת היא שאין עוד אנשים שיכולים לאשר את דברי מוחמד ע"פ טענת המוסלמים בעצמם! בעצם יוצא שכל הדת הזו נשענת על שגיונותיו של אדם אחד, שהיה אנאלפבית ומשוגע כפי לשון הרמב"ם. **ל ג ב י ה נ צ ר ו ת** ברור לכולנו מי יצר אותה, גם היא החלה בגחמה של איש אחד שסטה מדרך התורה בדומה לרפורמים או קראים בשעתו, רק שדרכו היתה בביטול מצוות אחרות ממה שביטלו השאר. **ב י ה ד ו ת** מובא במפורש שהקב"ה דיבר עם כל העם (לעיל בעמ' 24) בכדי שיראו את ההבדל בין היהדות לשאר הדתות, בין דת הנתנת מבורא עולם כשכל העם שומע לבין דתות יציר האדם- "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, הֲנִיחָ אֲנֹכִי בָּא אֶלְיָךְ בָּעַב הָעֶנְן, בְּעָבוֹר? שָׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹן, וְגַם-בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם" (שמות יט). המשפט מדגיש כי מטרת דיבורו של הקב"ה עם העם הוא בכדי שכל העם ישמע ויאמין בו ובמשה עבדו מוסר התורה, בכדי שלא יגידו שהמציא דבר מעצמו (האמונה בתורת משה היא אחד משלושה עשר עיקרי אמונתנו). רואים בברור ששורשה של היהדות הוא אלוקי וקל היה לכל אדם להפריך את הדברים אם לא היו נכונים.

גם עקרונות והנחות היסוד בדתות האחרות נשענים על כרעי תרנגולת:

- א.** בנצרות יש ברית ישנה וחדשה, אך המושג הזה נלקח מהנביא ירמיה (פרק לא, ל) והוא מדבר על משהו אחר לגמרי- באחרית הימים אומר הנביא שהתורה תקרא ברית חדשה, כיוון שנכיר אותה לא כסיפורים, אלא ע"פ סודות הבריאה אותם נלמד מפי הקב"ה ולכן תראה כמו משהו חדש (הסברים על רבדי התורה בסוף הפרק).
- ב.** לפני כ-800 שנה הזמינו הנוצרים את הרמב"ן לשיחה כנה ואמיתית בשאלה מדוע היהודים לא מאמינים שישו הוא המשיח. שאל הרמב"ן- האם אתם מאמינים שהמשיח יביא איתו שלום בכל העולם כפי דברי נביאי ישראל? הם ענו כן. וכששאל- אז מדוע אין שלום מאז שהוא בא? בשלב זה רצו הנוצרים להרוג את הרמב"ן, תגובה דתית גויית שגרתית, והוא נאלץ לברוח.
- ג.** לדעת הנוצרים העובדה שלנוצרים טוב וליהודים רע מעידה שהם העם הנבחר החדש, זו גם טענה של ילד-אם רע לך סימן שהקב"ה לא אתך, אם טוב לי סימן שהוא איתי (הסבר על 'צדיק ורע לו' מופיע בעמ' 75).
- ד.** האסלם והנצרות שניהם נסתרים ע"פ תפיסתם שלהם! שהרי לדעתם הקב"ה אכן כרת ברית עם ישראל ונתן תורה, אך יותר מאוחר עבר לבחור בעם, דת וכתב אחר (הנוצרים גורסים שבגדנו בו חלילה). אם כן, איך יסבירו את שנכתב בתורה שהם עצמם מאמינים בצדקתה- "וְאֶתְנֶה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ, וְאֶרְכָּה אוֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד... אֲנִי, הֲנִיחָ בְּרִיתִי אִתְּךָ, וְהֵייתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם... וְהֵייתָ בְּרִיתִי בְּשֵׁרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם" (בראשית יז). "וַיֹּאמֶר עוֹד אֶלְקִים אֶל-מֹשֶׁה, כֹּה-תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ה' אֶלְקֵי אֲבֹתֵיכֶם, אֶלְקֵי אַבְרָהָם אֶלְקֵי יִצְחָק וְאֶלְקֵי יַעֲקֹב, שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם, זֶה-שְׁמִי לְעֹלָם, וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דָּר" (שמות ג). "וְגַם הִקְמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם... וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר מְצַרִּים מְעַבְדִּים אֹתְכֶם, וְאֶזְכָּר אֶת-בְּרִיתִי... וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נְשָׂאתִי אֶת-גְּדִי, לְתַת אֶתְּכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב" (שמות ו).

"וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְאָף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק, וְאָף אֶת-בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר, וְהֶאֱרַךְ אֲזַכֵּר... וְאָף-גַּם-זֹאת בְּהִיוֹתְסָם בְּאֶרֶץ אֲבִיהֶם, לֹא-מֵאֲסָתִים וְלֹא-נִעְלָתִים לְכַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם. וְזָכַרְתִּי לְהֶם בְּרִית רֵאשִׁינִים, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם, לְהִיּוֹת לְהֶם לְאֱלֹקִים, אֲנִי ה' " (ויקרא כו).

הנוצרים אומרים שהקב"ה החליף את עמו שבגד בו והמוסלמים מודים (כשמתחשק להם, ויעידו על כך עולי עדות המזרח) שהיהודים הם בעלי הבכורה ותורתם אמת, רק שהיה צריך לשנותה. עם זאת, כתוב שהקב"ה נשבע אינספור פעמים לאבותינו שלא יחליף את עמו למרות כל הכפירה והצרות שיעברו עלינו. איך זה מסתדר עם טענתם? האם הקב"ה חזר בו? האם השלמות האלוקית יכולה לטעות? האם הקב"ה נשבע כמו אדם רגיל ומפר את שבועתו? הסתירות הללו נמצאות בבסיס הבנת הבורא ועקרונות דתם, כיצד יפתרו סתירות כה יסודיות? אלו יסודות רצוצים שבד"כ הם היו פותרים בשחיטת כל מי שמתנגד, שיטה זו תמיד מנעה שאלות. כשדת מסוימת היא יציר האדם ברור שלא נוכל לעולם לדעת אם היא האמת האלוקית, רק על בסיס זה אפשר להפיל את האמונה באסלם, בנצרות ובשאר הדתות האלוקיות. המוסלמים התחכמו קצת יותר כשאמרו שמקור השינוי נאמר מפיו של המלאך גבריאל ולא מפי אדם, אך רק אדם אחד שמע זאת ומנין לי לדעת שהוא לא חולה רוח שדמיין כפי שאומר הרמב"ם? אולי שד דיבר איתו?

ל ס י כ ו ם, אפשר לסתור דתות בשתי רמות, בבסיס יצירת הדת ובהמשך טענותיה. הדת היחידה הנותנת מענה ללא תשובה בשני קריטריונים אלה היא היהדות, רואים עד כמה עצום ההבדל בינה לבין דת יציר האדם, רואים עד כמה טענותיה של דתנו חקוקות בסלע לעומת עקרונות הנסתרים בשניות, בין תורה בעלת תשתית ראיות וטענות אינספור שבידה להסביר את כל הבריאה באופן שישתלב לאמת אחת מגובשת, לעומת דתות הנסתרות כבר בראשית עקרונותיהם.

1. חוכמה אלקית, או אנושית?

למרות שהיהדות עתיקה מאוד ונתנה בתקופה בה האנושות היתה שפלה וקודרת, אנו מוצאים בבסיסה יכולות אנושיות חשיבתיות כה גבוהות עד כי לא פשוט בכלל שהושגו ע"י אדם. הרמה המוסרית הנלמדת והנדרשת בכתובים היהודיים הינה גבוהה ממה שרוב העולם מסוגל ליישם (גם כיום, כולל אצל אנשים דתיים), היחידים שיישמו אותה כפי שצריך הם גדולי רבותינו, שמהנהגותיהם אנו ממשיכים ללמוד עוד ועוד מוסר. בנוסף, רמת הדיון וההשגה בנושאים יומיומיים כגון בנזיקין, ממונות, סכסוכים ופשרות הינם גבוהים מן הנלמד כיום באוניברסיטאות. מי שמכיר את שני התחומים- דיני התלמוד וחוקי המדינה- רואה בברור שמסקנות שאנו מסיקים כיום (כולל אצל הגוים) לאחר שנים של טעויות חקיקתיות, שיפוטיות, חינוכיות וחברתיות כבר הוסקו בתורה ובמשניות שראשיתם מלפני 3500 שנה. איפה נראה מוסר כה נעלה בתקופה שבה כל העולם היה ברמתו המוסרית של אחמד יאסין? איפה נתקלנו בדיונים משפטיים על שעבודים, חוקים קוגנטיים, שותפויות, קניינים, ביטוחים, מבחני כוונה בעברות פליליות, חקר עדים מדוקדק לפרטי פרטים וכו', כל אלה מונחים ועקרונות שאנו משתמשים בהם כיום והם לקוחים ממשניות וגמרא. אמנם המשפט הרומאי העתיק גם הוא היה נאור יחסית לתקופה, אך הוא הרבה יותר נמוך ברמתו ויותר מאוחר מן היהודי, הקיסרים עצמם שאבו ידע רב מרבותינו, בין אם בדרכי שלום ובין אם בכוח, דרך תרגום התורה וכתבים אחרים. מהתסכול של הרגשת הנחיתות הם התעללו ביהודים בלי סוף, מסיבה זו היה חשוב ליוונים לבטל את דתנו, ובנוסף חלק גדול מאנשי השלטון הרומי התגיירו וחבריהם הגוים "הנאורים" לא יכלו לסבול זאת. גם להרבה גוים כמו פסקל גדלות החוקה היהודית היתה ברורה למרות עתיקותה. העובדה שקבוצה כה קטנה תשיג כלכך הרבה חכמה בתחומים רבים תחשב נס גם היום, כל שכן לפני כלכך הרבה שנים עם פער מוסרי עצום ביננו לבין האומות. כמה העידו באומות העולם שהיהדות היא ערס התרבות, כמה מאומות העולם רואים ביהודים עם חכם, כמה היה חשוב לאומות "הנאורות" כרומי ויון, שהציגו אלטרנטיבה חשיבתית לכאורה, לקעקע את היהדות דרך חיסולינו ופיזורינו בגוים או דרך גזרות על קיום מצוות, כל זאת מתוך שנאה ותסכול על כך שמדובר בחכמה טובה משלהם, שהרי הם לא היו מוסריים כלל למרות שרצו להיחשב נאורים. נאורותם התבטאה בין השאר במשחקים רומיים אכזריים, הרג נשים וילדים והערצת הגוף יותר מן הרוח, החזקים התעללו בחלשים בהכשר המלך ואפילו כשצצו רעיונות מוסריים ברומי עברו אלפי שנים עד שיושמו כמו שצריך רק בתקופה האחרונה. בשנות ה-50 היתה עדיין גזענות בארה"ב הנאורה בהכשר המדינה, שלא לדבר על שושלות המלכים הנרי (באנגליה) ולואי (בצרפת) שהתעללו בעמיהם ללא סוף, ומוכרים כמובן גם סטאלין והטלר יימח שמם, כל אלה במאות האחרונות ובעשרות שנים האחרונות בלבד.

הפילוסופיה היוונית אמנם נחשבה כמעצימה את הרוח וכאלטרנטיבה לחוכמת היהדות, אך רובם המוחלט של הרעיונות לא עמדו במבחן המציאות או הוכחו כשגויות ע"י המדע, כמו רעיונות אפלטוניים על הקמת אומה רובוטית עם חלוקת מעמדות, ועוד כל מיני פילוסופיות המגרות מעט את המחשבה ללא שום תכלית אחרת. משום מה התרבות מאוד מוקירה פילוסופים למרות שכמעט אף רעיון פילוסופי לא הוכיח את עצמו כנכון. כל האומות מעידות (למרות שקשה להם עם זה) על דבר שידוע לכל- היהודים, היהדות, הם עם מיוחד וחכם, וגם זה נכתב בתורה מראש- "וְשִׁמְרֶתֶם, וְעָשִׂיתֶם כִּי הִיא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם, לְעֵינֵי הָעַמִּים, אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה, וְאָמְרוּ רַק עַם-חֻכְם וְנָבוֹן, הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה" (דברים ד).

השאלה היא איך השגנו את החוכמה הזו, איך בתקופה כה שחורה צמחו אנשים כה חכמים ומוסריים? האם זה אצלנו בגנים? האם זה תוצאה של אילוף המוח? הרי השפעת הסביבה היתה צריכה לדרדר אותנו לקרשים, להיות כמותם, היא הרי יותר מושכת ופונה לדברים שבטבע האדם- תאוה, כוח, חופש. אמנם גם נזירים בהודו שומרים על פרישות מתאוות החיים, אך הם מתבדלים לגמרי מהערים, המסחר והחי היומיים, לעומתם רבותינו השיגו את מעלתם העצומה למרות היותם מעוררים בחברה ובכלכלה עד מאד.

בנוסף, ידוע שכלל שהאנושות מתקדמת בזמן היא גם מחכימה יותר, אוכלוסית העולם בימינו ידענית, חכמה ומפוקחת הרבה יותר משהיו קודמותיה, כיום יש מוסר, כיום ישנה דמוקרטיה. לעומת זאת, ביהדות ככל שהולכים אחורה בזמן הרמה החשיבתית של חז"ל גבוהה יותר, חכמינו הקדמונים הבריקו יותר מרבותינו האחרונים בכל תחום- האמוראים למשל (חיו לפני כ-1500 שנה), שכיום קשה לנו לבאר את דבריהם בגמרא ללא עשרות מפרשים, מעידים על רבותינו התנאים (חיו לפני 2000 שנה ויותר) שלנסות ו"להכנס" לראשם והבנתם זה כמו לנסות ולהכניס את האצבע בקיר!

חכמינו נעשים גדולים יותר ככל שמתקרבים לזמן מתן תורה, בדיוק ההיפך מן ההגיון, ההיפך מאומות העולם. תשובה אחת יש לדבר והיא מוסברת באמירת חז"ל שהבאנו לעיל- אנחנו קרויים אדם והגוים אינם קרויים אדם. כפי שהסברנו אנחנו קיבלנו תורה, חוכמה מוכנה לגמרי ונותר לנו רק ללמוד אותה, בלי עבודה, בלי נזקים, בלי ניסוי וטעייה, כל זאת בדיוק כפי שהאדם הראשון נברא מוכן ולכן אנו דומים לו. הגוים אינם דומים לו כיוון שעמלו להשיג את מה שהשיגו (וזאת נקודה לשבחם) וטעו הרבה בדרך, אך אצלנו מקור החוכמות האינסופי היה בהתחלה במתן תורה, וממנו רק נשתכחו חוכמות במקום להתווסף.

ו מ ה י מ ס ק נ ת ה נ ק ו ד ו ת ? אין לנו הסבר אחר מעבר לעובדה שאבנו את כל חוכמתנו מן התורה ולא מתוך עצמנו. גם לפני מתן תורה, עוד בתקופת האבות הקב"ה כמוכן דיבר עימם, למדם תורה והחכימו מאד, אך לכל העם נתנה תורה רק בהר סיני. החוכמה עברה ממשה, לנביאים, סופרים, תנאים, אמוראים, סבוראים, גאונים, ראשונים (פוסקי הוראה כהרמב"ם) ואחרונים (עד ימינו).

העובדה שהגוים למדו מאיתנו מוסר והמשיכו להתפתח עם השנים הרימה את רמתם. אנו מאידך, עקב החזקה הולכת ורופפת בתורה איבדנו את יתרונו היחסי, כך שההבדלים בינו לגוים הלכו והצטמצמו עם הדורות.

סיכום הטיעונים

כל הטיעונים שהבאנו לפני כן בדבר מקור לא אלוקי לתורה נופלים או נסתרים בצורה די פשוטה, הם אינם פותרים שאלות הגיוניות ביותר. יש לזכור שחובת ההוכחה לגבי נכונותם חלה עליהם, אינני אמור להתאמץ לבדוק שהם נכונים, מדובר פה בסוגיות של חיים ומוות. לעומתם, הטיעונים בפרקנו בדבר היות התורה אלוקית חקוקים בסלע. לא רק שהם קשים לסתירה, אלא הם מוכיחים את נכונותם באופן פוזיטיבי מהעבר וההווה שלנו- ישנם גילויים, נבואות וטענות שההגיון יכול רק לאשר וכולן תומכות באמת היהדות.

אדם הפועל ע"פ הרציונל בהחלטות כבדות משקל בחייו לבטח יבחר לקבל את העובדה שהתורה נתנה מאת ה', ולו רק מהטעם שסיכויי נכונותה כה גבוהים וסיכויי "מתחריה" כה נמוכים, הוא לא ישעין את כל מהות חייו על טיעון שרק "מצלצל" יפה בהסתכלות ראשונית, טענות יש לבסס. כדאי לאדם שלא בוחר בדרך זו לבחון האם הוא עומד בקריטריונים שהובאו בהקדמה, האם אינו פועל ע"פ הרצון או מתוך חשש שיצטרך להגביל עצמו בחוקי הדת (וכבר אמרנו שמהחשש הזה באמת אין מה לחשוש, הדבר יוסבר בפרק י).

ניסינו להקשות על טענות הדת המובאות כאן כמה שיותר ולא הצלחנו לחשוב על עוד. ישנן עוד הרבה שאלות קשות אחרות, אך הן בנושאים שלא נוגעים לפרק זה ממש (אלא על דברי חכמים או נושאים נוספים שיידונו בפרקים הבאים). התפיסה הדתית פותרת את כל השאלות הקיומיות ואינה מתחמקת מאף אחת מהן, אמנם יש מעט שאלות בבריאה שלא מומלץ לשאול והן מובנות רק לחכמי הסוד בדורות שעברו מאיתנו, אך ממילא בכדי לחקור בהן יש לפני כן ללמוד המון שנים מתורת ישראל. עד היכן בדיוק מותר לחקור נענה בפרק ו.

ה ס ב ר ד ת י ע ל ע ו צ מ ת ה ת ו ר ה

לסיכום הפרק על התורה ננסה להביא מעט מקורות שיסבירו מדוע לא שייך לדבר על התורה כעל ספר רגיל, או כעל ספר שנכתב בידי סתם אדם חכם, אלו מימרות שיסברו את האוזן לגבי מעלת התורה.

הזוהר מבאר בקצרה כיצד ייתכן שהתורה הנשגבת בנוייה מסיפורים פשוטים לכאורה:

"רבי שמעון אמר: וי להווא בר נש דאמר דהא אורייתא אתא לאחזאה ספורין בעלמא ומלין דהדיוטי אוי לאותו אדם שאומר שהתורה באה להראות ולספר ספורים בעלמא ודברי הדיוטות. דאי הכי שאם כן, אפלו בזמנא דא אפילו בזמן הזה אנן יכלין למעבד אורייתא במלין דהדיוטי אנו יכולים לעשות תורה מדברי הדיוטות, ובשבחא יתיר מכלהו ובשבחא יופי יותר מכל הסיפורים שבתורה. אי לאחזאה מלה דעלמא ואם התורה באה להראות דברי העולם, אפלו אנון קפסירי דעלמא אית ביניהו מלין עלאין יתיר אפילו שליטי העולם יש בניהם דברים מעולים יותר. אי הכי אם כן, נזיל אבתריהו ונעביד מניהו אורייתא כהאי גונא נלך אחריהם ונעשה מהם תורה כאותו האופן. אלא כל מלין דאורייתא מלין עלאין אינון ורזין עלאין אלא שכל דברי התורה הם דברים עליונים וסודות עליונים. תא חזי בא וראה, עלמא עלאה ועלמא תתאה בחד מתקלא אתקלו העולם העליון והעולם התחתון במשקל אחד נשקלו, ישראל לתתא ישראל למטה, מלאכי עלאי לעלא מלאכים עליונים למעלה. מלאכי עלאי כתוב בהו המלאכים העליונים כתוב בהם- "עשה מלאכיו רוחות" (תהילים קד), בשעתא דנחתין לתתא מתלבשי בלבושא דהאי עלמא ובשעה שיורדים למטה הם מתלבשים בלבוש הגשמי של העולם הזה, ואי לאו מתלבשי בלבושא כגונא דהאי עלמא ואם לא היו מתלבשים בלבוש כעין של העולם הזה, ולא סביל לון עלמא העולם לא היה סובל אותם (ולא היו יכולים לעמוד כאן). ואי במלאכי כך ואם כך נאמר במלאכים, אורייתא דברא להו וברא עלמין כלהו וקימין בגינה התורה שבראה את המלאכים ואת כל העולמות שכולם מתקיימים בשבילה על אחת כמה וכמה, כיון דנחתת להאי עלמא כיוון שירדה לזה העולם, אי לאו דמתלבשא בהני לבושין דהאי עלמא אם לא היתה מתלבשת בלבושים גשמיים (שהם הסיפורים) של העולם הזה, לא יכיל עלמא למסבל לא יכל העולם לסובלה (או להבין משהו ממנה, כי כל עוד האדם מלובש בגוף גשמי אי אפשר שישג עניינים רוחניים), ועל דא האי ספור דאורייתא לבושא דאורייתא איהו ועל כן סיפורי התורה הם לבושה של התורה בעולם הזה. מאן דחשיב דהווא לבושא איהו אורייתא ממש מי שחושב שהלבוש הזה הוא התורה ממש, ולא מלה אחרא ואין בה שום דבר אחר, תיפח רוחה תיפח רוחו, ולא יהא לה חולקא בעלמא דאתי ולא יהיה לו חלק לעולם הבא, בגין כך אמר דוד- "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהילים קיט), מה דתחות לבושא דאורייתא שהנפלאות הם הסודות המכוסים בסיפורי התורה.

תא חזי בא וראה, אית לבושא דאתחזי לכלא יש לבוש הנראה לכל, ואנון טפשין כד חמאן לבר נש בלבושא דאתחזי לון שפירא ואלה הטפשים ששופטים אדם לפי מלבושיו, לא מסתכלין יתיר ולא מסתכלים יותר לעומק, חשיבו דהווא לבושא גופא בעצם חושבים שהלבוש הוא כמו הגוף, וחשיבו דגופא נשמתא והגוף כמו הנשמה. כהאי גונא אורייתא כך גם התורה בנויה, אית לה גופא יש לה גוף, ואינון פקודי אורייתא דאקרון גופי תורה והגוף הוא מצוות התורה הנקראים גופי תורה, האי גופא מתלבשא בלבושין דאנון ספורין דהאי עלמא והגוף הזה מתלבש בלבושים שהם סיפורי העולם הזה (כמו מצוות מזוזה, מצות בפיסה, סוכות, שהן כולן מוצגות כזכר לסיפור שקרה לנו). טפשין דעלמא לא מסתכלי אלא בהווא לבושא דאיהו ספור דאורייתא הטפשים שבעולם לא מסתכלים אלא בלבוש ההוא שהוא סיפור התורה, ולא ידעי יתיר ואינם יודעים יותר, ולא מסתכלי במה דאיהו תחות ההוא לבושא ולא מסתכלים במה שיש תחת הלבוש ההוא. אנון דידיעין יתיר לא מסתכלן בלבושא אלה שידעים יותר אינם מסתכלים בלבוש, אלא בגופא דאיהו תחות ההוא לבושא אלא בגוף שהוא תחת הלבוש.

חכימין עבדי מלאכא עלאה החכמים עבדי המלך העליון, אינון דקימו בטורא דסיני אותם אלה שעמדו בהר סיני, לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עקרא דכלא אינם מסתכלים אלא בנשמה שבתורה (שהם הסודות מאחורי הגוף! כל שכן מאחורי הסיפורים), אורייתא ממש שהיא עיקר כל התורה ממש. ולזמנא דאתי זמינין לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דאורייתא ולעתידי לבוא הם עתידיים להתבונן בנשמה לנשמה שבתורה (שהיא העומק של העומק אותו עתידי הקב"ה ללמד לאחר תחיית המתים, דבר שלא היה בידם להבין כעת)" (בהעלותך קנב).

הזוהר מסביר שישנם ארבעה רבדים כלליים בתורה בדומה לאדם- לבוש, גוף, נשמה, ונשמה לנשמה. בתורה הסיפורים הם הלבוש שלה. המצוות הן הגוף ולכן הן נקראות ביהדות גופי-התורה. הנשמה אלו סודות התורה המגלים את רזי המצוות, הסודות אותם שקלו רבותינו בפעולותיהם עוד מזמן האבות וכו'. הנשמה לנשמה הם עומק הסודות שאפילו גדולי בעלי רוח הקודש כהרשב"י וחבריו לא השיגו.

חז"ל מבארים את התורה ואת צפונותיה לאורך כל לימודה ברבדים שונים שיוסברו בפרק ד. אנו מסוגלים להבין וללמוד המון, אך כמובן שחלק מהידעיות שהוציאו רבותינו מן התורה בהשגתם העצומה (עוד מזמן דורות הנביאים) אינם כרי תפיסה מבחינתנו. ישנם רבדים עצומים, זו הנשמה לנשמה, שלא היו ידועים אף להם ויתגלו רק כאשר הקב"ה בכבודו ילמדנו את תורתו באחרית הימים, אז היא תקרא "ברית חדשה" כפי דברי ירמיה הנביא (פרק לא) (שלא כפי דברי הנוצרים).

זוהר: "באורייתא אנון כל רזין עלאין חתימין בתורה הם כל הסודות העליונים החתומים, דלא יכלין לאתדבא שאין היכולת להשיגם, באורייתא כל אנון מלין עלאין דאתגלין ולא אתגלין בתורה כל הדברים העליונים המגולים ושאינם מגולים, באורייתא אנון כל מלין דלעילא ולתתא בתורה כל הדברים של מעלה ושל מטה, כל מלין דעלמא דין כל הדברים שבעולם הזה וכל מלין דעלמא דאתי באורייתא אנון וכל הדברים שבעולם הבא הם בתורה, ולית מאן דישגח וידע לון ואין מי שישים לב וידע אותם, ובגין כך כתיב כתוב- 'מי ימלל גבורות ה', ישמיע כל תהילתו' (תהילים קו). אמר רבי אלעזר: מהו 'ובצל ידי כיסיתך'?! (ישעיה נא), אמר ליה אמר לו אביו- בשעתא דאתמסר אורייתא למשה בשעה שנמסרה התורה למשה, אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין לאוקדא ליה בשלהובא דפומהון באו רבבות מלאכי מעלה לשורפו בשלהבת פיהם, עד דחפא עליה קב"ה עד שכיסה עליו הקב"ה, והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקיימה קמי קב"ה וגם עתה כשעולה חידוש תורה ומתעטר ועומד לפני הקב"ה, איהו חפי על ההיא מלה הוא מכסה על אותו החידוש, וכסי על ההוא בר נש דלא ישתמודע לגבייהו, אלא קב"ה וגם על אותו אדם שחידש אותו שלא יכירו בו המלאכים, אלא רק הקב"ה, ולא יקנאון לגביה ולא יקנאו בו (ויקטרגו עליו), עד דאתעביד מההיא מלה עד שנעשה מזה החידוש שמים חדשים וארץ חדשה, הח"ד על זה כתוב- 'ובצל ידי כיסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ' (שם)" (תולדות קלד).

כל הבריאה כולה, לא רק העולם הזה, צפונים בתורה ונבראו בכח התורה. יש לה מלבושים וכיסויים רבים, בעולם שלנו היא המכוסה ביותר כשם שנשמות ישראל הקדושות והגבוהות מולבשות בכיסוי בהמי וגם שבעולם הזה. ככל שהאדם הופך לבהמי יותר ורודף אחר תענוגות הגוף הוא יראה רק את רובד הסיפורים הפשוטים שבתורה, לעומתו אדם המזכך את גופו ומעצים את נשמתו כפי שעשו חז"ל, הוא זה שזוכה להבין דברים ברמה יותר רוחנית של התורה כפי השגתו.

זוהר: "תא חזי בא וראה, קב"ה ברא לבר נש בעלמא הקב"ה ברא אדם בעולם, ואתקין ליה למהוי שלימ בפולחניה ולאיתקנא אורחוי ותיקן אותו להיות ראוי להשלים עבודתו ולתקן דרכיו (בכח הבחירה והרצון שניתנו לו ויכול לעשות זאת), בגין דיזכי לנהורא עלאה דגניז קב"ה לצדיקיא על מנת שיוכה לאור העליון שגנו הקב"ה לצדיקים, כד"א שנאמר- 'עין לא ראתה אלקים זולתך, יעשה למחכה לוי' (ישעיה סד). ובמה יזכי ליה לבר נש לההוא נהורא וע"י מה יזכה האדם לאור זה?, באורייתא ע"י עסק התורה, דכל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא כי כל מי שעוסק בתורה כל יום לזכך עצמו, יזכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי יזכה לחלק בעולם הבא, ויתחשב לה כאלו באני עלמין ויהשב לו כאילו בנה עולמות, דהא באורייתא אתבני עלמא ואשתכלל כי בתורה נברא ומשתכלל העולם, הח"ד ככתוב- 'ה' בחכמה (התורה נקראת חכמה) יסד ארץ, כונן שמים בתבונה' (משלי ג), וכתוב וכתוב- 'ואהיה אצלו אמון' (אומרת התורה שתהיה אצל הקב"ה ככלי אומנות)' (משלי ח) ... וכל אשתדל בה שכליל עלמין וקיים ליה וכל המשתדל בתורה משכלל ומקיים עולמות" (בראשית מז).

יש עוצמה אדירה בלימוד תורה, כל הבריאה וכל העולמות טמונים בה והזוהר לעיל רק רומז על השפעתה. התורה נתנה לנו על מנת שנתקן עימה את העולמות, היא כלי אדיר אותו הפקיד הקב"ה ביד האדם היהודי, לא ביד מלאך, ועל האדם מוטלת הזכות והחובה לנצל כלי זה לתועלת חיובית.

ל ס י כ ו ם נ ד ג י ש שתורה חייבים להתחיל ללמוד בכדי להבין כמה איננו יודעים. חז"ל במספר מקומות מבהירים מהי כמות הידע שאבדה לנו מזמן רבותינו וכמה חוכמות נשתכחו עם הדורות, אך כל הידע בלי יוצא מן הכלל צפון וחתום בתורה הקדושה.

ועדיין כפי שאמר רבנו האר"י, אין לאדם אפשרות להבין את עומק התורה כל עוד הוא נמצא בגופו הגשמי, הוא העיד על עצמו שהגיע בהשגתו העצומה עד החיצוניות שבפנימיות התורה, לא את הפנימיות שבפנימיות. יהי רצון שזוכה להבין משהו מעוצמתה בעודנו בחיים.

ד. תורה שבע"פ, חכמים ופוסקים

הקדמה- דורות התורה שבע"פ

דורות החכמים לאחר הנביאים מתחילים בזמן הסופרים (עזרא ונחמיה בימי בית שני וכו'), אחריהם באו התנאים (במשניות) לפני כ-2000 שנה, אמוראים (בגמרא) לפני כ-1500 שנה, סבוראים, גאונים, ראשוני הפוסקים (רש"י, רמב"ם, רמב"ן...) לפני כ-1000 שנה, ולאחריהם אחרונים מלפני כ-500 שנה. בתקופת התנאים רבי יהודה הנשיא חיבר והעלה על הכתב את המשניות, שהן כל הידע הפסיקתי שנלמד ועבר מדור לדור מזמן קבלת התורה ע"י משה רבנו- זו תורה שבע"פ.

רמב"ם: "כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר- "וְאַתְּנָה לְךָ אֶת-לַחַת הָאֵבֶן, וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה [אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי, לְהוֹרֹתָם]" (שמות כד). **תורה** זו תורה שבכתב, **תמצה** זה פירושה, וציוונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה... והמצוה שהיא פירוש התורה, לא כתבה, אלא ציווה בה לזקנים וליהושוע ולשאר כל ישראל, שנאמר- "אֶת כָּל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם, אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת" (דברים יג). ומפני זה נקראת תורה שבעל פה. אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה, לימדה משה רבנו כולה בבית דינו לשבעים זקנים... (בהמשך מפרט הרמב"ם באריכות ודיוק רב את השתלשלות התורה שבע"פ, עד לרבי יהודה הנשיא שהעלה אותה על הכתב)" (הקדמת משנה תורה).

התורה שבע"פ לא היתה אמורה להכתב, לא סתם היא נתנה כתורה שבע"פ. מספר סיבות היו לכתיבתה:

א. התרופות דורות החכמים. נביאים היו "רואים" את האמת בחוש, אך דרגתם לא היתה יותר נמצא. חכמה ורוח הקודש נתנו לנו במקום נבואה, אך גם אלו החלו להתמעט עם ירידת הדורות ולקראת חורבן בית שני החלו המחלוקות (תקופת הילל שמאי), שנובעות עקב ראייה מצומצמת ונמוכה יותר (יחסית!).

ב. מלכויות הגוים הרשעות התגברו, הקשו עלינו ופזרו אותנו בין האומות. התלמידים התמעטו, הטעמים למצוות החלו להשתכח והיתה סכנה לשכחת דינים מתורה שבע"פ.

רבנו העלה על הכתב את דברי החכמים ששמרו כמויות עצומות של דברי תורה במוחם הגאוני, שעבר מרב לתלמיד, בקוד צפוף ומדוייק להפליא בניסוחו (וקשה להבנה) הנקרא **משנה**. בנוסף לתורה שבע"פ שנתנה בסיני ישנן הלכות שתוקנו מימי הנביאים, כולל תיקונים שקבע דוד המלך, שלמה המלך (כמו נטילת ידים) ועוד מלכים. הסופרים (עזרא ובית דינו) תיקנו למשל את התפילות (שחרית, מנחה, ערבית) לאחר חורבן בית ראשון כנגד עבודת הקורבנות שפסקה, הם תקנו גם הלכות קריאה בתורה בציבור וכו'. תנאים לימדו המוני הלכות מתורה שבע"פ וקבעו גדרים במשנה, כל זאת ע"פ כללים יסודיים שנסכיר ונוכיח בהמשך הפרק.

כ-500 שנה מאוחר יותר באו האמוראים וחיברו את הגמרא. הגמרא מבארת את המשנה ע"י דיונים מורכבים המדייקים את דעות רבותינו התנאים מתוך המשנה. לאחר פסילת אפשרויות רבות תוך שימוש ב"ברייתות"- משניות שלא נכנסו למשנה הסדורה, אלא עברו בקבצי משניות או בע"פ- מצאו האמוראים את השיטות הברורות לפסיקה. בנוסף נכנסו לגמרא עוד ידיעות וחוכמות רבות מאד ללא קשר לענייני פסיקת הלכה. אחריהם הראשונים ביארו את דברי הגמרא (שגם הם קשים לנו להבנה) וקבעו מה נפסק להלכה. האחרונים סיכמו את ההלכות בקודקסים ו"תפרו" את ההלכה לזמנינו. זוהי השתלשלות ההלכה בקיצור נמרץ.

הקושי החילוני

רוב האנשים מקבלים את העובדה שהתורה היא ספר מיוחד מאד, חכם, גבוה, עם זאת קשה להם לקבל את עניין התורה שבע"פ, את העובדה שהרבה ניואנסים בהלכה נובעים מדברי חכמינו. הפרשנות לטענתם הינה פרי כפיהם של אנשים ככל האנשים, שאמנם היו מאד חכמים אך בסך הכל ציינו את דעתם. המסקנה על פי תפיסתם זו שאין אני חייב ללכת ע"פ סגנון חשיבתם, זו דיעה בעלמא וכלל לא בטוח שכך היה בימי משה רבנו, דור המדבר שקיבל את התורה לא הקפיד בכל מיני זוטות שמקפידים עליהם בהלכה כיום... טענה זו מסתכלת על השתלשלות ההלכה שציינו לעיל וקובעת שעל פניו מדובר בדעה שאולי מקורה אלוקי, אולי נתנה למשה בהר סיני ואולי לא, בכל מקרה הפרשנויות על גבי פרשנויות שנתנו לאורך הדורות כבר סטו מן הדרך המקורית. ישנם גם חילוקים רבים בין חכמים ודעות רבות שלא תורמים למצב. ישנה עוד טענה- הפרשנות לא מספיק התאימה את ההלכות לחיי היומיום ולמציאות העכשווית, אי לכך קמו להן תפיסות רפורמיות כאלה ואחרות שהמציאו בעצם דת אחרת, מעוקמת לפי חשקו של האדם או ע"פ הבנתו את המציאות העכשווית בדומה מאד לסגנון ולסיבות על פיו קמה הנצרות.

לפני שנפנה להוכחות ולהסברים, שתי שאלות מקדמיות נשאלות לגבי טענות אלו: א. יש טענות לגבי חז"ל, אך מה עם שאר חוקי התורה? אם אדם מבין ומקבל, אולי לאור הקריאה לעיל, שהתורה היא ספר מיוחד בעל מקור אלוקי, מסקנת השכל עד כאן צריכה להיות שיש לפעול לפחות ע"פ האמור בתורה. כלומר, אם בתורה כתובים חוקים ברורים מאד ללא פרשנויות למיניהם יש לקיימם מבלי קשר לדברי חז"ל, למשל- "וְשָׁרְט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתֵּנוּ בְּבִשְׂרָכֶם, וְכִתְבֹת קַעֲקַע, לֹא תִתְּנוּ בְּכֶסֶם" (ויקרא ט) משמעו שאסור לעשות כתובת קעקע, הרי הקב"ה ציווה זאת וודאי שישנה סיבה אלוקית. כך צריך להתייחס ל כל מצוות התורה שבכתב, לא רק לאלה שאנו מסתדרים איתם טוב...

לאורך הדורות אכן היו קבוצות רבות שהאמינו רק בתורה שבכתב (קראים, צדוקים...), אך שיטה זו ביהדות נחשבת לכפירה גמורה. עדיף הרבה יותר להיות חילוני, תינוק שנשבה, ובהמשך יוכן בדיוק למה. בכל מקרה, אין אפשרות שכלית לקבל את התורה כאלוקית ולא לקבל את הנאמר בה כנכון, אי אפשר להשתמש בטענות לעיל בהקשר לחכמים בשביל להתחמק ממצוות התורה שבכתב. אם הקב"ה מושלם הוא כתב תורה מושלמת, אין שום הגיון לקבל את החלק הראשון בלבד כנכון. אדם שלא פועל כך כנראה עושה זאת כי נוח לו לחשוב אחרת, מן הסתם כתוצאה מאחד הקריטריונים הבעייתיים שהובאו בפרק א. ב. מה לגבי התפיסות האלטרנטיביות "שהולבשו" על התורה? נצרות, קראים, רפורמים וכו', כולם נשענים או נשענו על התורה ועם הזמן חרגו עוד ועוד (ככה זה כשאדם ממציא מה שבא לו). השאלה הנשאלת היא- מדוע יהודי ירצה להמציא תפיסה חדשה מבלי לבדוק את התפיסה הקיימת? אולי כל הכתבים מזמן המשניות כן משמרים את התורה שבע"פ, מדוע לפסול כלכך מהר? מדוע אנשים לא מבקרים כך גם את התפיסות אלטרנטיביות? התשובה פשוטה, כמו שאדם חילוני לא ירצה לקפוץ לדת שמגבילה אותו בזרועות פתוחות, כך עושה גם "המאמין למחצה", זה שמקל על עצמו בכתיבת כללי דת חדשים. ההבדל בין רפורמי לחילוני (שבחר בדרכו במודע, לא תינוק שנשבה) הוא שחילוני מסוגל לדעת שיש בורא לעולם ועדיין לחיות בנוחות, מבלי לתת הסברים נוספים לשאלות קשות. לרפורמי פחות נוח להיות חילוני גמור מכל מיני סיבות, לכן בחר לו דרך ביניים. בשורה התחתונה, מבחינה דתית ודאי שעדיף להיות חילוני (ברוב המקרים) מאשר רפורמי ונסביר זאת בהמשך. בכל מקרה, מדובר שוב בהליכה אחרי הרצון והחשק במקום אחרי השכל בדומה לכל אמונה ודת אחרת, זו הביקורת האמיתית על יהודים הבוחרים בתפיסות אלטרנטיביות.

יהיה מי שיגיד שהיהדות קשיחה, לכן יש הגיון ברפורמים שמקלים על הכניסה אליה, אך חשיבה כזו מחטיאה לגמרי את המטרה. הדת היהודית אינה סתם אורח חיים, ערימת כללים שתורמים לסדר החברתי כמו בחקיקה חילונית, ערימת שיטות שתורמת לרוחניות האדם בדומה לכתות הודיות או ליוגה, היא אינה דת של בחירה הנובעת מחשק או צורך, לא מנסה לשווק את עצמה ואינה פתרון אנושי לכלום. אמנם מרויחים ביהדות את כל אלה כיוון שהיא אלוקית ומושלמת, אך יסוד תכליתה הוא ללמד את אמת הבריאה, לתקנה ולהגדיר את דרך התיקון ע"י חוקים ומשפטים (כל זאת יוסבר בפרק ז). יהדות זה תפקיד בעל תכלית, מקצוע שהוא אורח חיים. הרפורמיות מכלה את היהדות כיוון שמחטיאה לחלוטין את כל התכלית האלוקית, וכך הופכת לסתם עוד דת בעולם. בע"ה לאחר פרק זה נקבל גם את העובדה שתושב"ע ודברי חכמים כולם מכוונים משמים.

עקרונות היהדות לגבי חכמים

לפני שאנו באים להוכיח את התפיסה הדתית לגבי חז"ל חשוב שקודם נדע מהי. התפיסה אומרת שדברי רבותינו, ההלכות וההנהגות שקבעו, הגדרים והסייגים הינם חלק בלתי נפרד מהתורה עצמה מכמה סיבות: 1. רוב ההלכות באות מתורה שבע"פ. שימו לב שכמעט כל מצוות התורה- כיצד עושים תפילין, ספר תורה, מזוזות, ברית מילה, ליל הסדר, ארבעת המינים ועוד רבות כולן נקבעו בתורה, אך דרך קיומן מפורטת רק בתורה שבע"פ וכולנו עושים אותן מאז ועד היום באותו אופן (עם שינויים קלים בין העדות שאת סיבתם נסביר מיד), כפי שאומר הרמב"ם לעיל- עושים את התורה ע"פ המצווה, היא התורה שבע"פ. 2. הקב"ה צווה את משה ללמד את בני ישראל את כל התורה: "וְאָתָּה, פֶּה עֹמֵד עִמָּדִי, וְאָדַבְרָה אֵלַיךְ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים, אֲשֶׁר תִּלְמָד. וְעָשׂוּ בְּאֶרֶץ, אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְהֵם לְרִשְׁתָּהּ" (דברים ה). חמשת חומשי התורה כתובים ונשארו כפי שהם מאז הר סיני, לכן אין בהם סכנת שכחה וקל יחסית להבין את פשוטם כשאין תורה שבע"פ. התורה שבע"פ היא היסוד הקשה יותר להבנה, לכן אותה צווה הקב"ה למשה להנחיל וללמד את העם- מצוות, חוקים ומשפטים- במשך 40 השנים כפי שהסביר הרמב"ם בהקדמה. 3. הקב"ה צופה בכל, הוא ידע שעידן הנביאים יפסק עם ירידת הדורות וצריך יהיה לקיים קשר עם ישראל בדרך מסוימת ופחות ישירה, הדרך שצוותה התורה היא דרך חכמי כל דור ועל כך נדון בהרחבה.

4. חז"ל היו בעלי רוח הקודש במובהק, הם לא היו סתם אנשים חכמים אך רגילים, אלא בעלי הכוונה אלוקית. ירידת הדורות (לפיה כל דור יהיה פחות מקודמו עד לביאת המשיח) היתה הדרגתית, משמע שמזמן דור הנביאים לא הסתלקה השכינה לגמרי לפתע פתאום, אלא פחתה בהדרגה ותמיד נחה על ראשם של צדיקי כל דור. ממרת חז"ל אומרת שמאז חורבן הבתים נתנה הנבואה לשוטים ולקטנים, אך אינה אומרת שפסקה רוח הקודש, אלא פסקה הנבואה ומדובר בשני דברים שונים לגמרי. חז"ל מגלים במפורש שרוח הקודש וגילויי אליהו הנביא לא פסקו ('גילוי אליהו' הוא כאשר אליהו הנביא נגלה לחכמים ומגלה להם רזי תורה).
5. גם אם אחד מחכמינו אינו מדבר ברוח הקודש, אלא פוסק הוראה מתוך דעת התורה שצבר ומתוך צדיקותו ודקדוקיו במצוות, אנו אומרים שהקב"ה מוריד ומכוון דרכו את ההלכה לעולם, שהרי הקב"ה לא התנתק מאיתנו חלילה מאז הנביאים. מדובר בצדיקים שלא עושים שום דבר למען עצמם, אלא פועלים אך ורק מאינטרס תורני דתי מובהק. ברגע שצדיק פועל לשם שמים בלבד ופסיקותיו מתקבלות על דעת קהילות יהודיות גדולות, משמע שמשמים מכוונים כך את הדברים. זו הסיבה שפסיקות של חכם אחד מתקבלות להלכה ושל חכם אחר לא, אף יהודי לא ערך הצבעה בעד מי לבחור.
6. איך נסביר מחלוקות אצל צדיקים בעלי רוח הקודש, הרי הם מכוונים לדעת עליון שאמורה להיות דעה אחת ויחידה? תשובה אחת היא שלא כל צדיק רואה הכל. הסברנו בהקדמה שכבר אצל משה רבנו, שנתן את ראשית התורה שבע"פ, חלה הסתרה מזערית של ההלכה עקב עוונות קלים וזניחים ביותר שהיו לו, ואם כך אצל משה כל שכן לאחר ירידת דורות ארוכה שתהיה הסתרה, שהחלה ליצור מחלוקות רק לקראת סוף בית שני בין הילל ושמאי. תשובה נוספת - לא כל יהודי הוא אותו דבר בדיוק, נשמות יהודיות שונות שורשן נעוץ במקומות שונים, אנחנו כמו איברים שונים בגוף אחד. כל צדיק כיוון את דבריו, או יותר נכון דבריו כווננו מאת ה' לפי שורש הנשמה מנשמות ישראל שבה הוא אחוז, חלקם יחמירו וחלקם יקלו בהלכה, כל אחד לפי אופי שורשו (יפורט בהמשך). ככלל, ישנן סיבות מאד ברורות אך מעט נסתרות לעניין מחלוקות רבותינו. שוב, אין מטרתנו להוכיח בשלב זה את התפיסות לעיל, בינתיים יש רק להבינו, ההוכחה תבוא בהמשך הפרק.

הבהרות לגבי אופי דברי חז"ל

1. חז"ל בכתובים משתמשים הרבה פעמים בלשון כוללנית, למשל - מי שמקיים מצווה זו וזו כאילו קיים כל התורה כולה, או מצווה זו וזו שקולה כנגד כל התורה כולה. משפטים מעין אלה על פי רוב לא מבטאים לוגיקה מילולית ואין להבינם כפשוטם לגמרי, הם באים להדגיש חשיבות או עוצמה של דבר (כך בד"כ נאמר לגבי מצוות ועבירות), למשל - מצוות ציצית שקולה כנגד כל המצוות. חז"ל לא אומרים במשפט זה שמי שלובש ציצית מקיים את כל המצוות ולא צריך יותר כלום, פשוט אין דרכם לומר משפטים כגון - מצוות ציצית שקולה כנגד רוב המצוות, או חלקן, אלא הם משתמשים במונחים אבסולוטים כמו "כל". זו צורת העצמה של הדברים וכמובן שישנן עוד סיבות מדוע הדברים נאמרו דווקא על מצוות מסוימות.
 2. ישנם דיונים רבים ומפורטים בגמרא על כל נושא כמעט, אך הרבה מן הדיון לא נפסק להלכה. תפקיד הדיון לבאר את שורש ההלכה, ערכו החשוב הוא בהיותו לימוד תורה ולא דווקא בנכונותו הסופית בהלכה. כשנתקלים בדיונים מעין אלה יש להעריך בנוסף ללימוד התורה גם את חידוד השכל הנובע מהם, את העובדה שהאדם מקבל שכל ישר, חשיבה ללא אינטרסים, יכולת לשנות מידות בעצמו, יכולת אבחנה שכלית אובייקטיבית בין טוב לרע וכו'. כמובן שישנן עוד מטרות ע"פ הסוד - העובדה שבלימוד יש לקרוא את הטקסט, להוציאו בשפתיים ולא לקרוא בלב (גם אם זה קצת מציק לריכוז לחלקנו) מראה שלא מדובר בסתם לימוד ושינון, אלא טמונים בו דברים נסתרים מן העין, אחרת קריאה בלב היתה מספיקה. הדבר נובע בין השאר מהכח שניתן ליהודי בפיו ובדיבורו (לכן גם לשון הרע היא עבירה חמורה).
 3. חז"ל לאורך כל הגמרא מצמידים הלכות ועקרונות מתורה שבע"פ לפסוקים בתורה, זאת דרכם של חז"ל לחבר את התורה והמצווה יחד. לנו לא תמיד ברור הקשר בין ההלכה לפסוקים, או לחילופין יכולנו לפרש את הפסוק אחרת, אך גם כאן יש להבין שתי נקודות - האחת, ההלכה קיימת בתורה שבע"פ גם בלי קשר לפסוק אליו נסמכו חז"ל ולעיתים הפסוק הוא תימוכין בעלמא. השנייה היא סיבה סמויה יותר - כל דבר שקיים בעולמנו קיים כנגד הבריאה בעולמות העליונים (יבואר בפרק ה). תורה שבכתב נכתבה בגלל עניין אחד ותורה שבע"פ נתנה בע"פ בגלל עניין אחר, חז"ל יוצרים קשר בין שתי התורות בכדי לקשר בין מהותן בבריאה מסיבה אחרת לחלוטין ממה שנדמה לנו. גם כל מבנה המשניות והגמרא, לשונן, מילות הקישור שבהן וכדו' מהונדסים בצורה מסוימת לפרטי פרטים לא בכדי.
- על הרבה שאלות נוספות ככל הנושא של חז"ל נענה בסוף הפרק, בחלק שאלות ותשובות.

ג ל ו י י ם

כמובן שגם בדברי חז"ל ישנם גילויים ונבואות אותם נביא בכדי לפתוח קצת את המחשבה ולהוכיח דברים שונים. דבר מפליא שכבר הזכרנו הוא שבדברי חז"ל ישנם הרבה יותר חידושים מאשר אלו הנראים בתורה, זאת מהסיבה שציינו לעיל- אמנם ספר התורה בנוי מרבדים רבים המכילים את כל הבריאה, אך קשה להוציא מידע זה. חז"ל ברוח קודשם ידעו לבאר הרבה רמזים בתורה ולהוציא צפונות, וכפי שהזכרנו הקב"ה עתיד באחרית הימים לבאר לנו את כל צופן התורה במלואו.

התורה שבכתב והתורה שבע"פ מגלות לנו את רזי הבריאה היכן שהדבר רלוונטי לקיום מצוות, או לנבואות הנוגעות לעתידנו. לעיתים הגילוי נובע משאלה של חכמים או מלימוד תורה כזה או אחר, אין מצב בו נתנה לנו 'רשימת גילויים' בבריאה כמו רשימת מכולת, לכל גילוי יש תכלית תורנית ואותה נראה בכל הדוגמאות.

דבש דבורים

גמרא: "היוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור... מפני מה אמרו דבש דבורים מותר? מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן" (בכורות ז).

הרמב"ם: "דבש דבורים ודבש צרעים מותר מפני שאינו מתמצית גופן, אלא כונסין אותו מעל העשבים בתוך פיהן ומקיאות אותו בכוורת, כדי שימצאו אותו לאכול ממנו בימות הגשמים" (ספר הקדושה פרק ג).

- כלל ביהדות קובע: היוצא מן הטהור טהור, כלומר פרה היא בהמה טהורה ולכן חלבה טהור. היוצא מן הטמא טמא- גמל טמא ולכן חלב נאקה טמא. גם חיות טמאות בד"כ אוכלות דברים כשרים, אולם התרכובות שבגופן (כגון מיצי עיכול) מתערבבות, חודרות לאוכל ומטמאות אותו.
- איך מתיישבת העובדה שדבש הדבורים טהור? דבורה היא שרץ מעופף (טמא פי 6 מחזיר!) והדבש היוצא ממנה אמור להיות טמא, אולם הגמרא מביאה הסבר הידוע מתושב"ע- הדבורה מכניסה את הדבש לגופה, אך אינה ממצא אותו מגופה, כלומר אין ערבוביה של תרכובות "פנים דבוריות" בדבש.
- מחקרים אחרונים מראים שלדבורה יש שתי קיבות- קיבת עיכול וקיבת דבש. בקיבת העיכול יש מיצי עיכול רגילים. בקיבת הדבש יש אנזים המפרק והופך את הצוף מדו-סוכרי לחד-סוכרי, לאחר מכן מתפרק האנזים ולא נכנס לתרכובת, הדבורה מקיאה את הדבש אל חלת הדבש כשהוא נקי מתוספות (לא מדובר במזון מלכות עליו יש מחלוקת).
- ברור שדבר זה לא יכול להלמד בתקופה ללא מעבדות כימיות ומקרוסקופים, הדבר ידוע מתושב"ע.
- התורה גלתה לנו בעקיפין את סוד הבריאה בדבורה בכדי שנוכל להבין מדוע הדבש שונה משאר הדברים היוצאים מבעלי החיים הטמאים, ונאכל דבש ללא חשש.

עובר וולד

גמרא: "המפלת ליום מ' (40) אינה חוששת לולד, ליום מ"א (41) תשב לזכר ולנקבה ולנדה" (נידה ל).

פרופ' "דויד ליגר" 1983: "כיצד נקבע מתי מתחילים חיי המוח? אין אנו יודעים די על התפתחות מוחו של העובר כדי לקבל תשובה ברורה. למעשה נוכל לבחור כל תאריך למין יום ה-40 בערך, אשר בו מסתמן המבנה הבסיסי של המוח וניתן להבחין בפעילות מעטה של גלים..."

- אנו יודעים שהולד מפתח את כל איבריו עד גיל שלשה חודשים לערך ואחר כך ממשיך לגדול.
- היהדות קובעת כי העובר יחשב לולד בעל רוח רק לאחר 40 יום, משמע שאישה המפילה חלילה טרם יום הארבעים לא צריכה לשמור טהרה כמו לאחר הארבעים כיוון שמדובר בגוש בשר/מים בעלמא, ללא רוח.
- כיצד אנו מגדירים אדם? האם נגדיר אדם כאדם כיוון שיש לו ידים ורגליים, או כיוון שהוא יצור חושב ובעל מוח? ברור שנגדירו כבעל מוח, זה ייתרוננו של האדם, אדם בעל שיתוק יכול לכבוש בפיו את העולם ולהשפיע מאד על אנשים. לפי עקרון זה לא נגדיר את העובר כעובר בסביבות גיל 3-4 חודשים, שאז הוא כבר מפתח את כל איבריו, אלא בגיל 41 יום בו מוחו מתחיל לפעול כפי שהוכח מדעית.
- שוב, התורה שבע"פ מגלה לנו סוד בבריאה בכדי שנדע כיצד לשמור על כללי הטהרה ביהדות בין בעל ואישה, נדע להגדיר בדיוק מתי מתרחש המעבר בין גוש בשר לאדם בעל נפש. הדבר רלוונטי מאד גם בהלכה היהודית בנושא הפלות, מחקר גנטי, ניסויים מחוץ לרחם וכו'.

הידעתם שהעולם עגול?

זוהר: "כל ישובא מתגלגלא בעגולא ככדור כל הישוב (האוקלוסיה) מתגלגל בעיגול ככדור, אלין לתתא ואלין לעילא אלו למטה ואלו למעלה. וכל אינון בריין משניין בחזווייהו משינויא דאוריא וכל אלו הבריות שונות במראיהן ע"פ שינוי מזג האויר, כפום כל אתר ואתר לפי כל מקום ומקום, וקיימין בקיומיהו כשאר בני נשא ועומדים בקיומם (ראש למעלה ורגליים למטה) כשאר בני האדם. ועל דא אית אתר בישובא ועל כן יש מקום בישוב, כד נהיר לאלין וחשיך לאלין, לאלין יממא ואלין ליליא שבעת שמאיר לאלו הושך לאלו, לאלו יום ולאלו לילה. ואית אתר דכוליה יממא ולא אשתכח ביה ליליא ויש מקום בעולם שכל הזמן יש בו יום ולא נמצא בו לילה, בר בשעתא חדא זעירא חוץ משעה אחת קטנה (בקטבים). ורזא דא איתמסר למאריהון דחכמתא וסוד זה נמסר לבעלי החכמה (חוכמת הקבלה)" (ויקרא י').

- ידוע לנו שהעולם עגול לאחר שקופרניקוס גילה את הדבר בטעות. אמריקה, אוסטרליה והקטבים נכנסו למפות הרבה זמן לאחר שכבר היו קיימות. לפני כן, עוד במאה ה-12 "מדעני העולם" דאז חשבו שהעולם שטוח, נשען על צב ופיל וכן הלאה... כך הסבירו רעידות אדמה- לעיתים אחד מהם מרגיש צורך לזוז (אולי להתגרד) ולכן האדמה רועדת.
- הגילוי מדוייק לגבי מהות העולם נרשם בזוהר יותר מאלף שנה קודם- כדור שגם מסתובב ככדור, קיום כח משיכה (ועומדים בקיומם), שינוי תווי פנים וגוון עור ע"י שינוי מזג האויר, עובדת מחזוריות הארת השמש במרכז הכדור ובקטבים, והעובדה שסוד זה נמסר לחכמי התורה (יפורט עוד בעניין בפרק ה- המדע).
- ידוע כיום שישנם פרורי מידע על עמים קדמונים (בבליים וכדו') שידעו על כדוריות העולם. האינדיאנים למשל תמיד הניחו שהעולם עגול כיוון שכל מבנה בטבע כמעט הוא עגול, אך הדברים רחוקים שנות דור מרמת הפרוט שבזוהר וגם לא היו ידועים לקופרניקוס וחבר מרעיו באלפיים שנה האחרונות. לא מן הנמנע שנלקחו, כמו הרבה חוכמות ותורות אחרות (כאסטרולוגיה, קריאה בכף יד, גלגול נשמות...), מן היהדות.
- ספרי הנביאים, בדומה לתורה, גם הם מאד מדוייקים ושנונים מבחינה לשונית, כותב ישעיהו הנביא ברמזים דקים כך- "כל-הגוים כאין נגדו, מאפס ותהו נחשבו-לו. ואל-מי תדמיון אל, ומה דמות תערכו לו... הישב על חוג הארץ, וישביה כחגבים, הנוטה כדק שמים, וימתתם כאהל לשבת" (ישעיהו מ). אפשר לפרש חוג הארץ- מלשון ציר סיבוב הארץ (כמו 'עוגה עוגה במעגל נחוגה'), כדור עגול וחג על צירו. אפשר לפרש וימתתם כאהל- השמים מתוחים סביבו כאוהל מקיף ועוטף, לא כתקרה ישרה.

מספר הכוכבים בבריאה

קטע מדהים על כמות הכוכבים שנבראו בראשית בחלל (מאז ודאי יש שינויים ע"פ שינויי הבריאה).

גמרא: "... אמר לה הקב"ה- בתי, יב' מזלות בראתי ברקיע, ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון, ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון, ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון, ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא, ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמישה אלפי ריבוא כוכבים כנגד ימות החמה. וכולן לא בראתי אלא בשבילך..." (ברכות לב).

- לפי החישוב יוצא שנבראו: $12 * 30$ בחזקת $5 * 365,00000 = 1,064,340,000$ מליארדי כוכבים. (מעל מליארד מליארד). עם הזמן ודאי שיכולים להתנפץ ולהוצר כוכבים, כפי שמובא במספר מקומות בכתובים היהודיים בהקשר לחיזוי כוכבים, או גילוי צפונותיהם בבריאה.
- דרך בריאה זו אינה משתלבת עם תאוריית "המפץ הגדול" (שהכל התפתח מנקודת חומר אחת) כיוון שהמדע מתבונן בעיניים פיזיקליות על סיבה ותוצאה פיזיים, לא אלוקיים, הוא רואה את תנועת הגלקסיות בחלל ומניח עקב כך שכולם החלו להתפשט מנקודה מרכזית אחת (הנושא יידון בפרוט בפרק ה).
- הערכות אחרונות של נאסא לגבי מספר הכוכבים די דומה למספר לעיל, אך יש סברות מדעיות שונות והן כולן ניחוש פראי בעלמא שיכול לסטות במליארדים, זאת כיוון שאיננו רואים כוכבים שאינם מאירים. עצם ההתייחסות בתורה למספר מדוייק, הסדר וההרכבה של מספר הכוכבים הוא המדהים.
- ביהדות יש חשיבות רבה לכל כוכב שנבראה גם אם איננו רואים אותו בעין אנושית, כל בריאה בעולמנו מכוונת כנגד יצירות בעולמות הגבוהים לנו (יוסבר בפרק ה). לכל ברייה, לכל חרק ולכל מיקרואורגניזם ישנה תכלית חיונית בבריאה. כשם שאיננו מכירים בעלי חיים רבים (בעצם את רוב בע"ח איננו מכירים), כך איננו מכירים את כל הכוכבים וכמו שכל בעלי החיים חיוניים ליקום שלנו, כך גם הכוכבים. למשל, כנגד כל יהודי יש כוכב בשמים גם אם אותו יהודי כלל לא מודע לקיומו...

חידוש הלבנה

גמרא: "אמר להם רבן גמליאל: כך מקובלני מבית אבי אבא, אין חדושה של לבנה פחותה עשרים ותשעה יום ומחצה, ושני שלישי שעה, וע"ג (73) חלקים" (ראש שנה כה).

- בתורה שבע"פ השעה חולקה ל-1080 חלקים בכדי להתייחס לשברים במספרים שלמים (מכנה משותף).
- מחזור הירח ע"פ תושב"ע יוצא במספר עשרוני: $29.5 = 2/3$ שעה + $0.00059 = 29.53059$ יום. ידוע שהחודש משתנה ביהדות ואנו מעברים את השנים ע"פ השמש, לכן זהו הזמן החודשי הממוצע.
- בנאסא חקר המדען Carl Sagan לפני עשרות שנים כי מחזור הירח הממוצע הוא: 29.530588 שנים אחר כך ב-1965 נחקר בברלין מחזור הירח ונמצא כי הוא: 29.530589. עוד 0.000001 יום נשארו בכדי להגיע לזמן שנקבע בבריאה, אותו גילה הקב"ה למשה.
- אומר רבן גמליאל- "כך מקובלני מבית אבי אבא"- משמע שקיבל מידע זה מאב לבן (ניתן בהר סיני).
- אחרי תקופת התנאים עקב ירידת הדורות קבע הלל נשיאה (דור עשירי אחר הלל הזקן, לפני כ-1400 שנה) את תיקון החודשים לדורות כפי שאנו משתמשים בו היום, זאת לפי המידע מתורה שבע"פ. לפני כן היו קובעים את החודש בסנהדרין ע"פ עדים שראו את התחדשות הלבנה.
- מדהים שרבותינו סדרו מראש במדויק את עיבור השנים, אנו מונים לפי הירח ולפי השמש יחד במחזור משתנה של 28 שנה. הערבים מונים לפי הירח בלבד והחודשים שלהם משתנים לגמרי (הם מקבלים מזג אויר שונה בכל חודש רמזאן). מניין לפי השמש הרבה יותר מדויק, אך גם הוא סוטה לאחר מאות שנים כפי שהקפיץ גרגורי(?) את הלוח הלוועזי מ- 2/9/1752 ל- 14/9/1752, מיום רביעי לחמישי.

נרתיק החמה

מדרש בראשית ו': "גלגל חמה יש לו נרתיק, שנאמר- 'לשמש שם אוהל בהם' (תהילים יט)... אבל לעתיד לבוא הקב"ה מערטלו מנרתיקו ומלהט בו את הרשעים, שנאמר- 'הנה יום בא בוער כתנור כו' וליהט אותם היום הבא... וזרחח להם כסמי, שמש צדקא ומרפא בכנפיה... ועסותם רשעים, כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם. ביום אשר אני עושה אמר ה' צבאותי (מלאכי ג)".

- נרתיק החמה (קורונה) מהווה מעין אטמוספירה המסננת את קרינת השמש בצורה דרסטית ובכך מתאפשרים חיים (אחרת היינו בוערים במליוני מעלות). נרתיק החמה נתגלה רק במאות האחרונות ונחמד לראות שאפילו קראו לו "נרתיק" כשמו בכתובים, רק שבכתובים נאמרו הדברים לפני יותר מ-2000 שנה.
- אגב, המדע טוען כי השמש תכלה עצמה בעוד מליארדי שנים, זאת מתוך התבוננות מדעית פשוטה לפיה- המימן (שהוא "הדלק" של השמש) ישרף ומסת השמש תקטן, ואם המסה תרד גם כוח המשיכה של השמש ירד ואז הגו הנותר שבה (בעיקר מימן) לא ישאר דחוס וצפוף, אלא יתחיל להתפשט בצורת כדור עד שהחמה תהפוך "לענק אדום", כדור ענק שבדרך אגב יבלע בגודלו גם את כדור הארץ.
- המדע מסתכל על חיזוי הדברים מן הסתם בדרך פיזיקלית ולא בדרך ניסית, הוא אינו צופה כרגע מצב בו תצא השמש מנרתיקה ותשבש את כל התאוריה. לעומת זאת, מי שגילה לנו על נרתיק החמה בזמן שהעולם המדעי לא היה קיים אפילו בדמיון, סביר שידע לספר גם על העתידה של החמה. בפרק ה נדון בהרחבה על כל נושא ראיית המדע מול ראיית היהדות בשאלות פיזיקליות כבדות משקל- התהוות העולם וכדו'.
- הקב"ה גילה לבניו את בריאת נרתיק החמה וגם את מה שעתידי לעשות עימה- ללהט בכוחה את הרשעים ויהיו עפר לרגלי הצדיקים, שיהנו ממרפא קרניה של השמש. מדובר כאן כמובן בשינוי ניסי, לא פיזי, של הבריאה מכל הבחינות לעתיד לבוא, ככתוב- "והיה אור-הלבנה, כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים, כאור שבעת הימים..." (ישעיהו ל). בפרק ח נציין עוד שינויים ניסיים שיתרחשו באחרית הימים.

סכנת עקרות וסיבתה

גמרא: "תנו רבנן, שני נקבים יש בו באדם, אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע, ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום. בשעה שאדם נצרף, אם נקבו זה לתוך זה נמצא עקר" (בכורות מד).

- לא ידוע אם מיישהו מהגוים עסק בניחות ופרוק גופות אנושיות לצורך מחקר רפואי לפני יותר מ-2000 שנה, אך ברור שחכמינו לא עשו זאת כיוון שישנה חובה לקבור יהודי כמה שיותר מהר, אסור לבצע "נתיחת גופה" ע"פ היהדות (הדבר מייסר את נשמת הנפטר).
- בגופות הגוים רבותינו גם לא נגעו משום טומאה, שהיתה מאד רלוונטית בזמנם כשהיה בית מקדש. ידוע לנו כיום שהדבר מדויק על כל פרטיו, אך הידיעה לא נאמרה ממקור מדעי (אלא כפי שיוסבר בהמשך).

שמיעת העובר והשפעתו על האם

נודע לנו אך לא מזמן שעוברים שומעים מה קורה סביבם והמדע מעריך שזה מתחיל לפחות באיזור חודש 4-5 (אולי מחקרים כבר התעדכנו). מאז שהעניין התפרסם הרבה ההורים החלו להקפיד להיות רגועים בזמן ההריון וגם להשמיע לתינוק מוסיקה קלאסית רחמנא לצלן. תגליות המדע "החדשות" לגבי עוברים נכתבו ביהדות לפני אלפי שנים, רק שביהדות נלמדים הרבה פרטים נוספים וגם הסיבות המדויקות לכל פרט. לטובת הורים שמשקיעים בעובר ע"פ גילויי המדע נביא כאן הסבר תמציתי ומדויק יותר לתכונותיו ע"פ היהדות:

גמרא: "יהיא עובר דארחא. אתו לקמיה דרבי, אמר להו- זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא. (אשה נתאוותה לאוכל שהריחה ביום הכיפורים. הלכו לר' יהודה הנשיא, אמר להם- לחשו באזנה שיום הכיפורים היום) לחושו לה ואילחישא. קרי עליה- 'בטרם אצרך בבטן ידעתך' (ירמיהו א), נפק מינה רבי יוחנן. (לחשו לה ופסק העובר מתאוותו. קרא עליה רבי- 'בטרם אצרך בבטן ידעתך', ויצא ממנה בן צדיק- רבי יוחנן) **היה עובר דארחא. אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו- לחושו לה ולא אילחישא.** (מקרה דומה- אשה נתאוותה לאוכל שהריחה ביום הכיפורים. הלכו לר' חנינא, אמר להם- לחשו באזנה, ולא נרגע העובר) **קרי עליה- 'זורו רשעים מרחם' (תהילים נח), נפק מינה שבתאי אצר פירי.** (קרא עליה- 'זורו רשעים מרחם', ויצא ממנה בן רשע ביותר- שבתאי אצר פירי)" (יומא פב-פג).

המעבר יבוק (מתלמידי האר"י): "ראוי לאשה שתזהר בימי עיבורה שלא ללכת וגם לא להסתכל במקום עבירה, וכל שכן תשמור על עצמה מכל טינוף וחטא, כי העובר במעיה צופה ומביט ויודע הרבה כהיה דעובדה דרבי יהושע בן חנניה (כמו במקרה שהיתה אימו של ר' יהושע לוקחתו בעודו בעריסה לבית המדרש לשמוע תורה)".

- תחילת דרכו והתהוות נשמתו של העובר היא בעודו ברחם, לכן דרך הרוחניות שבו הוא קשור לאימו, מהד משפיע על רצונותיה (בטעם וריח למשל) ומנגד מושפע מחושיה. למידת העובר אינה טבעית, אלא רוחנית. מחקרים הצביעו על כך שתינוק זוכר מוזיקה ששמע בעודו עובר ולכן יש הורים ששמים אוזניות על הבטן להשמיע לו צלילים נעימים, אך ע"פ היהדות המוזיקה לא נכנסת למוחו דרך אוזניו, אלא דרך אוזני אימו (ורמו לכך רואים בעובדת היות האוזן בעלת צורה של עובר), חושי האם הם המשפיעים על חושי העובר.
- התנהגות אימו של העובר, דברים שתיראה ותאכל, תאמר ותחווה כולם ישפיעו עליו מבחינה רוחנית. מוטלת על האם אחריות כבידה אם רוצה ילד שקל יהיה לגדלו ולחנכו, כל שכן אם רוצה ילד צדיק.
- אשה המתעברת בליל שבת קודש (או בליל טבילתה במקווה) זוכה לנשמה מצד הטוב, דבר המבטיח שהילוד יהיה כשר מבחינה יהודית דתית (הרבה יותר משאר ההקפדות לפי המקובלים), זאת כיוון שבליל שבת קודש יורדות נשמות קדושות לישראל. ראו מה כוחה של שבת בעניין העיבור:

זוהר: "...אסוותא אקדים קב"ה הקדים הקב"ה רפואה לתיקון העולם, דדליג קמיה קדושה דיומא שדילג ומיהר להוסיף מחול על קודש (ביום שבת)... ואתבנון גופין ורוחין קדישין בהאי ליליא מסטרא דטוב ונבנו גופים ורוחות קדושות בליל שבת מצד הטוב, ובגין כך עונתן דחכימין דידיע דא משבת לשבת ולכן עונתם (זמן הזיווג) של תלמידי חכמים היודעים סוד זה מערבי שבתות לערבי שבתות (כולל בליל הטבילה של האשה)" (הקדמת זוהר יד).

- השפעות רוחניות כלליות בעניין קדושה וטומאה היו מאד חזקות בעבר, אך גם כיום הן קיימות. בהקשר לעוברים השפעת חושי האם ובעיקר חוש הראייה- דברים שרואה בעיניה וחושבת בהם- גדולה מאד. את השפעת הראייה על עוברים רואים ראשית בתורה בעניין צאן יעקב (ראה בראשית ל)- יעקב חרט צורות ומבנים על מקלות שאותן היו רואות הכבשים כשהיו מתעברות, הצאצאים נולדו בדוגמת המקלות (כתמים, נקודים וכו') למרות שכל העדר היה שונה. אפשר להסביר חלק מהתופעה בגנטיקה, אך לא כפי שהיה שם. ישנן דוגמאות גם בכתובים, למשל- לאדם שחור שנשא שחורה נולד בן לבן, הוא בא בטענה כלפי אשתו לפני ר' יהודה הנשיא, אך רבי אמר לאחר תיחקור שהדבר נבע מכך שאשתו חשבה בשעת הזיווג על תמונות לבנות שמצויות אצלם בבית. גם בימינו ההשפעה קיימת, לכן אומרים רבותינו שעל הזוג לקדש עצמו בשעת הזיווג, לא לחשוב על נשים אחרות או על מעשי איסור כיוון שזה ישפיע על הולד (ולא מצד הגנים כמובן).
- הקב"ה משגיח על העובר כיצור שונה מאיתנו- שלא כמונו העובר חי הפוך, בצפיפות נוראית, חום קטלני וניזון ונושם מחבל הטבור. הוא לומד, מרגיש ורואה מקצה העולם ועד קצהו עד שמגיעה שעתו לצאת:

"ומלמדן אותו... וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה" (נידה ל).

ל ס י כ ו ם, הדברים כאן הם רק טעימה קטנה ולא מפורטת לגבי עוברים. כדאי ללמוד ממכלול גילויי הדת במקום רק ממגבלות חקר המדע, שהרי ישנן במדע הרבה טעויות מסקנתיות (פרוט על כך בפרק ה).

פתיית שלג ורעמים ייחודיים

"הרבה טיפין בראתי בעבים, וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה, כדי שלא יהו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד. שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד, מטשטשות את הארץ ואינה מוציאה פירות. הרבה קולות בראתי בעבים, וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו, כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משביל אחד. שאלמלי שתי קולות יוצאות משביל אחד מחריבין את כל העולם" (בבא בתרא טו).

- כשגבישי השלג נוצרים הם מתגבשים באופן המאפשר אינסוף קומבינציות של מבנים. מחקרים מדעיים הסיקו נכון להיום שלא ימצאו שני פתיית שלג זהים מבחינת מבנה, הרבה מהם ממש חיפשו והשוו אלפי גבישים אחד לאחד. אמנם מדענים לא התחייבו לחלוטין על עובדה זו, אך זה מתאים גם לתאוריות המדעיות וגם לנסיון מעשי של השוואת אלפי גבישים.
- חז"ל גילו זאת וציינו את הסיבה. ודאי יש פרוט להסבר ע"פ הקבלה בהקשר לכוחות הבריאה.
- ייתכן לפי חז"ל שמדובר בשוני בגבישי שלג או רעמים המתרחשים בכל העולם באותו זמן, או בתקופת זמן מסוימת, ולא דווקא מרגע יצירתו של העולם. קשה מאד לדעת, אך הגילוי מזהים בכל מקרה.
- לא ידוע לי על מחקרים בדבר ייחודיותם של הרעמים, אך חז"ל מלמדים זאת ומביאים טעם לעניין. ייתכן שכוונת חז"ל היא לגבי תדר הרעם, שצורת הגל שלו לאורך זמן הרעש לא חוזר על עצמו בשום רעם אחר.
- חז"ל ידעו על טעמים של תופעות בבריאה מנקודת מבט שונה לגמרי מזו של המדע, וקשר טבעי הגיוני לא קיים בהמון ידיעות כאלה, כמו למשל העובדה שלאישה בהריון מסוכן לדרוך על ציפורנים גזורות... בפרק זה וגם בפרק ה' תוסבר מהות העניין, וגם העקרון על פיו חז"ל ידעו וגילו את הדברים.

כשרות דגים

"אֵת-זֶה תֹאכְלוּ, מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם, כָּל אֲשֶׁר-לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם, בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים... " (ויקרא יא).
 גמרא: "כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת" (גדה נא).

- התורה מתירה לאכול דגים בעלי קשקשים וסנפירים, אך חז"ל אומרים שכל דג בעל קשקשים הוא בהכרח גם בעל סנפירים, לכן אם אראה דג עסיסי עם קשקשים וכלי סנפירים אדע שהוא כשר ואוכל לאכול אותו.
- מוכרים לנו כמה עשרות אלפי מיני דגים ויצורי מים וודאי שישנם הרבה יותר, שהרי רוב הים על כל עומקו לא מוכר (דיונונים למניהם). לפני כ- 3500 שנה דגו דגים בקרבת חופים וברור שהכירו הרבה פחות זנים מאלו המוכרים לנו (מה גם שלמשה רבנו לא היה זמן לדייג), חקר עומק הים החל בשנים האחרונות בלבד.
- בראייה מדעית האפשרויות האבולוציוניות בהתפתחות דגים והכלאה בין מינים שונים בים היא עצומה ועם הזמן בהחלט ייתכנו שינויים. אם נאמר בדוגמא לעיל לגבי כשרות בהמות (בפרק ג עמ' 13) שיש אפשרות זניחה להכיר את רוב החיות על הארץ, בדגים האפשרות להכיר את כולם פשוט לא קיימת.
- הדרך היחידה, תאורטית, לדעת שקשקשים תמיד באים יחד עם סנפירים היא להכיר את המורכבות הגנטית של הדגים, לקבוע שגנים של קשקשים בהכרח הולכים עם גנים של סנפירים או לדעת על אפשרות דומה, אלה אפשרויות המצריכות ידע שגם כיום אין בידינו ובטח שלא היה בעבר.
- כפי שנפרט בהמשך הפרק, חז"ל הכירו את דרכי הטבע דרך הכרות עם שורש הבריאה האלוקית ברמה היותר גבוהה מסיבת הטבע, הם ידעו מהי התכלית בסנפירי וקשקשי הדג ולכן קבעו את דבריהם. עם זאת, קיים נושא ביהדות הנקרא "שינוי הטבעיים" (כלומר שינוי בטבע של הברואים). למשל, פרה בעבר יכלה ללדת רק אם מלאו לה שלושה "אביבים", הטבעיים השתנו ומפירשי הגמרא (תוספות) התייחסו לכך שפרות מתעברות גם בגיל יותר צעיר, כיום בגיל שנתיים. ישנן עוד דוגמאות רבות לשינוי טבעיים, בענייננו ר' יונתן איבשיץ (מרבתינו האחרונים, חי לפני כ-300 שנה) סובר שמדובר ברוב דגים ולא בכולם, לדעת הרב חז"ל אמרו את דבריהם בעניין הדגים מאומדן הדעת ולא ברוח הקודש, זאת לאור דג מסויים שהראו לו שהכיל קשקשים ללא סנפירים.
- הטבע שלנו משקף סדר בריאה גבוה מאיתנו והוא משתנה בהתאם, העניין בקצרה הוא כזה- הטבע מושפע באופן ישיר ועקיף ממעשי היהודים, שמשפיעים על העולמות לטובה או לרעה כפי שהובא בזהוהר בפרק ג (עמ' 33) ועולמנו גם מצטייר בהתאם להם. כמו שנהרסים הרבה דברים ברורים כגון האוזון וכדו' כתוצאה ממעשים פיזיים, כך גם נהרס הטבע בצורה עקיפה כתוצאה מעבירות רוחניות (הפוגמות בעליונים שמשפיעים עלינו). התופעה בדג שהראו לר' יונתן איבשיץ (שאינו עומד בקריטריונים בגמרא) כנראה נובעת מקלקול הבריאה ע"י הדורות. על זאת נסביר בהרחבה בפרק ה'.

נ ב ו א ו ת

בפרק זה נביא נבואות שנכתבו לאחר זמן הנביאים. הנבואות מגיעות ממקורות שונים- היו ידועות בתורה שבע"פ אך לא נכתבו קודם לכן, חלקן נתגלו ברוח הקודש, חלקן היו טמונות בפסוקי הכתובים, אך פשוט הפסוק לא גילה לנו דבר וחכמינו ברוח קודשם ידעו להוציא ולבאר את הנבואה הטמונה בו.

הרמב"ם: "כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבנו או כאותות אליהו ואלישע, שיש בהן שינוי מנהגו של עולם, אלא האות שלו שיאמר דברים העתידין להיות בעולם... אין אומרין לו קרע לנו את הים או החיה מת וכיוצא באלו ואחר כך נאמין בך, אלא אומרין לו- אם נביא אתה, אמור לנו דברים העתידין להיות, והוא אומר, ואנו מחכים לו לראות היבואו דבריו. אם לא יבואו, ואפילו נפל דבר אחד קטן, בידוע שהוא נביא שקר" (הלכות יסודי תורה י).

- הרמב"ם מבהיר להלכה כיצד נמדד נביא, הוא אינו נמדד לפי אותות ומופתים שעושה ולא דורשים זאת ממנו, אלא הוא אומר מה עתיד להיות ואם נפל אפילו דבר קטן מנבואותיו הוא נביא שקר. נביא אמת משמעו שכל נבואותיו ודבריו מדויקים ואמיתיים, הקב"ה מדבר איתו ולכן אין מדובר בסתם חיזוי וניחוש.

גרמניה

גמרא: "ויאמר רבי יצחק, מאי דכתיב- 'אל תתן ה' מאויי רשע, זממו אל תפק ירמו סלה' (תהילים קמ)? אמר יעקב לפני הקב"ה- רבונו של עולם, אל תתן לעשו הרשע תאות לבו. 'זממו אל תפק'- זו גרממא של אדום, שאלמלי (אם היה ניתן להם תאוות ליבם) הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו. ואמר רבי חמא בר חנינא- תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממא של אדום (300 נסיכויות יש בגרממא של אדום), ותלת מאה ושיתין וחמשה מרזבני איכא ברומי (ו-365 דוכסים יש ברומי), ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מינייהו (ובכל יום יוצאים אלה נגד אלה ונהרג אחד מהם) ומיטרדי לאוקמי מלכא (ונטרדים מלהעמיד מלך)" (מגילה ו).

היעב"ץ (לפני כ-250 שנה): "גרממא- רצונו לומר גרמניא, היא אשכנז שלנו". וכן כותב גם הגאון מוילנא.

האנצק' העברית בערך 'גרמניה': "...להתפוררות הפוליטית של גרמניא היו תוצאות מרחיקות לכת: שלוש מאות הנסיכויות והערים החופשיות שמרו בקנאות על עצמאותן הכלכלית והכבידו על המסחר ע"י הטלת מכסים כבדים... במאות ה-17-18".

- מובא בגמרא מדרש קדמון על תאור גרמניה ורומא. המלחמות בניהם ובתוך עצמם מנעו מהם להתחבר או להתחזק יותר, ובסופו של דבר השבטים הברברים הגרמנים נגסו באמפריה הרומית.
- נאמר במדרש שלולי המלחמות בניהם הם היו מחריבים את העולם- יוצאין ומחריבין כל העולם כולו- ע"פ סגנון דברי חז"ל (שהובהר לעיל) הלשון כאן מבטאת את עוצמת ההתרחשויות, ולא שגרמניה או אטליה יחריבו ממש את העולם, שהרי החורבן מובא בנבואות בגוג ומגוג (כפי שנראה באריכות בפרק ח).
- גרמניה נבנתה ל-300 נסיכויות (בהתאם לגמרא) כ-1200 שנה לאחר נפילת רומא, הם התאחדו והתחברו עם אטליה במלחה"ע השנייה קרוב לאלפיים שנה מאז מדרש חז"ל. לא סתם הזכירו חכמים את גרמניה, הם ידעו להבין מלשון פסוק תהילים מה עתיד להיות הנזק שיצא מהם (כפי נבואת השואה בפרק ג, עמ' 18).
- גם בנבואות אחרית הימים במלחמת גוג ומגוג מוזכרת "גרממא של אדום" (על כך בהרחבה בפרק ח).

דור אחרון

הדור האחרון הינו הדור בו יגיע המשיח, עימו יבוא העולם לסוף תיקונו מאז חטא האדם הראשון. כמעט כל הנבואות מכל המקורות עוסקות בדור האחרון ובגאולה, קבצנו לא מעט מהן לגבי הדור האחרון בפרק ח' והן טובות בכדי להוכיח גם את ענייננו בדבר נבואות בדברי חז"ל. קפצו לשם בכדי לרפרף על הדברים (ומיד לחזור)- נבואות העבר (עמ' 86) ונבואות ההווה (עמ' 89).

ה ס ב ר י ם ו ש א ל ו ת ל ד י ו ן

הצגנו לעיל גילויים ונבואות שהתקיימו ומקורם בדברי חז"ל. הדברים מדברים בעד עצמם, אך עם זאת המון שאלות סוררות סביב קדושתם וסמכותם של חז"ל- האם היו בעלי רוח הקודש או מה זה בדיוק רוח הקודש? מנין להם הסמכות לקבוע מה עלי לעשות וכו'. ננסה בפרק זה להסביר ולהוכיח את כל הטענות והתפיסה הדתית סביב רבותינו, יש לעיתים קשר בין התשובות ולכן כדאי לקרוא לפי סדר.

א. חלוקת פרשנות התורה ומחלוקות בין הפירושים

ראשית עלינו להבין עקרון בסיסי מאד ביהדות- פרשנות התורה מחולקת לפרד"ס- פשט, דרוש, רמז וסוד. **פשט** הוא ההסבר הנצמד למילות הטקסט. הוא בד"כ לא יהיה הסבר מילולי קל כמו בבאור טקסט רגיל ולרוב לא נשים לב לפשט התורה הנכון מכמה סיבות: **א.** השפה התנכית קשה ורחוקה מאיתנו, המון מילים נראות לנו כמילים נרדפות או כבעלות משמעות אחת. גם איננו רואים קשר בין שורשי המילים. **ב.** בתורה אין כפילויות או סתירות, זה רק נראה כך לעיתים עקב חוסר ידע וחוסר תשומת לב מצידנו לגבי דקויות ופרטים. כל אלה מצריכים באור, כל כפילות וכל סתירה (לכאורה) יחד מלמדים אותנו מה התכוונה התורה לתאר, כולם נוכחים לראות אילו נקודות יסודיות פספסו בפשט רק לאחר קריאה של פרושי רבותינו כשהכל מבואר, מנומק ונצמד ללשון התורה, וגם לא נצליח להסביר אחרת (עד שנתקל בעוד מפרש). רובינו מכירים את רש"י בתור מפרש מרכזי בפשט, אך מי שלומד את דבריו לעומק יודע כמה הם מדויקים ומשתלבים בכל חלקי התורה, יחד עם הסברים אחרים במדרשים וסודות. לעיתים רש"י מביא הסברים עמוקים מאד בלשון הנראית לרובינו פשטנית, אך טומנת בתוכה יסודות וסודות רבים. כשלומדים את פשט התורה כמו שצריך מבינים הרבה יותר כמה עמוקה כוונת הטקסט, כמה עצום הוא הפשט וכמה ניתן ללמוד ממנו.

רמז הוא מה שאנו מכירים בתור גמטריות, ראשי תיבות, דילוגי אותיות וכו' בתנ"ך. הם כולם מלמדים אותנו מקורות של הלכות ידועות מתורה שבע"פ, ארועים כאלה ואחרים שאינם כתובים במפורש בתורה, רמזים לשמות מלאכים, גילאים, תאריכים וכו'.

סוד- סודות התורה הם כל מה שקשור לעצם הרכבת הבריאה, לדברים הנסתרים מעינינו ומחשבתנו, מהות המצוות, הקשר ביננו לבין העולמות העליונים ובכלל, לתכלית האלקית של הבריאה והמצוות. אלו דברים שביכולתנו ללומדם בהבנה שטחית מאד, ההשגה וידיעה תלויות בדרגות שונות של קדושת האדם אותם מקבל דרך דקדוק בתורה ומצוות. בהבנת הסוד אין שום קשר לחוכמה, כאן כל אדם דתי צריך להזהר שלא לסטות מדברי חז"ל המפורשים, אחרת עצם הטעות בהבנה מביאה לנזק (נסביר על כך בהמשך).

מדרשים- חז"ל דורשים לעיתים ידיעה או עקרון בלשון מוגזמת, לעיתים נראית כאגדה, לעיתים מתארת את הקב"ה בצורה מאד אנושית וכו'. צריך להבין שמדרשים אלו אין להבינם כפשוטם, הם בפרוש אינם פשט ולכן נקראים מדרשים. מדרשים המובאים בלשון מוגזמת ומופרזת בד"כ רומזים לידיעה בסודות התורה, לאחר שלומדים את המדרש ע"פ פירושו בסוד מבינים מה למה רומזות מילותיו המוגזמות.

התורה, כפי שראינו בסוף בפרק ג, כוללת בתוכה את כל הבריאה, בכלל זה היא גם כוללת את כל רמות הפירוש- פשט, דרוש, רמז וסוד:

זוהר: "כמה טבין אינון ארחין ושבילין דאורייתא כמה טובים הם הדרכים והשבילים של התורה, דהא בכל מלה ומלה אית כמה עיטין כי בכל מילה ומילה יש כמה עצות, כמה טבין לבני נשא כמה טובות לבני אדם, כמה מרגלאן דקא מנהרן לכל סטר כמה מרגליות המאירות לכל צד. ולית לך מילה באורייתא דלית בה כמה בוצינין מנהרן לכל סטר ואין לך דבר בתורה שאין בו כמה נרות המאירים לכל צד, האי קרא איהו כפום פשטיה מקרא זה הוא לפי פשוטו, ואית ביה כפום מדרשיה ויש בו לפי מדרשו, ואית ביה חכמתא עלאה לאזדהרא למאן דאצטרך ויש בו חכמה עליונה (סודות התורה) להזהיר למי שצריך.

זכה חולקה מאן דאשתדל באורייתא תדיר אשרי חלקו של מי שעוסק בתורה תמיד. מאן דאשתדל בה, מה כתיב ביה מי שעוסק בתורה, מה כתוב בו- 'כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגהה יומם ולילה, והיה כעץ... (תהלים א). אמאי דא סמיך לדא למה 'עסק התורה' נסמך 'לעץ'? אלא מאן דאשתדל באורייתא יומם ולילה אלא מי שעוסק בתורה יומם ולילה, לא ליהוי כאעא יבישא לא יהיה כעץ יבש, אלא 'כעץ שתול על פלגי מים' (שם). מה אילן אית ביה שרשין מה אילן יש בו שרשים, אית ביה קליפין קליפות, ואית ביה מוחא מה (מה העץ), ואית ביה ענפין ענפים, ואית ביה טרפין עלים, ואית בה פרחין פרחים, ואית ביה איבא פירות, שבעת זינן אלן סלקין לשבעה עשר לשבעין שבעה מינים אלו עולים לשבע פעמים עשר, שהם שבעים (המניין הזה ע"פ צפונות בסוד). אוף מלין דאורייתא אית בהו אף מילות התורה יש בהם- פשטא דקרא פשט הכתוב, דרשא דרוש, רמז דקא רמיז חכמתא רמז הרומז על חכמה, גימטריאות, רזין טמירין סודות נסתרים, רזין סתימין אלן על אלן סודות סתומים אלו על אלו, פסול וכשר, טמא וטהור, איסור והיתר, מכאן והלאה מתפשטאן ענפין לכל סטר מכאן והלאה ענפים מתפשטים לכל צד, 'והיה כעץ ודאי, ואי לאו ואם לא, לאו איהו חכם בחכמתא לא יהיה חכם בחכמה" (בלק רב).

דברי הסוד, אע"פ שהם עומק ותכלית המצוות, לרוב רק נרמזו ע"י רבותינו מכמה סיבות:

- א. יש עניין גדול בכל רמות הפירוש חוץ מהסוד, אחרת לא היו נבראים וניתנים.
- ב. חז"ל בהרבה מקרים לא רצו לגלות לנו מהו הסוד מחשש שילמדוהו אנשים שאינם ראויים, לכן רמזו אותו.

- ג. בדומה לסיבה השנייה, בעקבות ירידת הדורות היו אף סודות וחוכמות שונות שחכמים העלימו לגמרי. נביאים העלימו סודות, תנאים ואף ראשונים כרש"י העלימו הרבה סודות שידעו ולמדו, הם חששו שיהיו גבוהים מרמתם של הדורות הבאים (כולל הצדיקים שבהם) ויביאו לנזק.
- ד. אצל הקדמונים בהרבה מקרים לא נתנה רשות שמים לגלות סוד במפורש, אז החכם נתן אותו ברמז. סודות התורה נכתבו בזוהר כי שם כן ניתנה רשות לר' שמעון בר יוחאי, כמובן תוך התחשבות בכך שהזוהר לא קריא ונהיר לאף אחד מאיתנו ללא פרוש. הזוהר נכתב ע"י הרשב"י וחבריו למרות שחכמים כר' אליעזר ור' עקיבא (רבו של הרשב"י) היו הגדולים ממנו. ב"פתח אליהו" מגלה אליהו הנביא לרשב"י כך:

זוהר: "קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך קום ר' שמעון ויתחדשו חידושי התורה על ידך, דהא רשותא אית לך לגלאה רזין טמירין על ידך שהרשות נתנת לך לגלות סודות עליונים על ידך ממש (שלא כמו לתנאים שקדמו לך), מה דלא אתיחב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען מה שלא ניתן לשום אדם עד עתה" (תיקוני זוהר יז).

זוהר: "וכתיב וכתוב- 'הנסתרות לה' אלקינו, והנגלות לנו ולבנינו' (דברים כט). 'הנגלות לנו' דאית רשו לשאלה ולעינא ולאסתכלא בהו ולמנדע בהו הינו שיש רשות לשאול ולהתבונן ולהסתכל בהם ולדעת בהם, אבל 'הנסתרות לה' אלקינו- דילה אינון וליה אתחזין שלו הם ולו הם ראויים, דמאן יכיל למנדע ולאסתכלא דעתוי סתימא, וכל שכן למשאל כי מי יכול לדעת ולהשיג דעתו החתומה וסתומה, וכל שכן לשאול. תא חזי בא וראה, לית רשו לבני עלמא למימר מלין סתימין ולפרשא לון אין רשות לבני העולם לומר דברים סתומים ולפרשם, בר בוצינא קדישא רבי שמעון חוץ מן המאור הקדוש רבי שמעון, דהא קודשא בריך הוא אסתכס על ידו כי הקב"ה הסכים על ידו. ובגין דדרא דילה רשימא הוא לעילא ותתא ומשום שהדור שלו (דור התנאים בתקופתו לפני כ-2000 שנה) מצויין (לשבח) למעלה ולמטה, ועל דא מלין אתמרו באתגליא על ידו על כן נאמרים הדברים על ידו בגלוי. ולא יהא דרא כדרא דא דאיהו שארי בגויה עד דייתי מלכא משיחא ולא יהיה דור כדור הזה שהוא שוכן בתוכו עד שיבא מלך המשיח" (שלה לך קנט).

מכאן ברור שרק לרשב"י ניתנה רשות שמים לגלות את רזי התורה אף בנסתרות לבני אדם, מדוע רק לו? אחת הסיבות בפשט היא כיוון שידע לדבר בשפה שרק מי שאמור להבין יבין, שפה זו התאימה לבני דורו התנאים ובאמת סתם אחד מאיתנו שגורס בזוהר לא מסוגל להבין מה הוא קורא ומהי כוונת הרשב"י.

עוד דוגמא כזו רואים אצל התנא יונתן בן עוזיאל כשהחל לתרגם את ספרי הנביאים:

גמרא: "יתרגום של נביאים (תרגום לארמית של ספרי הנביאים), יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי (נביאים אחרונים) ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. יצתה בת קול ואמרה- מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם? עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר- אני הוא שגילתי סתריך לבני אדם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים, יצתה בת קול ואמרה לו דיין די לך, מ"ט מה הטעם? משום דאית ביה קץ משיח כיוון ששם נמצא סוד זמן בו משיח (ולא רצו לגלותו)" (מגילה ג).

יונתן בן עוזיאל גילה סודות על מנת שלא יירבו מחלוקות, זאת כיוון שהסוד נותן תשובות חותכות וחד משמעיות (יבואר בהמשך). בכל אופן נאסר עליו לגלות עוד (חלק מדבריו שגילה לגבי הקץ נראה בפרק ח).

יש המון מדרשים שלכאורה עומדים בסתירה. מי צודק? שניהם, כשנבין את עומק המדרש נראה כיצד הדברים משתלבים, לכן יש כלל האומר שאין מקשים מדרש למדרש (ברמת ההסבר הפשטית שלו).

דוגמאות למדרשים:

מדרש א: "תנו רבנן, שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן. שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבנו, ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, ועשרים בינונים. גדול שבכולן- יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן- רבן יוחנן בן זכאי. אמרו עליו, על רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים, וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת, ושיחת שדים, ושיחת דקלים, משלות כובסין, משלות שועלים, דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול- מעשה מרכבה (מרכבתו של הקב"ה), דבר קטן- הויות (שמות השם)... וכי מאחר שהיה רבן יוחנן קטן שבכולן, כך גדול שבכולן (יונתן בן עוזיאל) על אחת כמה וכמה. אמרו עליו, על יונתן בן עוזיאל, בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף" (סוכה כח).

מתוארים כאן דברים מפליאים על עוצמת ידיעותיהם וקדושתם של רבותינו התנאים. יונתן בן עוזיאל היה גדול תלמידי הילל הזקן (לרוקים שבינו כדאי ללכת לקברו לבקש זיווג), המדרש עליו אומר- "כל עוף שפורח מעליו מיד נשרף". האם מדובר בציפורים שנשרפות באורח פלא? לא, הכוונה הפשטית רק ממחישה כמה רבה היתה קדושתו, אך כמו בהרבה מדרשים רמוז כאן משהו- ישנם דרגות של מלאכי מרום, חז"ל רומזים שבשעה שלמד תורה הקדושה שבקעה ממנו העלתה כל מלאך שסביבו לדרגת שרף (גבוהה יותר).

מדרש ב: רבי יהודה הנשיא היה דורש לקהל, בכדי לעוררם אמר שהיתה אישה בזמן גלות מצרים שנשאה ששים ריבוא בכרס אחד (שש מאות אלף ברחם אחד!). כמוכן שמדובר בגוזמה פראית ואין לדבר הגיון פשטי, רבינו דרש זאת ע"פ הכתוב בשירת הים- "אז ישיר משה ובני ישראל", כלומר משה רבנו מחד ובני ישראל מאידך מראים שהיה שקול כנגד כולם, והם הרי היו ששים ריבוא בזמן יציאת מצרים. הסוד מבאר שיש לדבר יותר עומק- ישנן ששים ריבוא נשמות ישראל וכולן היו כלולות בנשמת משה רבנו, כך שכשאימו יוכבד נשאה את נשמתו ברחמה היא בעצם נשאה ששים ריבוא מישראל. לכך רמז רבינו.

מדרש ג: דוגמא מדרשית מורכבת יותר- "אמר הקב"ה לעולמו: עולמי, אומר לך מי בראך, מי יצרך- יעקב בראך, יעקב יצרך" (ויק"ר פל"ו). לכאורה מדרש זה נראה ככפירה, האם יעקב אבינו ברא את העולם? ודאי שלא, ברור שרבותינו הקדושים לא התכוונו לפשט הדברים ואכן ישנם מספר הסברים של חכמים בעניין. ההסבר בסוד מתחיל בכך ש'יעקב' בגימטריה (182) הוא שבע פעמים שם הויה (26) וכל המדרש רומז בכך לסדר בצופן הבריאה. בכל מדרש מוגזם או מוזר מבחינה פשטית יש סוד והבאנו כאן רק דוגמית.

דוגמא לפירוש פשט וסוד בעניין אחד

אמרנו שלכל עניין בתורה יש פירושים בכמה רמות, נביא דוגמא מפורסמת- למשה רבנו קראו משה "פי מן המים משיתיהו" (שמות ב), זהו פירוש פשט מילולי. גילה לנו רבנו האר"י פירוש בסוד- שת, בנו השלישי של אדם הראשון הוא גלגולו של הבל אחיו, משה הוא גלגולו של שת. שמו של משה מבטא מהיכן הגיע ניצוץ נשמתו- משה שת הבל, על כן שמו משה. הפירושים אינם סותרים, שניהם נכונים ברמות הפירוש השונות.

מעלת הסוד בביאור הכתובים בדור האחרון

מסביר הזוהר בנבואה על הדור האחרון (שתובא במלואה בפרק ח) שבדור זה הידע וההשגה התורנית כל כך יתמעטו עד שלא יבנו דברי התורה שבע"פ כהויתן, הדרך היחידה לישב את הסתירות תהא בדרך הסוד:

זוהר: "...ובהאי עץ הדעת טוב ורע ומזה עץ הדעת טוב ורע דאיהו איסור והיתר שהוא ענין איסור והיתר (בדיון ההלכתי), ובאינון רזין דאתגליין על ידך ובאלו הסודות שנתגלו על ידך- "וימתקו המים", כמלח דממתקת בשרא - כשם שהמלח ממתק את הבשר (הכוונה שמשפר את טעמו לאכילה), הכי יתמתקון ברזיאי דאתגליין על ידך כל אינון קושיין ומחלוקות כך יתמתקו וייתישבו כל הקושיות והמחלוקות בכוח הסודות שנתגלו (כי יש כמה מאמרי חז"ל שלא מתיישבים אלא על דרך הסוד, כמו הרבה מדרשים), דמייין מרירן דאורייתא דבעל פה כי המים של התורה שבע"פ טעמם מר מחמת הקושיות אתחדרו מתיקן מי אורייתא ועל ידי סודות התורה חוזרים ונמתקים" (בהעלותך קנג).

חכמינו בדורות קודמים היו מסוגלים לנתח את התורה שבע"פ באופן המישב סתירות גם לא ע"פ הסוד. אמנם הסוד תמיד יישב סתירות או חוסר הבנה, אך בדורינו אנו נאלצים להשתמש בו גם לדברים פשוטים יותר. כיום אנשים שואלים שאלות שהתשובות הפשטניות עליהן לא תמיד מספקות, על שאלות אלו אנו עונים גם בדרך הסוד עד כמה שניתן. מגלה האר"י ז"ל שבדור אחרון הנסתרות יהפכו להיות כמו הנגלות ויקרבו את הגאולה. צריך לדעת שיש ביהדות הסבר לכל דבר, אך יש לישב וללמוד את התשובה כמו שצריך. חובה להדגיש שאין הדברים מתירים לאף יהודי ללמוד קבלה בכל הארגונים החילוניים למניהם, יש לשים לב שלימוד הסוד חייב להיעשות ע"פ דברי רבותינו בלבד (יפורט על כך בעמ' 108).

ל ס י כ ו ם , כל רמות הפירוש בכל הפרד"ס נכונות, כולן קיימות בתורה שבכתב רק שרובינו לא מסוגלים לראות איפה (הזוהר מצמיד המון סודות לפסוקי התורה), הן מובילות לאותה חשיבה ויש הכרח דתי ללמוד ולדעת את כולן, מהקל לקשה. אומרים חז"ל שאחת הסיבות שהקב"ה נתן את התורה לעולם הזה ולא לעולמות המלאכים היא כדי שאנו נוציא את כח התורה מתוך הפשט (ואילו המלאכים היו לומדים אותה ברמה הרוחנית בלבד), יש תכלית חיונית לכל רמות הפרוש שנבראו וניתנו מאת הקב"ה.

בעניין פסיקות הלכתיות אנשים טועים לחשוב שאלו הושגו ע"י דיון חכם מצד אנשים חכמים ותו לא, טעות גסה בידם. כל הטעמים המובאים במשנה ובגמרא הם חלק קטן מן הטעמים למצוות, אנו טועים לראות מחלוקות כדבר פשוט כיוון שרבותינו התנאים והאמוראים ידעו דברים שלא היתה להם רשות לספר. הם ודאי סיפרו לתלמידיהם את סודות התורה, אך עם הזמן בחרו להעלים סודות רבים מהטעמים שציינו.

הדרישה הדתית היא לקיים את דברי חז"ל כי כך ציווה הקב"ה ולכן ממילא הכל נכון, הקב"ה נתן הנחיות ברורות כיצד לנהוג כפי שנראה, אך ברור שצריך וכדאי ללמוד פשט וסוד שבעזרתם מבינים כמה עמוקים דברי התורה ודברי חז"ל, וכיצד משתלבת כל הבנת הפרד"ס בד בבד באופן שלא דומה לשום דבר בעולם הזה. את כל הטעם והעומק אנו רחוקים מלהבין, אך מספיקה הבנה מועטת בכדי להבהיר כמה עצומים היו רבותינו גם לאחר תקופת הנביאים, כמה סתירות בין פרושים ושיטות אינם דבר פשוט.

בכדי לטעום משהו מגדלותם של חז"ל נביא דוגמא אחת:

גמרא: "תנו רבנן, ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן - בן עזאי, ובן זומא, אחר (זהו 'אלישע בן אבויה' ששינו את שמו כיון שכפר) ורבי עקיבא. אמר להם ר' עקיבא, כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו 'מים מים', משום שנאמר - 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני' (תהלים קא). בן עזאי הציץ ומת, עליו אומר הכתוב - 'יקר בעיני ה' המוותה לחסידיו' (תהלים קטז). בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר - 'דבש מצאת, אכול דיך פן תשבענו והקאתו' (משלי כה). אחר קיצץ בנטיעות. ר' עקיבא יצא בשלום" (הגיגה טו)

הגמרא מתארת מצב בו ארבעה תנאים עלו להיכלות עליונים בכדי לתקן את פגם עץ הדעת. שלשה שגו בהשגתם או התבוננו במקומות גבוהים מידי ועל כך הזהיר אותם מראש ר' עקיבא, שהיה היחיד שנכנס בשלום ויצא בשלום. לא ניתן להבין בפשט למה התכוון ר' עקיבא בדבריו לחבריו, מה עשו שם ואיזו רמת השגה היתה להם. החכמים העצומים האלה הם שהגדירו לנו את דברי התורה שבע"פ וידעו את טעמיה העמוקים, עם זאת יש ודאי חכמים, בעיקר מרבתינו האחרונים, שפסקו הלכה ע"פ דעת תורתם הקדושה ועל כך מיד.

ב. כיצד רבותינו ידעו מה שידעו?

כמו שדנו לעיל בעניין התורה ברור שאדם רגיל לא יכול להמציא דברים כפי אלה שהוצגו בפרק זה, חייב שיהיה לכך מקור על אנושי. אדם שלא מקבל את העובדה שהתורה שבע"פ שנתנה בסיני יתקשה מאד להסביר את מקור כל הגילויים והנבואות (בדומה לדיון באלטרנטיבות להיות התורה אלוקית בפרק ג).

לעומת זאת, אדם שמקבל את העובדה שיש תורה שבע"פ יכול לטעון שכל הגילויים הללו הם מתורה שבע"פ ובעצם לא חייבים רוח הקודש, כלומר משה רבנו כן דיבר בצורה על טבעית עם השכינה, אך חז"ל ידעו ולמדו הכל משם ללא רוח הקודש. זאת בדומה למצב בו אנו לומדים כיום נבואות שעתידות להתרחש, או ידיעות מדעיות על צמחים ועופרים שהמדע עדיין לא גילה ויגלה בעתיד, זה שאנו יודעים על כך קודם לא הופך אותנו לאנשים בעלי רוח הקודש כיוון שלמדנו הכל מספרים (כשם שחז"ל, לפי הטענה, למדו הכל מתורה שבע"פ מזמן משה רבנו). משמע לפי זה שבכדי לגלות ידיעות אלו לא חייב שתהא רוח הקודש אצל חז"ל.

עם זאת, יש מקור נוסף לידיעות שמוכיח קצת אחרת. הסברנו לעיל בכמה מקומות מדוע לא ניתן לומר שמקורות הידע הפרעוני היו מדעיים, ובנוסף הם הרי לא קבלו תורה וידעו דברים לפני מתן תורה, מניין? ציינו שידיעותיהם הושגו בעזרת קריאת סדר הבריאה, איצטגנינות, כישוף וכו'. גם חז"ל ידעו המון עובדות במדע, כמובן לא דרך מחקר, אלא הכירו את סודות הבריאה ואת סודות העולם הזה באופן הבא:

עולמנו משקף את הבריאה בעולמות עליונים לנו. פירוש המשפט "ומבשרי, אחזה אלוה" (איוב יט) מדבר ברמה הפשטית על כך שמתוך התבוננות בנס על פיו עובד גופינו ניתן להסיק את קיום הבורא, ברמה הקבלית הוא מדבר על כך שהאדם נברא בצלם, בדמות דרגות הבריאה ("בצלמנו כדמותנו") כך שבשרנו, איברינו, מוחינו, פנינו ודמותנו כולם נבראו כנגד צופן הבריאה בכל העולמות. באותה אופן גם שאר הטבע בנוי.

זוהר: "ולית לך מלה זעירא בהאי עלמא ואין לך דבר קטן בעולם הזה, דלא תליא במלה אחרא עלאה שאינו תלוי בדבר אחר עליון, דאתפקדא עליה לעילא הממונה עליו מלמעלה. ובגין דכד אתער האי לתתא ועל כן כשנתעורר הדבר מלמטה, אתער ההוא דאתפקדא עליה לעילא נתעורר מקודם הממונה עליו מלמעלה, דכלא אתאחד דא בדא כי הכל אחוז זה בזה" (ויצא קנו).

בהשגתם ברוח הקודש ידעו רבותינו את הרכבת העולמות העליונים, סיבת וצורת קיומם. כנגדם ידעו מה עומד בעולמנו בטבע, בחי ובדומם וכיצד ינהגו בהתאם לעליונים - איך גופינו פועל, מדוע יש עיבור, לידה, גשם, שלג, רוח, רעידות אדמה וכו', כולם לא בסיבתם המדעית, אלא בסיבתם הגבוהה יותר. דרך זה הבינו תכליות שאינן כל כך חשובות למדע - למה הכדור הוא עגול, מסתובב ובנוי שכבות שכבות ככצל, למה יש אור וחושך לסירוגין, למה אחוז היבשה והמים בעולם הוא שלישי ושני שלישי וכו'. מבחינתנו הפיזיקה יכלה להברא באינסוף צורות, אך הצורה שיצר הקב"ה תואמת למהות הנהגת העליונים ומורכבת ע"פ כוחות רוחניים. למשל, פתיית השלג לא דומים אחד לשני כפי שהצגנו לעיל והמדע מאשר זאת, אך התכלית כמובן שאינה ידועה לו ומצידינו כל פתיית השלג יכולים להיות זהים. כיוון שחז"ל מבינים מדוע יש שלג ומה הוא מבשר מבחינת הנהגת הבריאה הם ידעו ששני פתיית שלג זהים משמעו היזק לעולם, למה? תשאלו את חז"ל. הסתבר שאיזיק ניוטון כתב שגילה את הסיבות לחוקי הפיזיקלים רק בקבלה. פרופסור אליסון פ' קודרט כותבת בספרה: "...איזיק ניוטון, הנחשב בעיני רבים למדען הגדול בכל הזמנים, למד קבלה בסתר ומצא בה רעיונות דומים מאד לכמה מן התגליות המדעיות החשובות שלו". פשוט גם ניוטון גילה את היסוד עליו הסברנו. בפרק זה נפרט על עובדות טבעיות שלכאורה סותרות את דתינו, אך מוכחות נפלא ביהדות ע"פ יסוד זה.

ג. הוכחות וביסוס לרוח הקודש אצל רבותינו האחרונים

ישנן אינספור ראיות לרוח הקודש והרבות מובאות לאורך המסמך. למשל, כל חידושי הסוד בקבלה הם כאלה וכדי להתקל בכולם צריך ללמוד את כל התורה. ברצוננו להביא כאן מספר דוגמאות זוקא מהדורות האחרונים בהם רוח הקודש אמורה להיות הנמוכה ביותר, שלא כמו עד זמן האמוראים בגמרא. מפרשים בחסד עליון שחיו במאות האחרונות החזיקו את אותם הכתובים המצויים בידינו כיום-משנה, גמרא, ספרי מדרשים ואגדות המכילים את כל התורה שבע"פ שעברה מדור לדור (ישנם ספרים שנעלמו בעקבות השחתת הגוים בפרעות, או ספרי סוד שגנזו רבותינו), אם חכם מוצא פירוש או גילוי שלא נכתב באף ספר, לא היה ידוע לאף אחד ולא ברור איך גילה אותו מלשון הטקסט משמע שחייבת להיות כאן השגה גבוהה, השגה שלא נמצאת במוחינו או הבנתנו, איזושהי גישה למאגר הידע האינסופי, הוא רוח הקודש. ברצוננו להראות שגם אצל רבותינו מלפני מאות ועשרות שנים בודדות רוח הקודש פעפה בדרגות שונות. הנה מעט דוגמאות:

- כיצד ידע המלבי"ם בנבואת השואה לעיל (עמ' 18) שכוונת "קטב מרירי" הוא "אור ארסי הממית"? איך ניתן להבין או לנחש זאת מלשון הכתוב? אף חכם עד הראשונים לא פרש או גילה כך, מניין מקורו? האם מדובר בספר או ידיעה שלא עברה בידיהם של צדיקים מתקופות הפרשנים-רס"ג, רש"י, רד"ק ועוד רבים? אם הם עצמם לא כתבו פירוש זה כנראה שלא, הגילוי הגיע ישירות למלבי"ם לא דרך תורה שבע"פ (כמו עוד הרבה חידושים נפלאים שנאמרו מפיו כפי שנראה בפרק ח).
 - ר' נחמן מברסלב גילה את "התיקון הכללי", אלו עשרה מזמורי תהילים מסויימים שיש לקרוא ברצף והם מועילים מאד לתיקון הברית (זרע לבטלה). הרבה מקובלים בשעתו ניסו לגלות מהם רצף המזמורים אך ללא הועיל, הוא היחיד שהגילוי נמסר לו. אלו פרקים-טז, לב, מא, מב, נט, עז, צ, קה, קלז, קנ. עד הגילוי סדר הפרקים לא היה ידוע, אך המקובלים ידעו כי קיים תיקון כזה בתהילים וניסו להוריד סוד זה לעולם על מנת לסייע עימו לרבים. איזה צדיק מהם העז לפרסם פרקים שאינם נכונים? אף אחד לא רימה חלילה, וטען שגילה למרות שלא גילה. כמובן שהגילוי הגיע לרבי נחמן ברוח הקודש, אין דרך אחרת.
 - הראב"ד, בר פלוגתא של הרמב"ם, חלק בהרבה מקרים על פסיקות הרמב"ם מבחינה רעיונית ולשונית ("השגות הראב"ד"). בחלק מן המקרים חתם בפסיקותיו כך- בדיון על הלכה כך וכך כבר הופיעה רוח הקודש בבית מדרשינו וקבעה כי כך ההלכה...
 - אגב, למרות רוח הקודש לא נפסקה הלכה כמוהו, אלא כמו הרמב"ם מהטעם שיובא בשאלה י' בהמשך.
 - ספר הפסיקה המרכזי אותו לומדים היום ועליו נשענות רוב ההלכות הוא "שולחן ערוך" של ר' יוסף קארו (חי לפני כ-400 שנה). לר"י קארו נגלה מגיד (מלאך טוב הנברא ממעשיו, יוסבר בפרק ז), המגיד היה מנחה את הרב היכן עשה נכון בניתוח ופסיקת ההלכה, היה מבקרו לעיתים ומסביר לו מהי דעת שמים בעניינים רבים כולל בהתלבטויותיו של הרב, הדברים מפורטים לפרטי פרטים והרב מבאר באילו נושאים ומקרים נגלה אליו המגיד. ידועה ומפורסמת האפשרות שנתנת לצדיקים וחסידיהם לקבל מגיד, מספר צדיקים ויתרו על זכותם זו (כלפי שמים) כיוון שרצו להוציא את ידיעותיהם בעמל התורה, בניהם אחרונים כמו הגאון מוילנא, ר' משולם איגרא ועוד. אגב, העובדה שרואים את עניין רוח הקודש בענייני הלכה ולא בפרשנות בעלמא מדגישה שישנה בה הכוונה אלוקית, היא אינה דיעה אנושית בעלמא (יוסבר בהמשך).
- ל ס י כ ו ם , הבאנו דוגמאות מן המעט שבמעט, המון סודות שהורדו לעולם בדורות האחרונים לא ניתן לספר כאן, ישנם ספרי צדיקים מעשרות השנים האחרונות שמי שקוראם לא יכול שלא להתפעל מרוח הקודש שפעפה בהם. ואם בדורות אחרונים היה כך, על אחת כמה וכמה בדורות הראשונים ועוד נדגים.

"אור הגנוז"

לטובת מי שכבר מקבל את עובדת התורה שמימית נשאל את השאלה הבאה- ביום הראשון לבריאה נברא האור. צבא השמים, שהוא השמש הירח והכוכבים נבראו ביום הרביעי. אם כן, מהו האור שנברא ביום הראשון ומנין נבע? אומרים חז"ל שהאור שברא הקב"ה היה מאיר מקצה העולם ועד קצהו (לא במונחי מרחק, אלא במונחי זמן, ידע וראייה ללא גבולות), היה אפשר לראות בו מסוף העולף ועד סופו ולהשיג הדעת לראות מה שנעשה בסוף העולם (הכוונה לא רק בגבולות העולם הזה). לאחר שבאו הרשעים בדור המבול ודור הפלגה גנזו הקב"ה לצדיקיו- זהו "האור הגנוז". כל צדיק זוכה לאור זה ע"פ מעלתו וחלק קטן ממנו מתגלה בנשמה היתרה שניתנת ליהודי בשבת, כל אחד לפי קדושתו.

דוד המלך, שכמובן ראה את האור הגנוז, אמר על כך בתהילים- "אור זרוע לצדיק, ולישרי לב שמחה" (תהילים צ), ועוד- "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהילים לא). באור זה גילו חז"ל דברים רבים.

מידותיהם של חז"ל

רבותינו היו אנשים צדיקים וישרים, בעל מוסר ויושר ללא דופי, אנשים שעל כל עבירה הכי קטנה עינו את עצמם בתעניות רבות וקשות, החמירו על עצמם מאד וודאי שלא פעלו מאינטרס שלילי או פרטי, אלא רק ממניע תורני ולשם שמים. לדוגמא, במחלוקת המפורסמת בין בית שמאי ובית הלל היו חילוקי דיעות לגבי הלכות ממזרות, בחלק מהמקרים פסק צד אחד שאדם מסויים יחשב ממזר והצד השני פסק שלא. עם זאת, לא נמנעו מלהתחתן אלה עם אלה תוך סיכון מבחינת צד אחד שהם מתחתנים עם ממזר ע"פ שיטתם. זאת דוגמא למחלוקת לשם שמים בלא שום אינטרס אישי להתאדר, לנצה יריב אחר או לשלוט בצד שכנגד כמו שקורא בד"כ בחילוקים יסודיים בין שליטים בעלי כח וסמכות. חז"ל לא תיקנו תקנות לדורות ע"פ גחמותיהם האישיות חלילה, הכל היה לכבוד מטרתו של הקב"ה בעולם הזה ורצונו מאיתנו.

אמינותם של חכמים

חז"ל מרבים לציין מהו המקור לכל אמירה, איזה רב אמר אותה, בשם מי, האם היא הלכה למשה מסיני וכך הלאה. ישנו כלל ביהדות- האומר דברים בשם אומרם (מי שמזכיר את מקור הדברים ולא זוקף את הגילוי לזכותו) מקרב את הגאולה, אך בנוסף הוא מעיד על אמינותו של מוסר החידוש. חז"ל ודאי שנהגו ע"פ כלל זה, הם הרבו לציין, במידה ולא זוכרים בדיוק, את כל האפשרויות למקור האמירה כגון: "אמר רב שמואל בר בדרי, אמר רב (הכוונה- אמר זאת בשמו של רב), ואמרי לה ויש אומרים ש- אמר [זאת] רבי אחא אריכא, אמר רב הונא, ואמרי לה- אמר רב מנשיא, אמר שמואל: תפילין מאימתי מברך עליהן?... " (גמרא במנחות לה). זהו קטע גמרא קלאסי המשמש מבוא להלכה, מובאות כאן שלוש אפשרויות של אמירת רב מפי רב לצורך עניין אחד בלבד. חז"ל לא החסירו שום אפשרות, אלא הביאו את הדברים כפי שזכור בדיוק, בין אם כולם אמרו את אותה הלכה ובין אם המקור ההלכתי הוא אחד מבניהם, אין כאן ניחושים או סילוף חלילה. אם אנשים כאלה אומרים שבהרבה מקרים גילויים הגיעו דרך רוח הקודש, גילוי אליהו הנביא, בת קול, גילוי חלום וכיוב', חזקה עליהם שדוברים אמת. אין להם עניין לשקר חלילה, זה לא שייך למידותיהם והם הרי טרחו בכל הזדמנות לומר בדיוק מהו המקור, הם יכלו לטעון שהכל תורה שבע"פ או הכל ניתן ברוח הקודש כיוון שממילא אין לנו דרך לודא את הדברים, במקום זאת אנו רואים שהם נצמדים לאמת בהדגשת כל מקור ומקור. חז"ל לא העיזו ולא יעיזו להמרות את פי ה' וחוקיו, לסלף או לשנות דברים, הדבר היה נוגד את כל מהותם ואורח חייהם המורה בדיוק להיפך.

הרגשת רוח הקודש

חז"ל קבעו שלאחר זמן האמוראים (בגמרא) אין בכח חכמים לגזור גזירות על כלל ישראל, זאת עקב ירידת רוח הקודש שהם עצמם הרגישו והעידו עליה. אף אדם לא חייב אותם לקבוע זאת, העובדה שחכמינו ידעו להגדיר בדיוק מתי נגמר דור הנביאים והפך לסופרים, לאחר מכן לתנאים, אמוראים וכו' מראה עד כמה רוח הקודש היתה מפעפעת בהם. למשל, רב (שמו המלא- רבי אבא) היה תלמידו של רבי, רבי היה תנא, רב לעומת זאת ידע שהוא כבר אמורא (גם רבי ידע זאת ודאי) כיוון שהורגש השינוי ברוח הקודש. העובדה שכיום בדורינו הנמוך ישנם צדיקים בעלי רוח הקודש שבאפשרותם לגרום לכל אדם הפוגש אותם להתפלא, מספיקה בכדי לתאר כמה היו גדולים רבותינו שלפני מאות ואלפי שנים. הגוף בדורות האחרונים מתחזק והופך לבהמי וגס יותר, לעומת הרוחניות שהולכת הופחתת. בפרק ג הזכרנו שבמעמד הר סיני לא יכל העם לשאת את דברי הקב"ה מבלי שתפרח נשמתם מגופם, זאת עקב הפער העצום בין בהמיות גופם לבין הרוחניות העצומה הנדרשת בכדי לדבר עם הקב"ה. הקב"ה אמר למשה במעמד הר סיני שיזהיר את העם מלגעת בהר- "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' לְךָ-רֹד, וְעָלִית אֵתָהּ וְאַתָּה וְאַתָּה וְאַתָּה וְהָעָם, אֶל יְהוָה לְעֵלֵת אֶל-ה' פֶּן יִפְרָץ בָּם" (שמות יט). העובדה שהעם לא יכל לעלות להר אינה עונש, אלא הכרח המציאות. נשמה שואפת להדבק בבוראה, להדבק בקדושה, והקדושה על הר סיני היתה כה גבוהה שאם אדם מן המניין דאז היה מתקרב אליה יותר מידי, נשמתו היתה פורצת מגופו החוצה בלי שתהא בו כח לאוצרה. אפילו נביאים מאוחרים יותר, גופם היה מפרקס כשהשכינה היתה מדברת עימם מפאת עוצמת הקדושה (ע"פ הזהרה). זו הסיבה שהערבים חשבו שמוחמד נביא, הוא היה מפרקס, אך היה עושה זאת עקב מחלת הנפילה... בכדי לסבר את האוזן נביא שני מקרים מהדורות האחרונים על הרגשת קדושה וירידת הדורות: הגאון מוילנא (מלפני כ-250 שנה) שהיה מופלא בתורה ומקובל גדול ביקש מהקב"ה בתפילות ותעניות לזכות לראות איך היה נראה תנא בקדושתו (מלפני כ-2000 שנה). לאחר סיגופים רבים מצידו הסכימו בשמים להראות לו במקום תנאים "רק" את הרמב"ן (מתקופת הראשונים, כ-750 שנה אחורה).

לבסוף הראו לגאון מוילנא את קדושת הרמב"ן לשנייה אחת בלבד כיוון שגופו לא יכל לעמוד בחזיון. רב זושא (לפני כ-250 שנה) ביקש גם הוא דבר דומה- להרגיש את יראת השמים שהיתה לרמב"ם, גילו לו מהשמים שקיבל היתר לכך והוא כינס את תלמידיו לפני המאורע החגיגי. כשקיבל את קדושת הרמב"ם החל גופו להזדעזע והוא התמוטט ונפל מכסאו, תלמידיו מיד אמרו נוסח ע"פ הסוד שהוכן מראש ליתר בטחון בכדי להפסיק את המאורע. לאחר מכן גילו לרב זושא בחלום שהיתה זו יראת השמים שהיתה לרמב"ם בשעה שהיה הולך בשוק(!), לא בשעת לימוד תורה או דבר אחר שעשה בקדושה. הפער בקדושת דורות החכמים בין דור לדור הוא בלתי נתפס, מי יכול לתאר את רוחניותם של רבותינו, כל שכן של סופרים, נביאים או קדושתם של אבותינו ושנים עשר השבטים.

גילויים שלא ניתנו אף למשה בסיני

על ר' אליעזר הגדול (תנא עצום, רבו של רבי עקיבא) נאמר שנגלו לו דברים שלא נגלו למשה רבנו בהר סיני, הוא נמשל למעיין הנובע המוציא מים יותר מכפי שנכנסו אליו. ספרו "פרקי דרבי אליעזר" מכיל הסברים ונבואות הכתובות בלשון רמז קשה מאד, כולו סתום וחתום ונביא ממנו קטעים בפרק ח. ככלל אומרים חז"ל, מדורו של משה רבנו ועד לדורות הגאונים וכל צדיקי הדור, נגלו בכל פעם לאלו העוסקים בתורה הרבה ונותנים נפשם עליה (בן השאר בסיגופים ותעניות) רזי תורה שאין אדם יכול למצוא מעצמו (כלומר דרך למידה או הבנה).

כרטיס הכניסה לגמרא

עד לזמן האמוראים היו ב"ה יחסית הרבה צדיקים וחסידים, ובאמת נתגלה לרשב"י שדור התנאים כפי שהיה בזמנו לא יהיה עוד (ראינו זאת בשאלה א), זה באמת היה דור עצום (ר' אליעזר, ר' עקיבא, ר' מאיר...) שהניח את כל התשתית לתורה שבע"פ במשניות. בתקופת האמוראים כ-500 שנה אחר כך, יכלו להכנס אינספור צדיקים וחסידים לדפי הגמרא, אך היה צריך לתת אומדן כלשהו לדרגת צדיקותו של אדם בכדי שדבריו יעשו רושם ויכונו את דורות ההמשך, סתם חוכמה לא היתה יכולה להיות קריטריון כיוון שלא מדובר פה בדת יציר האדם, זו לא פילוסופיה, לכן קבעו מחברי התלמוד- אם החכם הצליח להחיות מתים שמו יכנס לדפי הגמרא. כמו שהיום אנשים מתפללים לרפואתו של אדם חולה, כך חכמים בעבר היו מתפללים על אנשים שכבר מתו. במקרים מסויימים ככח תפילתם הם היו מקבלים את הסכמת שמים לכך שנשמתו של הנפטר תשוב אליו ויחיה, זאת בדומה לתופעות לאחר המוות שנתקלים בהן כיום רק שהדבר נעשה בכוחו וזכותו של אותו צדיק. אם הצליח בכך החכם הוא רכש לעצמו זכות להכנס לדפי הגמרא.

סיכום רוח הקודש

באמת שלא ניתן להראות אפילו קמצוץ מקדושתם של חז"ל כאן, ישנם כלכך הרבה מקרים, אדם דתי שלומד תורה בקביעות יודע שידיעות חז"ל ברוח הקודש הם חלק בלתי נפרד מן הדת היהודית ואי אפשר בלעדיה.

ד. כיצד נסביר שכלל שקדם הזמן היינו חכמים יותר?

כפי שכבר ציינו, ככל שהולכים אחורה בזמן אבותינו היו חכמים יותר. אמנם יש בידינו היום יותר יכולת טכנולוגית, אך בזה מסתכם כל יתרוננו. בכל שאר התחומים, כולל בחוכמות שכמעט נעלמו מן העולם, חז"ל היו ברמת ניתוח ולמידה גבוהים הרבה יותר מאיתנו. נדגים זאת בעניין חוכמות הטבע- עד לתקופת האמוראים (הילל נשיאה, דור עשירי לאחר הילל הזקן) היו קובעים מהו ראש החודש ע"פ שני עדים שהיו רואים את מולד הירח, חכמים היו יודעים לומר אם העדים משקרים או לא לפי עדותם לגבי מיקום הירח וזוית המולד בשמים, הם לא היו צריכים מפות או נוסחאות מתמטיות, תנועת הירח והכוכבים המדוייקת בכל חודש ושנה היתה טמונה בראשם. שמואל (מראשוני וגדולי האמוראים, בר פלוגתא של ר' ראשון האמוראים) אמר שנהירים לו כל שבילי הרקיע כשבילי נהרדעא (עירו בבבל), בקיאותו בחוכמת המזלות ותנועות הכוכבים היתה עצומה והוא חי לאחר דור התנאים הגדולים ממנו. גם הפרעונים ידעו הרבה יותר מאיתנו, הפירמידות בנויות בחוקיות הנדסית וחישובים שאין בידינו (כפי שהסברנו, הפרעונים היו איצטגנינים וגם נשענו על כישוף, אובות וידעונים כפי שהתורה אוסרת (נבאר זאת בהמשך), אלו חוכמות שנשתכחו מהעולם "הנאור". נחזור אלינו, ההגיון על פיו אנו חכמים יותר ככל שהזמן עובר מתאים אצל שאר העמים (מלבד הפרעונים ועמים קדומים שהחזיקו בחוכמות שנכחדו, או בכוחות טומאה שהלכו ופחתו עם הזמן), אך אינו מתאים למציאות אצל חז"ל גם מבחינת ידע וגם מבחינת חוכמה ויכולת ניתוח (כפי שרואים המון בגמרא), אצלנו הירידה היא הדרגתית מהגבוה לנמוך.

לגבי חוכמה בעלמא, מי שלומד את תורה שבע"פ מבין כמה רבותינו גדולים מאיתנו, איזו יכולת ניתוח היתה להם, איזה זכרון עצום (תושב"ע לא נכתבה אז), יכולת להרכיב מהלכי חשיבה ארוכים ללא דפים ושירטוטים, הכל היה במוחם הגאוני ואין לנו שום יכולת להתקרב לזה. גם נושאים הלכתיים יומיומיים כמו מסחר, כולם קיימים כיום בחוקי המדינות הנאורות ביותר, מאז במקום לשפר רק קלקלנו לעומת הגוים ששיפרו את מצבם. על שלמה המלך אפילו המוסלמים לומדים שהיה החכם באדם, משהו מכיר יהודי חכם ממנו שחי בדור מאוחר יותר? ההסבר היחיד לתופעה לא הגיונית זו אותו כבר הזכרנו היא עובדת היותם קרובים יותר למתן תורה. ככל שדורות היהודים קרובים יותר למתן תורה קדושתם עולה ורוח הקודש השורה על צדיקי הדור רבה יותר, מכאן מובן המשפט "הולך ופוחת הדור" - רוח הקודש וכח הנשמה שביהודי הולכים ופוחתים בהדרגה.

ה. למה מלכתחילה לא נכתבה התורה שבע"פ?

אנשים לא היו מסתבכים עם שאלות אמונה על תורה שבע"פ אם היא היתה כתובה, לא היתה שאלה אם להאמין לדברי חכמים למשל. בהרבה דורות היו יהודים שכפרו בתורה שבע"פ (קראים, צדוקים) ולכאורה אם היא היתה כתובה מראש לא היתה בעיה כזו, שהרי ניתן לטעון שדברים נשתכחו כיוון שלא נכתבה וכו'. אם כן, למה להציק לאנשים ולא לתת אותה כתובה בהר סיני, למה לא לעשות הכל וודאי לגמרי? מספר תשובות: א. ציינו לעיל שהתורה שבכתב היא יותר מסתם ספר חוקים כתוב, היא צופן כל הבריאה כולה ואליה לא ניתן להוסיף דבר, לכן יש הכרח ב"עוד תורה" שתבאר את כל הלכות היהדות, היא התורה שבע"פ.

ב. לא היה חשש שהתורה שבע"פ תיעלם לפתע כמו חוכמות עתיקות למיניהן שלא נכתבו, כיוון שכל קיום העם היהודי לפני 3500 שנה מותנה בלימוד תורה, אם אין לימוד תורה ממילא חלילה אין עם ישראל. ולראייה, כל התפיסות השונות שצצו בכל הדורות - קראים, צדוקים, רפורמים וכו' כולם נעלמו (צצים חדשים בכל דור ונעלמים לאחר תקופה). הקב"ה הבטיח שעד סוף הדורות יהיה גרעין שיחזיק בלימוד התורה כפי אמיתותה המושלמת ולא תיפסק תורה מישאל, ועובדה היא שלמרות שבכל דור היה מי שרצה לסיים עם כל נושא היהדות (גוי או כופר יהודי), הוא נעלם עם תפיסתו ואנו נותרנו ביהדותנו עד היום. ג. הסיבה הפשטית המרכזית לכך שתושב"ע לא נכתבה בספר נוסף היא מפני שאז היתה אפשרות ללמידה שגויה שלה. ברגע שתושב"ע לא נכתבת היא עוברת מרב לתלמיד עם כל הפירושים והבאורים הנכונים, ללא טעויות בהבנה, אם לא היתה עוברת מרב לתלמיד אנשים היו לומדים פרטי הלכות מטקסט הכתוב והיו מעוותים המון פרטים כתוצאה מחוסר הבנה, או שאיפות רפורמיות מוסתרות.

סיבה זו היא בדיוק סתירה להנחה שהרבה פרשנויות של תושב"ע סטו מן הדרך המקורית, הרי בכדי לא לסטות השאירו אותה בע"פ וגם היום ודאי לומדים תלמיד-מפי-רב בנוסף לטקסט הכתוב.

כמוכן שבנוסף לטעמים הללו ודאי שישנן סיבות עמוקות ע"פ הסוד לחלוקת התורה באופן הזה. אם כן, מדוע ר' יהודה הנשיא חיבר את המשניות הכתובות (משנה = משנית לתורה) לפני כאלפיים שנה? בהמשך למה שפרטנו בהקדמה לפרק זה, לאחר הילל ושמואי הלימוד עבר מרב לתלמיד בצורה פחות מדויקת עקב ירידת הדורות ואז נוצרו מחלוקות (עד אז לא היו מחלוקות), לאור המחלוקות מינו את רבן גמליאל בראש בית הדין כמכריע ופוסק הלכה. עד לר' יהודה הנשיא, צאצא של רבן גמליאל, נוצר חשש שמה ישתכחו טעמי המצוות לאור ירידת הדורות, התמעטות התלמידים, רדיפת המלכויות ופיזורינו בגוים, אי לכך לכבוד שמים חיבר את המשניות וסדרן בששה סדרים. ולמה החלו לכתוב ספרי באור ופרשנות במשך הזמן?

א. רמתה הגבוהה של המשנה התאימה לדור התנאים, להם לא היה צריך להבהיר כל פרט ולא את הלוגיקה המסתתרת מאחורי המילים. עם ירידת הדורות החלו להבין פחות ופחות את המשניות, אי לכך חוברו תוספות וברייתות (משניות שלא נכנסו למשנה הסדורה), לאחר מכן הגמרא באה ופענחה את הדעות והכניסה עוד ידיעות כלליות רבות מתורה שבע"פ (שלא נכנסו מראש למשנה מפאת חוסר התאמתן לקודקס חוקי המשנה, אך גם הן עברו מרב לתלמיד או שנתגלו ברוח הקודש). דברי הגמרא גם החלו להיות קשים לדורות הבאים שהמשיכו להדרדר ברמת חשיבתם, לכן רבותינו הראשונים (רש"י, רמב"ם, רי"ף, רא"ש, רבינו יונה ועוד) בארו את דברי הגמרא והוציאו ממנה הלכה למעשה, חכמים אחרונים ביארו את דברי הראשונים שוב מפאת חולשת הדור עד לימינו, כשבדורינו יש ספרי קיצורי הלכה שכל תינוק יכול ללמוד. חשוב לציין שאף פוסק לא המציא רעיונות יש מאין כיוון שאז זו לא היתה תורה שבע"פ, זו היתה המצאה. אמנם יכולה להיות לכל רב פרשנות מעט שונה, אך העיקרון המרכזי הוא ההצמדות לטקסט ולפוסקים קודמים. המטרה היא לבאר את הדברים בלי שתהיה סתירה עם לשון הכתובים או כוונת התנאים והאמוראים, השיטות בפסיקה נבנות נדבך על נדבך בצורה מאד רצינונית ומוכחת.

ב. סיבה משנית היא שבכל דור יש צורך להתייחס לחידושים הטכנולוגיים (חשמל, מוצרים אלקטרוניים) ולשינויים חברתיים (כמו עובדת הגעתנו לארץ, הקמת בתי דין וכו'). ההלכה חייבת להתעדכן אך עקרונותיה נותרו זהים, לכן פוסקי כל דור המכירים את כללי הפסיקה על בוריים ואת דעות הפוסקים שלפניהם יכולים להתאים את החידושים להלכה תוך הצמדות לתושב"ע כפי שנשתלשלה מהר סיני. אין שינויים הנובעים בעקבות לחץ הציבור, ליברליות, פתיחות, רצונות ושאר דברים שבד"כ שוקלים בהחלטות חברתיות חילוניות, התאמת ההלכה היא עניין מאד שכלי ומחושב, אין לסתור את התורה שבע"פ.

ו. נתינת יכולת להתערב באמת החומרית והרוחנית

ביכולתו של האדם להשפיע מאד על הבריאה, אנו מסוגלים ליצור מהחומר כלים מדהימים וגם בענייני הרוח ביכולתנו להגות הגיגים ורעיונות. יש קשר אדוק בין יכולתנו החומרית ליכולתנו רוחנית, מהו? אנו מסוגלים להשפיע על החומר כיוון שהקב"ה נתן בידינו את היכולת הזו:

"וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹקִים, וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ ורבו ומלאו את-הָאָרֶץ, וּכְבֹשְׁהָ, וַיְרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם, וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבְכָל-חַיַּה הָרֶמֶשׂת עַל-הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים, הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ, וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְרִי-עֵץ, זֶרַע זָרַע, לָכֶם וְהָיָה לְאֹכְלָהּ" (בראשית א).

רואים שהאדם, בניגוד לחיות למשל, מסוגל להשפיע על הטבע כי ניתנה לו רשות ברורה (אפילו ציווי) ועמה ודאי שניתנה לו גם יכולת. הקשר לרוח הוא שגם בענייני רוח ניתנה לנו יכולת באותו אופן, היכן רואים זאת? כשהקב"ה ברא את העולם הוא לא השלים אותו ברמה הרוחנית בכדי לתת לאדם יכולת להשלימו, ככתוב:

"וַיִּצְרָה ה' אֱלֹקִים מִן-הָאָדָמָה, כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֶת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם, וַיִּבְרָא אֶל-הָאָדָם לְרֵאשִׁית מֵהַ יִקְרָא לוֹ, וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה, הוּא שְׁמוֹ. וַיִּקְרָא הָאָדָם לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וְלֹכֵל חַיַּת הַשָּׂדֶה" (בראשית ב).

האדם הראשון נתן לחיות את שמו, שמו העברי של כל יצור בטבע הוא גם מהותו (כב' אותיות התורה אינם סתם שפה), נחש לא היה נחש כפי שאנו מכירים אותו אם לא היה נקרא "נחש", לכן בעצם נתינת השם נקבעה לחיות גם מהות רוחנית. אם כן, לאדם ניתנה יכולת פיתוח חומרית ורוחנית כאחד, אך יש הבדל קריטי- בחומר ישנה "אמת חומרית" שאין אנו יכולים להתכחש לה, לא ניתן להתגבר על חוקי הטבע, אלא רק ללמוד איך לנצלם. אמנם ביכולתנו לבחור ליצור גם כלי משחית, אך הכל במסגרת אותם חוקי טבע ואותה אמת חומרית. גם ברוח ישנה אמת אחת מאד מוגדרת ואליה מכוונות הדתות השונות, אך אותה אנו מסוגלים לעוות, להמציא דברים מחוץ לה, להגות רעיונות שאינם נכונים וזה ההבדל הגדול בין האמת החומרית המגבילה את יכולתנו, לבין אמת רוחנית שאינה מגבילה אותנו בכושר ההמצאה. כשם שביצירת כלים חומריים אנו נצמדים לאמת שבחוקי הטבע בעל כורחנו, כך אם ארצה לוודא שמסקנותי לגבי החיים מכוונות לאמת הרוחנית אצטרך להצמד לשורש שהגדיר את אותה אמת. האדם הראשון פעל ע"פ אותה אמת כשנתן שמות לחיות, הוא כיוון בהשגתו למהות אותה ייעד להן הקב"ה, דבר שאפילו מלאכים לא יכלו לעשות והקב"ה כמובן קיבל את פעולתו ברצון. איננו מסוגלים לדמיין מה היתה רמתו של האדם הראשון, פסגת הבריאה, אך גם אדם פשוט שיבין במחשבתו דברים שאינם סותרים את שורש אמת הרוח, מובטח לו שהחשיבתו ומסקנותיו יכוונו לאמת. טענת היהדות היא שדברי רבותינו מכוונים אך ורק לאמת הרוחנית, הם אינם מפספסים את הקו שלה בהגיגי שוא, מדוע? הם פועלים בצמוד לתורה שנתגלתה בסיני, היא גילוי האמת, ולא ממציאים יש מאין, אלא מפתחים הלכה על הבסיס הקיים, קושרים אותה לתורה שבכתב ולתורה שבע"פ וכל דבר שעושים נעשה ללא שום עניין אישי. הצמדות לחכמים בדורות הקודמים עד לזמן משה רבנו היא הדרך היחידה לודא שמסקנותי נצמדות לאמת האלוקית שנתגלתה בתורה בזמן משה רבנו, התורה מחייבת גישה כזו. בניגוד לכך, כל דעה הנובעת סתם ממוחו או חוכמתו של אדם, גם אם תהיה הפילוסופיה המדוייקת או היפה ביותר, לא תוכל להוכיח שהיא נצמדת לאמת רוחנית כלשהי, היא המצאה בעלמא, הגיג מחשבתי שביכולתנו להמציאו אך לא לטעון שהוא אמת. הבורא יוצר ומנהיג את עולמו דרך בראיו ומכוונם בדרך הסתר, הוא אפשר לנו לפתח חומר ובכלל זה אפשר גם לפתח הלכה רוחנית דרכה הוא מכוון אותנו להשלים את תיקון העולם. פיתוח רוחני יהיה נכון רק אם יצמד למה שהגדיר הקב"ה באמת הרוחנית, רק כך ישפיע על תיקון העולם. אפשר לבדוק ולבקר באופן זה כל דעה וכל דת- דברי רבותינו נצמדים ולא סותרים שום תורה שבכתב או בע"פ בהתאם להתקדמות שהובאה לעיל בנקודה ה, לעומתם דברי הגוים בענייני רוח אין להם יסוד אמיתי ולכן יהיו שקריים, כמוהם גם דברי הרוח של יהודים הבוידים שינויים וסטיות מיסודות התורה שבכתב ושבע"פ וסותרים אותן. רק מי שנצמד לאורך הדורות לתורה שבכתב ובע"פ, פתח את הרוח ממקור אמת ויפעל דרכה, הוא יסייע בתיקון העולם ויקיים את התכלית האלוקית ברוחניות.

ז. מניין לחז"ל הסמכות התורנית להתערב בהלכה?

בנקודה זו לעיל דברנו על יכולת לפתח אמת רוחנית, אך עדיין יש צורך לתת קושפנקא לאנשים מסויימים שיפתחו הלכה, הסמכות גם היא חייבת להתנתן ממקור האמת היהודית ואלו התנאים:

א. דבקות האדם בתורה שבע"פ. ציינו לעיל שברור שנתנה תורה שבע"פ- איך עושים תפילין ואיך מניחים אותם, איך היו מקריבים קורבנות, מעשרים יכול, מבצעים ברית מילה וכו', כל אלה מחייבים קיום של הלכות בתורה שבע"פ. עם ישראל קיים מצוות עוד מזמן קבלת התורה בסיני, לכן ודאי שהיו הלכות לכל מצווה אותן למדו ממש שה רבנו כפי שאומרת התורה, אין אפשרות אחרת, וכפי שהזכרנו התורה עברה בע"פ עד לתנאים שבזמנם המשיכו להעבירה תלמיד-מפי-רב והועלתה על הכתב ע"י ר' יהודה הנשיא, אחרון התנאים.

ב. בכל מדינה דמוקרטית מתוקנת ישנם גופים שלטוניים מרכזיים המסמיכים גופי אחרים נמוכים יותר לכתוב חוקים- חוקה מסמיכה פרלמנט לחוקק חוקים, הפרלמנט מסמיך בחוקים את הממשלה, הממשלה מסמיכה שרים לתקן תקנות, השרים מסמיכים עיריות לכתוב חוקי עזר עירוניים וכן הלאה. המנגנון הזה נלמד כבר בתורה- התורה היא ספר הספרים, היא החוק הראשון במעלה והיא מסמיכה חכמים לשאת את דגלה כך: **"וְבֵאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם, וְדַרְשָׁתָּ, וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט. וְעָשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ, מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה', וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶד, וְעַל-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה, לֹא תִסּוּר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וְשְׂמֹאל" (דברים יז).**

מבארי חכמים: **"ע"פ התורה אשר ירוך"-** אלו הגזרות והמנהגות, והם הדברים שגזרו חז"ל (עד תקופת הגמרא) כדי שלא ישלבו באיסור תורה, וכן המנהגות שאינם מפורשים בדין (בתורה) אבל כך נהגו. **"מן הדבר אשר יגידו לך"-** זו הקבלה שקיבלנו איש מפי איש.

"לא תסור...ימין ושמאל"- כאן נכללת אחת ממצוות 'לא תעשה' שבתורה, והיא שאסור לנו לחלוק על רבותינו בעלי הקבלה, היינו דברים שאמר בית דין הגדול, ומה שאומרים מפי השמועה (שמיעת תלמיד מפי רב) ומה שדורשים באחת המידות שהתורה נדרשת בהן (שלוש עשרה מידות).

מוסיפה התורה: **"לא-תהיך אחר-רבים לרעה, ולא-תענה על-רב, לנטי, אחר-רבים להטות" (שמות כג).** התורה מנחה את החכם לא לנטות אחר דעת הרוב, לטובה או לחיוב, לא להגרר אחר דעתם כשמדובר בשעת ריב או הטיית משפט, אלא להכריע ע"פ ראות עיניו והבנתו את המקרה. בסופו של דבר הקולר יהיה תלוי בצואר הרבים לטובה או לרעה, כך מסביר רש"י.

דברי התורה המובאים לעיל מאד ברורים, שילוב שני הקטעים נותן את הגושפנקא התורנית לחכמים לפסוק הלכה לכלל העם, כלומר יש להקשיב לדברי צדיקי הדור וכשיש פוסקים לכאן ולכאן נוטים אחר דעת הרוב. גם אם למשהו לא נוח עם העובדה הזו, התורה האלוקית נתנה תשתית סמכותית ברורה לחכמים, ולמה? ראשית נשאל את עצמנו- האם יכול להיות שהקב"ה לא התכוון להשתלשלות ההלכתית כמו שהיתה? הרי הקב"ה קורא עד סוף הדורות ויודע מה עתיד להיות עם ההולכים בדרכו, מה יחליטו לאורך הדורות וכו' ובכל זאת קבע בתורה את החוק שראינו. האם יכולים אנו לטעון שהקב"ה טעה כשקבע דין זה? חלילה וחס. אמנם דין התורה לא מפורט ומשכנע, התורה לא מנסה לחבר אותנו עלינו, אך עלינו לסמוך על בורא עולם שידע בדיוק מהי הדרך. אם אחד החכמים בדור הופך להיות עבריין ברור שתאורתית הוא יכול להזיק, אך עובדה היא שהיו כאלה ודעותיהם נידחו בתוקף (ישו, שבתאי צבי), הם כולם זכורים ככופרים גמורים. הקב"ה לא יכשיל את עמו בדרך אותה הגדיר, קל מאד לראות מתי פוסק הולך בדרך השם כשמדקדק ע"פ דיני התורה, פועל בדרכי המוסר היהודים תוך ביטול רצונו שלו מפני רצון האל וכו'. צדיק כזה המגיע למסקנה הלכתית מסויימת בהכרח מנווט ע"פ רצון ה' כחלק מפוסקי הדור כי זאת השיטה שקבע הקב"ה בתורה.

דבר נוסף הוא שיש תכלית מאד ברורה בחוק הזה, הוא לא ניתן סתם, ההלכה עד סוף הדורות צריכה להיות מנוהלת בדרך כלשהי, היהודים צריכים לדעת מה לעשות בכל דור, הקב"ה לא ניתק חלילה את הקשר עמנו לאחר שהפסיק לדבר עם נביאיו. נכון שאף אחד לא מדבר עם הקב"ה במישרין מאז הנביאים, אך אין זה אומר שהפסיקה ההכוונה, הרי חייבים אותה, היא רק ירדה ברמת ההתגלות האלוקית במשך הדורות- מרמת נבואה, דרך רוח הקודש וגילוי אליהו, עד לחכמה. חוכמה תורנית היא דרך להתחבר לבורא עולם כפי דברי הגמרא: **"אמר רבי אבדימי... מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים. אטו האם משום שחכם לאו נביא הוא? הכי קאמר- אע"פ שניטלה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה" (ב' בתרא י"ב).** הקב"ה בעצם הגדיר שיקיים את הקשר עמנו לאורך הדורות דרך חוכמת צדיקיו, אותם הוא מזכה ומכוון להיות שותפים בעשיית רצונו ולכן בידם נתנה הגושפנקא (יוסבר עוד בשאלה י בפרק זה).

ח. מי "ממנה" חכמים בכל דור ואולי הוא טועה?

תופעה מיוחדת בעניין החכמים היא העובדה שאף אחד לא ממנה אותם. בתקופת הסנהדרין, שהיתה הרשות המחוקקת והשופטת, חכמים היו ממונים לסנהדרין קטנה (מצוייה בכל עיר בעלת גודל מסוים) ע"י תהליך התקדמות איטית והדרגתית. אותו חכם היה צריך להפגין את חוכמתו בדיוני סנהדרין הקטנה במשך זמן ארוך עד שהיה זוכה להכנס לפי סדר ומיון. בזמן גלותינו היו מינויים נקודתיים ע"י חכמים שמינו עליהם מועצת חכמים או חכם מרכזי בכל מקום ומקום, אך המינוי לא העניק לממונה סמכות הלכתית בלעדית. כל קהילה יהודית יראת שמים בגולה פעלה ע"פ קבלת רבניה ושום חכם לא כפה את דבריו, לאורך הדורות מזמן הגמרא חכמים שונים כתבו ספרי פסיקה והיהודים קבלו אותם עליהם כפוסקים לאחר שראו את גדלותם.

בראש הספרים שהתפרסמו בדורות האחרונים עומד "שולחן ערוך" (לפני כ-400 שנה) של מרן ר' יוסף קארו, ספרו מתאים ברובו לפסיקות הרמב"ם וקובע הלכה ע"פ דעת רוב פוסקים ראשונים. העובדה שספרו התקבל אינה קשורה דווקא לצדיקותו וחוכמתו, לאורך הדורות היו צדיקים וחסידים רבים ואין אנו יודעים לומר מי היה גדול ממי, חייבת להיות סיבה אחרת לקבלת ספרי פסיקה מסוימים דווקא ע"י קהילות שלימות. במקרה של קבלת הרמב"ם בעבר הסבירו חז"ל שלמרות היות רבנים כגון רבנו תם (נכדו של רש"י) או הרמב"ן חריפים יותר, ולמרות היות הרמב"ם חריג בכל מה שנוגע לייחוס לרוחות רעות וכיוב' (אליהם אינו מתייחס בהסבריו לטעמי המצוות, שלא כמו הגמרא והראשונים) התקבלה פסיקתו כתוצאה מענותותו ויצאת הדופן. ענוה גורמת להשראת שכינה והקב"ה מוריד תורה דרך אותו חכם. המימרא- "ממשה עד משה לא קם כמשה" מתייחסת לענותותו של הרמב"ם, ששמע איך מכפישים אותו לא מעט ושתק למרות גדלותו הרבה. בכל זאת, אף חכם לא ערך הצבעה את ספרו של מי לקבל, גם לא במקרה הרמב"ם, חז"ל נתנו את ההסבר בדיעבד רק לאחר שראו שפסיקותיו מתפשטות לכל עבר. כמובן שהיו עוד הרבה פוסקים מבריקים בתקופת הראשונים שהתייחסו האחד לדבריו של השני.

תופעה דומה קרתה גם עם ה"שולחן ערוך" של ר' יוסף קארו (עליו רוב הפסיקות של ימינו נשענות). בתקופתו יצאו ספרים דומים של הפוסקים ר' יוסף טייצ'ק ור' יוסף בן-לב. מובן שגדלותו של ר' יוסף קארו בנייתו ההלכה מדהימה, אך מסבירים רבותינו שענותותו העצומה היא שזיכתה אותו בפרסום ספרו. תשובת היהדות לשאלה כיצד מתקבל ספר פסיקה נעוצה בשמים, ע"פ היהדות אין הצבעה, אלא יש הכוונה אלוקית לכל הלכה ולכל דעה שמתגלית בעולמנו. התפיסה היא שכל ההלכות היו ידועות למשה רבנו בהר סיני, רק שנשתכחו או היו אמורים להתגלות מאוחר יותר (כמו הזוהר שהיה גנוז כאלף שנה). הקב"ה כעת מוריד את הגילויים דרך צדיקו ומנווט את הדרך ההלכתית הנכונה לתיקון העולם (עליה יפורט בפרק ז).

ט. כיצד ייתכנו כלכך הרבה מסורות ועדות, אנחנו עם אחד לא?

בעניין המסורת: ישנם מנהגים שונים בכל עדה. רוב ההלכה זהה, אך יש ריבוי מסורות והלכות בדברים מסוימים (בעיקר מסורת אשכנזית וספרדית, אך גם חסידויות שונות וכו'). מבחינת התכלית האלוקית, הסיבה שיש שוני היא כיוון שלכל יהודי יש תפקיד מעט שונה, תיקון קצת אחר לפי שורש נשמתו. כל נשמות עם ישראל היו נעוצות באברי האדם הראשון וכעת עלינו לתקן את אשר פגם בעץ הדעת, כל אחד לפי האיבר שהיה מגולגל בו, אי לכך יש הכוונה משמים לגבי איזה קהילות ינהגו כך ואילו ינהגו אחרת. לא סתם חולקנו מזמן אבותינו ל-12 שבטים, למסורות עדתיות וכדו'. המחלוקת החלה בין בית-הילל המקילים לבית-שמאי המחמירים, האר"י ז"ל מסביר שבית הילל הקלו כיוון שנשמותיהם היו מגולגלות בזרועו הימנית של אדם הראשון (צד החסד) ובית שמאי היו מגולגלים בזרועו השמאלית (צד הדין), זו הסיבה לנטייתם ההלכתית. החיד"א זצוק"ל אמר שזו כנראה גם סיבת החילוק בין אשכנזים (הנוטים לחומרה) לספרדים (הנוטים לקולה).

צריך רק לזכור שהרוב המכריע של ההלכות זהה בין כולם, לא מדובר בדעות שונות חלילה. בעניין השינויים בהלכה- הסיבה לשינויים לעומת זמנים עברו נובעת בעיקר מירידת הדורות. למשל, בעבר היו הולכים עם טלית ותפילין במשך כל שעות היום, אך כיום מניחים תפילין רק בתפילת שחרית. הסיבה היא שכשאדם מניח תפילין חלה עליו קדושה יתרה והוא חייב להתנהג כיאות מהרבה בחינות, הדרדרות היושר הדתי והמוסרי היו מביאים לביזוי מצוות התפילין והנזק היה עולה על התועלת. חז"ל בסמכותם התורנית היו מסוגלים לשנות מן הדין בהתאם לראיית עתיד הדורות, כל זאת כמובן לכבוד שמים ובהכוונה אלוקית. יש גם שינויים הנחוצים לדורות מבחינת תיקון העולם, האר"י ז"ל למשל שינה את מבנה התפילות מבחינת מזמורים והנהיג החמרות מסוימות. ע"פ הסוד, השינויים שהיה בכוחו לעשות ועובדת היותו בדרגה שאינה שייכת לאותו הדור מעידה על הכוונה אלוקית מפורשת בעצם המצאותו ובהנהגות שנתפשטו ממנו לקהילות ישראל.

י. הולכים אחר רוח הקודש או אחר דעת הרוב?

לאור מתן הגושפנקא התורנית לדעת הרוב מסבירים רבותינו, שגם במצב בו חכם אחד יכוון לדעת עליון ויגיד את כל דבריו ברוח הקודש, אם רוב הפוסקים יגידו אחרת נלך למרבה הפלא (לכאורה) אחר דעת רוב הפוסקים, זאת בין השאר משמעות המשפט- "צדיק גוזר, הקב"ה מקיים". נכון שצדיק אחד כיוון לדעת העליונים, אך הקב"ה כביכול משנה את דין שמים לפי דין רוב הפוסקים ומעוניין בהנהגתם, הם עושים את רצונו של מקום והמקום יעשה את רצונם, מידה כנגד מידה. את התפיסה הזו לומדים ב"תנורו של עכנאי" בגמרא. בקטע זה היתה מחלוקת תנאים לגבי טומאה וטהרה של תנור, המחלוקת היא בין רבי אליעזר (שייך לבית שמאי) המביא את דעת שמים, לבין שאר התנאים (בית הלל) שדנו דין הלכתי והחליטו אחרת: "וזה הוא תנור של עכנאי...תנא, באותו היום השיב רבי אלעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם- אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה (ויש אומרים) ארבע מאות אמה. אמרו לו- אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם- אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם (המים זרמו אחורה). אמרו לו- אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם- אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול, גער בהם רבי יהושע, אמר להם- אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של ר"א (רבי אלעזר), ועדיין מטין ועומדין (אל תשאלו איפה). חזר ואמר להם- אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה- מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום? עמד רבי יהושע על רגליו ואמר- לא בשמים היא. מאי "לא בשמים היא" (דברים ט)? אמר רבי ירמיה- שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה "אחרי רבים להטות". אשכחיה רבי נתן לאליהו (פגש ר' נתן את אליהו הנביא), א"ל מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא (אמר לו- מה עשה הקב"ה בזמן הויכוח)? א"ל, קא חיך ואמר נצחוני בני נצחוני בני (אמר לו אליהו- הקב"ה חיך ואמר, נצחוני בני נצחוני בני) (בבא מציעא נט).

ההלכה נפסקה כדעת רוב החכמים למרות שנטו קו מדעת שמים. כיצד ניתן להסביר זאת? הקב"ה רוצה להיטיב עם ברואיו, צדיקיו בכל דור מנסים בכל יכולתם לעשות את רצון בוראם ולפי עקרון מידה כנגד מידה הקב"ה עושה את רצונם בצורה הדדית. זהו הטעם ע"פ מידת הצדק והמוסר, אך בסופו של דבר כפי שציינו הכל מאת השם, הקב"ה מסובב את כל הנהגת העולם בדרך של הסתר, את ההלכות והדברים שברצונו להקנות הוא מוריד לעולם דרך פיהם של צדיקיו ומזכה אותם להיות שותפים ביצירה, הם מצידם עמלים על התורה ועל קיום דבר השם, כך שגם דעת הרוב מכוונת על ידו באופן שיביא לסיום תיקון העולם בצורה הטובה ביותר. כל מה שאנו עושים הוא בגדר רצון לעשות טוב והשתדלות (על כך בפרק ט).

כיצד מתבצעת ההכוונה מבחינה טכנית? רואים זאת לפי הגמרא שהזכרנו בשאלה ז' עיל- "אמר רבי אבדימי... מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים. אטו האם משום שחכם לאו נביא הוא? הכי קאמר- אע"פ שניטלה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה" (ב' בתרא י"ב).

הגמרא מסבירה שחכם בתכליתו אינו שונה מנביא. אמנם נבואה ישירה פסקה ואין מי שיראה בעין את האמת, אך הקב"ה ומנחה את העם דרך חכמת צדיקיו ביתר הסתר. ובכל זאת ישנם חכמים שכן מכוונים את העם גם ברוח הקודש לא רק ע"פ החכמה, מסבירים המקובלים שאמנם מיום שחרב הבית פסקה הנבואה, אך רוח הקודש וגילוי אליהו לא פסקו (אליהו הנביא המגלה לצדיקים פרטים מן העולם העליון כפי שהדגמנו בזהר, בגמרא ובעוד מקומות). למשל, ר' יעקב ממרויש (ראשון) הוציא ספר פסיקה הנקרא "שאלות ותשובות מן השמים", שם רצה לפתור שאלות בהלכה ע"פ רוח הקודש (דרך "שאלת הלום" וכדו'). נראה קטע מדבריו: "שאלתי על סדר פרשיות שבתפילין וכך היתה שאלתי: אנא המלך הגדול הגבור והנורא וכו' הגדל נא חסדך עמנו היום וצווה למלאכך הקדושים להודיעני את אשר נסתפקנו בסדר הפרשיות של תפילין. כי יש מהחכמים האומרים 'הוויית באמצע', ואם החליף פסולות. ויש אומרים 'הוויית כסדרן', ואם החליף פסולות וכו'. דברי מי אתה מחבב? והשיבו: אלו ואלו דברי אלוקים חיים, וכמחלוקת למטה כך מחלוקת למעלה. הקב"ה אומר 'הוויית באמצע', וכל פמליא של מעלה אומרים 'הוויית כסדרן', והוא אשר דבר ה'- בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, וזה כבודו בהיות פרשת מלכות שמים תחילה".

צריך ללמוד מספר יסודות בכדי להבין את התשובה כפי שצריך ואין זה שייך לעניינו כאן. בפשטות התשובה שקיבל בשאלת שמים אומרת שמחלוקת החכמים בעולמנו רצויה וצריכה לפני בורא עולם, לעצם המחלוקת יש תכלית אלוקית בפני עצמה בתיקון העולם. אמנם ההגיון אומר שדעת העליונים לבטח תהא נכונה מדעותינו כאן, אך בפועל הקב"ה מכוון שדעת חכמינו חשובה ומונחת לא פחות מדעת העליונים, אם כי ביתר הסתר. הכוח שמעניק הקב"ה לחכמים גדול מאד, כל אחד מאיתנו יכול לשאוף להיות מעמודי התווך של היהדות בדורו, אך הדבר מצריך שקידה בתורה, עבודה רבה על מידות ומסירות נפש. שנזכה כולנו בע"ה.

סיכום פרק חז"ל

1. ברור לאור הנבואות וגילויי חז"ל שאין מדובר בסתם דעות אנושיות, יש להתייחס אליהם בכובד ראש כיוון שמקורם לבטח אינו אנושי (מקורם בדברי הקב"ה, בנבואה וברוח הקודש) כפי שדנו בפרק על התורה.
2. משה רבנו מעיד טרם כניסתנו לארץ שלימד עם ישראל את כל התורה אותה ציווה לו הקב"ה: "רְאֵה לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים, פְּאֶשֶׁר צִוִּנִי ה' אֱלֹהֵי, לַעֲשׂוֹת פֶּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ" (דברים ד). התורה בכתב ותורה שבע"פ הם מקשה אחת מסובכת אותה הנחיל משה ל'דור הדיעה' (דור שידע את ה') שהיה במדבר, מאז רק פחתה ידיעתנו וחוכמתנו.
3. משנסתלקה הנבואה הקב"ה לא הפסיק את הקשר עימנו חלילה, אלא מבטם של גדולי הדור אל עבר הנסתר צומצם בהדרגה עד לקשר דרך החכמה. כשחז"ל אמרו שפסקה נבואה מישראל הם לא התכוונו שהכל הפך להיות טבעי לגמרי, אלא הנבואה הוחלפה ברוח הקודש, בגילויי אליהו ובעוד מקורות שאנו כן מחשיבים כעל טבעיים. רוח הקודש גם פוחתת ובדורינו עדיין ישנם בעלי רוח הקודש (רובם לא מוכרים).
4. כיוון שלא היינו מסוגלים לצפות איך הקב"ה יקיים איתנו קשר עם ירידת הקדושה, הוא נתן את היסוד בתורה- הקשבה לצדיקיו בכל דור. הקב"ה נתן תורה וקבע מראש כללים להמשך פיתוחה ההלכתי, אמונה בבורא עולם ובתורתו מחייבת שלא ייתכן מצב בו הקב"ה לא צפה מראש נכון ולא החליט נכון חלילה.
5. צדיקים בכל דור כוונו את העם ומילאו את חלקם בעולם הזה, כל השאר נתון בידי הקב"ה, בידו להחליט איזה פוסק יתקבל בקהילות וכו', כלומר הקב"ה מכוון את ההלכה דרך צדיקיו וכפי שציינו, זאת צורת הקשר של היהודי עם בורא עולם ויסודה נקבע בתורה הקדושה. אם נטען שההלכה לא מדוייקת, השינויים בין הדורות או החלוקה בין העדות לא הגיונים, משמע הטעות אינה בידי הפוסקים יראי השם שפעלו בתום לב מופתי, אלא בהכוונה מצד הבורא חס ושלום. כמובן שמסקנה כזו היא שגיאה גסה וסתירה לכל מה שהוכחנו, לכן בהכרח יש לומר שההלכה תואמת את רצון האל על כל פרטיה, בין הדורות ובין העדות.
6. צדיק לא נבחר בבחירות אישיות, אלא מוציא ספר פסיקות הלכתיות עם נימוקים אנליטיים למקורותיו ומסקנותיו, אלה לקוחים מרבתינו הקדמונים עד לזמן משה רבנו. לכל יהודי יראי שמים ברור מיהו פוסק דור בכל עדה ולמי נתנה הגושפנקא התורנית. כל תלמיד-חכם עבריין שהולך אנשים שולל ופעל בניגוד לדרכי התורה הביא לנזק אותו היהדות זכרה לדורות- קראים, צדוקים, נצרות, תנועת השבתאות וכו', כל אלה ראשיתם בחכם יהודי שסטה מדרכי התורה ויצר נזק רב. אין חשש שדבריו חילחלו להלכה, אף דבר מדבריהם לא נכנס ליהדות, הקב"ה חשף אותם לעיני כל והדוגמאות רבות.
7. מדוע יש שינויים הלכתיים בין העדות? נסביר בקצרה- ציינו לעיל שאנו קרואים אדם והגויים אינם קרואים אדם, משמעות נוספת לממרא היא שכולנו יחד מרכיבים גוף אחד (האדם הראשון), כשם שהאיברים עושים תפקידים שונים בכדי לקיים את הגוף, כך גם היהודים פועלים באופן מעט שונה בכדי לתקן משהו שלם אחד. לא לחינם התחלקנו בעבר ל-12 שבטים ולא לחינם יש שוני בין העדות. בפרק ז העניין יובן יותר.
8. אם נסתכל על כל תפיסה היהודית נראה שהיא מקיפה את כל תחומי החיים, תחומים שאחרי החיים, תופעות טבעיות ועל טבעיות. מה שמפליא הוא שכל הידיעות וההסברים (שהבאנו ועוד נביא) משתלבים יחד כמו פאזל עצום ללא סתירות, ללא פיספוסים, ללא דילוגים והתחמקויות משום נושא כאשר לומדים אותם ללא עוותים. לעומתה כל חשיבה וכל דת אחרת נותנת הסברים חדגוניים, עוסקת במישורים בודדים של החיים, נשענת על עקרונות מן היהדות ולא משיבה על קושיות או סוגיות לא פתורות בעולמנו, קל לסתור אותן. תאוריה לא נכונה יכולה להחשב כנכונה כאשר היא מכילה מעט פרטים כיוון שפרטיה המועטים יכולים להיות נכונים (הגם שאף אותם סתרנו), תאוריה מפורטת קלה יותר לסתירה כיוון שניתן לתקוף כל פרט שבה. כשמדובר באמת, הגם שהיא ענקית היא תהא צודקת. הדבר מוכיח יותר את אמת היהדות שלמרות שניתן ללמוד אותה כל החיים ללא סוף, למרות שכל דבריה נשענים נדבך על נדבך היא מהווה אמת אחת שלימה שלא ניתן לסתור. הדרך היחידה האפשרית ליישב את כל המידע שהובא כאן היא רק אם נקבל את היסוד של חז"ל כנכון, אחרת לא נצליח לענות על המון שאלות ואף את דברי התורה עצמה לא ניישב.
9. חומר למחשבה- ישנם ספרי חכמים המגלים סודות מעולמות עליונים (דרך רוח הקודש, חלומות, דיבור עם רוחות, חזיונות וכדו'), כשקוראים את רמת הדיוק והפרטים בגילוי, את אופיו ואת השתלבות המידע הזה עם כל שאר הידיעות ביהדות לא נותר אלא לשהות בפה פעור על עובדת מעלתו ורוח קודשו של אותו חכם. היינו שמחים לתת במסמך זה גילויים ודוגמאות מעיין אלה, אך הם מוקדמים מידי לרוב הקוראים ועלולים להרתיע או להפחיד אדם שאינו מקיים מצוות.

ה. שאלות במדע

המדע מאז ראשיתו נתפס כאלטרנטיבה לדת, אך כמובן שאז המחקרים היו עוד בחיתוליהם והשיגו המון תפיסות שגויות. הצגנו בפרקים ג ו-ד המון מקרים בהם מחקרים עכשויים מאשרים את דתינו, אך השאלה היא האם השכלנו להבין ולהתמודד עם הבעיות שהכשילו את המדע בעבר, האם מה שהכשיל תאוריות ישנות לא קיים כיום גם בתאוריות חדשות, האם האדם הפשוט מבין שהמדע בימינו כבר לא משמש כל כך כאלטרנטיבה דתית. נשאל האם המדע אובייקטיבי לחלוטין, האם יש חוקרים הפוגמים במחקר עקב אינטרסים ותכונות, איך האדם ברחוב מבין את המדע ביחס לדת. נבחן כיצד המדע פותר שאלות קיומיות וכיצד היהדות עושה זאת, נדון ביסודות מדעיים בעיתיים, נסביר ונוכיח את תפיסת היהדות בשאלות מדעיות קשות הנוגעות לזמן החיים והתהוות העולם, ונענה על שאלות מדעיות אקטואליות בראיית היהדות.

האופי האנושי נכנס למדע

בקרב מדענים סקפטיות היא דבר רווח מאד. לעומתם האדם הממוצע בד"כ מניח שמחקר ומדע תמיד צודקים, שהרי המדע הוא עניין של וודאות. עם זאת, הציבור בהוה נוכח לדעת שהדבר רחוק מלהיות נכון, היכן? בעיקר במחקרים הנוגעים לתזונה, קרינה לא בריאה ושאר ענייני בריאות. אלה הפכו ליותר ידועים בעקבות מודעות האזרחים לבריאות ואנשים החלו לראות כמה הפכפכים המחקרים הללו- מוצרים שנחשבו טובים הפכו להיות רעים ולהיפך בקצב מטורף, השכם והערב נתקלים במחקר שסותר את קודמו מלפני מספר חודשים והכל על חשבון הציבור כמובן. לאור זאת גם רמת הסקפטיות של הציבור עלתה לגבי מחקרים ואנשים לא ממהרים להחליף את הרכב המזון שלהם לפי כל מידע ומחקר חדש. חשוב שאותו ציבור יבין דבר פשוט, אין הבדל בין הרציונל העומד מאחורי מחקרי תזונה, תרופות או חקר חלל, הטעויות המתרחשות בתחום אחד מצויות גם באחרים. כל המחקרים האנושיים סובבים סביב התכונות והמוגבלות האנושית, כלומר שגיונות ושגעות של מדען ישפיעו עד מאד על מחקר, כך שברור למה ישנן כל כך הרבה שינויים וסתירות בין מחקרים. המדע עצמו מודע למגבלה זו ומבקר אותה- עד כמה אינטרס החוקר משפיע על מסקנותיו, כמה משנה הפרסום, הרצון להשיג תקציב פיתוח וכו', לא חסרים תמריצים העניין הוא שיש המון מחקר אובייקטיבי מדעי באקדמיה, אך לאדם הפשוט מגיעים המחקרים היוצאים לתקשורת, לתוכניות, מאמרים וכדו', אלה לעיתים יוצרים הטעייה בהבנת המחקר, האדם הפשוט לא מבין את המסקנות כפי שמדען יבין אותן, הוא יראה אותן כדבר כמעט מוחלט וודאי ללא הסתירות וההסתייגויות המדעיות שיש באותן תאוריות. לטובת האנשים הלא מדעניים מביננו הבאנו שתי דוגמאות לכך:

העובר האנושי

הצגנו לעיל (פרק ד, עמ' 39) את הידיעה בדבר היות העובר נחשב לולד אנושי מגיל 41 יום. מחקר מאוחר אישר פעילות מוחית אצל העובר מסביבות גיל 40. נביא זאת שוב בקצרה:

גמרא: "המפלת ליום מ' (40) אינה חוששת לולד, ליום מ"א (41) תשב לזכר ולנקבה ולנדה" (נידה ל).
פרופ' "דויד ליגר" 1983: "כיצד נקבע מתי מתחילים חיי המוח? אין אנו יודעים די על התפתחות מוחו של העובר כדי לקבל תשובה ברורה. למעשה נוכל לבחור כל תאריך למין יום ה-40 בערך, אשר בו מסתמן המבנה הבסיסי של המוח וניתן להבחין בפעילות מעטה של גלים...".

א. באנציקלופדיה העברית, בערך "אמבריולוג" בכרך משנות ה-60 מובא מה שהיה ידוע למדע בשעתו- העובר מתפתח לולד ברור ובעל כל האיברים החיוניים בסביבות גיל 4-3 חודשים. אז לדעת הרפואה, ראוי לקרוא לו ולד חי ולא סתם גוש בשר. נשאלת השאלה- ע"פ מה נקבע הקריטריון של הגדרת האדם? האם ע"פ היותו בעלי גפיים, לב, כבד ושאר איברים בהמיים, או לפי מוחו? חיה שנפצעת בטבע אינה שורדת, אך האם אדם ללא יד אינו אדם? קריטריון של חיים ומוות צריך להקבע בלי קשר לגילוי המדעי, הראיה והגילוי הם אמצעי להוכחת הקריטריון ולא הקריטריון עצמו. כיום כשהמדע מודע לפעילות המוחית מסקנתו לגבי חיי העובר השתנתה וזו שגיאה גסה, היא הובילה אנשים בתום לעשות הפלות עד גיל 4 חודשים רק כיוון שחשבו שהעובר עדיין לא אנושי. מדענים אולי מבינים את הבעיות במסקנות המדע, אך רוב הציבור מוטעה לחשוב שמסקנתו של חוקר נמצאת באותה רמת ודאות של עובדות, אם החוקר אמר אז הוא יודע... אולי ניתן להאשים את הפרסום שמציג את המסקנה בבטחון נמרץ, אולי חוקרים התיימרו לחשוב שהמדע יכול לחרוג ממסגרות הגילוי המדעי לשאלות ערכיות של חיים ומוות, והאדם הפשוט נושא בתוצאות כתוצאה מהטעייה לא אחראית.

ב. נקודה קריטית לפרקנו עולה לאור הדברים הנוספים שטרחו להוסיף באותו ערך:

"...מושג אמבריוולוגי שנידון בתלמוד ללא אחיזה במציאות, הוא גמר היצירה שנקבע ל-40 יום..." (עין שם)

מדוע טרחו לציין את דעת הגמרא בלשון מתנשאת ומזלזלת? נקדים לתשובה פרט חשוב- בעבר הרחוק כשהדת היהודית היתה יותר מפורסמת בחוכמתה עקב רבותינו הקדושים והפער ביננו לבין הגוים היה החלטי, הרבה גוים בשעתו היו באים בנימה מזלזלת לחכמים (לאחר שלמדו סוגיות מסוימות ביהדות) ומבקרים את דברי הכתובים. הביקורת מצידם היתה לכאורה למדנית, אך חז"ל כמובן נתנו בכל המקרים את תשובתם לאותו הגוי ודאי שהיכו אותו שוק על ירך מבחינת טיעון (בגמרא ושאר ספרים מובאים הרבה מקרים על גוים, רובם שליטים בעלי מעמד שהתריסו בצורה כזו). לעומתם היו גוים שבאו עם שאלות למדניות בתום לב, אך היו חסרי ידע, ברגע שחיפשו וקיבלו את התשובות החסרות התגיירו והפכו ליהודים כשרים. ולענייננו, מודגם כאן כיצד חוקר שמכניס את אופיו למחקר יכול להטעות ולהזיק, הוא מבקר את דעת חז"ל באותה צורה קנטרנית שהודגמה בעבר ולא חסר ממנה גם כיום. מה אכפת לחוקר מהי דעת הגמרא? אם הוא חושב שאין ממש ביהדות מדוע להתיחס בכלל? מנגד, אם הוא מעריך את היהדות כדת חכמה כפי הערכת הגוים מדוע לא להתיחס בכבוד? נותרה תשובה אחת- המושג של אנטי דת היה קיים מקדמת דנא ודנו בו בהקדמה, ברור שאותם כותבים התנשאו וזלזלו ביהדות, אך מה שמודגש כאן הוא שקביעת החוקרים היתה בבחינת 'אדם שכרה לעצמו בור ונכנס לתוכו', המדע האובייקטיבי אישר את דברי חז"ל ובכך הציג כמה טיפוש יכול להראות אדם כתוצאה מגאוותנותו. בינתיים נוצר נזק, קביעות כאלה גרמו ליהודים טובים לזלול ביהדות כשהאמת בדיוק הפוכה. מה שמתפרסם הוא מה שאנשים רואים וקוראים וזה הנזק הגדול שעושה חוקר כזה, לא חסרים מקרים כאלה של חוקר בודד המטעה אוכלוסיה שלמה עקב פרסום.

מניין המסקנה שיש חיים נוספים ביקום?

עוד משנות ה-60 (ואולי אף מוקדם יותר) היו אנשי מדע שטענו כי יש חיים בחלל, הטענה לא נבעה ממפגש עם יצור שכזה (אולי כמו מקרה "רוזוולט" המפורסם והלא ברור), אלא ע"י טענה הסתברותית לפיה מבחינה סטטיסטית מבין מיליארדי כוכבים בחלל ודאי יש עוד אחד כחול ויפה כמו שלנו. לדעת אותם מדענים אמנם לא נפגש עם היצורים באותו כוכב עקב המרחק העצום ומגבלת מהירות האור, אך הם קיימים. העניין הוא שסטטיסטיקה היא מדע מדוייק וצריך להשתמש פה בנוסחאות, למי ששכח קצת מתמטיקה מבית הספר נזכיר (כמו בשיעור חשבון) שהסיכוי להתרחשות דבר תלויה במכפלת ההסתברויות של כל הגורמים. בכדי להוציא פעמיים רצוף תוצאה של '6' בקוביה של 6 פאות, יש להכפיל בשתיים את הסיכוי להוציא 6 פעם אחת (שהוא $1/6$) - $1/6 * 1/6 = 1/36$, כלומר סיכוי של אחד ל-36 נסיונות לקבל פעמיים 6 רצוף. על אותו משקל אם רוצים להוכיח סטטיסטית שישנם עוד כוכבים כמו שלנו יש לבחון את כל הגורמים החיוניים ליצירת כוכב יפה שכזה, למצוא מה ההסתברות שיקרה כל אחד מהם בנפרד ולהכפיל הסתברויות. בכלל הגורמים יש המונים שהמדע גילה כמה האפשרות להתרחשותן זניחה- האטמוספירה שלנו, ריכוזי חומרים, תהליכי בעירה בשמש, אטמוספירת השמש, אחוז מים, אחוזי גזים, הוצרות חיים אבולוציוניים שיידון בהמשך ועוד ועוד. הסיכוי שכל אחד מן הגורמים יקרה לבדו זניח וככל שמגלים עוד טפחים חוקרי חלל מודים שאנו לא פותרים בעיות, אלא מוצאים הרבה יותר שאלות כמעט כמו בכל מחקר מדעי. אם נעשה מכפלת הסתברויות של התרחשות הגורמים הידועים יחד נגלה שנחוצים הרבה יותר מיליארדי מיליארדים של כוכבים בכדי ליצור א ח ד כמו שלנו, כל שכן יותר מאחד, זה מה שהסטטיסטיקה אומרת נכון להיום והמצב רק ילך ויחמיר בעתיד כשנגלה עוד גורמים המרכיבים את המאזן המדהים של החיים. נשאלת השאלה- כיצד חוקרים בעבר הניחו שיש בידם את כל התנאים ליצירת חיים? קל להעריך שיש צורך במאזן מדהים שאיננו מכירים מספיק, לא מספיקים מים ושמש ליצירת חיים וכשהטענה צצה עוד לא ידעו אפילו אלו חומרים יש על הירח. שאלה נוספת היא האם חוקרים התומכים בסברה בימינו עידכנו את הבדיקה לאור שאר התנאים שמצאו? האם סייגו את התשובה בכך שחסרים לנו המוני תנאים שנגלה בעתיד? אם עשו זאת לבטח ראו שלא מספיקים אפילו תריליארדי תריליארדים של כוכבים ליצירת כוכב אחד כמו שלנו. סברות החוקרים בינתיים גורמות למדינות להוציא הון עתק על גילוי יצורים בחלל, זה מה שמגיע לפרסום ומליוני הדיוטות מוטעים להאמין שיש יצורים בחלל. סברה זו סותרת את היהדות ובכך גורמת ליהודים טובים להמשיך לראות את היהדות כמישנית לטענת המדע. על חוקרים מוטלת אחריות חברתית שהם לא עומדים בה, אין כאן אמת מידה מדעית ושיקול דעת, אלא רצון, כמיהה ואולי בטחון מופרז. הדברים מאד מטעים את החברה. אגב, בעמ' 38 מוצגת הידיעה בגמרא לגבי מספר הכוכבים שנבראו (מיליארד ומשהו).

ה ט ב ע ו ה ת ה ו ת ה ע ו ל מ

המדע לא יכול להסביר למה הטבע קיים כפי שקיים, הוא לומד את תכונותיו הפיזיקליות של החומר מתוך התבוננות, ניסוי וטעיה וכו'. היהדות אינה שוללת כלל גילויים מדעים שכיום מאשרים את דבריה יותר ויותר. מגדולי רבותינו התעסקו בטבע (הרמב"ם למשל) והיו מהם שטענו שיהודי לא יכול להבין את רוח התורה ללא ידיעות טבעיות כלשהם. עם זאת, היהדות מוסיפה להאיר את המדע במבט על, מלמדת את סיבת הטבע, סיבת תכונותיו, למה הדברים נבראו דווקא כך וכו', יש בטבע דברים מעבר לראייתנו הטבעית. ליהדות כן יש בעיה עם מסקנות מדעיות כאשר הן מובילות לממצאים הסותרים את טענותיה. בנושא התהוות העולם המדע מעריך את גיל העולם ע"פ כמות החומר הרדיואקטיבי שיש בפחמן בשכבות כדור הארץ, זאת מתוך חקירה כמה זמן לוקח לחומר זה להתפרק מכמותו הראשונית. גם פיצול היבשות בעולם ונדידתן, עידן הקרח ושאר העידנים הפרהיסטוריים מוערכים ומשווערכים בזמן ע"פ התבוננות בתכונות החומרים וכוחות הטבע, כל זאת מתוך חשיבה טבעית והגיונית שחוקי הפיזיקה והכימיה היו ונשארו זהים בכל התקופות. לעומת זאת, ע"פ היהדות העולם קיים 5765 שנה בלבד! מאז בריאתו (כיום בשנת ה-תשס"ה). נדבר בפרק על:

א. רמת הוודאות המדעית בחומר, ונסה תוך כך לתקן רושם מוטעה של הלא-מדענים מבנינו.

ב. להסביר את היהדות בעניין, לישיבה עם ממצאי המדע ולהוכיח את עניין שערך זמן העולם ע"פ היהדות.

דוגמאות לחוסר הבנה במהות החומר

המדע שואף להפוך אוסף תופעות ניצפות לתאוריה אחת שתסביר את כולן, אך ישנן המון תופעות שאין לנו שום מושג מדעי איך יהיה ניתן להסבירן אי פעם. אין ברצוננו לפרטן, אלא רק לסבר את האוזן בכמה מהן: א. כל יסוד בטבע מורכב מפרוטונים ואלקטרונים ובכל יסוד הם שונים אך ורק במספרם, ברגע שמשנים את מספר הפרוטונים באטום או אפילו את מספר האלקטרונים (הקטנים כלכך) החומר משתנה לגמרי מבחינה כימית-משנה צבע, רעילות, מצב צבירה (מוצק, נוזל, גז) וכו', הוא הופך לחומר שונה לחלוטין למרות שכל הפרוטונים זהים וכל האלקטרונים זהים. כיצד זה ייתכן? האם כשמוסיפים עוד כדור לבריכת כדורים היא משתנה? היא הרי נשארת אותה בריכת כדורים רק בתוספת כדור אחד. אם כך, איך החומר הופך לאחר לחלוטין? אין שום הסבר הגיוני מדעי.

ב. כל אטום מורכב מגרעין המכיל פרוטונים וניטרונים ומוקף בטבעות אלקטרונים הנעים במהירות, טבעת האלקטרונים הראשונה רחוקה מהגרעין מרחק של 100,000 פעמים קוטר הגרעין. אם ננסה להמחיש זאת, דמיינו שבמרכז מגרש כדורגל גדול עומד כדור טניס, הוא הגרעין, ומסביב ליציעים ולכל המבנה הולכות להן נמלים בעיגול, הם מעגל האלקטרונים. בפועל המרחקים הרבה יותר גדולים באטום, ובכל זאת התמונה ממחישה פרופורציונלית שכמעט כל האטום הוא כלום, ריק לחלוטין. אגב, מכאן הסיק המדע שתאורתית ניתן לכווץ את כל החומר ביקום לגודל של אפונה! אך לפני תאוריות הללו עליו להסביר דבר יסודי- כיצד אנו רואים ומרגישים חומר מוצק כשבעצם רובו המוחלט הוא כלום? ממש מוזר.

ג. המדע לא כלכך מבין מהו אור, ניסוי "שני הסדקים" המפורסם מראה שהוא פעם מתנהג כגל ופעם כחלקיק, לכאורה מתוך "קריאת" הסביבה החומרית בה הוא פוגע ומתוך "ניחוש" הניסוי שאותו רוצים לעשות המדענים. לא ברור למה מהירותו (מהירות האור) היא אבסולוטית, קבועה ולא ניתנת לשינוי. יש המון בעיות עם הבנת האור ולא נפרטן כאן, אך המדע לא נותן להם שום הסבר הגיוני, פשוט אין.

ד. כח משיכה הוא דבר מאד תמוה, כיצד חומר מעצם קיומו שנצבר בכמויות גדולות יוצר כח אדיר ללא השקעת אנרגיה, ללא שריפתו, ללא חוק שימור אנרגיה? מניין הכח הזה בא וכיצד החלקיקים יודעים למשוך לכיוון מרכז המסה? אם בכל חלקיק יש כח משיכה מדוע לא כל חלקיק מושך לכוונו? האם החלקיקים מדברים אחד עם השני? מלמדים אחד את השני? לא ברור ולא מובן כלל.

ה. אנו יודעים לצפות ולנבא התפרקות של חומר רדיואקטיבי לאורך זמן, אך איננו יודעים לחזות כלל איזה חלקיק יתפרק, מתי ומה גורם לו להתפרק, יש אטומים שיתפרקו לאחר יותר זמן ויש שיתפרקו לאחר פחות, אך אנו יודעים רק את סך זמן ההתפרקות של כל המסה וזה מאד תמוה.

בנושא זה ישנן הרצאות ומאמרים ארוכים ומפורטים. מדענים, חלקם חוזרים בתשובה, מוכיחים יסודות אלו לפרטי פרטים וכדאי לשמוע אותם. תופעות אלו גורמות להמון מדענים להאמין בבורא עולם, איישיטין עצמו אמר- "ככל שהתאוריה הקוונטית מצליחה יותר, כך היא נראית מטופשת יותר". הבאנו מעט מאד מן הדברים למי שלא מכיר כלל את הנושאים וברצוננו להתמקד יותר בפתרון היהדות לעניין שערך גיל העולם.

הכל ע"פ היהדות

התנהלות הטבע

לפני שלב ההוכחות נסביר את היסוד הדתי- הקב"ה אכן ברא את הטבע כפי שהוא נראה, אך לא ברא אותו אוטומטי, כלומר הטבע לא "זז" לבד, הוא אינו מחזורי מעצם קיומו ויש מי שמניע אותו כל הזמן. אומרים רבותינו- "אין לך עשב בעולם, שאין לו מלאך המכה עליו ואומר לו גדל" (מדרש בראשית י')- עשב צומח כיוון שיש מי שמצמיח אותו, כדור הארץ מסתובב כי יש מי שמסובב אותו ללא הפסק. דוד המלך אמר- "הללוהו, שמש וירח. הללוהו, כל-כוכבי אור...ויעמידם לעד לעולם. חוק-נתן, ולא יעבור" (תהילים קמח)- הכוכבים המאירים מהללים את בורא עולם, שהגדיר להם חוק ותפקיד וכל אחד ממלא את חלקו, זורח ומסתובב במסלולו מידי יום ללא שינוי מאז בריאתו. אגב, זו הסיבה שהיהודים מתייחסים לזריחת השמש בכל יום כאל בריאה חדשה, כיוון שכל יום מדובר בחסד חדש, זו אינה מחזוריות אוטומטית. כשיהושע בן-נון ביקש מהקב"ה לעצור את השמש מלשקוע (יהושע י, יב) הקב"ה בעצם לא עצר את השמש מתנועתה הטבעית (או את כדור הארץ, אין זה משנה), אלא הפסיק להניע אותה במסלולה, יש הבדל גדול. ומדוע החומר מתנהג כמו שמתנהג? הדת אומרת כך- הקב"ה ברא לעולם הנהגה המורכבת ממזלות, מלאכים ממונים וכו', מלאך כשמו כן הוא- עושה מלאכה, כל אחד מהם אחראי על פרט כלשהו בבריאה שבעולמנו וזו הנהגת הטבע בהסתר פנים. חלק מתכלית קיומם של הכוכבים מצויינת במפורש בתורה: "וַיִּפֹּן-תִּשְׂאָ עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה, וְרָאִיתָ אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הַיָּרֵחַ וְאֶת-הַכּוֹכָבִים כֹּל צִבְאָה הַשָּׁמַיִם, וְנִדְחָתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם, וַעֲבַדְתָּם--אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ, אֹתָם, לְכָל הַעַמִּים, תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם" (דברים ד). הציווי כאן מזהיר את עמנו מלהשתחוות למי מאינספור המלאכים המהווים את כוחות הבריאה, הם "צבא השמים" שהכוכבים נבראו כנגדם בעולם הזה (וניתנו לעמים עובדי הכוכבים, כפי שנפרט בפרק ט- הבחירה). מלאכים ממונים על תופעות בטבע, תרכובות, תהליכים כימיים, תכונות של חומרים וכו'. כל חומר מתנהג כפי שמתנהג כיוון שמלאך גורם לו להתנהג כך, לחומר עם מספר פרוטונים או אלקטרונים שונה יש ממונה המפעיל אותו אחרת, לכן הוא מתנהג אחרת מבחינה כימית למרות שהמהות הפיזית זהה. זאת צורת התנהלות הטבע- ההנהגה שמאחוריה, כמובן שיש סיבה אלוקית לאופי פעולת המלאכים ומעט מזה יובהר בהמשך.

עניין ההכרחים

אומרת היהדות שהעולמות העליונים מונהגים בצורה יותר ויותר ניסית ככל שעולים במדרגתם, כלומר כל עולם במהותו מחייב התערבות אלוקית תכופה הנראית בחושיהם של הבריות המצויות שם וברור להם שאותו עולם לא יוכל להתקיים ללא אותה התערבות. גם בעולמות אלה יש דרגות בידיעת הבורא, אין הבריות שם יכולות להצביע על בורא עולם חלילה, אלא יש הכרח בלי קשר לאמונה לחיוב מציאותו של הקב"ה מתוך צורת התנהלותו של אותו עולם. אי לכך, ככל שעולים בדרגת העולמות הכרח מציאותו של הקב"ה עולה וככל שיורדים בהם ההכרח מציאותו יורד, עד לעולמנו הנמוך ביותר. עולמנו נקרא "עולם" מלשון העלם, כלומר הקב"ה פועל כאן בהעלמה גמורה ע"פ חוקי הטבע כשהכל אוטומטי, חזוי וצפוי ללא ניסים על טבעיים (מלבד מקרים ספורים כקריעת ים סוף, שבו היה הנס מעל לטבע). עם זאת, גם בעולמנו ניתנו מספר הכרחים זעום לחיוב מציאותו של הבורא, אלו מחייבים גם את הגוים בהכרתו- הזכרנו בפרק ב שאנו מכירים את בורא עולם בשם 'הויה' שהוא שם ניסי, מעל לטבע, ואכן עמנו חזה תופעות על טבעיות בזמן גאולת מצרים, בית המקדש ועוד. ציינו גם שלעומתנו הגוים מכירים את הקב"ה בשמו הנקרא "אלקים" (אות ה' במקום אות ק') היוצא בגמטריה "הטבע" (86)- זהו המכנה המשותף הנמוך ביותר בעולם של הכרת הבורא לא בכדי, הוא מלמד שהטבע הוא אחת מהנהגות הבורא ולכן גם הגוים מחויבים באמונה בבורא עולם, עליון ויחיד. ההכרחים הם: א. בעולמנו ההכרח המרכזי לקיום הבורא הוא שהחומר וחוקי הטבע לא יכולים ליצור את עצמם, גם אם נניח שעכשיו הם "זזים" לבד לאחר שנוצרו משהו גבוה מהם חייב לפחות ליצור אותם. הרמב"ם מתאר זאת כך- "ייסוד היסודות ועמוד החכמות לידע, שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל הנמצא, וכל הנמצאים מן שמיים וארץ ומה ביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להימצאות" (יסודי תורה א). כל ילד ששואל- "מה היה קודם, ולפני זה ולפני זה" בעצם מבטא בדיוק את ההכרח שהצגנו. הסיבה למה בחר בורא עולם שתהא בעולמנו במצבו הנוכחי מספר הכרחים בודדים לחיוב מציאותו קשורה לבחירה כפי שמיד נסביר, כרגע חשוב להבין שבעולם בו הטבע אמור להסתיר את הקב"ה בצורה מושלמת כמעט, חייב שהטבע יהיה מושלם. עם זאת, לפחות הכח הראשוני הטמון בחומר ואופיו חייב להברא, זהו ההכרח שהסביר הרמב"ם- אין קיום ללא קיומו של בורא.

ב. מה לגבי כח משיכה? הזכרנו לעיל שמדובר בתופעה שאינה מתאימה לחוק שימור האנרגיה (יש הרבה תאוריות תאורטיות לחלוטין בעניין זה), היא נמצאת בחלקיק מעצם קיומו וגדלה ככל שהמסה נערמת, אך בתופעה מוזרה שכל חלקיק מושך לכוון מרכז המסה ולא לכוונו. תופעה לא ברורה זו מעידה על עוד הכרח-ישנה השפעה והכוונה תמידית של כח ממקור כלשהו, הוא בורא עולם. הכרח זה מראה שגם לאחר מעשה בראשית ובריאת הטבע הקב"ה ממשיך להשפיע ולקיים את הבריאה, היא אינה יכולה להתקיים לבד מרגע יצירתה. האיזון המופתי בין כח המשיכה לבין המהירות בחלל ("קבוע קוסמי") מוחזק בידי בורא עולם. ג. תורת הכאוס גם היא תורמת להכרחי הדת- מוכיחה מצב של חוסר סדר וממנה ניתן להסיק חופש בחירה (עניין זה מוסבר בעמ' 21 בעניין החיזורים).

סיבת קיום הטבע

ההכרחים שהצגנו הם אולי ההכרחים היחידים של בורא עולם ושל עקרונות דתו כאן בעולם, אך למרות היותם הכרחיים הם עדיין מאפשרים הכחשה של האמת היהדות בשלמותה, הם רק מחייבים הכרה רציונלית בכח עליון, פותחים את החשיבה לאדם המחפש ודאות ולכן שלמות הטבע לא ניזוקת כל כך, עדיין הטבע נותר ללא פגע מבחינת יכולת ההסתרה היסודית שלו. לעומת הוודאות הטבעית תארו לכם מצב דמיוני כזה- חוקיות הטבע היא כפי המוכרת לנו לגבי תכונות החומרים וכו', וע"פ אותה התבוננות טבעית לפתע נגלה בבחינת שכבות כדור הארץ שהעולם שלנו קיים רק כמה אלפי שנים, או נגלה שהירח התהווה לא מזמן וכדו', מה היה קורה אז? כל חוקיות הפיזיקה והכימיה היו נהפכים, כאילו הכוכב שלנו צץ בהוקוס פוקוס אחד גדול ללא תהליכי התקררות והתהוות איטית של מערכת השמש, הדבר לא היה מתיישב עם כל שאר החוקיות החומרית והיינו אומרים בהכרח שחוקי הטבע לא קבועים או השתנו לגמרי בנקודת זמן בעבר וכדו'. מה היינו מסיקים אז? האם טבע כל כך לא עקבי היה יוצר הסתרה? ודאי שלא, שינויים כאלה יעידו בפני כל שהטבע מונהג ומכוון בכדי לאפשר חיים. כל המדענים, לא רק חלקם, היו מדברים על בורא ומחפשים באיזו דת הוא נמצא. הסיבה לשלמות הטבע היא זו- בכל דור הקב"ה אפשר בחירה דרך יסוד המערער את האמונה בו, מחייב חיפוש קל שלו. כשלא היה מדע מדויק שיספק חופש בחירה, במקומו הקב"ה נתן כח ממשי בטומאה, אלימות, כישוף ונסתרות שכביכול נותנים אלטרנטיבה לשליטתו הבלעדית של הקב"ה, הקב"ה בפרוש נתן אז ידע ויכולת לשלוט בהנהגת הטבע (ובהנהגה שמעליו) בכדי לאפשר חוסר אמונה באל אחד ובידי בני האדם היה הידע לנצל כוחות אלו (כמו לדור המבול שנזכר בהמשך הפרק, פרעונים וכדו'), ככתוב בתורה- "כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום, ונתן אליך אות או מופת. וביא האות והמופת אשר-דבר אליך לאמר. גלגל אחרי אלקים אחרים, אשר לא-ידעתם ונעבדתם. לא תשמע אל-דברי הנביא ההוא, או אל-חולם החלום ההוא. כי מנסה ה' אלקיכם אתכם, לדעת הישכם אהבים את-ה' אלקיכם, בכל-לבבכם ובכל נפשכם" (דברים יג). זהו בפרוש נסיונם של הדורות הקדמונים באמונה, זה מה שאפשר חופש בחירה כפי דברי ה'. זו רק דוגמא אחת ולכל דור יש את היסוד שלו היוצר בחירה, כך גם היתה בחירה בידי עם ישראל במדבר לעשות עבירות (שצוטטו בפרק ג) למרות כל הניסים והאמת שראו מאת הקב"ה (שם היתה לשטן רשות לפעול בצורה ניסית בכדי ליצור בחירה). כיום הטומאה ירדה כמעט לגמרי והמדע מספק את הספק, תפקידו לאפשר בחירה בדור זה, אך הוא רחוק מלהיות תורת בריאה כפי שמודים רבים ממובילי המדע.

מהות חוקי הטבע

הבאנו לעיל לימוד הפונה להגיון שבאדם, מראה לו הכרחים בבריאה וכדו', אך ישנן הוכחות מסוג אחר בדברי חז"ל. בפרק ד (שאלה ב, עמ' 46) הוסבר כיצד ידעו חכמים על כל מיני צפונות בבריאה מבלי לבודקן באופן מדעי. בקצרה, כל דבר בעולמנו מורכב מהכוחות הרוחניים שהקב"ה מקיים כאן ונברא כנגד בריאותו ויצירותיו בעולמות עליונים, אין דבר אחד בעולמות העליונים שאין כנגדו דבר בעולמנו (מסיבה שתובהר יותר בהמשך). ברגע שחכמים ידעו את הרכבת העולמות העליונים וידעו מה עומד כנגדם בעולמנו, מתוך כך ידעו את סיבת הטבע- למה התכונות כפי שהן. הבאנו דוגמאות רבות לכך ונוסיף עוד אחת: כששלמה המלך בנה את בית המקדש נאמר (מלכים א, 1): "והבית בהבנתו, אבן-שִׁלְמָה מִסָּע, נבנה. ומקבות והגרזן כל-כלי ברזל, לא-נשמע בבית בהבנתו"- האבנים הגדולות שהרכיבו את הבית הובאו שלמות (לא שבורות) מן המסע ומן הסתם הצריכו חיתוך וסיתות, אך כתוב במפורש שלא נשמע כל כלי מתכת- גרזנים, פטישים וכו'. אם כן, כיצד חתכו וסתו אבנים לא כלי מתכת? מסבירה הגמרא כך:

"משחרב בית המקדש, בטל שמיר. מה טיבו של שמיר זה? בריה היתה מששת ימי בראשית. משנותנים אותו על גבי אבנים, על גבי קורות, מתפתחות לפניו כלוחי פנקס (ללא הפסד חומר, כמו תאנה המתבקעת). ולא עוד, אלא כשנותנים אותו על גבי ברזל הוא בוקע ויורד מלפניו. ואין כל דבר יכול לעמוד בו. כיצד עושין לו (בית לשומר)? כורכין אותו במוכין של צמר, ונותנים אותו לתוך כלי של עופרת מלא סובין של שעורים" (תוספתא מסכת סוטה טו. מופיע גם בסוטה מה).

אומרת הגמרא שאנשי שלמה השתמשו ב"תולעת השמיר", זו היתה תולעת מיוחדת במינה שנעלמה כשנחרב בית המקדש והיתה מסוגלת לבקע חומר קשה עליו היתה מונחת, כיצד? ניתן להבין כיצד ע"פ המשך דברי הגמרא - את התולעת היו משמרים בכלי עופרת אטום שהיה מונע ממנה לבקע כל מה שזו. ידוע לנו כיום שעופרת היא החומר המעולה ביותר לבלימת קרינה, משמע שהתולעת היתה מבקעת חומר בלי להחסיר ממנו דבר (כמו תאנה המתבקעת) ע"י פליטת קרינה והיתה נחסמת ע"י העופרת. הצמר והסובין נמצאים שם או מסיבה טבעית נוספת, או בכדי שלתולעת יהיה נעים לשהות שם, היא בכל זאת יצור חי ולא פצצת אטום... איך ידעו בתקופת המלכים שכך יש לשמר את התולעת? הם ידעו מהי מהות הקרינה בסוד בריאתה, כנגד מה היא קיימת בעולמנו ומדוע עופרת היא זו הבולמת אותה. נכון שלחומר יש תכונות פיזיקליות, אך זוהי הסתכלות נמוכה מבחינה דתית, לחומר יש סיבה לסיבת תכונתו הטבעית בעולם ואותה ידעו אבותינו ללא מדע ומחקר, אלא ע"פ השגתם בבריאה מעבר למה שמצוי כאן.

באופן זה הכירו חכמים יסודות מדעיים בטבע ועוד כאלה שבחלקם מהוים סודות בדרך הווצרות העולם, את הסודות הללו אנו רואים ברמתם הטבעית כחלק מהתהוות העולם הטבעית בהסתר, אך חז"ל מגלים את הפן היותר גבוה שלהם ע"פ היסוד שהסברנו. נדגים מיד את הנושא בכמה דוגמאות מהקריטיות שבהתהוות העולם - עניין העולם בנוי שכבות שכבות ונושא פיצול היבשות, אלה מהווים בסיס בהכרה המדעית לגבי שיערוך זמן קיום כדור הארץ. נראה בדוגמאות כיצד הדת כבר ידעה אותם, למה נוצרו כפי שנוצרו, כיצד זה תואם להרכבת הבריאה בעליונים (אנחנו התחתונים), מהם התכונות שלהם וכו':

עניין השכבות הגאולוגיות

הדרך בה ננסה להוכיח המצאות שכבות בקרקע כדור הארץ תהא ע"פ הסיבה לסיבת הטבע שפורטה לעיל. הכתבים היהודים מציינים המצאותם של שכבות כמובן מסיבה שאינה קשורה לגיל הטבעי של העולם, אלא מסיבת צורת הרכבתם של שאר העולמות והרכבת עולמנו באותו אופן. כתב הזוהר (בראשית מ) כך:

"וואת הארץ' כדקאמרן, לאסגאה ארעא דלתתא, דאיהו אתעבידת בכמה מדורין, כלא כגוונה עלאה" מלת 'ואת' (מפסוק א בבראשית) באה לרבות ארץ התחתונה (שלנו) שהיא נעשית בכמה מדורים, הכל כעין שיש למעלה.

הזוהר אומר את שהסברנו לעיל בהקשר ספיציפי לארץ- הארץ התחתונה עליה אנחנו נמצאים בנוייה כפי העולמות העליונים באותו סדר ומבנה (נקודה זו תפורט יותר בכותרת הבאה בעניין היבשות).

בתור דוגמא למבנה העולמות נביא את דברי הרמב"ם על הרכבת עולמות הגלגלים, ברמה הטבעית מדובר במערכת השמש שלנו וברמה הרוחנית מדובר בעולם המזלות והמונים. הרמב"ם מלמד שכוכבי הלכת במערכת השמש שלנו בעצם "מסמנים" במסלולם כל גלגל ונעים בו, הגלגל הוא מעין כדור בלתי נראה וכל ה"כדורים" מצויים אחד בתוך השני ללא רווח בניהם כמו גלדי בצל:

רמב"ם: "והם תשעה גלגלים: גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל הירח, והשני שלמעלה ממנו גלגל שבו הכוכב הנקרא כוכב, וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו נוגה, וגלגל רביעי שבו חמה, וגלגל חמישי שבו מאדים, וגלגל שישי שבו כוכב צדק, וגלגל שביעי שבו שבתאי, וגלגל שמיני שבו שאר כל הכוכבים שנראים ברקיע... וזה שתראה כל הכוכבים כאילו הן כולן בגלגל אחד ואף על פי שיש בהם זה למעלה מזה, מפני שהגלגלים טהורים וזכים כזכוכית וכספיר, ולפיכך רואין כוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון. כל גלגל וגלגל משמנות הגלגלים שבהם הכוכבים, נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גלדי בצלים. מהם גלגלים סובבים ממערב למזרח, ומהם סובבים ממזרח למערב... וכולם, אין ביניהן מקום פנוי. כל הגלגלים, אינם לא קלים ולא כבדים. ואין להם לא עין אדום ולא עין שחור ולא שאר עיינות, וזה שאנו רואין אותן כעין התכלת, למראית העין בלבד הוא, לפי גובה האוויר. וכן אין להם לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו המאורעים מצויים אלא בגופות שלמטה מהם. כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם כולו--הן עגולין כדור, והארץ תלויה באמצע" (משנה תורה, ספר המדע, יסודי תורה ג).

את הגלגלים איננו רואים או מרגישים כיוון שאין להם צבע או מיהוש כלשהו השייך לעולם הזה, אנו רואים רק את הכוכבים הנעים בהם זה למעלה מזה. שבעה גלגלים מסומנים על ידי כוכבי הלכת שפורטו ברמב"ם, כשהגלגל השמיני מכיל את כל שאר הכוכבים שאנו רואים בשמים (על הגלגל התשיעי לא פרטנו). כל הגלגלים צמודים כגלדי בצלים ואין בניהם מקום פנוי. יש גם חלוקה פנימית בכל אחד לתתי גלגלים.

ג. עולמנו תלוי במרכז הגלגלים כשהגלגלים לא מקיפים את השמש לפי מסלולם הגשמי, אלא מקיפים את הארץ שלנו כפי מסלול כוכבי הלכת הנצפים בשמים מכאן. גלגלים אלו מסודרים ע"פ צופן הבריאה הטבוע במ, למשל, למרות שהמדע מסביר את התהוות הירח בכל מני צורות אקראיות, אם נשים לב נראה שהוא שווה בגודלו הנראה לנו לגודלה הנצפה של השמש (בעין בלתי מזוינת), אין זה כך לחינם ולא נעשה בצורה אקראית. בנוסף לכך, השמש משפיעה אור והלבנה מקבלת, השמש מאירה באופן קבוע והלבנה במחזור חודשי וכו', כל אלו יסודות בצופן הבריאה וחלקם נסתרים אפילו לגדולים שבמקובלי דורינו. ר' יהודה פתייא זצוק"ל שאל- האם השמש נעה על גבי הרקיע, האם מנסרת ובוקעת אותו או האם נעה מתחתיו באויר עולמנו? אלו שאלות שאת מהותן מבינים רק יודעי הסוד בחכמי דורינו ופותרנם ידוע לבעלי רוח הקודש.

הבאנו תאור של עולם הגלגלים, אך מבנה השכבות מופיע בתאורי עולמות נוספים:

זוהר: "שבעה רקיעים לעילא למעלה, ובכל חד וחד כוכבים ומזלות ומשמים דמשמשין בכל רקיעא ורקיעא ובכולם (לא רק בשלנו) יש כוכבים ומזלות ומשמים המשמשים בכל רקיע ורקיע... וכלהו רקיעין אלן על אלן וכל הרקיעים אלה על אלה כגלדי בצלים, אלן לתתא אלה למטה ואלן לעילא ואלה למעלה" (בראשית מ).

גם הרקיעים בינם לבין עצמם בנויים כגלדי בצל, כשבכל אחד יש כוכבים ומזלות כבשלנו. כל אלה מראים שהרכבת העולמות מעלינו בנויה כגלדי בצל בכמה מישורים, אמנם חוקי הטבע נותנים הסבר טבעי לשכבות הגאולוגיות בהקשר להתהוות העולם, אך זו הסיבה המשרתת את התכלית הטבעית עליה הסברנו לעיל בדבר בחירה, הסיבה האמיתית לקיומם היא סוד הרכבת העולמות באותו אופן ומתוך מבט בדברי חז"ל על הרכבת העולמות העליונים קל מאד להבין מדוע קרקע העולם שלנו בנוייה כך. העולמות נבראו ע"פ מסדר אחד ולכן יש קשר בניהם, אפילו אטומים, היסוד החומרי הקטן ביותר, מורכבים מגרעין שמסביבו אלקטרונים הנעים במעגלים קבועים שכבות שכבות, הכל קשור לתכלית האלוקית, הכל הושתת בידי מסדר אחד והדמיון בהרכבת הגשמיות, יסודות קטנים וגדולים, מדהים.

התהוות היבשות

בחלק זה נפרט את דעת היהדות בעניין מהות והוצרות היבשות.

זוהר: "בשעתא דברא קבי"ה עלמא בשעה שברא הקב"ה את העולם, ברא שבעה רקיעין לעילא ברא שבעה רקיעים למעלה ברא שבעה ארצות לתתא ברא שבע ארצות למטה בעולם הזה, שבעה ימים סוגי ימים (ראשון, שני...), שבעה נהרות, שבעה יומין היינו שבוע המורכב משבעת הימים, שבעה שבועות של ספירת העומר, שבעה שנים של שמיטה, שבעה פעמים ליובל שנים, שבעה אלפי שנים דהוי עלמא שבעת אלפי השנים בהם העולם הזה יהיה קיים..." (ויקרא ט).

הזוהר מראה שהמספר שבע מאוד מהותי בצופן הבריאה ובתוך הרשימה מזכיר שנבראו כאן שבע ארצות. ישנה מחלוקת מדהימה בזוהר בדבר מהות אותן שבע הארצות ולא נכנס אליה (כנראה ששתי הדעות נכונות כמו בהרבה מחלוקות בחז"ל), כשדעה אחת אנו רואים הלכה למעשה- אלו דברי רב המנונה סבא שחלקם הובאו בעמ' 38 (הידעתם שהעולם עגול), אלו מגלים את הידיעה בדבר "שבע אקלימים"- שבע יבשות בעלות מזג אויר שונה עליהם חיים בני אדם- אסיה, אירופה, אפריקה, אוסטרליה, אנטארטיקה, צפון אמריקה ודרום אמריקה. רואים ע"פ דברי הזוהר שהיבשות נבראו כך מלכתחילה וללא הדרגתיות, כחלק מצופן הבריאה כולה וברור מדברי החכמים כמה הם ידעו על צורת הבריאה מבלי שראו או חקרו אותה.

כחלק מההתבוננות הטבעית ישנה סברא מדעית די מבוססת האומרת שיבשות העולם התפצלו מיבשת אחת במשך המון זמן (הוגה הסברא קרא לה "פנג'יאה"), הסברא נראית נהדר מהתבוננות במבנה היבשות, תנועתן ("נדידת היבשות"), הרכב היבשות בגבולות המשותפים שהיו בעבר בניהם וכו'.

זוהר: "שבעה מדורין אינון לעילא, על דרגא שבעה מדורים הם למעלה, מדרגה על מדרגה... וכלא אחיד דא בדא למהוי כלא חד וכל המדרגות אחוזות זו בזו להיות כולן כאחד" (בראשית מ).

הזוהר מסביר שהמדורים המתוארים בעליונים אחוזים זה בזה כאחד, כנגדם ישנם המדורים התחתונים בארץ ע"פ סדר הבריאה שהוסבר, כלומר בין היבשות כאן יש קשר המחבר אותן כאברי גוף אחד שלם והדבר מתאים לעובדה שהן נראות כחלק מיבשת אחת שלימה, אך אין ראייה מדברי הזוהר לכך שהתפצלו מיבשת אחת, אלא כנראה נוצרו כך מראש. גם כאן צורת הבריאה היא כנגד דברים נשגבים יותר, נסבר רק את האוזן ונאמר שיצירת העולם מקבילה ללידת תינוק. כשאשה יולדת בתחילה רואים מים (בירידת המים) ולאחר מכן מבצבץ ראש התינוק (בדומה לותראה היבשה), לא סתם אומרים חז"ל שהאדם הוא בבחינת "עולם קטן", יש קשר בין צופן הבריאה באדם לצופן בריאת העולם ומבנהו, בין תהליך לידת העולם ללידת תינוק, בין אברי גוף האדם המרכיבים יצור אחד שלם, לבין "אברי העולם" המרכיבים דבר אחד שלם.

עם זאת, יש דעות של רבותינו האומרים "שלא היתה אלא ארץ אחת, וממנה נפרדו שבע ארצות" (הרב"ע)- נבראה ארץ אחת ונתפצלה מאוחר יותר לשבעה יבשות, דעה זו מתאימה להתבוננות הטבעית לגבי ההתפצלות, אך ודאי שאין מי שיכריע בין דברי רבותינו (יש ביטוי כזה- "לנסות להכניס את הראש בין ההרים הגבוהים").

עוד שיערו חז"ל בזמנם, כי "היקף העולם הם מהלך כ"ד מילין והמקומות המיושבים בעולם הם ב' אלפים שכ"ג מילין, והם שבע חלקים", חז"ל ידעו על 7 החלקים הרבה לפני שגילו את יבשת אמריקה.

דבר מעניין נוסף לגבי התהוות היבשות- יש סברות מדעיות שונות לגבי התהוות המים בכוכב שלנו ותהליך התקררותו (מים שהובאו ממטאורים וכו'). מבחינה מדעית, אם כל המים בכדור הארץ היו כאן מלכתחילה ע"פ אפשרות אחת, סביר שבחום האדיר שסרר כאן לא היו קטבים קפואים, כלומר המים הרבים כיסו שטח יבשה גדול מאד ואולי אפילו את כולה, זאת אחת האפשרויות וכפי שאמרנו ישנן המצאות תאורטיות לחלוטין.

היהדות במעשה בראשית אומרת כיצד בדיוק התרחשה ההתהוות מצד הטבע בפסוק שראינו לעיל- "וַיֵּאמֶר אֱלֹקִים, יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מְקוֹם אֶחָד, וַתִּבְרָא הַיַּבְשָׁה, וַיְהִי-כֵן" (בראשית א). כלומר, מעשה בראשית ממחיש מבחינה טבעית מצב בו המים "נסוגו" מן היבשה. קפאון הקטבים עושה בדיוק את זה- מוריד את מפלס המים וחושף יבשה, אם ישאר למדע מספיק זמן עד בו משיח ייתכן ויספיק לאשר גם את זה על פני התאוריות האחרות.

חז"ל ידעו על קיום שכבות, שבעה החלקים, ידעו על קיום בני האדם בכל חלק, השוני בניהם מפאת השוני באקלים וכו', הם גם ידעו לומר מאילו סיבות נוצרה הארץ כך ע"פ סדר הבריאה ואת כל אלו ידעו חז"ל בהסתכלות לא מדעית כלל. כמובן שפיצול היבשות נראה עתיק, אך הקב"ה לא צריך להכות מליוני שנים בכדי להזיז יבשות או להרכיב כוכב, החומר נראה עתיק ו"טבעי" מהסיבות שצויינו לעיל, אך ההתרחשויות היו מהירות כפי שמוכח בתורה במספר מקרים בבראשית. למשל, בדור הפלגה נתבלבלו השפות באופן מידי (כפי שיפורט בהמשך) מבלי להכות אלפי שנים להתפתחות שפות שונות בכל מקום. באותו אופן מהיר התהווה העולם, נוצרו היבשות, התהוותה הבריאה וכו' (ראה גם את דברי הזוהר בעמ' 83).

המדע מאשר דברים כה מפליאים שנאמרו ע"י רבותינו ואין דרך אדם פשוט לדעתם כלל, ואם רבותינו צדקו לגבי גילויים שכאלה ודאי שדייקו גם לגבי מה שהמדע עדין לא אישר- לגבי צורת התהוות העולם, יצירת חיים, עתיד השמש (ראה עמ' 63 "נרתיק החמה") וכו'. ע"פ הוכחות אלה, הודאות בצדקת ידיעותיהם ושילובם עם כל שאר אמת התורה קל לקבל את עובדת היות העולם קיים כששת אלפים שנה בלבד.

שאלת הדינוזאורים

לאחר ההסבר לעיל שאלת הדינוזאורים נעשית מאד פשוטה, אם שערך המדע של זמן העולם אינו נכון מהסיבות שהוסברו, בעצם השאלה שנותרה היא לא איך שערך זמן הדינוזאורים מתיישב עם זמן התורה, אלא באיזה שלב חיו לפי זמן התורה, הם כנראה אינם יצורים קדמונים כפי שאנו חושבים, אלא שהיו קיימים ונכחדו בדורות הראשונים, אולי בדורו של האדם הראשון, אולי בדור המבול.

היכן ניתן למצוא ראייה לבריאתם? ביום החמישי לבריאה נבראו בעלי החיים הימיים ועופות השמים, בניהם נאמר: "וַיִּבְרָא אֱלֹקִים, אֶת-הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים" (בראשית א). במספר מקומות בספרים מוזכרת המילה 'תנינים' (דברים לב. תהלים עד, קמח), אם כן מה מיוחד בהגדרה "התנינים הגדולים"? ייתכן בהחלט שההגדרה כוללת גם דינוזאורים, זאת גם לפי מה שידוע לנו לגבי קרוקודילים מבחינה מדעית- חוץ מזה שהם מפחידים, אכזריים ואוכלים אנשים מידי פעם, הם לדעת המדע גם קדומים מאד ובעלי תכונות גנטיות דומות לדינוזאורים. ייתכן שהם חיו ונכחדו בתקופת אדם הראשון וייתכן שנכחדו במבול נח, אין זה משנה מבחינתנו. אם נשאל כיצד לא חסלו בני אדם באותה תקופה, הרי אז לא היו כלי נשק מתוחכמים כנגד חיה כה מפלצתית? מספר תשובות: א. האדם בדורות הראשונים לא היה דומה כלל אלינו היום, הוא היה שונה מבחינת ידע ויכולת רוחנית, לא פיזית. כוח רוחני משפיע הרבה יותר מכח פיזי כפי שנראה מיד בתאור אנשי דור המבול.

ב. אומרת הגמרא: "תינוק בן יומו חי, אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים, אבל עוג מלך הבשן מת, צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים שנאמר- 'וַיִּמְוָרְאָם וַחֲתָכָם, וְהִיָּה לְעַל-פְּלִתֵי הָאָרֶץ, וְעַל-פְּלִעוֹף הַשָּׁמַיִם, בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל-דָּגֵי הַיָּם, בְּיַדְכֶם וּבְיַד הַיָּם' (בראשית ט)... אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה" (שבת קנא). החיות מבחינות בצלם אלקים שניתן אדם, לכן הן יראות מפניו בלי קשר לכוחן (כולל כוחם של דינוזאורים) ובדורות הראשונים (כולל בדורו של נח), כפי הכתוב בבראשית ט, הדבר היה קיצוני הרבה יותר, כל זאת אם האדם לא מת ולא מידמה במעשיו לבהמה.

סיכום עניין הטבע והתהוות העולם

ישנן תופעות טבעיות שבהחלט מצריכות הסבר ויש לחברן ולישב אותן עם הדת, אך לא ניתן להסיק מהן תאוריה מדעית אם אינה פותרת את כל הגילויים רק כיוון שהיא הרע במיעוטו ואין הסבר טבעי אחר. למשל, נמצאו מקומות בכדור הארץ ששם השכבות הגאולוגיות היו הפוכות לגמרי מבחינת אומדן הגיל שלהן, שכבה ישנה למעלה ושכבה חדשה למטה, מה התאוריה המדעית תגיד על זה? רעידת אדמה אינה יכולה לגרום לעירבול אדמה ולסדר אותה הפוך, המדע חייב ליישב ולעמת גילויים כאלה עם התאוריות הקיימות. מנגד, נראה לרבים במבט ראשון שהיהדות לא מסוגלת להתמודד עם עובדות טבעיות כה חזקות בנושאים לעיל, אך אין דבר שהיהדות אינה מסוגלת להסביר, הובאו לעיל עוד הרבה גילויים (בפרקים ג,ד) על מהות העולם ותכונותיו, רבים מהם נאמרו ביהדות בדרך אותה הסברנו כאן והמדע המוכח, לא התאורטי, מאשר אותם. אמנם דת נראית אמצעי פחות טוב (לכאורה) בקביעת יסודות פיזיקליים מאשר המדע, אך דתינו מסבירה ומישבת הכל, רוחניות וגשמיות כאחד, ללא התנגשויות וסברות לא מוכחות. יש ללמוד את דברי רבותינו כמו שצריך בכדי לקבל תשובות מסודרות בשאלות קשות, הם קבלו את דבריהם בתורה שבע"פ, ע"י נביאים, ברוח הקודש, בגילוי אליהו וע"י למידת תורות חיזוי מרבתיים שפרורים זניחים מתוכן נותרו עד לדורינו הנמוך (אסטרונומיה וכו'). זו ראייה הרבה יותר גבוהה מראיית המדע, היא תכליתית בניגוד למדע וקשורה לכל תורתנו כולה לפני ולפנים, למצוות, לחיים וכו'. אנו נמשיך לראות זאת מיד בעניין האבולוציה.

אבולוציה ויצירת חיים

התפיסה המדעית היחידה המנסה להסביר הווצרות של חיים לא בדרך אלוקית היא האבולוציה. האבולוציה טוענת שהחיים התפתחו מן החומר הדומם, מולקולות בטבע הלכו והסתדרו עם הזמן, מולקולות חלבונים ה"יוצרות" חיים הורכבו והשתכללו מאד וכו', כך נוצרו החיים לפי המדע הטהור (או הטמא לפי היהדות). מולקולות בטבע אכן מגיעות לרמת מורכבות מדהימה, ישנם רעלים וחומרים המופקים ע"י נחשים, עקרבים, צפרדעים וכו' בעלי מורכבות מולקולרית שאנו לא מסוגלים לנחש והם גם בעלי תכונות מדהימות. כשאנו מוסיפים עוד לבנה לבניין אנו יודעים מה יקרה, זה נורא פשוט, אך כשאנו מוסיפים עוד "לבנה" אטומית למולקולה אין לנו שום מושג מה אותו חומר יהפוך להיות, הכל אנו יודעים רק דרך ניסוי וטעייה. רק כשאנו נתקלים בחומרים שהטבע הרכיב בעצמו אנו מבינים עד כמה ישנן אינסוף אפשרויות בחומר, אינסוף תכונות של חומרים שיכולים תאורטית לעשות הכל. למשל- יש אנשים שחלו במחלות סופניות והחליטו להקפיא את עצמם לפני מותם, הם מניחים שהמדע יתקדם, ימצא תרופה ואז יפשיר וירפא את גופם. מה בינתיים קורא? כשמקפאים תאים ורקמות חיות המים סביב אותם תאים יוצרים גבישים החותכים את הבשר, יוצא מכאן שכאשר אותם אנשים יופשרו הם יהפכו לעיסת בשר בלי קשר למחלה השוכנת בגופם... מידע זה לא מנע מהם להקפיא את עצמם מתוך תקווה שהמדע יפתור גם את זה. רוצים פתרון? יש צפרדע מאד מיוחדת שבתקופת החורף גופה מתכסה בשלג וקופא כמעט לחלוטין, הדופק שלה שואף לאפס והפעילות החשמלית והנוזלית אצלה קרובה לכלום. כשמגיע הקיץ היא מפשירה תוך מספר שעות ומתחילה לקפץ! מדהים לא? אכן. חוקרים גילו שאותה צפרדע מיצרת חומר סוכרי מיוחד היוצר מעטה קשיח סביב כל תאיה, כך שגבישי המים לא מסוגלים לחורר את גופה. אם נוכל להשתמש בחומר הזה או לא הזמן יגיד, אך בינתיים נבין כמה מדהימות המולקולות שישנן במעבדה שבבעלי החיים בטבע.

הבעיות באבולוציה

כפי שהזכרנו, המדע הוא תהליך התבוננות. תאוריות מדעיות מתבוננות בתופעות בטבע ומנסות לגבשן לתאוריה מסודרת שתסביר את כל התופעות יחד. ישנן תופעות רבות בטבע עליהן נשענת התאוריה האבולוציונית ובעזרתן מוכיחה את צדקתה, עם זאת, ישנן לא מעט בעיות יסודיות הסותרות אותה. על חלקן אנו טוענים שהמדע יסביר ויפתור אותן בהמשך, על חלקן המציאו סברות אחרות, אך ישנן תופעות כה סותרות שבהכרח מפריכות תאוריות קיימות ונשאלת השאלה- האם אני אמור לקבל תאוריה מדעית שמסבירה 70% מתופעות הטבע ומלאה בשאר התופעות בסימני שאלה וסתירות, רק כיוון שאין שום הסבר מדעי אחר? מדען אמיתי יודה שאין פתרון ולא יעודד אמונה בתאוריה בעייתית. המדע יודע להתבונן ולגלות טוב, אך הסיק מהגילויים מסקנות עקמומיות כלכך הרבה פעמים בהסטוריה. נדון בבעיות באבולוציה ולאחר מכן ניתן את ההסבר היהודי לתופעות ה"אבולוציוניות" בטבע כחלק מן האמת היהודית המגובשת:

התפרקות החומר

ע"פ דרוין מולקולות חלבון המאפשרות חיים התגבשו והסתדרו לאט לאט במשך מליארדי שנות התפתחות העולם מן החומר הדומם. הבעיה היא שאנו רואים כל הזמן כיצד חומר שואף להתפרק ולהפוך לפשוט יותר- ממולקולות מורכבות עתירות אנרגיה למולקולות פשוטות, זה יסוד מוכח המתרחש בכל ריאקציה כימית בטבע ואין עליו עוררין. הדרך הטבעית היחידה שבה רואים התפתחות מולקולות חלבון חדשות היא דרך בעלי חיים, הסיבה לכך היא שכמו שאנו מסוגלים להשקיע אנרגיה בצורה עדינה ומבוקרת בכדי להרכיב מולקולות במעבדה, אצל בעלי החיים ישנה מעבדה חיה בתוך תאיהם היוצרת מולקולות חלבון מסובכות. לא נתקלנו בשום מקום במצב בו חומר דומם "יצר" מולקולות כאלה, ההיפך, נטייתו הטבעית של החומר היא רק לקלקל, לפרק ולהפוך לפשוט יותר. נשאלת השאלה- על מה מתבססת הטענה שבראשית החיים נוצר מהחומר הדומם חלבון, שהתגבש ונדחס עם הזמן ל-DNA של אמבה (חד-תא), שהוא דבר מסובך ביותר מבחינת מורכבות ואריזה מולקולרית. ליצירת מולקולות חלבון צריכים תנאים אנרגטיים וסדר פעולות מדויקים, בראשית הווצרות העולם ע"פ המדע היתה ודאי מספיק אנרגיה, אך האם היא היתה עדינה ומדויקת? חום אדיר, לחץ נוראי ומהירות מטורפת אינם בדיוק מתכון ליצירת חלבון, אך זה מה שהיה בראשית היקום והווצרות הכוכבים ע"פ המדע. ראו מה יש בשמש, מה יש בכוכבים האחרים בגלקסיה, כל מה שמצאנו הוא הרס וחורבן, חומרים ויסודות פשוטים. יש אמנם יהלומים ענקיים (כפי שנצפו) בחלל שהם תוצר מאד יפה, אך בנוי מיסוד מסודר אחד בלבד- פחמן. הכוחות יוצרים סדר גבישי מדויק או שריגים של חומרים, אך ממש לא תרכובות מסובכות. במה שונה הכוכב שלנו מהם? הסתכלו מה יש במרכז כדור הארץ- לבה רותחת שהיא שריד למה שהיה בראשית הווצרות הכוכב ע"פ המדע. האם ב"תנאי מעבדה" כאלה יכול לשרוד, כל שכן להווצר חלבון? ע"פ האבולוציה חלבונים התפתחו בכוכב שלנו בשלב מאד מאוחר יחסית כשכל העסק התקרר והתיישב, אך גם אז עדיין מדובר בכוכב פחות יציב ממה שהוא בימינו, ואם בימינו איננו יכולים לדמיין שום אפשרות בטבע הדומם ליצירת חלבון ודאי שגם אז לא היו תנאים לכך. האם יכול להווצר DNA של אמבה בזמנינו? DNA הוא דבר כל כך מורכב, מסודר ודחוס (למרות ש-DNA של אמבה לא קרוב כלל לזה שלנו), איך אפשר להעלות על הדעת שהטבע החומרי השואף להתפרק כל הזמן הרכיב ויצר דבר כזה לבד? טענה אחת ניסתה להתמודד עם שאלה קשה זו וגרסה שראשית החיים הגיעו לכאן עם חיידקים על גבי מטאורים, אך אותה שאלה חוזרת אליהם- כיצד התפתחו אותם חיידקים במקום אחר? מה גם שלפי הדיון לעיל לא סביר שיש עוד כוכב חיים כמו שלנו. סתם בכדי להבין עד כמה מסובכים החיים לעומת החומר נציין כמה עובדות: ד"ר מייקל דנטון, מיקרוביולוג אוסטרלי מפורסם, אומר שיכולת ה-DNA שלנו לאחסן מידע עולה בהרבה על כל שיטה ידועה אחרת. היא יעילה עד כדי כך, שכל המידע הדרוש להגדיר אורגניזם מורכב כאדם שוקל פחות מכמה אלפי מיליוניות של גרם. ניתן בצורה זו לאחסן את כל המידע הדרוש להגדיר את כל מיני האורגניזמים שאי פעם היו קיימים על כדור הארץ בכפית, ועדיין ישאר מקום לכל המידע שבכל הספרים שאי פעם נכתבו. במוח האדם ישנם בממוצע 10 מליארד! תאי עצב. כל תא שולח בין 10,000 ל-100,000 (!) סיבים לתאי עצב אחרים, כך שבמוח האנושי ישנם בערך מליון מליארד קשרים (1 עם 15 אפסים אחריו). לא רק המוח, גם שאר המורכבות הפיזית אינה ניתנת להרכבה אפילו בדמיון- אורך כל כלי הדם אצל אדם מבוגר נע בין 97,000 ל-161,000 קילומטר (16 פעמים המרחק מכאן לניו יורק). הריאות מורכבות ממיליוני נאדיות (בועיות) מקרוסקופיות המכילות אוויר, אם נפרוס את כולן נכסה שטח של מגרש טניס, ועוד ועוד.

הגוף מלמד את הגנים

מדען בשם לה-מארק אמר שהגנים שלנו מושפעים מלחצים ותופעות העוברות על גופינו. כלומר, אם נאכל מאכלים מסויימים, נחיה באקלים מסויים וכו' הדבר ישפיע וישנה את הגנים שלנו. דרוין אמר על כך למרבה האירוניה- "ישמרני האל משטיותיו של למארק" (דרוין היה אדם מאמין!). המדע הוכיח שלמארק לא צודק ודרוין טען שהגנים משנים את עצמם באופן עצמאי ללא קשר לגוף, גנים ושינויים מתפתחים באופן אקראי, מוטציוני וכו', כשלבסוף שורדים בטבע רק בעלי הגנים הטובים, הרעים מתים ולכן לא עוברים בתורשה- זו הברירה הטבעית. אכן, אין שום מנגנון נראה לעין שישפיע על הקוד הגנטי שלנו מתוך הגוף, אלא הגנים כביכול יוצרים שינויים בתוך עצמם. גם ללא הוכחה מדעית, דוגמא לתופעה מאד ברורה הסותרת את למארק היא ברית המילה היהודית- אנו עושים ברית מילה במשך אלפי שנים והדבר לא שינה את הגנטיקה שלנו, אנו לא נולדים מהולים נכון? נכון. אם כך, ישנה תופעה אחת בתור דוגמא המראה שלמארק לא צודק, אך מה לגבי דרוין? הבא נסתכל במספר תופעות הפוגמות בשיטתו:

דוגמא א: ע"פ דרוין יש לנו בגוף איברים שהם שרידים של היצורים שכביכול מהם בנו, קופים וכו', יש לנו ניבים, תוספתן ועוד. ע"פ התאוריה הגנים שואפים לחסוך באנרגיה ולכן הם "מעלימים" גנים שאיננו צריכים, למשל, ההנחה היא שהמעי העוור שמעכל תאית אצל חיות אוכלות עשב לא חיוני אצלנו ולכן הוא מנוון וגם יעלם עם הזמן, השיניים שלנו הולכות ומתקצרות כיוון שהאוכל שלנו לא מצריך שיניים גדולות "בזבזניות" באנרגיה. אם כן נשאלת שאלה יסודית- מניין הגנים יודעים איזה אוכל אנו אוכלים? איך הם יודעים שהאוכל לא מצריך שיניים גדולות, ומה עוד שאנו סוף כל סוף צריכים שיניים לצורך השרדות ואין סיבה שהם ירדו לגמרי נכון? איך הם יודעים שלא צריך מעי עוור, מה עוד שאנו עדיין אוכלים תאית בירקות ופירות? אין גם סיבה שמתוך ברירה טבעית לא ישרדו בעלי השיניים הארוכות, הם יכולים לחיות יופי כפי שאנו חיים עם תוספתן לא פעיל למרות עצם התפתחותו הלא חסכנית באנרגיה. ע"פ למארק התשובה ברורה, הפעולות שאנו עושים על גופינו משפיעים על הגנים בהתאם, אך הספקנו לומר שתפיסתו של למארק נסתרה עובדתית. מנגד, גם התאוריה הדרוויניסטית לא מתיישבת עם תופעות אלו.

דוגמא ב: תופעה דומה לדוגמא לעיל אנו רואים בהשפעת האקלים על גופינו, לאחר אלפי שנים אנשים משנים את חזותם, צבעם וכדו' בהתאם לאקלים המקום בו הם נמצאים. רואים זאת בברור אצל יהודים, מבין אלה שכמובן שמרו על יהדותם ולא התבללו, כיצד הם דומים לאנשים באיזור האקלים ממנו באו למרות שכולנו חיינו והוגלנו מאותו מקום בראשית הדרך (אגב הזוהר כותב זאת במפורש, ראה עמ' 38- הידעתם שהעולם עגול?). כעת השינוי הפך להיות גנטי, אדם כזה עור שילך לחיות באירופה לא יהפוך ללבן בתוך דור, אלא השינוי הגנטי ללבן יאריך הרבה מאד זמן. הברירה הטבעית גם לא מסבירה זאת כי כהה-העור יכול להתקיים ללא שום בעיה באירופה, אין לאדם לבן שם שום ייתרון טבעי עליו. אנו רואים כאן בדיוק את אותה תופעה לעיל על פיה הסביבה משפיעה על הגנים בהתאם ללמארק, אך בסתירה גמורה לדרוין.

מחסור חמור בצורות ביניים

דרוין אמר שחייבים להיות אלפים ורבבות של צורות ביניים בין כל יצור ויצור ששרד בטבע, חייבים למצוא אותן במאובנים וכו', שהרי קוף לא השתנה בין רגע לאדם למשל. בתקופתו ארכיאולוגיה לא היתה מפותחת כפי שהיא כיום, אך הוא אמר שבעתיד כשהמחקר יתפתח חייבות להמצא המון צורות כאלה. יחסית לכמות המאובנים שנמצאו ונחפרו לאורך עשרות השנים האחרונות היינו אמורים להתקל בניהם בצורות ביניים כה רבות, שהרי ע"פ דרוין צריכות להיות עשרות אלפי צורות. עם זאת, לא נמצאו אלא צורות בודדות בלבד. הרבה מהצורות שכן נמצאו הם שלדים אנושיים הנלמדים בתור צורת ביניים בין אדם לקוף, אך הם כולם בעצם שלב ביניים אחד בלבד, בין אדם לקוף בלבד. מה עם שאר שלבי המעבר בין בעלי החיים? יש מעט מאד צורות ביניים כאלה. מספר כה זעום של צורות ביניים הוא כשלעצמו הוא סימן שאלה גדול על כל תפיסת האבולוציה לדעת חוקרים רבים, רק שזו התפיסה היחידה הקיימת ואין ברירה מדעית אחרת...

סיכום הבעיות

האבולוציה הדרוויניסטית וגם שיטתו של למארק לא מסוגלות להסביר וליישב את כל המקרים, יש במפורש תופעות הסותרות כל אחת מהן. חשוב להדגיש שהמסקנה המדעית אינה מדע, המדע הוא הגילוי וההתבוננות, מסקנת החוקר היא בגדר ניחוש והניחוש מתקיים כל עוד שום דבר לא הפריך אותו. העובדה שרוב העולם המדעי נשען על אבולוציה לא פותרת את הסתירות הללו, אלא רק ממחישה עד כמה נכונות הסיבות אותן הצגנו בתחילת הפרק- חוסר ברירה מדעית, אי מידת אמת, גאווה, בטחון מופרז וכו', פשוט אין שום פילוסופיה מדעית שתסביר את כל התופעות ולכן מדענים "נתקעו" ולמדו לחיות עם תאוריה זו, אין פה כנות מדעית וזה מטעה הרבה אנשים בעולם, ומכיוון שזו בכל זאת הקונבנציה המדעית הרווחת במדע רואים עד כמה נכון ואמיתי כינויו של הזוהר את העולם הזה- "עלמא דשקרא" (עולם השקר)- שהרוב המוחלט של מסקנותיו היסודיות שקריות (בפרק ו שאלה ו יובן למה). עם זאת, לא חסרים מדענים שמתוך הבנת מגבלות הטבע הודו בבורא עולם, רובם הובילו ומובילים בתחומם- אינשטיין, ניוטון (לדבריו מצא ביסוס בזוהר כפי שראינו פרק ד שאלה ב, עמ' 46), דרוין, הוקינג ועוד. הגדיל לומר לאחרונה מומחה לחלבונים וזוכה פרס נובל בתחומו, שלטעון שנתגבש DNA של חז-תא מן החומר במשך הזמן היא כמו לומר שבמגרש גרוטאות מזוהם תבוא סופן הוריקן ולאחר שתעבור יהיה מורכב באותו מקום מטוס בואינג 747! עד כדי כך התאוריה סותרת את המציאות לדעתו. מדענים אחרים אומרים שגם אם נניח שהתאוריה נכונה, עדיין לא עבר מספיק זמן מאז שנתאפשרו חיים בעולם בכדי שסטטיסטית יתאפשרו כל תנאי המעבדה ליצירת חלבונים. המון מדענים יהודים חוזרים בתשובה לאחר שנתוודעו לאלטרנטיבה היהודית לא בכדי.

ההסבר היהודי לתופעות אבולוציוניות

צורות ביניים, בני אדם וקופים

דברנו לעיל על הבעיות בהתפתחות החיים מן הדומם, אם הצלחנו לשכנע שאין אפשרות טבעית להתפתחות חיים מן החומר, אזי התפתחות החיים והבריאה ודאי מכוונים בידי הבורא ע"פ הנאמר בתורה.

עם זאת, מספר "צורות הביניים" הזעום שנמצא אולי לא משרת כלכך טוב את האבולוציה, אך מצריך פתרון ביהדות לגבי טיבם, מאין הגיעו וכו'. נתעכב כאן על צורות ביניים בין אדם לקוף שנמצאו- המדע כינה בשם "אוסטרל-אפיקוס" שלדים שמצא, בהם מדובר באדם זקוף, אך נפח המוח שלו מתאים לגודל מוח של קוף (500cc במקום 1500cc כמו אצל אדם נורמלי), כפות רגלים היו מעוגלות וכו'... מספר הסברים יש ביהדות:

א. רבותינו המקובלים מסבירים שיש בטבע הגשמי חילוק בין הברואים לארבע יסודות דצח"מ- דומם, צומח, חי ומדבר (הוא האדם). אלה (ברמה כללית מאד) המעלות שמשגי החומר בבריאה- דומם פשוט, צומח גבוה יותר (בעל יכולת צמיחה), חי מעלתו גבוהה עוד יותר (בעל יכולת תנועה), וכח הדיבור הוא היתרון החומרי שביסוד האדם. בתוך כל בחינה יש תתי מעלות, כגון- ב'דומם' יש נוזלים, מוצקים, עפר, מתכות וכו', כולן בעלי מעלה שונה. ב'צומח' יש פרחים, שיחים, עצים, נותני ריח, נותני פרי וכו'. ב'חי' ישנם רמשים, רמשים מעופפים, חיות, חיות כשרות, בהמות כשרות וכו'. ב'מדבר' יש גוי ויש יהודי (יש הבדל, מה לעשות). כל ההבחנות הללו הן תתי מעלות בתוך כל קטגוריה.

היסוד הרלוונטי בעניינו הוא יש בחינות ביניים בין הדצח"מ שנקבעות ע"פ קריטריונים דתיים (לא מדעיים) המעידים על רמת עליונותם בבריאה- היכולת לצמוח, לנוע ולדבר שבאים לידי ביטוי גם בפרמידת המזון. מטרתן מוסברת ע"פ הסוד ואליה לא נכנס, רק נציין שהן מתלבשות ומצטיירות גם בטבע לפי אותו יסוד שהסברנו על מהות הטבע. כך אומרים רבותינו (מובא מספר 'דעת ותבונה קנא' של המקובל הרב יוסף חיים זצוק"ל):

בין דומם לצומח ישנם 'אלמוגים' שהם צמחים (גדלים ללא יכולת תנועה) המפיקים סלע שנותר אחרי מותם. בין צומח לחי ישנם צמחים טורפים- בעלי כושר תנועה מוגבל (אוכלים חרקים וכו'), בניהם 'אדני השדה' ("כמין כלב גדל בקרקע וטבורו נשרש בקרקע ויונק משם, וכשחותכין הטבור שלו מת" (מסכת כלאיים)).

מהי בחינת הביניים בין החי למדבר? זהו הקוף, לקוף יש צלם הדומה לצלם אדם- הוא בעל ידיים עם עשר אצבעות (שהן חלק מצלמו של האדם) בעל מיקום איברי הפנים באופן הדומה לאדם ועוד, רק שאינו מדבר. רואים כאן שעצם קיום הקוף מבטא את התלבשות בחינות הביניים כפי שמצטיירות בטבע העולם שלנו. זו וודאי אינה אבולוציה ע"פ היהדות, אלא ברייה שמלכתחילה קיימת כך ומייצגת יסודות גבוהים ממנה.

ב. הסברנו בפרק ד (בעניין כשרות הדגים, עמ' 41) את יסוד השתנות הטבעיים, כלומר תכונות של יצורים חיים בהחלט משתנות מסיבות שונות. גם כיום אנשים שונים בחזותם, מבנה פנים וכו' משינויי מזג אויר (ראה "הידעתם שהעולם עגול", פרק ד עמ' 38) וכל שכן שהיו שונים בין היום לעבר. אמנם קשה לפי יסוד זה להסביר שוני מהותי כמו בנפח המוח אצל יצור זקוף כמונו וכו', אך הוא יכול לפתור הבדלים פשוטים יחסית, כמו במבנה הגולגולת והשלד, להסביר שינויים קטנים בין בעלי חיים שנמצאו במאובנים וכו'.

ג. אומרת הגמרא (סנהדרין קט):

"א"ר ירמיה בר אלעזר (על אנשי דור הפלגה ש) נחלקו לגי כיתות. אחת אומרת- 'נעלה ונשב שם (ברקיע)', ואחת אומרת- 'נעלה ונעבוד עבודת כוכבים', ואחת אומרת- 'נעלה ונעשה מלחמה'. זו שאומרת 'נעלה ונשב שם' הפיצם ה'. וזו שאומרת 'נעלה ונעשה מלחמה' נעשו קופים ורוחות ושידים ולילין. וזו שאומרת 'נעלה ונעבוד עבודת כוכבים' (עליהם נאמר) 'כי שם בלל ה' שפת כל הארץ' (בראשית יא)".

מגלה ר' ירמיה שהעונשים של דור הפלגה חולקו לפי אופי העבירה, העונש של אחת הקבוצות היה שנהפכו באורח על טבעי לקופים ולעוד בריות לא חומריות- שדין ולילין. נתעכב על עניין הקופים- לא מובא בדיוק לאיזה קופים הם הפכו, אך ניתן לשער שיחד עם השדים והלילין לא מדובר בקופים טבעיים, אלא במעין מוטציה אנושית, ברייה משונה כפי שהשדים מכווערים ומשונים מצלם אדם (ע"פ היהדות מברכים על קופים "ברוך משנה הבריות"). דבר נוסף, בארכיאולוגיה נמצאו קופים אנושיים מוטציוניים כאלה רק באזור אפריקה, הדבר מתאים לדברי הגמרא שרק אחת הקבוצות נענשה בעונש הזה ולכן לא נמצאו כמותם בכל כדור הארץ. אם כן, לפי זה מדובר בצורה זמנית שהתהוותה בתור עונש לבני אדם רגילים וברור שלא מדובר בעניין טבעי, כל אותה תקופה של דור המבול ודור הפלגה (וגם הרבה אחר כך) היתה גדושה בעל טבעיות וכוננה בידי הקב"ה באופן יותר גלוי כפי שהסברנו לעיל.

ד. על דור המבול (טרם מבול נח) אומרים חז"ל שקלקל את הבריאה כולה (בדרך שתבואר בעמ' 73), הם גרמו לכך שחיות וצמחים יזקקו ויזדווגו בשאינן מינן באופן לא טבעי (מלבד 'זית' שלא מתרכב עם שום דבר) עד שהקב"ה "נאלץ" להחריב הכל ולהתחיל מחדש. מאובנים של 'חיות ביניים' מוטציוניות הם בדיוק ראייה למעשיהם, ואלו לא שרדו לאחר המבול כיוון שלא הוכנסו לתיבה, ככתוב - "וּמִכָּל-הַחַיִּים... תָּבִיא אֶל הַתֵּבָה לְחַיִּית אִתָּךְ, זָכָר וּנְקֵבָה יְחִידוֹ. מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ, וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ...". (בראשית ו). רש"י מסביר: 'מהעוף למינהו - אותן שדבקו במניהם ולא השחיתו את דרכם, ומאליהם באו, וכל שהתיבה קולטתו הכניסה'. ה. ישנן עוד בריות משונות שנכחדו, המפורסמים רשומים בכתובים - "...וְגַם-לְדֵי הָעֵנָק, כְּאִינוּ שָׁם... וְשָׁם כְּאִינוּ, אֶת-הַנְּפִילִים בְּנֵי עֵנָק מִן-הַנְּפִילִים, וְנָחִי בְּעֵינֵינוּ פְּחַגְבִּים, וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם" (במדבר יג). "עם-גְּדוֹל וְרָם, בְּנֵי עֵנָקִים, אֲשֶׁר אֶתָּה יָדַעְתָּ וְאֶתָּה שָׁמַעְתָּ, מִי יִתְיַצֵּב לְפָנָי בְּנֵי עֵנָק" (דברים ט). מדובר פה על אחימן, ששי ותלמי ילידי הענק (ראה יהושע טו, שופטים א), הם אינם אנושיים לגמרי, מסבירים רבותינו שהם שושלת בני שמחזאי ועזאל - מלאכים שירדו לארץ במטרה לתקן את פגם עץ הדעת, אך לבסוף נכנס בהם היצר הרע בעולמנו השפל, חטאו עם בנות הארץ ומהם יצאה שושלת הנפילים שחוסלה בידי ישראל (כולל גם סיחון ועוג) - "הַנְּפִילִים הָיוּ בְּאֶרֶץ בְּנֵי מִיָּם הַהֵם, וְגַם אַחֲרֵי-כֵן אֲשֶׁר יָבִאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בָּנוֹת הָאָדָם, וַיָּלְדוּ לָהֶם, הַמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם, אֲנָשֵׁי הַשָּׁם" (בראשית ו). כמה הם היו אימתניים אנו רואים בחשש של עם ישראל מהם, למרות שעם ישראל חוה ניסים על טבעיים מאת ה' הדבר לא מנע מהם לפחד כפי שרואים בציטוט לעיל. לא מדובר פה בגוליית, אלא בענקים אדירים. קשה יהיה להתקל במאובנים של מספר ענקים כה זעום, אך יש מספר מקרים כאלה בכתובים היהודיים: "יתניא, אבא שאול אומר ואיתימא (או שזה נאמר מפ) רבי יוחנן - קובר מתים הייתי, פעם אחת רצתי אחר צבי ונכנסתי בקולית (עצם הירך) של מת, ורצתי אחריו שלש פרסאות (קרוב ל-4 קמ'), וצבי לא הגעתי (לא תפס את הצבי), וקולית לא כלתה (והעצם לא נגמרה). הריצה לא בהכרח היתה בקו ישר, כך שהעצם לא בהכרח באורך 4 קמ', רק שהיא ענקית מאד בכל אופן). כשחזרתי לאחורי אמרו לי - של עוג מלך הבשן היתה. תניא, אבא שאול אומר - קובר מתים הייתי, פעם אחת נפתחה מערה תחתית ועמדתי בגלגל עינו (גלגל העין בגולגולת) של מת עד חוטמי. כשחזרתי לאחורי אמרו - עין של אבשלום היתה" (נדה כד). חכמים מלפני כ-2000 שנה העידו שנתקלו בעצמות אדם ענקיות מאד, התורה והנביאים מעידים יותר מפעם אחת על אותם ענקים ועל שמותיהם וכפי שהסברנו, מדובר ביסוד על אנושי שגרם להווצרותם בדומה להפיכת האנשים לקופים בדוגמא ג'. תופעת בריות משונות ממה שאנו מכירים מצד הטבע הוא דבר מצוי.

ל ס י כ ו ם, צורות שנכחדו בהחלט קיימות ע"פ היהדות, הן מוסברות ומתאימות במפורש לדברי התורה ולדברי חז"ל. ההסבר מתאים לכל שאר תפיסת היהדות הענקית בשלמותה בניגוד לסתירות בתאוריות המדע.

למה יש לנו מעי עוור, שיני בינה, ניבים וכו'

הזכרנו לעיל שישנם מספר איברים באדם בדומה לחיות, אלא שאינם שימושיים אצלו. למשל - המעי העוור שאחראי על פרוק תאית קיים אצל חיות ואצלנו, אך אצלנו הוא לא מתפקד. שיני בינה אינן שימושיות לנו ולרוב מייצרות רק בעיות וכאבים, אך עדיין צומחות לרבים באוכלוסייה. ניבים מאורכים טובים לנשיכה ופציעה אצל חיות, אצלנו הם מתפקדים כשיניים רגילות והם קצרים יותר. אם כן, בכל הדוגמאות לעיל מדובר באיברים שתכליתם רלוונטית אצל חיות ואצלנו לא, אך בכל זאת הם קיימים בגרסה "מוחלשת" אצלנו. תקפנו לעיל את הפירוש האבולוציוני לעניין וכעת תור היהדות להסביר איך ייתכנו תופעות כאלה:

א. ראשית, מסביר הזוהר מדוע יש בנו איברים גשמיים (זוהר פרשת קדושים פג):

"בסתרי תורה, למדנו כי אדם קדמא לא הוה ליה מהאי עלמא כלום אדה"ר (אדם הראשון) לא היה לו מהעולם הזה כלום... ואתעביד מההוא שמושא גופא חדא ונוצר מהשימוש ההוא (שלא פרטנו כאן) גוף אחד של אדה"ר, דנהירו דיליה יתיר מכל אינון מלאכין שליחן לעילא שהאור שלו היה מאיר יותר מכל אורות המלאכים השליחים שלמעלה... כיון דנפק כיוון שיצא גוף אדה"ר לעולם הזה, חמו ליה שמשא וסיהרא ראו אותו השמש והירח בעולם הזה, ואסתימו נהורייהו ונסתמו אורותיהם בפניו, דתפוחא דרגליה אחשיך נהורא דלהון כי עקבי רגלי אדה"ר (שהם בעלי העור הגס ביותר בגוף) 'החשיכו' את אורם... כיוון דחטא כיוון שחטא, אתחשך ואזעיר גרמיה נחשך מהאור העליון שהיה מאיר עליו, ואצטריך לגופא אחרא במשכא ובבשרא והיה צריך לגוף אחר בעל עור ובשר גשמי מהעולם הזה, דכתיב ככתוב ויועש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" (בראשית ג) הלבשים 'עור' לאחר חטא עץ הדעת".

לאדם וחיה טרם החטא היה גוף נשגב כפי שמפליא לתארו הזוהר, בעקבות חטאם איבדו את אורות גופם העליון וקבלו עור ובשר אנושי כמובא בספר בראשית. הם לא נזדככו מלמטה למעלה, מן הבהמיות הנמוכה בעולם הזה כמחשבת המדע, אלא ההיפך, ירדו עקב חטאם מלמעלה למטה.

ב. בקטע שנביא כאן מסביר הרב יוסף חיים זצוק"ל את צורת הרכבת הגוף הגשמי שקיבלנו לאחר החטא, יסוד זה יסביר את עניין מציאות האיברים הבהמיים בנו (כל הציטוטים מ"דעת ותבונה" פרק יט):

"...והנה עולם העשייה... [יש בו] ארבעה יסודות העולם השפל. והנה כל תולדותיו נבראו בגוף שבו והוא ביסוד העפר הגשמי, ונחלקים לארבעה חלקים. התחתון שבהם - האבנים הטובות והמתכות, ואין בהם רק יסוד העפר שקיבל כח מארבע יסודות, כולם מן הגוף שבהם ונתערבו יחד ונעשה מהם המתכת ההוא. אמנם יש בתוכו כח אחד שעירב התערובת הנזכרת והם נקראים נפש יסוד לעפר...".
עד כאן מסביר הרב בכלליות כיצד מורכב הדומם מבחינה גשמית ורוחנית (נפש יסוד העפר). ממשיך הרב: "אחר כך נברא הצומח, כמו האילנות והעשבים, והיה גופו מיסוד העפר גם כן, ובו נפש הדומם הראוי לו ונוסף עליו נפש הצומח...". כלומר, הצומח כולל את כל אותם כוחות גשמיים ורוחניים הקיימים בדומם, אך עליו נוספת נפש הצומח - יסוד רוחני שלא קיים בדומם.

"אחר כך נברא החי והם בהמות (ביהדות זה השם הכללי לכל החיות) ועופות וכו', ובהם גוף ונפש דומם ונפש צומחת, ונוסף עליו נפש החיה הנקראת - נפש הבהמית התנועה וההרגש". באותו עקרון קודם, החיות כלולות מכל מרכיבי הדומם והצומח בגשמיות וברוחניות, עליהם נוסף יסוד נפש החיה.
"אחר כך נברא האדם המדבר, ויש בו כל הכוחות הנזכרים לעיל, ונוסף עליהם נפש המדברת מיסוד האש". לבסוף האדם כולל כל מה שמתחתיו ועל זה נוסף יסוד נפש המדברת. כעת מה שרלוונטי לנו: "אך דע, כי ודאי שכל הבחינות מגוף וצורות שבאדם יהיו יותר זכים משל החי, ושל החי משל הצומח, ושל הצומח משל הדומם... כי כל הבחינות, נכללה כל בחינה מהם מכולן בסדר, זו בתוך זו". הרב יוסף חיים מסביר ע"פ הסוד שאמנם כל בחינה כוללת גם את אלה שמתחתיה, אך הם מופיעים בה בצורה זפה ועדינה יותר (לא משנה לענייננו למה וכיצד). מוסיף הרב:

"...ואחר כך ברא את האדם הישראלי, זך בכל בחינותיו יותר מכל שאר הנבראים, בגופו ובארבעה בחינות נפשותיו, הדוממת הצומחת והחיה והמדברת, מפנימיות הזך שבכל ארבעה יסודות בהן ובצורתן, ר"ל הנפשות שבהן...". היהודי זך יותר מן הגוי באותו אופן שהוסבר במשפט הקודם.

הרב מלמד ע"פ הסוד שחלק אינטגרלי מצורת הרכבת העולם הזה הוא יסודות משותפים הנבנים דנבך על נדבך, כשכל ברייה גבוהה יותר מכילה את כל היסודות המרכיבים את הבריות שמתחתיה, אין קפיצה בין שלבים, אין החסרה של יסודות רוחניים או גשמיים. הקב"ה הרכיב את בני האדם כך שביסוד הנפש אינם יכולים להתקיים רק מנפש המדברת, חייב שיהיו כלולים גם שאר רמות הנפש התחתונות. מה שכן שונה בשלבים המקבילים בין הבריות הוא שאותה מדרגה זפה ועדינה יותר מזו הנמצאת בברייה הנמוכה. יש בנו את נפש יסוד העפר לחומר, נפש הצומח לצמחה ונפש הבהמית לתנועה, אך כולם בזכות גדולה יותר. אנו רואים את הדמיון והשוני בעינינו רק בצורתם הגשמית - ניבים, שיני בינה ומעי עוור הם דוגמאות לכך בדיוק, הם קיימים בנו בצורתם הזפה והעדינה יותר ולכן הם מנוונים, קטנים, עדינים יותר וכדו', אך בנוסף חשוב לדעת שיש את אותם הבדלי זפות גם ברמה הרוחנית שלא רואים בעין (ע"פ היסוד שהסברנו בטבע) - אנו אוכלים אוכל גשמי ופחות גולמי לא בכדי, אנו לא מסוגלים לעכל תאית (בצמחים) עקב המרחק שבין נפשנו הבהמית הזפה לבין הנפש הבהמית הפחות זפה שנמצאת בחיות. קבלת גוף גשמי בעולם הזה כדברי הזוהר לעיל משמעה קבלת כל היסודות שממנו הוא מורכבים כאן החי והדומם.

ג. מכאן גם יובנו טוב יותר דברי שלמה המלך - "כי מקרה בני-האדם ומקרה הבהמה, ומקרה אחד להם. כמות זה כן מות זה, ורוח אחד לכל, ומותר האדם מן-הבהמה אין", ומוסיפים רבותינו - "ומותר האדם מן הבהמה אין, לבד הנשמה הטהורה" - ההבדל המשמעותי הוא בנשמתנו, לא ברוחניות והגשמיות המשותפת ביננו לבהמות ששונה בשוני דק של זפות החומר והנפש.

ד. הסיבה לקבלת גוף שדוקא כולל גם יסודות בהמיים קשורה לעניין תיקון העולם (שיובהר בפרק ז). נאמר זאת בקצרה - בכדי שהאדם יוכל לתקן את החלק שקלקל בעולם הזה הוא חייב גם להיות מורכב ממנו, יש בנו מחשבה ודיבור שהם יסודות גבוהים, אנו צריכים להשתמש בהם ע"פ הצויון האלוקי בכדי להועיל לתיקון העולם, אך אנו צריכים גם לתקן יסוד בהמי - לחיות חיי אישות, לאכול אוכל גשמי ברמות מסוימות, עלינו לבשל אותו ברוב המקרים, לזכך אותו בכדי שיתאים לרמתנו, איננו מסוגלים לעכל תאית שהיא נמוכה מאד וכו', הכל ע"פ ההלכה בכדי שמעשינו הבהמיים גם הם יועילו לתיקון העולם במקום להזיק לו.

סיכום התופעות האבולוציוניות

הבאנו חלק קטן מאד מן ההסבר היהודי, הוא כולו חלק מהאמת היהודית הכוללת והרחבה. העובדה שכל התופעות מסבירות ומתאימות לפאזל היהודי האינסופי ללא סתירות מחזקת את הוכחת היהדות כאמת.

הת הוות האנושות

הטענה המדעית לגבי התפתחות האנושות היא במילה אחת- זמן. עם הזמן הלכה והתרבתה אוכלוסית העולם לאחר כל ההשרדות של האדם הקדמון, המחלות והמלחמות, כשיש מספיק זמן הכל אפשרי. טענת היהדות היא שכל העולם קיים פחות מ-6000 שנה, אך נראה עתיק כיוון שכך הקב"ה ברא והנהיג אותו כפי שהראנו לעיל. האם לפי זה אוכלוסית העולם יכולה להתרבות בקצב כה מהיר ובזמן כה קצר? הרי הקב"ה לא הירבה את האנשים גם בצורה על טבעית (מלבד במקרים מסויימים אצלנו בזמן גלות מצריים).

אוכלוסיה

הבא נראה כיצד מציגה התורה את האלטרנטיבה לריבוי האנושות- וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי-נֹחַ, שֵׁם חָם וַיִּפֹּת. וַיִּוָּלְדוּ לְחָם בְּנֵים אֶחָר הַמְּבּוּל... (בראשית י). התורה מתחילה לפרט את הילודה של ילדי נח (כולל מקום מושבם). כשמפרטת את בני שם (ממנו באנו) היא מציינת ביתר דיוק את אופן ההתפשטות עד לאברהם אבינו- "וְאֵלֶּה, תּוֹלְדֹת שֵׁם, שֵׁם בֶּן-מֵאָת שָׁנָה, וַיִּוָּלְד אֶת-אַרְפֶּכְשָׁד שְׁנַתִּים אֶחָר הַמְּבּוּל. וַיְחִי-שֵׁם, אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אַרְפֶּכְשָׁד, חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וַיִּוָּלְד בְּנֵים וּבָנוֹת. וְאַרְפֶּכְשָׁד חֵי חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וַיִּוָּלְד אֶת-שֵׁלֶח. וַיְחִי אַרְפֶּכְשָׁד, אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שֵׁלֶח, שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וַיִּוָּלְד בְּנֵים וּבָנוֹת... (וכן הלאה, עד ל: וַיְחִי-תָרַח שִׁבְעִים שָׁנָה, וַיִּוָּלְד אֶת-אַבְרָם, אֶת-נְחוֹר, וְאֶת-הָרָן" (בראשית יא).

התורה מציינת את גילם המדוייק (והגבוה מאד) של כל אנשי השושלת הרלוונטית לנו כיהודים, כולל זמן חייו של כל אחד, השנה המדוייקת בה ילד את ממשיך השושלת היהודית והעובדה שילד עוד בנים ובנות (גוים). בנוסף לשושלת 'שם' פורטו גם שושלות חם ויפת (עליהם עוד נדבר). אנשים החיים עד גיל כה מופלג מסוגלים להתפשט בקצב לוגריתמי לכמויות נכבדות ואפשר לבנות כך אוכלוסיה באופן מהיר מאד. בנוסף יש לומר שדיוקה של התורה לגבי השושלות אינה מצוייה בשום דת עתיקה, היא ממחישה בכך את אמיתותה וכנותה. התורה מפרטת באופן זהה גם את התפשטות לידת בני אדם וחיה, אך מהמבול צמחה האוכלוסיה מחדש ולכן אנו מציגים רק אותה.

אם כן, הסוד לריבוי מההיר טמון בגיל בני האדם, בנושא הגילאים אומרת התורה שבדורו של נח טרם המבול חיו האנשים מאות שנים (אדם הראשון חי 930 שנה ואחריו מצויין גילו של כל אחד). טרם המבול נכתב- "וַיֵּאמֶר ה', לֹא-יָדוּן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם, בְּשֶׁגֶם הוּא בָשָׂר, וְהָיוּ יָמֵי מַאָּה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה" (בראשית ו).

הקב"ה גזר בעקבות העבירות שאורך ימינו ירד בהדרגתיות ל-120 שנה (כך שהאדם "יספיק" לעשות פחות עבירות ונזקים בחייו) ואכן כך היה עד לימי משה רבנו שחי בדיוק 120 שנה. היה כמובן מי שחי יותר בתקופה ההיא (כולל אבותינו הקדושים), אך ללא הגזמה שבימי נח. יצא אם כך, שבמקביל לבני האדם החדשים "קצרי החיים" חיו גם אנשים "מאריכי חיים" עד שמתו במשך הזמן כל מאריכי החיים.

גיל ה-120 נותר בעינו עד לימי דוד המלך שאמר בתהילים ברוח הקודש- "יָמֵי-שְׁנוֹתֵינוּ בְּחָם שְׁבַעִים שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה" (תהילים ז). מכאן אנו יודעים שהקב"ה גזר על בני האדם קיצור שנים נוסף לאזור ה-75 שנה. שוב, גם בימינו ישנם שחיים עד לאזור גיל 100, אך עיקר האוכלוסיה חיה עד הגילאים אותם הגדיר דוד המלך באיזור ה-75 שנה, זהו הגיל הממוצע של גברים ונשים יחד לערך.

במאות האחרונות היו מצבים בהם חיו פחות כתוצאה מעבודת פרך של ילדים וכדו' (בהתפתחות התעשייה) אך לא מדובר שם בחיים טבעיים, אלא במיתה כתוצאה ממאמץ יתר כמו שמתים ממחלות בטרם עת.

התהוותן של שפות והפיצול בין העמים

מובא בסיפור מגדל בבל כך: "הָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתֵם, אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְת רֵעֵהוּ. וַיִּפֹּץ ה' אֶתֶם מִשָּׁם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ, וַיִּחְדְּלוּ לְבִנֵּת הָעִיר. עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ, בָּבֶל, כִּי-שָׁם בָּלַל ה' שִׁפְת כָּל-הָאָרֶץ, וַיִּמְשָׁם הַפִּיִּצְם ה' עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ" (בראשית יא). דור בבל נקרא "דור הפלגה" כיוון שבו נתפלגה הארץ (כפי שהסברנו למעלה בפרקנו). אומרים חז"ל שירדו שבעים מלאכים ועשו אותם 70 אומות, כל אומה בכתבה ובלשונה ויש מלאך ממונה על כל אומה מלבד עם ישראל המונהג ע"י הקב"ה.

בבראשית י (כולו) מפורטים שבעים בתי האב שהתפצלו מבניו של נח, מניין הנספרים הוא 73, מתוכם מסופר על 'מרוד' בתור דוגמא לרשע שמרד בבורא עולם ואינו מובא בתור בית אב (ראה שם), מובאים גם 'שם' ו'עבר' שהם חלק משושלת האומה היהודית, הם כמובן בתי אב, אך אינם נחשבים גוים חלילה. שאר שבעים בתי האב הם אבות שבעים אומות העולם ואלו הם:

"וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי-נֹחַ: שֵׁם חָם וְיֶפֶת...
 בְּנֵי יֶפֶת: גִּמְרֵם וּמְגוּג, וּמְדַי וְיָנוּ וְתִבְלֵ, וּמְשֻׁךְ, וְתִירָס... אֲשֶׁכְנֹז וְרִיפֹת, וְתַגְרָמָה... אֵלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ, פְּתִים,
 וְדַדְנִים...
 וּבְנֵי חָם: כּוּשׁ וּמְצָרִים, וּפּוּט וּכְנַעַן... סָבָא וְחוּיֵלָה, וְסַבְתָּה וְרַעְמָה... וְסַבְתָּכָא... שָׁבָא... וְדַדְן... לוּדִים...
 עֲנָמִים... לְהַבִּים... נַפְתָּחִים... פְּתֶרְסִים... פְּסִלְחִים... כְּפַתְרִים... צִידֹן... חַת... הַבּוּסִי...
 הָאֲמֹרִי... הַגְרָגְשִׁי... הַחֲוִי... הַעֶרְקִי... הַסִּינִי... הָאֲרֹנְדִי... הַצְּמֵרִי... הַחֲמַתִּי...
 וְלֶשֶׁם יֶלֶד...: עֵילָם וְאַשׁוּר, וְאַרְפַּכְשָׁד, וְלוּד וְאַרְס... עוֹץ וְחוּל, וְגַתֵר וְנֶמֶשׁ... שְׁלַח... עֶבֶר... פֶּלֶג... יַקְטָן...
 אֶלְמוּדָד... שֶׁלֶף... חֲצַרְמֹנֹת... יָכַח... הַדּוּרְס... אוּזֵל... דְּקָלָה... עוּבָל... אֲבִימָאֵל... שָׁבָא...
 אוּפְר... חוּיֵלָה... יוֹבָב...

אֵלֶּה מְשֻׁפְחוֹת בְּנֵי-נֹחַ לְתוֹלְדֹתֵם, בְּגוֹיְהֶם, וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם, בְּאַרְצָא אַחַר הַמַּבּוּל" (בראשית י).

בדיוק שבעים אומות ללא שם, עבר ונמרוד המוזכרים בפרק. מה לגבי מקום מושבם? - בתי האב הללו הלכו והתיישבו כל אחד במקומו כשבתורה מפורט אצל חלק מן האבות גם היכן התיישבו. עם זאת, ידוע כי סנחריב מלך אשור הגלה וערבב בין האומות. מאז למשל, לא יודעים היהודים מיהם 'עמלק' ולפיכך הציווי להכחידם לא נהג מימי המלכים, גם העיר רומי העתיקה צברה אוכלוסין כעיר מקלט לפושעים מכל אירופה וסביבותיה בערבוביה. לאור מקרים כאלה קשה לנו היום לשייך בין בית האב לאומה שנוסדה ממנו, אך חז"ל בהשגתם ידעו לשדך בניהם בחלק מן המקרים. הנביאים התייחסו לאומות העולם בנבואותיהם (יופיעו בפרק ח בנבואות גוג ומגוג) לפי שמות האב המקוריים וכדי לדעת מיהי האומה בזמננו אנו מוצאים פתרון בדברי רבותינו כפי שנראה (למשל- 'גומר' הפך לגרמניה. 'משך' למסאי ואחר כך למוסקווה וכו').

לפי התורה זהו מקור הפיצול בין העמים ופיצול הלשונות למשפחות של שפות. כיום ישנן יותר שפות, אך אלו מחולקות למשפחות מעטות בעלות בסיס משותף זהה- נורדיות, אנגלוסקסיות וכו', המדע לא יודע איך נוצרו השפות בראשיתן ומביא ראיות להתפתחות השפות בשלב הרבה יותר מאוחר שלהן, רחוק מהניב המקורי. אין שום ראיה לדרך פיצולן בעבר הרחוק והיהדות נותנת את האמת החותכת של התורה.

עניין שבעים האומות

אלמנט חשוב להבנת ההמשך הוא עובדת היות העמים תחת שרי מעלה (מלאכים) מלבד היהודים כפי שהוזכר. על בסיס זה מתקיימים מספר עקרונות שמביאים חז"ל:

- א. אומה מתנשאת על רעותה כשהמונה שלה בעליונים מתנשא על שאר שבעים הממונים ולא להיפך, לא כשהאומה גוברת למטה אז השר שלה גובר למעלה. רואים דוגמא לכך בתורה- לעשו, המקור לאומות אדום היה שר. עשו רצה לפגוע ביעקב בדרכו חזרה לארץ, אך יעקב נלחם וניצח בלילה לפני כן את שרו של עשו, כך שנשבר כוחו של עשו. זו אחת הסיבות המרכזיות שהתייחס ליעקב בדרכי שלום (ראה בראשית לב-ג).
- ב. אצל היהודים גם קיים גורל, אך הוא כפוף לבחירתנו ולתשובתנו כיוון שאנו תחת השגחת הקב"ה ולא תחת שר. אלמנט המזל שייך אצל הגוים שאינם אחראיים לגורלם (נתונים תחת ממונים), הגוי מוגבל בכח השר שלו בעליונים, על כן בחירתו מצומצמת. היהודי לא מוגבר כיוון שהוא תחת כנפי הקב"ה. לעניין המזל והגורל נתייחס בהרחבה בפרק ט- הבחירה החופשית.
- ג. הנביא כותב שבמלחמת גוג ומגוג הקב"ה לא ישבור את כח האומות באופן זמני, אלא ישבור אותו לנצח ע"י כך שיפגע ישירות בשבעים השרים בעליונים מהם שואבים העמים את כוחם. על כך בהרחבה בפרק ח.

נשמה וגוף, שכפול גנטי

נושא השכפול הגנטי מעלה אצל הרבה אנשים שאלות דתיות כבדות משקל. האם אנו יכולים לשכפל אדם, מראה, תכונות ולהגדיר את היצור האנושי כפי שאנו רוצים? כיצד הדבר מציג את תפיסת הבורא כאשר הרפואה גנטית תשפיע על חוכמתו, יופיו וכושר איבריו של האדם? כיצד אז יקבע הבורא מהם תכונותיו הנפשיות והפיזיות של האדם? אמנם ברור שהגנטיקה לא יוצרת דבר יש מאין אלא משפיעה על מה שכבר נברא, אבל עדיין, טענת היהדות שהקב"ה הוא הקובע היחיד לכאורה עומדת בסתירה ליכולת הגנטית. בנוסף, תפיסה מרכזית ביהדות קובעת שלאדם יש נשמה והיא העיקר, היא תגדיר אם הגוף יעבוד כמו שצריך או לא, אך מה יקרה אז אם ירפאו איבר שהיה צריך להיות פגום אצל עובר? מה זה אומר על נשמתו? עוד נקודה היא שכל הליך מתן הנשמה לאדם הוא בעיבור ריחמי טבעי רגיל ללא שכפולים או סינתזות, לכאורה לפי זה אם ניתן יהיה לשכפל עובר ולשתול אותו ברחם ללא תהליך טבעי רגיל עם זרע וביצית, יש בעיה עם אופן ההכרח הדתי הטבעי ביצירת הולד. על שאלות אלה ננסה לענות כאן.

מי מגדיר את האדם מבחינה פיזית?

אומרת הגמרא: "תנו רבנן, שלשה שותפין יש באדם. הקב"ה, אביו ואמו. אביו מזריע הלבן שממנו עצמות וגידים וצפרניים, ומוח שבראשו, ולבן שבעין. אמו מזרעת אודם, שממנו עור ובשר ושערות, ושחור שבעין. והקב"ה נותן בו רוח ונשמה, וקלסתר פנים, וראיית העין, ושמיעת האוזן, ודבור הפה, והילוך רגליים, ובינה והשכל. וכיון שמגיע זמנו להפטר מן העולם הקב"ה נוטל חלקו וחלק אביו ואמו מניח לפניהם" (נידה לא').

מובא בגמרא קטע המסביר את חלקו של כל אחד מהשותפים ביצירת האדם. רואים שהאם והאב נחשבים שותפים בולד, אך שימו לב שהם שותפים רק לפיזיות שבו (וגם זה מלבד קלסתר פניו). כביכול בחלקו של הקב"ה קיים החלק המשמעותי יותר- גורם שאיבריו וחושיו יעבדו כמו שצריך, מפיה בו רוח ונשמה וקובע כיצד יראו תווי פניו. אגב, שימו לב שהחלוקה בין האב לאם היא בין הצבעים ולא דווקא בין האיברים, האב מעניק לובן והאישה אודם ויש לכך טעמים ברורים בסוד מהות הזכר והנקבה.

אם כן, כיצד יכולה הגמרא לומר שההורים שותפים בפיזיות הולד, האם הקב"ה לא יוצר הכל? אמנם הצורך בכך שחושיו של האדם יעבדו כמו שצריך חשוב יותר מאיך שנראים איבריו, עצם הראייה חשובה יותר מאיך שהעיניים נראות פיזית ועל זה הקב"ה אחראי לפי הגמרא, אך עדיין, גובהו של האדם, צבעו ומשקלו נתונים באופן מפתיע לשליטת האדם. מחדד זאת רי"ש לקיש בגמרא:

"אמר ר"ל- גבוה לא ישא גבוהית, שמא יצא מהן תורן. ננס לא ישא ננסת, שמא יצא מהם אצבעי. לבן לא ישא לבנה, שמא יצא מהם בוהק. שחור לא ישא שחורה, שמא יצא מהן טפוח" (בכורות מה).

רי"ש לקיש מפליג לעשות ואומר שהורים הדומים מבחינה גנטית יגרמו לכך שילדיהם יעצמו את התכונה הדומיננטית שבהורים מעבר לעוצמתה באותם הורים- להורים גבוהים יצא ילד גבוה יותר, לנמוכים יצא ילד נמוך יותר וכו'. אגב, הגנטיקה היום מוכיחה בדיוק את דברי רי"ש לקיש, תופעה זו נקראת "חיזוק גנטי" (או "סלקציה גנטית") עמה משביחים זנים של חיות וכדו', רק שרי"ש לקיש, שוב, ידע אותה דרך ידיעת שורש סיבת הטבע ולא בחקר מדעי לפי מה שהסברנו לעיל במהות הטבע.

רואים בדברים התערבות ברורה של ההורים בפיזיות הולד. איך שליטת האדם בפיזיות היילוד מסתדרת עם היות הקב"ה יוצר כל? התשובה על כך פשוטה- כשהקב"ה מוריד את נשמה לעולם הוא מגדיר הכל בשבילה, הכל נקבע לאדם מלבד אם יהיה צדיק או רשע (כפי שנראה בפרק ט על הבחירה החופשית). שכלו, מראהו וכל השאר קבועים לו מראש (והוא יכול להשפיע על קביעות אלה רק ע"י מצוות או עבירות בהגדרתן ע"פ היהדות). לפי הפיזיות שנקבעה לאותו ולד הקב"ה מוריד אותו להורים בעלי גנטיקה מסויימת.

לא סתם אומרת היהדות שהקב"ה הוא עילת העילות וסיבת הסיבות, הוא מגדיר ומכין הכל מראש עוד לפני שאנו מתכננים משהו, אין אקראיות. בסופו של תהליך מבחינה טבעית אנו רואים שהחלק הפיזי מגיע מצד ההורים, אך זוהי עוד דרך של הסתרת הטבע.

אם כך, נראה לפי היהדות שלאדם אין יכולת אמיתית לקבוע לנשמה מסוימת איך תראה בעולם, יש לו רק שתי אפשרויות- או לקיים את חלקו ביילוד בדרך הטבע, כפי ציוויו של הקב"ה, או להתחכם ולקלקל. אם יקיים את השתדלותו ע"פ דרך הטבע בכך יקיים את גזירת הבורא, אם יחליט לקלקל יוצא שאינו מקיים את חלקו בבריאה והקב"ה חלילה יביא עוד ועוד תקלות לידו כפי שבינתיים קרה עם הכבשה המשוכפלת "דולי", שלמרות היותה זהה לחלוטין מבחינה גנטית לכבשה המקורית היתה חולה מיום הוולדה, היא חיה על הורמונים ותרופות עד ליום מותה המוקדם (המדע אינו יודע עדיין מדוע בדיוק יצורים משוכפלים מתים בטרם עת. האם זה בגלל טלומרים קצרים או דבר אחר). תארו לכם מה יקרה עם בני אנוש.

הקב"ה נוטע נשמות מסויימות באנשים מסויימים לפי מעשיהם, לפי זכויות וחובות. דברים טובים ורעים יורדים לעולם הזה כתוצאה ממעשי בני האדם מסיבות שיוסברו בפרק ז, הקב"ה מגלגל זכות דרך זכאי וחובה דרך חייב. אדם שבוחר בדרך שלילית יתגלגלו דרכו החובות והעונשים לעולם הזה (בפרק ט העניין יפורט).

נשמה וגוף

מה לגבי הגדרת האדם כאדם מתוך מציאות הנשמה בתוכו?

הבאנו לעיל (פרק ד עמ' 39 ובפרקנו) את עניין היות העובר נחשב כולד חי מיום ה-41. דברים אלו אומרים שטרם יום ה-41 העובר נחשב לגוש בשר ותו לא (מים בעלמא כהגדרת חכמים). יותר מכך, אם ישוכפל עובר (או אבר כלשהו) כשטרם הוכנס לרחם האם, גם אם תאורטית הוא יתפתח מחוץ לרחם במשך יותר מ-40 יום, כל עוד לא נכנס לרחם אימו אין לו דין של ולד, אלא של גוש בשר בעלמא, תהליך קבלת הנשמה חייב להיות כפי הדרך שטבע הקב"ה בבריאה. משמע מכאן שעצם ההתעסקות בתאי גזע משוכפלים או בכל רקמה אנושית אחרת מצוייה ביכולתו האנושית של האדם, הוא יכול לבחור לתקן ולנצל יכולת גנטית בצורה תועלתית, לרפא מחלות כפי שעושה עם שאר תחומי הרפואה והדבר הותר ע"פ ההלכה. הנוצרים ע"פ הידוע לי אסרו זאת כנראה מההסתריה והפחד שמדובר ביצור חי, אך היהדות מגדירה מבחינת "נשמה" מתי האדם מוגדר כאדם ומתי לא ולכן אינה חוששת, היא לא ממציאה המצאות ומנחשת ניחושים כשאר הדתות. לחילופין, האדם יכול לבחור "לשחק בבורא" עם הגנטיקה, ליצור מוטציות לצורך סיפוק סקרנות חולנית של מדענים וכו'. אם יבחר בצד הלא נכון הוא יקלקל, כיוון שהקב"ה יביא תקלות והרס לידו.

האם השפעה על הבריאה היא דבר חדש? - אין חדש תחת השמש

אומרים חז"ל שדור המבול (הדור טרם "מבול נח") קלקל את דרכי הטבע, האנשים שחיו בדור ההוא עשו ככל העולה על רוחם ואף הכליאו חיות וצמחים בשאינן מינן בצורה קיצונית.

חלק מן הדברים אמנם נראים לנו בלתי אפשריים מבחינה טכנית שהרי המדע לא היה מפותח אז דיו, אך כמו שציינו לגבי הפרעונים גם אנשי דור המבול היו בדרגה רוחנית וביכולת מאד גבוהה. אם הפרעונים היו בעלי יכולת השפעה ברוחניות הבריאה, קל וחומר כשמדובר באנשים הקרובים ביותר לאדם הראשון, יציר כפיו של הקב"ה. הם אמנם היו רשעים, אך דבר זה לא מנע מהם להשיג ידע מהחוכמות שלימד האדם הראשון.

זוהר: "ירבי אלעזר אומר, ביומי אנוש הוּו חכימין בני נשא בחכמה דחרשין בימי אנוש היו בני האדם חכמים בחכמת הכישוף באמירה בפה, וקוסמין ובמעשה ידים, ובחכמתא למעצר לחילי דשמיא וידעו בחכמה להשביע את צבא השמים למנעם מפעולתם... כד אתא אנוש חמא לון כשבא אנוש (בנו של שת בנו של אדם הראשון) וראה אותם החוכמות וחמא חכמתהון משניין עלאין וראה שבחוכמתם יכולים לשנות כוחות עליונים, ולמדם לרבים, ואשתדלו בהון ועבדין עבידתין וחרשין וקוסמין והשתדלו בהם הרבים ועשו על ידם מעשי כשפים, ואוליפו מנהון עד דאתפשטת ההיא חכמתא בדרא דמבול ולמדו מהם עוד אחרים, עד שנתפשטה אותה חוכמה בדור המבול, וכלהו הוּו עבדי עבידתייהו לאבאשא וכולם היו עושים מעשיהם להרע, והוּו מתתקפי לגבי נח באינון חכמתן ואמרי דלא יכיל דינא דעלמא לאשראה עלייהו והיו מתחזקים באותם החוכמות ואומרים לנח שדין המבול לא יכול לשרות עליהם, דהא אינון עבדי חכמתא לדחייא לכל אינון מארי דדינא כי יעשו בחוכמתם לדחות כל דין מעליהם... וכי האי טפשוטתא הוּו קא אמרי וכי בטפשותם אמרו כך כיוון שלא הכירו במציאות הקב"ה? אלא בגין דהוּו ידעי כל אינון חכמתן אלא אמרו כך כיוון שהכירו את כל אותם החוכמות, וכלהו ממנן דעלמא דאתפקדן עלייהו וכל הממונים שנפקדו עליהם (חשבו שהקב"ה עזב את הארץ ומסר את הנהגת העולם בידם), והוּו מרחצן בהוּו עד דאתיב קב"ה עלמא כדקא הוּו והיו בטוחים בכוחם עד שהקב"ה החזיר את העולם במבול כמו שהיה בראשיתו... " (בראשית נח).

אנשי דור המבול, כתוצאה מידיעותיהם הרבות ושליטתם בהנהגת הטבע חשבו שיוכלו למנוע את המבול, אך הקב"ה במעשיו הראה שיש שליט אחד בבריאה, הפסיק את פעולת המזלות והממונים בטבע לא שימשו באותו זמן. בדור הפלגה אומרים רבותינו, שהקב"ה שינה ובלבל את שפתם משפת הקודש לשבעים שפות בכדי שלא יכירו ולא יוכלו לבטא את שמות המלאכים (אותם הממונים על הטבע). אין מטרתנו להוכיח את דברי רבותינו, אלא להראות שעצם הדברים מעידים שאין חדש תחת השמש, גם בעבר האדם קלקל את הבריאה בדיוק בנושאים הקשורים לגנטיקה, רק באמצעים חזקים לאין ערוך ממה שביכולת הגנטיקה החומרית לעשות. ישנן תופעות של שינוי הטבע באופן ישיר ועקיף. השינוי הישיר הוא זה שעושים "בידיים" - פיזור חומרים רעילים, הרס האווזון, גנטיקה הרסנית וכו'. לעומת זאת, שינויים עקיפים בטבע נגרמים ע"י עבירות (כפי שמוגדרות ע"פ היהדות) והקשר לא נגלה לעין הגשמית. למשל, בעבר הקרוב מאד אישה שהיתה מניקה לא היתה מקבלת מחזור ונכנסת להריון, כיום נשים מניקות כן נכנסות להריון וזו רק דוגמא אחת (כפי שראינו בשינוי ה"טבעיים"). פשוט מעשי היהודים גורמים באופן עקיף לשינויים מרחיקי לכת בעולם באופן עצום הרבה יותר מכל שינוי פיזי, רק לא בידעתנו ובהכרתנו כפי שהיה אצל אנשי דור המבול ודור הפלגה, אלא בהסתר מעינינו החומריות. (שמעתי בהרצאה שדורנו הוא תיקון של דור המבול, לכן ישנה הקבלה בין העבירות שעשו אז- ניאוף, עריות וגזל- לעבירות שנעשות היום. נושא התיקון יוסבר בהרחבה בפרקים ז,ח).

ו. שאר דברים והסברים

בפרק זה נענה על שאלות כלליות באמונה שלא נכנסו לפרקים לעיל (כדאי לקרוא את הפרקים לעיל לפני כן).

א. למה הקב"ה לא עושה נס בכדי שאני יאמין בו?

א. ראשית נאמר שעדיין ישנם ניסים פרטיים לא מעטים (רפואיים בעיקר) שגורמים לאנשים המקורבים להתחיל להאמין, אך הם לא מתפרסמים ברבים בד"כ (הם יותר מפורסמים בקהילה הדתית מן הסתם). בניגוד אליהם ישנם אנשים שחוו תופעות על טבעיות במובהק (לפי דעתם שלהם!) ועדיין מסרבים להאמין, כנראה כיוון שלא עומדים בתנאי פרק א (לפעמים בדובר באותו נס רפואי שחלק מהמשפחה מאמינה בו וחלק לא).

ב. בדור שלנו המבחן הוא מבחן האמונה, אנו נמצאים בשער ה-נ' של הטומאה שנקרא שער האפיקורסות (יוסבר בפרק ח). בכדי לבחון את עצם האמונה אצל האדם צריך שתנתן לו בחירה לרצות להאמין. בעבר הלא רחוק (כעשרות שנים אחורה) היו תופעות שכיחות מאד של דיבוקים ושדים למניהם, סבותינו שעדיין בחיים יכולים לספר לנו על כך ובנוסף, ניתן לקרוא על הוצאות דיבוקים וגילויים בהרבה ספרי מקובלים (מי שלא מאמין בתמימות, שיקרא). אדם שהיה רואה תופעות כאלה על טבעיות היה מתחזק באמונתו בין רגע (כפי שמודים הכותבים באותם ספרים), מדובר בדיוק בארועים שאנשים רבים מחפשים לראות היום, אולם בדור שבו המבחן הוא מבחן האמונה, בו ההסתר צריך להמצא בשיאו, לא שייך לתת מקרים מעין אלה ולכן נאמר שבדור הזה הקב"ה בהסתר פנים (ראה בפרק ח).

ג. נשאלת השאלה מדוע זה מגיע לנו? אם היינו חווים יותר ניסים בטוח היינו הופכים למאמינים אדוקים... הנקודה היא כזו- ישנו עקרון יסודי ביהדות שנקרא "גלגול נשמות", אנשים חושבים שאינו קשור ליהדות אך היא היא המקור שלו (יוסבר בפרק ז). האר"י הקדוש אומר שכולנו תיקונים מזמן חורבן בית שני, משמע נשמותינו היו בעולם הזה לפחות פעם אחת. הסיבה שהגענו לכאן פעמים נוספות היא כיוון שלא עברנו את המבחן בפעמים הקודמות, בפעמים הקודמות כן היתה לנו אפשרות לראות ניסים והרבה יותר תופעות על טבעיות (ככל שהתקופה היתה קדומה יותר כך התופעות היו גלויות יותר) ובכל זאת אותו בן אדם נכשל, כך שזה בעצם רק תרוץ. אדם שרוצה לדעת את האמת ידע אותה גם ללא ניסים גלויים.

ד. בכל דור ניתנת לאדם זכות בחירה מסויימת ע"י המציאות אותה הוא רואה, אומרים חז"ל שכשאדם רואה ניסים מפליאים כמו ביציאת מצרים בעצם נשללת ממנו זכות הבחירה והוא חייב להאמין, זאת בין השאר הסיבה שבדור המדבר על כל עבירה שילמו מיידית, היתה אמונה ודאית והנשמות היו גבוהות במעלה, לכן מצד הדין והצדק נדרש מהם יותר. בדור המבול, שהוא הדור הראשון, כולם ידעו שיש שליטה מעבר לעולם החומרי וידעו גם להתערב בה (כפי שראינו בפרק ה), אך הדבר לא מנע מהם להיות רשעים גמורים.

אנו רואים שגם בדורות בהם ראו ניסים ברורים ותופעות על טבעיות עדיין היו רשעים רבים מאד, זה לא הועיל בהפחתת מספרם. הסיבה המרכזית היא שלצורך הבחירה הקב"ה נותן כוח בטומאה כנגד כוח הקדושה, אם הקדושה גבוהה אזי גם הטומאה תהא גבוהה וכך מתאפשרת בחירה כפי שהסברנו בפרק ה.

דוגמא- אם נשאל כיצד חטא העם בחטא העגל בהר סיני לאחר כל הניסים והנפלאות, כיצד חשב שמשא רבנו מת? התשובה היא שהשטן (מיד נדון גם בו) הראה להם את מיתתו של משה רבנו בחזיון, הוא קיבל רשות לעשות זאת בכדי שתתאפשר בחירה. רבים מהעם האמינו למראה עניהם למרות שהיו צריכים להאמין לדברי משה רבנו, לקולו של הקב"ה שנשמע באוזניהם ולניסים והנפלאות שעשה להם במקום לתעתועי עיניים.

דוגמא נוספת- נביאים לאחר חורבן בית ראשון בטלו את היצר הרע שהיה בנו לעריות בתוך המשפחה ולעבודה זרה (יובא בפרק י), שני אלו היו אז בגדר מגיפה וכיום איננו מבינים זאת כיוון שהיצר הרע בעבירות אלו בוטל, איננו מתאווים לעבודה זרה ואנשים נורמלים לא נמשכים לאימותיהם או אחיותיהם. החסרון הוא שכנגד ביטול הטומאה הזה פסקה הנבואה מישראל- כלומר ירדה גם הקדושה. אם ניתן היה להגיע לדרגות נבואה ללא טומאה חזקה שתאזן אותה לא היה חופש בחירה.

במבחן האמונה בדור שלנו יש נטייה מציאותית גדולה יותר לכוון חוסר אמונה מכל מיני סיבות, את זה בעיקר הדור בה לתקן. חישבו שבגלגול קודם היה לנו את כל הסיבות להאמין ולא בחרנו נכון (דור המבול, דור הפלגה וכו'), לכן זו שעת התיקון מידה כנגד מידה- היה בידך להאמין בעבר ולא האמת, כעת האמונה לא תדפוק על דלתך ואתה תצטרך לחפש אותה. מי שבאמת רוצה ללמוד כיום יכול לעשות זאת באינספור הרצאות וסמינריונים מהסוגים המתאימים לו, מי שמברר את העניינים כמו שצריך כבר לא צריך לראות ניסים בעיניים, הטיעון הזה הופך לתרוץ בעלמא.

ב. צדיק ורע לו, רשע וטוב לו

התשובה לשאלה זו מצוייה באינספור מקורות, היא ארוכה ומלאה בדוגמאות וכאן נאלץ לענות עליה בקצרה יחסית. לא נוכיח כל טענה וטענה, אלא נסביר את עקרונות היהדות, ההוכחות והפרוט מצויים בפרקים אחרים. כפי שיוסבר בהרחבה בפרק ז כל העולם הזה לפי היהדות עומד להסתיים, זהו עולם זמני לחלוטין - "כל העולם כולו, גשר צר מאד" אומרת היהדות, גשר לאן? גשר לעולם הבא. עקרון יסודי אומר שזהו אינו עולם של שחר, אלא עולם של תיקון עבירות ולפיכך יש לנו מצוות. היהדות מחלקת את כל מעשינו לכאלה המתקנים וכאלה המזיקים, אלה המעניקים שכר או אלה המחייבים בעונש, חלק קטן מאד ממעשינו יהיו נטולים שכר או עונש. כלומר, אדם שעושה טוב צובר שכר כיוון שפועל לתיקון העולם, אך ברוב המקרים אינו אמור לקבלו בעולם הזה, פשוט לא כדאי לו לקבל שכר גשמי בעולם זמני והקב"ה מעניק לו שכר נצחי בעולם נצחי.

כל יהודי צובר זכויות ועבירות, אפילו רשע צובר זכויות לפי היהדות, מספיק שהוא זן ומפרנס את ילדיו מדובר בחסד גדול. זכויותיו וחובותיו של אדם מצטברים ממעשיו בגלגול זה או ממעשיו בגלגולים אחרים (על נושא זה נדבר בפרק ח), כך נקבעים גם חייו בגלגול הנוכחי.

השכר והעונש שניהם יכולים להנתן בעולם הזה או בעולם הבא, כשבעולם הבא השכר הוא פלאי ונצחי וגם העונש קשה יותר, בעולם הזה השכר והעונש שניהם עומים ביחס. לפי עקרון זה ברור שכדאי להיענש כאן ולקבל שכר בעולם הבא. פסוק אחד בתורה מסביר וסותם את העניין די מהר:

"וַיְדַעְתָּ, כִּי-ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים, הָאֵל, הַנָּאֵמָן שִׁמְרֵת וְהַחֲסֵד לְאֵהָבָיו וְלִשְׂמֵרֵי מִצְוֹתָיו, לְאֶלְפֵי דוֹר. וּמִשְׁלֵם לְשֹׁנְאָיו אֶל-פְּנֵיו, לְהַאֲבִידוֹ. לֹא יֵאָחֵז לְשֹׁנְאוֹ, אֶל-פְּנֵיו יִשְׁלֵם-לוֹ" (דברים ז).

התורה אומרת בפשטות ששכר הצדיקים שמור (שומר הברית והחסד). למתי שמור, לעת זקנה? זאת לא מתנה כל כך גדולה... הוא שמור להם לעולם הבא וגם יעניק זכויות לצאצאיהם בעולם הזה כפי שכתוב - לאלף דור.

לעומתו שכר הרשעים משולם באופן מיד, אל פניו - משמעו "במזומן" וללא איחורים (לא יאחר לשנאו), כלומר ללא שמירת השכר, ללא דחיית התשלום לעולם הבא. להאבידו מהיכן? ודאי שלא מהעולם הזה כיוון שנאמר לפני רגע שכאן הוא מקבל שכר. להאבידו פירושו היחיד הוא מהעולם הבא.

לא ניתן לפרש אחרת את הפסוק באופן שכל חלקיו ישתלבו (בידקו טוב). עקרונות רבים ועמוקים מובאים בתורה התמציתית במשפט אחד מדויק כפי שמוזגם כאן, לא ניתן "לעקם" את הפסוק ומי שירצה יאמין ויקבל, התורה אינה יורדת לרמה של "להתאמץ לשכנע" כמו שאנו עושים כאן, זה לא לרמתה ותכליתה.

חשובות השכר והעונש הינם עצומים ולא ביד אדם או מלאך להבינם, אין אנו מסוגלים להבין את כל הפרטים הקטנים. אומרת הגמרא - "ואמר ר' חנינא, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה" (חולין ז). משמע, כל מכה קטנה באצבע שאדם מקבל מגיעה לו לאחר שהקב"ה החליט כך בשקלול שכר ועונש בעולם הזה ובעולם הבא, זהו אחד הדברים הידועים להקב"ה לבדו.

עם זאת, ניתן כן להבין עקרונות ברורים בעניין שכר ועונש כפי שהסבירו רבותינו:

א. כל דבר טוב שאדם עושה, גם אם הוא מובן מאליו (כמו לכלכל את ילדיו) מזכה את האדם בשכר. זכות יכולה להגיע לאדם דרך מעשיו בגלגול זה, בגלגול קודם או דרך זכות אבותיו.

ב. רשע שטוב לו, יכול שיש לו מעשים טובים מעטים או זכות אבות הנותנת לו שכר, את שכרו הוא מקבל כאן - עושר, בריאות, כבוד וכו'. אין קץ לשכר שהקב"ה נותן על כל דבר טוב שאדם עושה, לכן לא מן הנמנע שאדם יזכה כאן לעושר מופלג כתוצאה ממעשים מאד פשוטים או זכות אבות, כאשר את כל שכרו הוא מקבל כאן במקום בעולם הבא. אם ישנו רשע (לפי הגדרת היהדות) וטוב לו מאד בחיים, משמע הוא במצב חמור ביותר, בטוח שהקב"ה משלם את כל שכרו כאן ויאבידו מן העולם הבא רח"ל:

"דתניא דבי רבי ישמעאל - כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין, קיבל עולמו" (ערכין טז).

כל מי שלא קיבל ייסורים, אפילו קלים, במשך 40 יום רצופים סימן שמקבל את שכרו בעולם הזה.

ג. לעומת זאת, אם יש רשע שגם רע לו, אזי ברור שלא אבדה תקותו והקב"ה לא התייאש ממנו.

ד. אצל צדיק זהו אותו עקרון, עוונות מגלגולים שונים מכופרים דרך ייסורים בעולם הזה והשכר שמור לעולם הבא. צדיק וטוב לו משמעו - אין הרבה עוונות מגלגולים קודמים, יש זכות אבות (צדיק בן צדיק) וכו', לכן טוב לו גם בעולם הזה, אך עיקר שכרו הוא לעולם שכולו טוב.

ה. צדיק ורע לו מכפר על עוונות שלו מגלגול קודם. למשל, מסביר האר"י שאיוב (שהיה צדיק גדול) הוא גלגולו של תרח אבי אברהם. למרות שתרח עשה תשובה בסוף ימיו, לפני כן הוא החטיא את הרבים בעבודה זרה וזהו עוון לדורות שאינו בר כפרה רח"ל, לכן היה צריך להמשיך ולעבור תיקון ובא בתור איוב. ישנם מצבים בהם צדיקי הדור מכפרים בסבלם על עוונות לא שלהם, אלא של הדור (כמו בעשרה הרוגי מלכות). לעיתים הם גם נלקחים בתור כפרה על הדור (צדיק אחד בשביל אינספור יהודים אחרים) כדי שהאומה תמשיך להתקיים ולא תעלם בעוונות רח"ל, בכך הם עולים לליגה הבכירה ביותר של עבדי ה' ושכרם בעולם הבא הוא יחיד במינו (בדומה לצדיקים רבים שנספו בשואה והפחיתו בכך את מספר הנספים לאין שיעור), כמו שנאמר: "הצדיק אבד, ואין איש שם על-לב, ואנשי-חסד נאספים באין מבין, כי מפני הרעה נאסף הצדיק" (ישעיהו נז). אומר ישעיהו הנביא שאנשים אינם מבינים את הסיבה האמיתית לאסירת הצדיק (שימו לב שלא נאמר מיתה, אלא אסיפה לעולם הבא). למשל, הסיבה למותם של הרבה דתיים בפרעות של הערבים בדורינו אינה פיגועים, או העובדה שבמקרה הרבה דתיים חזרוי אמונה גרים בשטחים או בירושלים דווקא, אלא מפני הרעה הדור זקוק לכפרה והצדיק נאסף. ככל שנאספים יותר צדיקים משמע שמצב הדור לא הכי טוב (נושא זה יוסבר עוד בפרק ט- חופש הבחירה).
ו. בכל מקרה, אם כל שכרו של האדם עתיד להנתן לו בעולם הבא אין זה אומר שכאן הוא צריך לסבול, או שכאן אין לו שום שכר, זאת משתי סיבות עיקריות:

1. יש מצוות שעליהן נאמר - אוכל פרותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא - כיבוד הורים, גמילות חסדים, ביקור חולים, הכנסת אורחים, השכמה לבית הכנסת, הבאת שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, ותלמוד תורה כנגד כולם. הקרן היא עיקר השכר, הפרות הם כמו ריבית, בנוס שאותו האדם אוכל בעולם הזה, זאת עקב עוצמתה הגדולה של אותה מצווה והתיקון הגדול שהיא עושה.
2. הקב"ה הבטיח בתורה שקט ושלווה כשהעם מקיים מצוות, אך לא על חשבון שכרן של המצוות, אלא בכדי שהחיים ינועו על מי מנוחות ויאפשרו המשך קיום מצוות (נראה זאת בפרק ט).

ג. למה הקב"ה פועל בעקרון מידה כנגד מידה

עקרון "מידה כנגד מידה" הוא הגיוני וברור משתי סיבות מרכזיות:

- א. עקרון של צדק - אדם נתן סטירה, מגיעה לו סטירה מצד הדין. אדם הרג, מגיע לו להרג וכן הלאה. רבותינו מסבירים שלמרות שפסוקי הנזיקין המפורסמים - "עין תחת עין, שן תחת שן..." (שמות כא) מדברים על פיצוי כספי ולא על עקירת איברים (הדבר מוכח באופן בלתי ניתן לויכוח באינספור צורות ולא נדון בכך כאן, ראה גמרא בבא קמא דף פ), התורה ציינה אותם בלשון הזו בכדי להמחיש שאם אדם עוקר לאדם אחר עין בזדון, היה מגיע לו שיעשו לו אותו דבר מצד הדין והצדק.
- עם זאת, הקב"ה מקיים את העולם במידת החסד, משמע הוא פועל איתנו לפנים משורת הדין לטובתנו. אדם השומר שבת, אומר תחנון, צם, בוכה על מעשיו ועושה תשובה - קורע גזירות ומתקן נזקים של שנים רבות שמצד הדין לא היו צריכות להיתקן כלכך בקלות, המידה שהקב"ה יעניק לו תמיד תפעל לטובתו של האדם בצורה קיצונית אם ילך בדרך המלך. אם לא, האדם כביכול מוציא את עצמו מתחת כנפי החסד של הקב"ה, משמע שאת הנזק שעשה הוא יצטרך לספוג חזק בעולם הזה או בעולם ההוא רח"ל.
- מידותיו של הקב"ה תמיד עובדות לטובתנו, חז"ל מסבירים שאין באמת מידת דין, גם הדין הוא לא דין כפי שהיה צריך להיות בצורה מחושבת, גם הוא מהול בחסד, כל שכן שמידת החסד תהא גדושה בחסד.
- ב. עניין נוסף של מדה כנגד מידה הוא 'העברת מסר'. אדם ההולך בדרך התורה ומקבל מידי פעם "מכות" חלילה, ירצה לדעת מדוע קיבל אותן, לייסורים יש תכלית של ניקוי עוונות ואנו אמורים להבין מה הסיבה לעונש בכדי לתקן את העוון. כל ייסור הכי קל שאדם מקבל כמכה קטנה על האצבע (כמו שהזכרנו ב"צדיק ורע לו, רשע וטוב לו") מגיעה לו כאשר הוחלט כך בשמים.
- הבית דין העליון לא בדיוק מדבר איתנו כאן, לפיכך המסר עובר אלינו בהסתר דרך עקרון "מידה כנגד מידה". בייסורים רציניים אדם יוכל להבין במה חטא ומה הוא צריך לתקן ע"פ האופי של אותם ייסורים, חז"ל מגדירים ייסורים שונים לעבירות שונות והיו צדיקים רבים במשך הדורות שידעו לשייך ייסורין לעבירה, כלומר לגלות כתוצאה מאיזו עבירה קיבל אדם פלוני את הייסורים האלה ואלה. כיום ההכוונה האלוקית כמעט לגמרי בהסתר פנים כפי שהזכרנו, על כן קשה למצוא מקובלים כאלה.
- יעידו הרבה אנשים, שכשהם הולכים בדרך האמת ורוצים לדעת מה עשו הם מוצאים לפתע את התשובה באיזה לימוד מוסר שלמדו, בשיעור פרשת שבוע וכדו'. התשובה ניתנת אך היא ניתנת בדרך הסתר.

ד. אני לא פוגע באף אחד, זה יותר חשוב מלהיות דתי לא?

המשפט המפורסם אומר- "דרך ארץ קדמה לתורה" (תנא דבי אליהו, פרק י'). הרבה חושבים שמדובר באפשרות להיות אדם טוב ותו לא- אני עוזר לאנשים, בסדר עם אנשים, הכי חשוב להיות בסדר בין אדם לחבירו כולם אומרים, בין אדם למקום ממילא פחות חשוב. חוץ מזה בשביל מה יש את יום כיפור? ננסה להבהיר מספר דברים:

א. האם אנחנו בסדר בין אדם לחבירו? כמה מאיתנו קראו תחנון ביום כיפור ("חטאנו, עוינו, פשענו...") במחשבה שלא עשו שום דבר מכל אלה? אנשים יוצאים בהרגשה שהם לא האנשים שעליהם הכתוב מדבר (תודה לאל)... אך הדבר אינו כך לצערנו.
רק כשאדם לומד בתורה מהו המוסר והמצוות הנדרשים מיהודי בין אדם לחברו, הוא מבין כמה גדולה רשימת העבירות וכמה הוא לא בסדר. כמה מאיתנו צורבים תוכנות? כמה מאיתנו מדברים בטלפון על חשבון המעביד? כמה רימו חברות ביטוח? כמה מלווים בריבית? כל אלה נכנסות תחת הכותרת הקטנה 'גולגול'. כמה מאיתנו זורקים מילה לא נעימה על אדם זה או אחר? כמה מאיתנו מרכלים? אלה תחת הכותרת 'דברנו דופי ולשון הרע'. כמה סלפו דברים בשבועה בבית משפט ('נשבענו לשוא ולשקר')? כמה לא מתייחסים בכבוד להוריהם ('צערנו אב ואם')? הרשימה מאד ארוכה... אלה עבירות חמורות מאד ע"פ היהדות. מי שלומד מוסר יודע שאינו יכול להגדיר את עצמו כאדם מוסרי אם עושה אחד מאלה, לא מדובר כאן בדקויות ודברים קטנים, אלא בחלק מהעבירות הקשות ביותר שבין אדם לחברו.

ב. מהן מצוות בין אדם למקום? האם הן בינו לבין הקב"ה בלבד? האם הן לא קשורות כלל לבני אדם? מי שחשב מעט על העניין מתוך ידיעה שהקב"ה אינו מושג פשוט (ראה פרק ב) יודע שהקב"ה לא צריך מצוות, הן לא מפרנסות אותו, לא מונעות ממנו דבר ולא משרתות אותו. אם נשים לב נראה שחז"ל דייקו לומר- מצוות בין אדם "למקום", לא בן אדם להקב"ה, 'המקום' היא צורת גילוי הנהגה של הקב"ה כמו בכל שמותיו. כיצד שם זה בא לידי ביטוי בענייננו? מצוות אלו משפיעות על הבריאה כולה כל אחת כפי מהותה, הבריאה כולה היא העולם הזה ועולמות אחרים. אדם שמחלל שבת חלילה, מונע שפע גם מהעולם הזה (בין השאר...)- בצורת, רעב, מחלות, אסונות טבע וכו', במי פוגע חוסר השפע? ודאי שבאדם ובשאר הברואים. העבירות בין אדם למקום הן אלו שהכי מזיקות לאדם, רק שהן עושות זאת "בעקיפין" ולא דרך עשייה פיזית בגופינו, כגון רצח וגזל. כמו שכבר הזכרנו בפרקים קודמים, יש הרס דרך רוחניות והרס דרך גשמיות. כתב הזוהר:

"...עקרא דארעא, בני נשא אינון עיקר הארץ הם בני האדם (שלשם נבראה הארץ), ואינון מחבלין ארעא והיא אתחבלת ואם הם משחיתים עצמם היא ממילא נשחתת, וקרא אוכח והפסוק המוכיח זאת דכתיב- 'וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ' (בראשית ו) הארץ נשחתה כי השחיתו בני האדם את דרכם בעבירות (מדובר בדור המבול שחטאו בעריות וגזל)" (פר' נח סב).

והרס הארץ למי מזיק אם לא לבני האדם... (צריך לזכור שיהודים מחריבים בעבירות גם עולמות עליונים).
ג. פירושים על כל דבר... על כל משפט ביהדות צריך לחשוב כמו שצריך, אין פירוש "אינסטנט". רבותינו שאמרו לנו את המשפט "דרך ארץ קדמה לתורה" היו צדיקים גמורים, על כל עבירה שעשו עינו את עצמם בסיגופים ותעניות אינספור, צריך לחשוב קצת מי היה האדם שכתב משפט כזה לפני שמפרשים אותו כפי רצוננו, אלו לא היו אנשים שמתייחסים רק לדרך ארץ, אלא לכל התורה בשלמות והיו מבקרים בחריפות אדם המגדיר את עצמו כ"מוסרי" ותו לא. בנוסף, נאמר שדרך ארץ קדמה לתורה, לא באה במקומה, זאת לא עדיפות ראשונה ושנייה, אלא שלבים שאדם צריך ללכת לפיהם כשבא לתקן את דרכיו- ראשית ללמוד דברי מוסר בכדי לתקן את אופיו ולרכוש דרך ארץ, לאחר מכן לרכוש עוד תורה ולא להיפך, זאת כוונת הממרא.

ל ס י כ ו מ, כל הדברים לעיל הינם מאד פשוטים להבנה, אפילו בחשיבה שטחית, העניין הוא שאנו בד"כ מחפשים תרוצים בכדי להתנער משאלות קשות ולכן לא חשבנו בכלל...

יש עוד נקודה אחת חשובה מאד- כשאדם עוזר לחברו הוא צריך לדעת אם העזרה שלו היא עזרה בכוון הנכון. יש "עזרה" שהיהדות מגדירה אותה כעוון גמור, כך שלא רק שלא מדובר בעזרה, אלא אף בעוון של חוטא ומחטיא- כגון לגייס כספים למטרות אנטי דתיות, לייעץ לאדם לרמות, להעיד עדות שקר "לטובת" אדם, להסיט אותו לתורות רוחניות אחרות, להסיט אותו לשיטות רפורמיות ביהדות וכו', כל אלו גורמים לאדם שאינו מכיר את הדין לחשוב שהוא עושה טוב, בדיוק הפוך מהאמת.

כשאדם לומד יהדות הוא מבין כמה היא מוסרית, מתוך כך מקבל אמת מידה נכונה של טוב ורע, שופט מקרים ומעשים חברתיים בעיניים יותר מפוקחות וללא שגיאות, רק אז הוא מסוגל לחלק נכון את מעשיו לטוב ורע.

ה. איך זה שקוראים לנו עם סגולה, אנחנו אור לגוים?

הקב"ה המשיל לאברהם אבינו את צאציו לעפר הארץ ולכוכבי השמים, שני דברים מנוגדים לחלוטין בגדלותם. אומרת הגמרא- "אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים. כשהן יורדין, יורדין עד עפר. וכשהן עולין, עולין עד לכוכבים" (מגילה טז).

אנחנו עם שטוח התנועה שלו הוא עצום, אנו יכולים להיות אור לגוים, אך אף אחד לא מבטיח את זה. יש לנו שתי אופציות והבחירה בידינו- או הליכה בכוון התורה ואור לגוים, או השם ירחם. ככתוב: "וְשָׁמַרְתֶּם, וְעָשִׂיתֶם כִּי הִיא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם, לְעֵינֵי הָעַמִּים, אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה, וְאָמְרוּ רַק עַם-חֶכְם וְנָבוֹן, הַגּוֹי הַגָּדוֹל תָּהָה" (דברים ד).
כשעם ישראל הולך בדרכי התורה הוא עולה ומתעלה והופך לאור לגוים, כך היה בזמן שלמה המלך שעשה שלום בכל העולם. לאחר שבנה את בית המקדש אמר:
"ברוך ה', אשר נתן מנוחה לעמו ישראל, ככל אשר דבר. לא-נפל דבר אחד מכל דברו הטוב, אשר דבר ביד משה עבדו. יהי ה' אלקינו עמנו, כאשר היה עם-אבותינו, אל-יעזבנו, ואל-יטשנו. להטות לבבנו אליו, ללכת בכל-דרכיו, ולשמר מצותיו וחקיו ומשפטיו, אשר צוה את-אבותינו... למען, דעת כל-עמי הארץ, כי ה', הוא האלקים. אין, עוד" (מלכים א-ח).

הדור היה צדיק בזמן שלמה המלך, המלך ידע בפשטות שגדולת העם הזה היא בזכות מצוותיו, כתוצאה מצדיקותו של העם בזמן שלמה הוקם בית המקדש, היינו בפסגה ונתקיימו כל ההבטחות שנתן הקב"ה לעם-שפע, שקט ושלוה בכל העולם, לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב. שלמה המלך ביקש שנמשיך להיות כאלה בכדי שידעו כל עמי הארץ כי אלקי ישראל הוא האלקים ואנו משרתיו. ההיפך חלילה, הוא ההיפך הגמור: "חמשה דברים צוה ר"ע (רבי עקיבא) את רבי שמעון בן יוחי, כשהיה (ר' שמעון) חבוש בבית האסורין. אמר לו (ר' שמעון)- רבי, למדני תורה. אמר (ר' עקיבא)- איני מלמדך. אמר לו (ר' שמעון)- אם אין אתה מלמדני, אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות" (פסחים קיב).

ר' שמעון בר יוחאי, המאור הקדוש, מבקש מרבו ר' עקיבא שילמדו תורה, כל זאת בזמן ששלטה מלכות רומי ואיימו על ישראל שלא ילמדו תורה. ר' עקיבא מסרב לרשב"י מחשש המלכות, אז ר' שמעון משיב דבר מאד לא ברור במבט ראשון, הוא אומר לרבו שאם לא ילמדו תורה הוא יבקש מאביו (יוחי) שילשין על ר' עקיבא למלכות רומי ובכך יאסרו או יהרגו אותו. נשאלת השאלה- כיצד צדיק כזה ילשין על רבו הצדיק לא פחות ממנו? התשובה ברורה- אם הצדיק היהודי הכי גדול לא ילמד תורה עזותו תפרוץ, הוא עלול לעשות דברים איומים, רק התורה שוברת את עזותו של היהודי. מכאן ברור מדוע ישנם יהודים בעם ישראל שעושים דברים מחפירים נגד עמם שלהם באופן כה רע ועם כל כך הרבה שנאה עצמית, אצל הגוים לא מוצאים כזו שנאה עצמית ורצון להרע לעמם. מכאן ברור מדוע אנו מסוגלים להגיע מבחינה סטטיסטית למקומות אחרונים במדינות המערב בהרבה קטגוריות מפוקפקות (חינוך, פשיעת נוער, סמים) למרות שהתחלנו כמדינה מובילה (לחיוב...) בתחומים אלה. הטענה שאיננו עם סגולה כיום אינה סותרת את דברי התורה ודברי רבותינו, אלא מישמת בדיוק את מה שאמרו. כשעולים, עולים עד לרקיע. כשיורדים, יורדים עד עפר.

ו. מיהו השטן ע"פ היהדות ומה תפקידו?

ביהדות לכל מלאך יש שם, שמו של המלאך רומז למלאכה שאותה הוא מבצע- 'רפאל' ממונה על הרפואה, 'גבריאל' על הגבורה ומלחמות ישראל וכו'. השטן נקרא בראשי תיבות- ס"מ. לא הוגים את שמו המלא חלילה (ולכן לא נרשום אותו כאן), אלא מבטאים אותו- "סמך ממ". אותיות אלו הם מלשון סומא, מעורר. לא מדובר ביצור כפי שדתות אחרות מגדירות אותו כלל, אלא במלאך העושה מלאכתו. לפי הנרמז בשמו ברור שמלאכתו העקרית היא 'לעוור' את עיני האנשים, הוא הכח המדמה. באיזה אופן? הדרך הכי פשוטה היא 'להטביע' אותו במציאות, בטבע, בענייני היומיום ובמה שרואות עיניו. העובדה שאנו עסוקים בחינוך, עבודתנו ובעיותינו היומיומיות לא מותרה לאדם פנאי לעצור ולחשוב קצת איפה הוא חי, למה הוא נוצר וכו', לכן רוב החוזרים בתשובה והמתחזקים עשו זאת לאחר שחיהם גרמו להם להתחיל לעצור ולחשוב. בד"כ לצעירים יש פנאי, לכן את עיניהם הוא מעוור באופן אחר- עריות, טיולים ועוד, אך למבוגרים בעלי משפחות אין כל כך "ראש" ממילא לידע הדתי אם לא נפתחו אליו בגיל צעיר או חונכו אליו. הס"מ אינו נקרא כך כיוון ששורף את האדם ומתעלל בו, אלא עושה את מלאכתו באופן שמצליח ברוב המקרים "לעוור" את עיניו בצורה אלגנטית מאד. הדרך להתחמק מכך היא פשוט לעצור קצת את שטף המציאות ולהתבונן מעבר למה שרואות עינינו, אדם לא יועיל לעצמו ולמשפחתו אם יוסיף לעצמו עוד שעות עבודה...

ז. מדוע יש חוזרים בשאלה למרות שיודעים מזה דת?

- אומרת הגמרא- "בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו" (מכות י), כשהאדם הולך ישר מוליכין אותו ישר, אם האדם מתחיל לזייף ברצונות כאלה ואחרים גם מסקנותיו ייטו לכיוונים שונים.
- מבחינה רציונלית נטו כל יהודי נטול אינטרסים היה בוחר בדרך התורה, כפי שציינו בפרק א יש הרבה שיקולים אישיים המפריעים לנו להגיע לכך ואצל דתיים הדבר הזה לחלוטין, זה לא שאותו חוזר בשאלה יודע דברים שלא רשומים כאן, מהם ניתן רציונלית להבין שנכון לא להיות דתי, אדם דתי לא יוכל להוכיח את הדברים אחרת ולא יוכל להפריך את הנקודות שהובאו פה ביתר קלות מאדם חילוני. העובדה שישנם דתיים חוזרים בשאלה אינה נובעת מהרציונל, אלא משיקולים אחרים אותם נציין:
- א. אדם יכול להיות דתי מכח ההרגל. עבור הרבה אנשים שגדלו דתיים הדת היא רק אוסף הרגלים, הם לא מבינים למה באמת צריך להיות דתי, מהי הסיבה לקיום מצוות ומדוע חשוב לא "לחפף" בהלכה. ההבדל בין דתיים כאלה לבין אנשים שגדלו חילוניים הוא רק בהרגלים, אם אותו אדם היה גודל חילוני הוא היה חילוני, אך כיוון שגדל דתי הוא התרגל לקיים מצוות באופן אוטומטי, בלי לחשוב הרבה. גם אם דתי כזה למד תורה בצעירותו (ורובם למדו) הדבר כלל לא מבטיח שהוא יודע מהי מטרת היהדות ומהי אמונה שכלית. בלימוד תורה יש מגוון עצום ובבית ספר דתי ממלכתי בד"כ מדלגים על עניין השרשת האמונה שכלית, לעיתים מורים אף טועים ביסודות היהדות. כשאדם כזה גדל הוא אינו ממש מבין למה הוא צריך להגביל את עצמו בדברים ששאר החברה כן עושה ונהנית מהם, הוא רואה את הדת בתור מגבלה יומיומית עם איזושהי אמת אלוקית שלא קשורה אליה, וגם אינו טורח להעמיס על עצמו שאלות קשות.
- בדורות הקודמים הספיק לאדם להתחנך כאדם דתי בצעירותו בכדי להשאר דתי כל ימי חייו, הוא היה הולך בתלם יחד עם כל החברה היהודית ואורח החיים היה פשוט יותר. היום הדבר אינו מתאים, החברה הפכה לחילונית מאד וכמות הפיתויים שהיא מציעה מעמידה את האדם הדתי במבחן מתמיד. מסבירים חז"ל שבדור אחרון יוסרו כל המחיצות ולא יהיה מה שיחזיק את האדם דתי אם אינו ממש רוצה בכך, אפילו אם גדל כחרדי במאה שערים יש בידו את כל היכולת לצאת מחייו לחיים חילוניים בקלות, יש אירגונים שיעזרו לו בדרכו לגהנום, קל וחומר אצל אדם דתי "חפיניקי".
- בדורינו חייב שתהיה ידיעה שכלית לכל אדם דתי בדבר האמת היהודית, אם לא תהיה כזו אותו ילד שגדל כך יחזור בשאלה לא בזדון, אלא סתם מתוך הדרדרות איטית "ובטוחה". ברוך השם, הרבה דתיים כאלה מתקרבים חזרה לדת עם הזמן כשמתבגרים ופיתויי החברה פחות משפיעים.
- ב. אדם חרדי שיודע תורה חוזר בשאלה מכמה סיבות שגם הן לא קשורות לרציונל. כפי שציינו, גם הוא לא ידע להסביר למה הוא חזר בשאלה מבחינה שכלית, או לא יצליח להתמודד עם השאלות המובאות כאן. סיבה אחת יכולה להיות מידות, ממידות רעות בסיסיות שיש באותו אדם כגון גאווה ועזות, חוסר הקשבה לזולת, כעס וכדו', הוא עלול לבעוט בכל מה שקשור לתורה ומוסר ולהתפקר. אם נתבונן בחברה נראה שדווקא חרדים ותיקים שלמדו תורה והתפקרו הופכים להיות האפיקורסים הרעים והקשים ביותר לא בכדי, נדרשת עזות מצח מיוחדת בכדי להתגבר על האמת הדתית המוכחת אותה למד, להתעלם מהרציונל ולהדחיקו בשביל לתרץ ניאוף או גאווה אינה דבר שהמוח יכול לסבול, חייבים מידות רעות במיוחד לשם כך ולכן לאורך הדורות האפיקורסים הקשים ביותר היו "תלמידי חכמים" בעברם. אדם כזה בד"כ יגיע גם לתפיסות חיים מעוותות אחרות ויזיק לחברה, הסיכוי שיחזור בתשובה הוא די אפסי. זאת אחת הדוגמאות היסודיות והברורות ביותר למאמר חז"ל- "דרך ארץ קדמה לתורה". אדם חייב לשבור את מידותיו הרעות- "הקנאה, והתנאווה, והכבוד- מוציאין את האדם מן העולם" (אבות משנה ד)- לא מדובר בפתגם על חילונים, אלא על שומרי תורה ומצוות בעלי מידות רעות שימנעו מהם את העולם הבא.
- ג. יש רבנים המכנים תלמידי חכמים רבים בתור "טכנוקרטים של שולחן-ערוך" (ספר הלכה מרכזי), כלומר הם למדו ויודעים תורה הלכה למעשה, אך אין בידם אמונה והבנה של תכלית היהודי. היו כאלה לא מעט יהודים לאורך הדורות שחיו באושר וללא כל קושי דתי, אך כיום בפיתויי דורינו צריך אמונה ברורה. אם יש לאדם נטייה טבעית לעבירות מסוימות החברה תזמין אותו לבצע אותן ללא כל בעיה, הפתח שעוקר הרבה חרדים מהיהדות הוא פריצות. אותו אדם עדיין יחשוב מבחינה שכלית שהיהדות נכונה וכל מה שלמד אמת, אך אי הכרה שכלית של תכליתנו וחומרת מעשינו תגרור קושי רב בעמידה בפני פיתויי החברה. ברוך השם, גם רבים כאלה חוזרים למוטב לאחר שמבינים מה שעשו, בתנאי שנותרה בהם יראת שמים.

ד. חלק מהחוזרים בשאלה טוענים שעשו זאת לאחר שראו מקרים קשים ורעים בחברה החרדית. נקדים ונאמר שאכן קיימים כאלה מקרים, זה לא סוד, בדורינו שום חברה לא פנויה מהערב רב הנמצא בתוכה, מה שמגדיר את האדם כדתי הוא לא הזקן והכיפה כידוע. חילונים מבקרים בחריפות את החברה החרדית על כך, אך אינם יודעים כמה קשה ביקורת התורה על אדם שנראה דתי ומבצע עבירות קשות, אילו עונשים היא אומרת שיספוג. היהדות היא ערס התרבות והאדם הדתי הוא נציגו של הקב"ה, אם הוא עושה עבירות קשות הגורמות לאדם הנורמלי (לא לאפיקורסים שונאי דת) המתבונן מן הצד לבזות את הדת בעקבותיו הוא מואשם בחילול השם, זו עבירה שלא יועילו לה- לא תשובה לבד, יום כיפור או ייסורים, אלא רק יום המיתה בר מינן. הדת לא עושה שום הנחות לאדם כזה, אלא רק מכבידה את עולו יותר מכל מה שחילוני יכול להבין. לאור זאת נשאלת השאלה- אם אדם חרדי מכיר את המבט הדתי על המצב, מדוע יעזוב את הדת כתוצאה מעבריינים הנמצאים בחברתו? אדם חילוני אינו יודע, אך אדם דתי יודע מהי חומרת התורה על העבירות הללו, הוא יכול לפרסם את אותו אדם, להוקיע אותו, לפעול למען המוסר ולמען הדת כמו שעושים הרבה רבנים בגלוי. מדוע לומר שהדת אינה בסדר חס ושלום? התשובה פשוטה- התרוץ הזה הוא "טריגר", הוא פתח מילוט לברוח מהדת. אין רציונליות מאחורי החלטה כזו, מלכתחילה היו בתוך תוכו הרהורי כפירה או נטישה והתרוץ הזה הוא המפתח החוצה.

ל ס י כ ו ם , בכל המקרים מדובר בסופו של דבר בנטייה אחר הלב. אדם לא יודה בזה, זה מעיד על טיפשות ללכת נגד הרציונל ולכן כולם מחפשים תרוצים במקום להתמודד עם שאלות נוקבות. בכל אופן, נטיית הלב היא ההתחלה וממנה האדם ממשיך להדרדר חלילה- "בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו" (מכות י).

ח. עד היכן מותר לחקור ולשאול?

כתבנו במספר מקומות עד כמה חשוב לשאול ולברר, היהדות אינה מתחמקת כמעט משום שאלה ובמסמך זה ניסינו באמת להקיף כמה שיותר. רבותינו השיגו ברוח קודשם ידיעות מדהימות על הרכבת הבריאה ועל עולמות עליונים, וחלק מהפטרונות כאן הובאו ע"פ הסוד. אין איסור לחקור בנושאים בהם נגעו, אך חובה לדעת שיש צורך בהמון 'קדושה יהודית' בכדי להגיע לכאלה דרגות. עם זאת, יש גבולות דקים בהם השגת האדם כלל לא קיימת, נושאים בהם כל הבנה בוודאות תוביל לטעות ולכן נאסר לחקור מעבר לגבולות אלו. אומרת המשנה- "כל המסתכל בארבעה דברים, ראוי לו כאילו לא בא לעולם- מה למעלה, מה למטה, מה לפניו ומה לאחור" (הגיגה פרק ב). מסבירים רבותינו:

מה למעלה- מעל הרקיע. לא מדובר כאן באטמוספירה שלנו, אלא ברקיעים כפי שצויינו בפרק ה.

מה למטה- מתחת לארץ. הכוונה שוב לא לקרום כדור הארץ, אלא לרמות השונות בבריאה (מה מתחתינו?).

מה לפניו- לפני מעשה בראשית, בו הקב"ה ברא את כל העולמות כולם.

מה לאחור- מה יהיה באחרית ימי העולם, לנסות להבין בחוש מה יקרה לאחר תחיית המתים לעתיד לבוא.

ממשיכה הגמרא בדברי התנאים (מסכת הגיגה יא):

"...דתנו רבנן, כתוב- 'כי שאל נא לימים ראשונים' (דברים ד). פירוש- יחיד שואל, ואין שנים שואלין",

כלומר מעשה בראשית לא מלמדים לשני אנשים יחד, אלא ליחיד מפאת קדושת הדבר והצורך לדייק בו.

"...יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם? ת"ל (תלמוד לומר, כלומר תשובה היא) 'למן היום אשר ברא

אלקים אדם על הארץ' (שם). יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית? ת"ל 'לימים ראשונים אשר היו

לפניך' (שם)", כלומר תחילת החקירה מותרת משלב הבריאה המתואר בספר בראשית.

"יכול ישאל אדם- מה למעלה, ומה למטה, מה לפניו, ומה לאחור? ת"ל 'ולמקצה השמים ועד קצה

השמים' (שם). כלומר- מלמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל (זה הגבול), ואין אתה שואל מה

למעלה מה למטה מה לפניו מה לאחור". הגבולות המותרים הינם גבוהים ועצומים, מן הקצה עד הקצה.

להתקרב אליהם בדרך הקדושה מותר, אך רק רבותינו בעלי רוח הקודש השיגו בהם באמת- מעשה מרכבה,

מעשה בראשית וכו'. לנסות לשאול מעבר להם הוא כמו לנסות להשיג בהקב"ה- "וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם, וְהִשְׁבַּתְּ אֶל-

לְבָבְךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, בְּשָׂמַיִם מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת, אֵין עוֹד" (דברים ד). גם לאחר פטירת האדם

מגופו הגשמי הוא לא ידע הכל, תהיה לו הבנה בהקב"ה רק לפי מעלת המצוות שקיים כאן. בנוסף, האינסוף

יתברך הוא אחד, יחיד ומיוחד, וכפי שציינו בדברי הזוהר (פרק ב) על הפסוק- "הן לה' אלקיך", ישנן 55

מדרגות (כמניין 'הן') אליהן לא תגיע שום ברייה בשום זמן. כל חקר מעבר לגבולות יביא בהכרח לטעות

ולמבוכה בענייני אמונה, עצם המחשבה במקומות אלה פוגמת ולכן הורו חז"ל לאסור.

ט. יש דתיים שעושים דברים שדתיים אחרים לא עושים, איך זה?

ישנם זרמים שונים ביהדות, ישנם המקפידים יותר ומקפידים פחות בכל זרם. על השאלה מדוע ישנם זרמים והלכות שונות דברנו בפרק ד (שאלה ט, עמ' 53). בקשר להקפדה על קיום מצוות- מכל הנאמר במסמך זה צריך קודם להבין שכדאי לא לחפף, אם יש דתיים שאינם מקפידים הם פשוט מפסידים או מקלקלים. לכל הנאמר בהלכה יש משמעות עצומה וכל אדם נמדד ע"פ מצוות שמקיים ומצוות שאינו מקיים, זה שאדם שם כיפה על ראשו לא הופך אותו לדתי. ראשית, כל אדם דתי שאינו מקפיד צריך לשאול את עצמו מדוע הוא מקיים חלק מן המצוות? מדוע דווקא את אלה הוא מקיים ולא אחרות? גם למצבו הנוכחי אין תשובה או בייקטיבית משביעת רצון והתשובה כנראה תהיה- 'כי ככה נוח לי', 'ככה גדלתי וכו'. זו לא הדרך, אותו אדם צריך להבין שגם אם הוא חושב שדרכו נכונה, איך יצליח להנהיג את "דתו" לצאצאיו באופן ברור? הרי עמדתו הדתית נשענת על תפיסת דת סובייקטיבית לחלוטין, ללא וודאות וסדר, ללא הגיון. כל ילד המגיע לגיל בו הוא מתבונן על התנהגות הוריו יראה חוסר עקביות בקיום מצוות, חוסר הגיון, הוא ישאל למה חלק הוריו עושים וחלק לא, הוא לא יתמיד באותה שיטה כי אין כאן שיטה וצורת קיום מצוות הזו לא תשרוד כבר בדור הבא- מהקפדה ל'חפיפניקות' דתית, ממנה לשמירת מסורת וממנה לחילונות. תור 3-4 דורות אנו הופכים מדתיים לחילוניים, לאחר מכן מגיע אסון או לחץ על האומה היהודית, אנשים חוזרים בתשובה וחוזר חלילה. רק הדת היהודית בשלמותה החזיקה לאורך הדורות עקב אמיתותה ותפיסתה המושלמת. מצווה אחת לא יכולה להחליף מצווה אחרת, הקב"ה לא "המציא" מצוות סתם בשביל הכיף ולכל אחת יש תכלית בתיקון הבריאה. 'חפיפניקות' לא רק שאינה נכונה ע"פ הדת, אלא יוצרת את תחילת ההדרדרות בדרך לחילונות וכפירה.

י. מדוע אי אפשר להתייחס לכל הנסים ולכל השתלשלות עמנו בתור מקרה?

לפי מה שהספקנו להזכיר עד כה, מבחינת סבירות לא נראה שהשתלשלות העם היהודי היא מקרה. אנו מפוזרים לחתיכות קטנות אלפי שנים ולא נכחדים, מוכים אלפי שנים ולא נעלמים, זאת בניגוד לכל האומות שנעלמו אפילו מאליהם, כל שכן אם ניזוקו מעמים אחרים. אך כמו שבתורה יש התייחסות כמעט לכל טיעון עתידי נגדה, גם לטענת המקריות יש התייחסות ספציפית, אין צורך לבחון את הדברים רק ע"פ הגיון פשוט: "וְאִם-תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי (לשון מקרה), וְלֹא תֵאבּוּ לְשִׁמְעֵ לִי, וְיִסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה, שֶׁבַע פְּחֹטָאֲתֵיכֶם... וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תִנְסְרוּ לִי, וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי, קָרִי. וְהִלַּכְתִּי אֶף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי, וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי, שֶׁבַע עַל-חֹטְאֲתֵיכֶם... וְאִם בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי. וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם, בְּחַמַּת-קָרִי, וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֶף-אֲנִי, שֶׁבַע עַל-חֹטְאֲתֵיכֶם... וְהִתְנַדּוּ אֶת עֲוֹנֵי וְאֶת עֲוֹן אֲבֹתְכֶם, בְּמַעַלְס אֲשֶׁר מַעַלּוּ בִי, וְאֶף, אֲשֶׁר הִלַּכּוּ עִמִּי בְּקָרִי. אֶף-אֲנִי, אֶלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי, וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם בְּאֶרֶץ אֲיִבִּיהֶם, אוֹ אֶזְ יִכְנַע לְבַבְכֶם הָעַרְל, וְאֶזְ יִרְצוּ אֶת עֲוֹנֵיכֶם..." (ויקרא כו).

בקטע זה בתורה, לאחר תאור כל הטוב שנתן הקב"ה לעמו (פסוקים ג-יג), מתואר גם הפן השלילי והוא נבואת חורבן בית ראשון. אומר הקב"ה שאם נתלה את הסיבות לאסון כלשהו במקריות, אם נחפש תרוצים שונים יתרבו הצרות עד שנודה על האמת. אז יכנע לבבינו הערל, לב המכיל שני יצרים שהרע מבניהם נשבר בלחץ הייסורים. כשהוא נשבר באיזו דרך נפקחות עיניו של היהודי לראות מעבר לס"מ (ראה שאלה ו לעיל). ההסטוריה שלנו מלאה במקרים שכאלה, טרם הגיע אסון עוד כשהחלו להירקם הצרות תרצו אבותינו את המציאות בתירוצים שונים וחפשו פתרונות הגיוניים לעניין (ראה שואה, גרוש ספרד ועוד רבים). גם בימינו אסונות רבים נמנעו מאז קום מדינתנו הקטנה ועל כולם רבים אומרים "איזה מזל...", הכי קל להתחמק מלהכנס לעומקם של דברים ולומר שהכל במקרה. הקב"ה אומר לנו בקטע לעיל שהצרות יתרבו עד שאנשים יפסיקו לומר שמדובר במקריות, בין אם דרך תשובה או דרך מיתה רח"ל (בדורינו זה המצב, יפורט בפרק ח). רואים בדברי התורה כיצד התייחסה מראש לעניין המקריות, כיצד תארה את מסלול ההתרחשויות לאור הכחשת המקריות, זה קרה כך בכל דור וגם בדורינו אין כל חדש תחת השמש, רואים את השלבים בדיוק-מדינתנו נוצרה כמדינה חילונית עם עקרונות חלוציים וציוניים בהחלט מוסריים, אם כי לא דתיים. יש לזכור שמייסדי המדינה היו בני רבנים גדולים, חלקם כיבדו את הדת (כגון החוג לתנ"ך של בן גוריון) וחלקם רצו להתנתק. בהתמעטות הדורות הם (לצערנו הרב) אבדו את דתם של הוריהם ונתרו עם המוסר, אחר כך בניהם המשיכו את ההדרדרות בירידה מוסרית מתונה עד לקריסה שקיימת כיום. הדרדרות דתית כלשהי מביאה להגברת ייסורים, להדרדרות של חיינו וביטחוננו. כל הנסיונות של כל המפלגות לא תקנו כמעט כלום במדינה, השלטון ממשיך בירידה במקום להשתפר למרות הביקורת. יציבותינו הכלכלית והבטחונית קורסת, הדברים ידועים לכל, אך הסיבה לא תמיד ולכן הייסורים גדלים בעקבות ההכחשה כפי הנאמר בתורה.

ז. מהות העולם בזעיר אנפין

נבאר בקצרה מהי הטענה הדתית לגבי מהות קיום העולם ותכליתו, ובאיזה מצב הוא היום.

בריאת אדם הראשון, חטא אדם וחווה

העולם החילוני (מבין אלו המאמינים) מסתכלים בד"כ על מעשה בראשית בתור דבר מופשט ופשוט, מעין ציור כלשהו, סיפור ללא הרבה פרטים, אך מעשה בראשית הוא אחד מהדברים המורכבים ביותר ביהדות. נתמקד באדם הראשון- הקב"ה ברא עולמות וברואים ללא סוף כשפסגת הבריאה היתה יצירת האדם הראשון. כיציר כפיו של הקב"ה הוא היה מושלם ועליון, הקב"ה נתן לו יכולת לברוא, להשפיע ולשנות את הבריאה. לעומתו מלאך נקרא 'מלאך' מלשון 'מלאכה', הוא עושה את המלאכה עליה הוא מצווה ואינו בורא דברים חדשים, הוא אף נקרא על שם מלאכתו (רפאל ממונה על הרפואה וכו'). הקב"ה גם יצר את האדם הראשון כשליט על התחתונים כשם שהקב"ה שליט בעליונים, תכונות אלה של בריאה ושליטה הפכו אותו לעליון עד כדי כך שהמלאכים לא היו יודעים להבחין בינו לבין הקב"ה, אומר המדרש שהם היו משתחווים לו. אומרים חכמים- משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו עגלון הלבוש בבגדי תפארת הראויים לעגלון המלך, וכששניהם על הכרכרה קשה לומר מיהו העגלון ומיהו המלך, הזמיון רב.

האדם בכוחו העצום קיבל גם שתי מצוות. מצוות עשה- "וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת-הָאָדָם, וַיְנַחֲהוּ בְּגֶן-עֵדֶן, לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ" (בראשית ב)- לעבוד ולשמור את הגן. מצוות אל תעשה- "וַיִּצְוֵהוּ ה' אֱלֹקִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר: מִפֶּלַעַץ-הַגֵּן, אֲכַל תֹּאכַל וַיִּמְעַץ הַדֶּעַת טוֹב רָע, לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ" (שם)- לא לאכול מפרי עץ הדעת היצר הרע הצליח להחטיאו דרך חווה (זאת עובדה, מה לעשות), הוא וחווה חטאו בשעה העשירית לבריאתם ביום השישי כשהיה עליהם לעמוד בקיום המצווה נגד היצר הרע עד לליל שבת (חטאו שעתיים קודם!). בחטאם הם פגמו בבריאה וגרמו לדרדור העולם, בכך חולק העולם לשני חלקים- העולם טרם חטא אדם הראשון ולאחריו. אחרי חטאם המשיכו בני האדם בדרדור העולם- חטא קין, דור המבול, דור הפלגה עם מגדל בבל וכו', כולם דרדרו את העולם בעוונותיהם. הדורות הלכו וירדו בגדלותם הרוחנית, הידיעות בסודות הבריאה התמעטו והקדושה ירדה עד למצב העולם הנמוך ביותר כיום. ההבדלים בין העולמות שלפני ואחרי חטא אדם הראשון הם ההבדל שיהיה בין העולם הזה לעולם הבא (העולם הבא הוא לא גן עדן וגהינם, אלא העולם שלאחר תחיית המתים). חשוב להבין שמטרת העולם לפי היהדות היא לשוב למצב טרם חטאו של האדם הראשון, שהוא תכלית הבריאה הראשונית מבלי האפשרות שישוּב ויִדְרֹדֵר (יתבטל היצר הרע).

היתה לנו הזדמנות נהדרת לתקן את הבריאה מאד מהר, זאת בכח התורה שקבלנו בהר סיני כשכל העם שמע את בורא עולם, כח הקדושה היה עצום ואם לא היינו פוגמים שנייה אחר כך בחטא העגל כבר הכל היה שב לתיקונו. העולם כפי שהוא כיום אינו תכלית הבריאה כלל, כמובן שהקב"ה ידע שהאדם עתיד לחטוא, אך המטרה הסופית היא העולם הבא. העולם הזה זמני בלבד, עולם של תיקון דרך לימוד תורה, מצוות ומיתה.

החזרת העולם למצבו טרם החטא, כיצד?

א. בריאת העולם בתורה מחולקת לששה ימים, אך רבי נחמיה (תנא) מסביר שהכל נברא ברגע אחד במאמר ה', אבל הלכו ונתגלו כל אחד ביומו אע"פ שכולם היו מוכנים כבר מן היום הראשון. הקב"ה לא צריך זמן בכדי לברוא עולם ולכן לחלוקה יש תכלית אחרת. הזוהר מגלה רמז לכך בתורה- "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, שָׁבַת וַיִּנְפְּשׁ" (שמות לא). נאמר "ששת ימים" ולא "בששת ימים", כלומר מעשה בראשית לא נעשה "בששת ימים", אלא בבחינה של ששה ימים, זהו רמז להרכבת הבריאה.

זוהר: "אלא מאן יכיל לממני עובדוי דקדשא בריך הוא אלא מי יכול לספר מעשיו של הקב"ה, דהא כמה חילין ומשרין משנין דא מן דא כי כמה צבאות ומחנות המשונים זה מזה, דלית לון חושבנא שאין להם מספר, וכלהו בזמנא חדא יצאו כולם בבת אחת, כמרזפא דאפיק זיקין לכל סטרין בזמנא חדא כפטיש המכה על אבן/ברזל ומוציא ניצוצות לכל עבר בזמן אחד, כך קדשא בריך הוא אפיק כמה זינין ומשרין משנין דא מן דא כך הקב"ה הוציא כמה מינים ומחנות משונים זה מזה, דלית לון חושבנא שאין להם מספר וכלהו בזמנא חדא וכולם בבת אחת. תא חזי בא וראה, בדבורא וברוחא כחדא אתעביד עלמא בדבור וברוח יחד נעשה העולם, דכתיב שכתוב- 'בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם' (תהילים לג). 'בדבר ה' דא דבורא זהו דיבור, 'וברוח פיו' דא רוחא זהו רוח, דא בלא דא לא אזיל זה אינו נפרד מזה, ואתכליל דא בדא ונכללו זה בזה, ונפיק מניהו כמה חילין לחילין ומשרין למשרין וכלא בזמנא חדא ויצאו מהם כמה צבאות לצבאות ומחנות למחנות וכולם בזמן אחד" (פרשת ויצא).

ב. ע"פ הסוד נבראה התורה 2000 שנה טרם בריאת העולם (לא נכנס כעת לשאלות העולות מכך). הקב"ה יודע הכל וברור שידע מראש על חטאם של אדם וחווה, לכן כתב בתורה עוד טרם החטא כיצד ומתי יתקן חטאם. היכן רואים זאת? בין השאר ע"י חלוקת הבריאה לששה ימים. כל ימי החול הם תקופת תיקון העולם כשכל יום הוא כנגד אלף שנה. היום השביעי הוא שבת מנוחה, אי לכך תיקון כל הפגם יושלם לקראת "כניסת שבת", כלומר לקראת סוף האלף השישי שהוא ערב שבת. האלף השביעי הוא ראשית העולם הבא.

ג. מוסיפים חז"ל שהעולם נוצר כדי שיתקיים ששת אלפים שנה, הם זמן התיקון שהוגדר מראש ע"י הקב"ה כפי שצינינו, על כן כל אחד מששת הימים בא לרמוז מה שיארע באלף שנה. החלוקה היא- שני אלפים תוהו ובוהו, שני אלפים הבאים העולם צריך להתקיים אחרי שקבלו התורה הקדושה, ושאר שני אלפי השנים הם זמן המשיח. ידוע שהיהודים סופרים את מניין העולם מזמן בראשית, כיום אנו בשנת ה-תשס"ה- 5765 מראשית הבריאה (שנת 2004), בסוף האלף השישי לקראת שבת.

ד. כנגד מה עומד היום השישי בבריאה? ביום השישי נברא האדם, פסגת הבריאה, והוא כנגד בא המשיח שהוא פסגת העולם וסוף תיקונו (לפי זה זמן הגעת המשיח צומצמה לאלף שנה האחרונים). נשאר 235 שנה לאלף השביעי וכפי שהזכרנו המשיח יגיע בערב שבת, כלומר 'מות משיח' הם קודם תחילת האלף השביעי ומהאלף השביעי ואילך זה 'העולם הבא'.

אגב, אמונתנו כוללת את עניין בא המשיח כאחד מ-13 עיקרי האמונה. מבלי להלחין, רבותינו אומרים כי מי שלא מאמין בתחיית המתים לא יקום בתחיית המתים, מידה כנגד מידה, אז כדאי לבדוק זאת טוב...

ה. תפקיד היהודים בכל הסיפור הוא להביא את העולם לתיקונו המלא. מדוע? הפגם שאדם וחווה גרמו לבריאה אינו נצחי תודה לאל, הקב"ה סלל מראש את תיקונו. כיצד? חלקי נשמות אדם וחווה חוזרות לעולם ובאות בעם ישראל, נשמות הגברים בעם ישראל היו מגולגלות באדם הראשון ונשות ישראל היו מגולגלות בחווה, לכן עלינו מוטל תיקון העולם שנעשה דרך מצוות התורה (שממשיכות לפגום אם אינן מקיימות). לגוים (מלבד גרים בהם יש ניצוץ קדוש) אין השפעה בעניין כיוון שמקור נשמתם אינו באדם וחווה, לכן אנו קרואים 'אדם' והם אינם קרואים אדם. הקב"ה מחזיר את כל הנשמות לתיקונן המלא, לכן יש גלגול נשמות וכל ניצוץ נשמה שלא תוקן יעבור את תיקונו בצורה מושלמת (קצת על אופי הגלגול בפרק ה, עמ' 108).

ו. אנו יכולים לתקן את הבריאה דרך קיום מצוות, כשכל מצווה מתקנת דבר מסויים בקלקול הבריאה, לכן יש צופן בסדר המצוות- רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח איברים, שס"ה מצוות אל-תעשה כנגד שס"ה גידים וכו'.

זוהר: "כל מאן דאשתדל באורייתא איהו קיים עלמא כל העוסק בתורה מקיים את העולם, וקיים כל עובדא ועובדא על תקוניה כדקא יאות ומקיים כל פעולה ופעולה בתיקונה כראוי, ולית לך כל שייפא ושייפא דקיימא ביה בבר נש ואין לך כל אבר ואבר באדם, דלא הוי לקבליה בריה בעלמא שאין כנגדו ברייה בעולם, דהא כמה דבר נש איהו מתפלג שייפין כי כמו שהגוף מתחלק לרמ"ח איברים וכלהו קיימין דרגין על דרגין וכולם עומדים מדרגות על מדרגות, מתתקנין אלן על אלן וכלהו חד גופא ומתקנות אלו למעלה מאלו וכולם גוף אחד, הכי נמי עלמא כל אינון בריין כלהו שייפין על שייפין וקיימין אלן על אלן כך כל בריות העולם הם כעיין איברים איברים אלו על אלו, וכד מתתקנן כלהו הא גופא ממש וכשכולם יתקנו יהיו כגוף אחד ממש. וכלא גוונא דאורייתא והאדם והעולם כולם הם כדמיון התורה, דהא אורייתא כלא שייפין ופרקין, וקיימין אלן על אלן כי התורה כולה היא איברים ופרקים העומדים אלו על אלו, וכד מתתקנן כלהו אתעבידו חד גופא וכשכולם יתקנו יעשו כעין גוף אחד" (תולדות קלד).

ז. הדרך השניה לתיקון העולם היא ייסורים רחמנא לצלן, והיא מתרחשת כשלא מקיימים מצוות. הסיבה לכך היא שסבלו של העם היהודי בכל אסון גם הוא מתקן את העולם, אך ודאי שהוא איטי ופחות רצוי מלימוד תורה ומצוות... הקב"ה העניק לנו כח לתקן בעצם קיום המצווה, או לקלקל באי קיומה, כשהקלקול יביא עימו, נרצה או לא נרצה, תיקון ע"י ייסורים. הייסורים ניתנים ע"פ אמת המידה של "מידה כנגד מידה" כפי שהסברנו בפרק ו (שאלה ג), הכל ע"פ מידת חסדו של הקב"ה יתברך שמוחל וסולח כפי שאומר דוד המלך: "לא כחטאינו עשה לנו, ולא כעונותינו גמל עלינו. כי כגבה שמים על-הארץ, גבר חסדו על-יראיו. כרחק מזרח ממערב, הרחיק ממנו את-פשעינו. כרחם אב על-בנים, רחם ה' על-יראיו" (תהילים קג).

ח. כל הרע והסבל בעולם נגרמים, לא נעים להודות, בעיקר ע"י עם ישראל, שום דבר רע לא מגיע מאת הקב"ה חס ושלווה. העניין הוא שיהודי בורא במעשיו מלאכים- מעשים טובים בוראים מלאכים טובים שנבראים מושלמים וגבוהים יותר ככל שהמצווה עצומה יותר, ומעשים רעים בוראים מלאכי חבלה שגם נבראים קשים יותר ככל שהמעשה פסול, הטובים עושים טוב והחבלנים משחיתים. בזמן שלמה המלך עם ישראל היה בשיאו הדתי, לכן העולם היה שקט ושלי-י- שפע וגשם, בצורת, רעב ואסונות תלויים במעשינו.

ט. הקב"ה מאזין לתפילותינו ובעזרת כל קיום המצוות מבטל את הרע- זו משמעות הפשט 'נושא עוון ועובר על פשע' ב-13 מידות הרחמים שקוראים בתחנון, זו גם משמעות ה'תשליך' שעושים בראש השנה (יום הדין), כולם מבקשים מהקב"ה שיישא על עצמו, ישליך ויכלה את מלאכי החבלה שנוצרו בעוונות. לימוד תורה הוא בבחינת מלאך המוות למשחיתים ומדה טובה מרובה פי 500 ממדה רעה (לכן מעט צדיקים מכפרים על רשעים רבים), אך אם יש אינפלציה של רוע לעומת הטוב שבמצוות חלק מן המשחיתים נשארים ונפרעים הישר מן הבריות חס ושלום. מעשים רעים במיוחד של מחטיאי רבים משחיתים בעם, ניאוף ופריצות משחיתה עד מאד (פריצות גורמת להרג מידי כיוון שמידית יוצרת מלאכי חבלה בגוף ממש רח"ל).

י. ידוע שעמנו סבל ייסורים באופן לא טבעי ולא דומה לשום אומה אחרת. הסיבה לכך נובעת מהנקודה שצינו לעיל, אנו ממונים על תיקון העולם והתיקון חייב להעשות בין אם נרצה ובין אם לאו, לכן כשעמנו בכללותו קיים מצוות חיינו זרמו על מי מנוחות. רואים זאת בעיקר בתקופת המלכים הראשונה, אך גם בתקופות הגלות. דוגמא לאיזון בין מצוות לייסורים נלמדת כבר בתורה- הקב"ה גילה לאברהם אבינו ב'ברית בין הבתרים' שנשתעבד במצריים 400 שנה, אך השעבוד ארך רק 210 שנים ומניין 400 השנים החל בהולדת יצחק. הסיבה שלא השתעבדו קודם היא עקב צדיקותו של יצחק שתיקן במעשיו הטובים את מה שהשעבוד היה אמור לעשות. לאחר מכן, שנים עשר השבטים חטאו במכירת יוסף והדבר הספיק בכדי לדרדר אותנו לגלות מצרים. ירדנו בדרגה, אך עדיין חיינו בגלות בשלווה. לאחר מכן נאמר- "וַיָּקָם יוֹסֵף וַיְכַלֵּ אֶחָיו, וְכָל הַדָּר הַהוּא. וַיְבִי יִשְׂרָאֵל, פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּקְבְּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֲתָם" (שמות א). מת דור הצדיקים בני יעקב, ואז מדבר עלינו הכתוב בלשון שלילית- וישרצו. השתלטנו על מקורות הכח במדינה וצברנו עוצמה כתוצאה מיתרונו (הטבוע בנשמותינו) על הגוים, עקב כך החל שעבוד מצרים והתיקון בדרך מצוות הוחלף לתיקון בדרך ייסורים. הבעיה היא שאושר, רווחה וההתערבות בגוים מובילה אותנו לשאננות וקילקול מצוות, זהו בדיוק אותו תרחיש שקרה בכל מקום בגלות לפני אסון, אין חדש תחת השמש, כך היה לפני השואה, כך היה בתור הזהב בספרד כשפתחו הגוים את הסגר הכלכלי עלינו וחלה ההתבוללות וכו'. תמיד אנו בתיקון בדרך מצוות או ייסורים, מאזן הזכויות והחובות תלויים בכל העם בערבות הדדית, כיוון שעם ישראל היה מגולגל באדם וחוה ואיברים בגוף אחד ערבים זה לזה לצורך קיומו.

יא. עצם בואו של משיח מעיד על הגעתנו לסוף תיקון העולם. ישנן שתי אופציות לגבי זמן הגעתו:

1. אם העם יעשה תשובה לפני סוף האלף השישי המשיח יקדים, זאת כיוון שלימוד תורה וקיום מצוות מחישים מאד את התיקון. אומרים חכמים שאם העם ישמור שתי שבתות רצופות (באלפיים שנות משיח) מיד המשיח יגיע. סוף התיקון וסוף הייסורים מצויים כלכך מתחת לאפינו, אם רק היינו משכילים לנסות.
2. אם העם לא יעשה תשובה קולקטיבית המשיח יגיע בדור האחרון, זה יהיה הדור עליו יחולו כל הנבואות הרבות המגדירות מה יהיה מצבו ואיך יתנהג. הקב"ה קבע מראש כי זה יהיה לקראת סוף האלף השישי, כמה זמן בדיוק לפני הסוף נוכל להגדיר רק ע"פ בחינת הנבואות שיובאו בפרק ח, כפי שנעשה.

מידע רלוונטי

- האר"י הקדוש גילה דבר עצום- שלמה המלך היה שליט בעליונים ובתחתונים, משמע שהיה פוקד אף על מלאכים, רוחות ושדים. הוא רצה להביא את הגאולה בזמנו וזאת ע"י כינון כל סימני הגאולה- שלום בעולם, היהדות בשיאה בפסגת העולם, קם בית המקדש הראשון- שיא עוצמה הדתית, כל העולם בהכרה של בורא עולם וכו'. שלמה המלך אף נשא 300 נשים ו-700 פילגשים כנגד בחינות עליונות והכל לצורך אותה מטרה- סוף תיקון העולם. עם זאת, מסביר האר"י שהמלך טעה בחושבו שיוכל להביא את הגאולה בתקופת 2000 שנות תורה (הוסבר לעיל), זו היתה טעות בזמן שלא ניתן היה לשנותה. כך אומרים רבותינו גם לגבי חזקיה המלך שיכל להיות המשיח והעם היה ראוי בשעתו, אך הזמן היה ב-2000 שנות תורה.
- אומר רבנו האר"י- מחורבן הבית והלאה לא יהיו יותר נשמות יהודים חדשות, אלא תיקונים בלבד (הוא לבדו היה נשמה מתקנת שירדה לזה העולם בכדי לבאר את הסוד). כלומר חלקי נשמה שנפגמו באדם וחוה מקדמת דנא (ובשאר הדורות) חייבות לסיים את תיקונן לפני אחרית הימים (יבואר בסוף פרק ח, עמ' 109). כל דור עובר סינון והטענה היא שאנו הדור האחרון, כפי שנרצה להוכיח בפרק ח.

ל ס י כ ו ם , לעולם כפי שקיים יש סוף, טרם הסוף הוא חייב לעבור את כל תיקונו ע"פ העקרונות לעיל. אומרים חז"ל כי ב-2000 השנים האחרונות אין לנו אלא שיעבוד מלכות בלבד (מסכת ברכות לד), כלומר שלטון זר יחול עלינו. כמובן שבימינו כבר חזרנו לארץ ועל סימן זה נדבר בהרחבה בפרק הבא- הדור האחרון.

ת. הדור האחרון

בפרק זה נפרט, נוכיח ונלמד את כל המסלול הנוגע להשתלשלות עמנו מזמן עבר, הגלות עד שובינו ארצה, ההוה והעתיד עד לדור האחרון שבו יבוא המשיח. כל הפרק ילווה בנבואות שנובאו בעיקר ע"י הנביאים, גם הובאו בכתובים ובספרי רבותינו, שחלקן התרחשו וחלקן עתידות להתרחש. נראה את רמת הוודאות בכל כתבי היהדות ולבסוף נבחן האם אנחנו הדור אחרון, אילו שלבים בנבואות כבר קרו ואילו קורים עכשיו (שנת תשס"ה) ומה צופן לנו העתיד לגבי מלחמת גוג ומגוג המפורסמת (כשהדברים נראים קרובים זה כבר יותר מלחין). יהיה מי שישאל- אם הכל כלכך קבוע מראש מה לגבי חופש הבחירה? על כך בפרק ט'.

מתי חיו המפרשים שאת דבריהם נביא כאן:

יונתן בן עוזיאל- מגדולי התנאים, חי לפני כ-2000 שנה והוזכר בפרק ד.

הרד"ק- חי לפני כ-600 שנה.

מצודת דוד- חי לפני כ-300 שנה.

המלבי"ם- חי לפני כ-190 שנה ויצויינו עוד נוספים.

כמה פעמים טעו וחשבו שהמשיח מגיע?

ראשית נבאר מהן האפשרויות לגבי זמן בואו של משיח:

גמרא- "כתביב 'בעתה' (בישעיהו ס), וכתביב 'אחישנה', פירוש- זכו- אחישנה, לא זכו- בעתה" (סנהדרין צח). מסכמת הגמרא את מה שהזכרנו בפרק ז, ישנן שתי אפשרויות הנלמדות מפסוקים שונים- אם עם ישראל יהיה זכאי, יעשה תשובה וילמד הרבה תורה, הקב"ה ישלח את המשיח קודם זמנו- זכו, אחישנה, כלומר תיקון העולם יגמר מוקדם והקב"ה יחיש את הגאולה. אם חלילה העם לא יהיה זכאי- לא זכו, בעתה, הגאולה תבוא בעתה, בזמן הסופי שנקבע מראש לסוף האלף השישי.

בפרק זה אנו מביאים את כל הנבואות המדברות על הזמן הסופי לגאולה, אם העם יעשה תשובה קודם לכן (בע"ה) הגאולה תבוא קודם ובלי כל הצרות הצפויות. חז"ל מביאים הרבה אפשרויות מאד קלות לתשובה קולקטיבית שלא נדון בהן כאן (שמירת שתי שבתות רצופות וכו').

כיצד טעו כלכך הרבה דתיים שחשבו כי המשיח עומד לבוא?

ישנן שנים המסוגלות לגאולה ולבואו של משיח ע"פ היסוד הראשון שהזכרנו- זכו, אחישנה. שנת תש"ן היתה שנה כזו וחסידיו הרבי מלובביץ' הפיצו אז כרזות וידיעות לכל עבר על בו משיח. לפחות בדיעבד רואים שהם טעו, אך עלו מספר שאלות כבר קודם. ננסה להבין זאת ע"פ הנלמד בדברי רבותינו:

א. ע"פ העקרון שהצגנו לעיל, אם רוצים גאולה מוקדמת יש צורך בתשובה קולקטיבית- רק אם זכו, אחישנה. העם בשנת תש"ן לא היה בתהליך תשובה או עלייה רוחנית, ואם התנאי לא מתקיים כיצד תבוא גאולה מוקדמת? ואכן, כלל המגזרים הדתיים על כל גווניו לא הסכימו עם דעתם של חסידי הרבי מלובביץ' בשעתו. ב. מנגד, אם נלך אחר האפשרות השנייה כמעט כל הנבואות הנוגעות להתרחשויות הגאולה בזמנה (לא זכו- בעתה), עליהן נדון בהרחבה בפרק זה, כלל לא התקיימו בשנת תש"ן כפי שנראה (מלבד נבואות שובנו לארץ), כך שלא ברור כיצד היה אמור לבוא המשיח ע"פ כל אחת משתי האפשרויות שהביאו חז"ל.

ג. היו בעבר טעויות נוספות לגבי זמן משיח, רבי עקיבא בשעתו חשב שבר-כוכבא הוא המשיח עקב הנסים שעשה, העוצמה המופתית והעל טבעית שהפגין מול הרומאים. צבא כה קטן עשה טרור לרומי הגדולה במשך שלוש וחצי שנים, אדריאנוס השליט לא הבין כיצד אפשר להתמודד איתו. עם זאת, חבריו התנאים של רבי עקיבא לא הסכימו איתו לגבי בר-כוכבא וצדקו, בר כוכבא הוכש ע"י נחש בעוונותיו וביתר נכבשה. בעניין המשיח אומרים רבותינו- אין לחכם אלא מה שעיניו רואות, אנו יכולים רק להבין מה רואות עינינו במציאות ולהשוות את הדברים לנאמר בכתובים. כשמשוים את ההתרחשויות שהיו לנאמר בכתובים רואים שלא התקיים תנאי "זכו-אחישנה" ולא תנאי "לא זכו- בעתה", לא ברור לאור זאת כיצד אנשים חשבו שהמשיח עומד לבוא (ההסבר עימם). ייתכן וברוח קודשם של צדיקים נאמרו לחסידים דברים שונים הלקוחים מדברי הנביאים, אך ידוע בכתובים שזמן הגאולה נסתר אף מעיני נביאי ישראל או נאסר לגילוי על ידם, כך שאפשרות זו גם לא מספקת פתרון ראוי ונכון מבחינה שכלית.

אולי הדברים נשמעים כרגע כהתחמקות, אך לאחר התבוננות בנבואות שמיד נציג הטיעונים יהיו ברורים לכל אדם. ואכן, כיום בניגוד לעבר מרבית היהודים לומדי התורה אומרים בגלוי שאנו בסוף.

ה ע ב ר - נבואות השתלשלות עמנו מן הגלות עד לשובינו ארצה

בת פרק זה נפרט את השלב המוקדם לפני הדור האחרון- היותינו בגלות ושובינו ארצה. הנבואות מסודרות לפי סדר כרונולוגי ולכן חשוב לקרוא הכל לפי סדר, כל שלב כאן מוכיח את העבר שלנו כך שנוכל לבחון עד כמה הנבואות ודברי רבותינו מדויקים. בהמשך נגיע לנבואות ההוה והעתיד.

גלותינו השנייה וחיינו בצל הגוים

הבאנו לעיל (בפרק ג') את הקטע הבא ונחזור עליו בקצרה. רואים בנבואה הבאה את עובדת הגלייתנו מן הארץ, עובדת היותינו מעטים, מפוזרים בכל העמים וחיים בחוסר בטחון בין פרעות לפרעות. אלה נבואות הבסיס בהם נאמר מה יקרה לעמנו מזמן הגלייתנו בבית שני ועד לצורת חיינו בצל הגוים.

"... (משה אומר) כי אֲנֹכִי מֵת בְּאֶרֶץ הַזֹּאת, אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן, וְאַתֶּם עֹבְרִים, וִירִשְׁתֶּם, אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת. הִשְׁמְרוּ לְכֶם, פֶּן-תִּשְׁכַּחוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם... וְהִשְׁחַתֶּם, וְעִשִּׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל, וְעִשִּׂיתֶם הֲרַע בְּעֵינֵי ה' - אֱלֹהֵיכֶם, לְהַכְעִיסוֹ. הַעֲיִדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ, כִּי-אֲבֹד תֵּאבְדוּן מֵהָרָ, מֵעַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ, לֹא-תֵאָרִיכּוּ יָמִים עִלְיָהּ, כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן. וְהַפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים, וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסָּפָר, בְּגוֹיִם, אֲשֶׁר יִנְהַג ה' אֶתְכֶם שָׁמָּה" (דברים ד).

"וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֵט, תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם, כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב... וְנִסְחַתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר אַתֶּם בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ. וְהִפִּיצְךָ ה' בְּכָל-הָעַמִּים, מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ... וּבְגוֹיִם הֵמָּה לֹא תִרְגָּע, וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף רַגְלֶךָ" (דברים כח).

"וְאַתְּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם, וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב, וְהִיטָה אֶרְצְכֶם שָׁמָּה, וְעָרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה... וְהִנְשָׂאֲרִים בְּכֶם, וְהִבֵּאתִי מִיַּד בְּלָבָבְכֶם, בְּאֶרְצוֹת אֲבִיבֵיכֶם, וְרָדְף אֶתְכֶם קוֹל עֲלֵה נֶדֶף, וְנָסוּ מִנְּסֵת-חֶרֶב וּנְפֹלוּ, וְאִין רָדְף... " (ויקרא כו).

- נבואה זו ניתנה לנו טרם כניסתנו לארץ בכדי שנדע מה עתיד לקרות בעקבות העוונות, כך שבחירתנו בטוב תהא קלה יותר. בויקרא כו' (בהמשך הפסוק) יש פרוט נוסף על מצבינו בין הגוים, ראה שם.
- באור רחב נמצא בפרק ג' עמ' 20. התורה מדייקת בלשונה בדיוק את דברים שעברו עלינו בגלות.

מצב הארץ בגלות

"וְהִשְׁמֹתִי אֲנִי אֶת-הָאָרֶץ, וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֲבִיבֵיכֶם, הַיֹּשְׁבִים בָּהּ... וְהִיטָה אֶרְצְכֶם שָׁמָּה, וְעָרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה. אֲזִי תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת-שִׁבְתוֹתֶיהָ, כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה..." (ויקרא כו).

מדרש (תורת כהנים): "והשימותי אני את הארץ - זו מדה טובה. שלא יהיו ישראל אומרים הואיל וגלינו מארצנו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח. לכן נאמר: ושממו עליה אויביכם היושבים בה. זה האויבים הבאים אחריכם לא ימצאו עליה נחת רוח".

הרמב"ן: "...וכן מה שאמר בכאן - ושממו עליה אויביכם - היא בשורה טובה המבשרת בכל הגלויות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו. וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב (כלומר העולם) ארץ אשר היתה טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם, והיא חרבה כמוה. כי מאז יצאנו ממנה לא קיבלה שום אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם".

הרמב"ן ביקר בארץ ב-1267 וכתב: "... ומה אגיד לכם בעניין הארץ, כי רבה העזובה וגדול השממון. וכללו של דבר, כל הקדוש חרב יותר מחבירו. ירושלים יותר מן הכל וארץ יהודה יותר מן הגליל..." (יהיה מי שיטען כי דעת הרמב"ן משוחדת, אך אנו כמובן סומכים על צדיקותו וישרו המופלגים).

פרופ' סר ג'ון ויליאם דוסון, 1888 ביקר בארץ בזמנו וכתב: "עד היום הזה לא הצליחה שום אומה להתבסס כאומה בארץ ישראל. שום אחדות לאומית ושום רוח לאומית לא קנו להם אחיזה שם. אותו ערב רב של שבטים מדולדלים שישבו בה החזיקו בה רק כאריסים סתם, כבעלים ארעיים, כפי שנראה בעליל הם מחכים לאלה הזכאים לבעלות קבע על האדמה".

- ארצינו היתה שוממה אלפי שנים כשלא היינו כאן, שום אומה לא הצמיחה פה דבר, לא הקימה ישוב ראוי לשמו ורק שבטים מדולדלים חיו כאן. הארץ עשויה להיות ארץ זבת חלב ודבש רק כשעמה נמצא עליה (על מציאות הערבים בארצנו טרם שובינו נראה בהמשך).
- אומות שולטות זכו ליבול ותפוקה מן הארץ רק כשעם ישראל היה פה, כגון היוונים והרומאים טרם הגלות. שאר האומות נצלו את הארץ סתם בתור אדמת מעבר מן המזרח למערב ללא הפקת תועלת מהארץ עצמה.

הבטחת שובינו לארץ ושגשוגה (נבואת יחזקאל)

"ואתם הרי ישראל ענפיתם תתנו, ופריכם תשאו לעמי ישראל, כי קרבו לבוא. כי הנני אליכם, ופניתי אליכם ונעבדתם ונזרעתם. והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה (כולו), ונושבו הערים והחרבות תבנינה... והושבתי אתכם כקדמותיכם, והטבתי מראשתיכם וידעתם כי אני ה'... ולא תוסיף עוד לשכלם... יען אמרים לכם אוכלת אדם את ומשכלת גוייך היית. לכן אדם לא תאכלי עוד, וגוייך לא תכשלי עוד, נאם ה' אלקים" (יחזקאל לו).

גמרא: "אמר רבי אבא, אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר 'ואתם הרי ישראל' " (סנהדרין צח).

המהרש"א: "כל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה, אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה, שקרב לבוא זמן הגאולה, שיחזרו ישראל על אדמתם".

מלבי"ם: "ואת ערי ישראל ענפיתם תתנו... כי הארץ הזו השגחתי, תעצור פירותיה בעת שאין עם ה' עליה המושגחים מאת השגחתו. והטיבתי מראשתיכם- זה יהיה לעתיד לבוא שאז ייטיב יותר ממה שהיה בראשונה בצאתם ממצרים בהכנסם לארץ. ולא תוסיף עוד לשכלם- יען שבגלות אומרים לכם שאוכלת אדם את, שהדרים כך בזמן הגלות (שבני אדם מעטים גרים שם) תאכל הארץ אותם בדבר ובחלאים וברעב. ומשכלת- ובעת שהיו ישראל עליך שכלת אותן, כי גלו מן הארץ שתי פעמים. לכן אדם לא תאכלי- שיסיר משם מוות וחולי. וגוייך לא תכשלי- שלא יהיה עוד גלות.

- ראשית, עצם שובינו לארץ לאחר אלפי שנים היא דבר חריג ויחיד במינו, כמיהתנו ששרדה לאורך הזמן, העובדה שלא הקמנו מדינה באוגנדה או בכל מקום מופרע אחר הם כשלעצמם מקרה בודד בסטורית העמים, רק אצל העם היהודי היתה הכמיהה קיימת אלפי שנים וחריגות זו מדגישה יותר את נכונות הנבואה.
- הובטח ביחזקאל שכשנבוא לכאן הארץ תתחיל לפרוח. כשבאנו לארץ היא היתה מלאה ביצות, רק אנחנו הצלחנו לתקן את האדמה ולהופכה לקרקע פורייה ביותר. יהיה מי שיטען שזה כתוצאה מתבונתנו ומאמצנו הרבים וגם גוים אחרים יכלו לעשות זאת, אך בסופו של דבר אף אחד לא עשה זאת בשום דור במשך אלפי שנים (אולי ניסו) ונכתב בנבואת יחזקאל שלעתיד לבוא אנו נעשה זאת, זאת הבטחה נבואית שקוימה.
- אומר המלבי"ם דבר ידוע מן הנבואות- מדובר בשיבה סופית לארץ ולא תהא גלות שלישיית.
- אומרת הגמרא שראשית סימני הקץ יהיו כשנחזור לארצנו בפעם האחרונה, זהו קץ מגולה ראשון, ללא ניחושים ופרשנויות. אמנם מי שנולד בארץ מקבל זאת כמובן מאליו, אולם לאחר אלפיים שנות גלות מדובר בתפנית חדה מאד בהסטורית עמנו, ויחידה במינה בהסטוריית העמים.

"...הרי ישראל אשר היו לחורבה תמיד, והיא מעמים הוצאה, וישבו לבטח כולם..." (יחזקאל לו).

הרמב"ם: "שובינו אל הארץ ייעשה בהסכמת האומות".

אור החיים הקדוש: "ידוע ששובינו יעשה ברשיון האומות".

המלבי"ם: "והיא מעמים הוצאה- שהניחו אותם (העמים) לצאת ולהתישב בארץ".

- אומרים רבותינו דבר שהיה ידוע מדברי הנביא- שובינו לארץ תעשה בהסכמת האומות, כך היה במציאות בהצבעה המפורסמת באו"ם.
- אמנם עליות היו כבר קודם, אך מדובר בכמויות זניחות ביותר של חלוצים, השליטה בארץ ללא עוררין היתה של הגוים ורק לאחר אישור האומות להקמת המדינה זכינו לעלות אליה כעם ולשלוט בה.
- מצויין גם הארוע שיזכך אותנו מספיק ותוך כך יזכנו לשוב לארץ:

"פי קרוב יום אידם, ונחש עתדת למו. פי-ידין ה' עמו, ועל-עבדיו יתנחם" (דברים לב).

- ציטוט זה נאמר בנבואת השואה שסמניה פורטו בהרחבה בעמ' 18 (ראה שם).
- הקב"ה קבע תאריך סופי לקץ כפי שפרטנו לעיל (לא זכו, בעתה) אם העם לא יעשה תשובה לפני כן. הוא חש עתידות למו- ברוב חסדיו החיש את העתיד, שהוא אחרית הימים, למען אלה המאמינים בו (עבדיו) והביא את השואה כתיקון מהיר יותר בדרך ייסורים ע"פ היסוד שהסברנו בפרק ז (כיוון שהמצוות היו חסרות אז לצערנו), הם זיכוננו להתקרב לאחרית הימים. הדבר מתאים בדיוק למציאות לפיה אישרו הגוים את עלייתנו וזכותנו בארץ, שהיא קץ מגולה ראשון במעלה לפי הגמרא, לאחר סבל השואה למרות שלא התרגשו ממנה כלל בזמן התרחשותה ולא חשבו לאשר את זכותנו לפני כן, עוד בזמן העליות החלוציות בעשרות השנים שקדמו.

מה לגבי עובדת נוכחותם של הערבים בארץ?

במאה האחרונה, עוד טרם קום המדינה, כשהחלו לעלות החלוצים לארץ כבר היו כאן לא מעט ערבים, שאמנם לא הפרו והשביחו את האדמה כדברי התורה והנביא לעיל, אך בכל זאת היו כאן. מדוע?

זוהר: "ארבע מאה שנים קיימא ההוא ממנא דבי ישמעאל ובעא קמי קודשא בריך הוא ארבע מאות שנים עמד השר ההוא (הממונה) של בני ישמעאל וביקש לפני הקב"ה, אמר ליה השר- מאן דאתגזר אית ליה חולקא בשמך מי שנימול יש לו חלק בשמך? אמר ליה הקב"ה אין כן, אמר ליה השר והוא ישמעאל דאתגזר אמאי לית ליה חולקא בך כמו יצחק והרי ישמעאל שנימול מפני מה אין לו חלק במשמך כמו יצחק? אמר ליה הקב"ה דא אתגזר כדקא יאות וכתיקוני ודא לאו הכי יצחק נימול כראוי וכתיקונו (מילה ופריעה ע"פ ההלכה) וזה ישמעאל אינו כן, ולא עוד, אלא דאלין מתדבקין בי כדקא יאות לתמניא יומין אלא שהיהודים נדבקים בי כראוי שנימולים לשמונה ימים, ואלין רחיקין מני עד כמה ימים וישמעאל רחוקים ממני הרבה ימים (נימולים בגיל 13 לפי דתם). אמר ליה השר ועם כל דא כיון דאתגזר לא יהא אגר טב בגינה אע"פ כן, כיוון שנימול האם לא יהיה לו שכר טוב עבור זה? ווי על ההוא זמנא דאתיליד ישמעאל בעלמא ואתגזר אומר ר' חייא, ווי על הזמן ההוא שנימול ישמעאל בעולם ונימול, מה עבד עשה קודשא בריך הוא, ארחיק להו לבני ישמעאל מדבקותא דלעילא הרחיק את בני ישמעאל מדבקות העליון, ויהב להו חולקא לתתא בארעא קדישא בגין ההוא גזירו דבהון ונתן להם חלק למטה בארץ הקדושה בשביל המילה שבהם, וזמנין בני ישמעאל למשלט בארעא קדישא כד איהי ריקניא מכלא זמנא סגי ועתידים בני ישמעאל לשלוט על הארץ הקדושה בשעה שהיא ריקה מכל הרבה זמן, כמה דגזירו דלהון בריקניא בלא שלימו כמו שהמילה שלהם ריקה בלי שלמות, ואינון יעכבון להון לבני ישראל לאתבא לדוכתייהו והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקומם, עד דישתלם זכותא דבני ישמעאל עד שתכלה הזכות ההיא של בני ישמעאל" (וארא לב).

- הקב"ה אינו מקפח שכרה של אף ברייה. למרות שהערבים אינם מלים כפי שצריך נתן להם הקב"ה חלק בארץ הקדושה לזמן מוגבל, כיוון שעצם הישיבה כאן היא זכות. ראו מה כוחה של מילה לא יהודית!
- ההוה והעבר עוד מלפני קום המדינה ממחיש בדיוק את לשון הנבואה, ערבים גרו בארץ טרם בואנו לכאן ואנו איתם במאבק מתמיד. עקב זכותם, הם אלה (ולא אחרים) שעכבו ומעכבים אותנו מלשוב לארץ.

באיזו זכות באנו לארץ כשאיננו מקיימים מצוות כעם?

הסברנו בפרק ז שאנו מתקנים את העולם דרך מצוות וייסורים. גאולתינו הוחשה בייסורי השואה כפי שכתבנו לעיל, אך צריך גם זכות מצווה של כל העם, לא רק של פרטים, בכדי לשוב לארץ בדומה למה שהיה ביציאת מצריים- למרות ייסורי השעבוד יצאנו בזכות 3 מצוות שקיימנו. נראה מה המצווה:

"גם את, בדם בריתך, שילחתי אסיריך מבור אין מים בו" (זכריה ט).
גמרא: "אין מים אלא תורה (ביהדות ידוע שהתורה נמשלה למים)" (בבא קמא פב).
אגדת בראשית (לפני 1600 שנה): "אע"פ שאין לישראל מעשים טובים, הקב"ה גואלם בזכות המילה".
הרמב"ן: "רמז בכאן על עקבות משיח שיהיה הדור כולו חייב, ותשתכח תורה מישראל ותרבה החוצפה והעזות, כדכתיב- מבור אין מים בו (ואין מים אלא תורה), ולא ישר בידם רק זכות מצוות המילה".

- הפירוש שנתנו חז"ל לדברי זכריה אינו מוסק אינטואיטיבית, זו דוגמא למצב בו אנו חייבים את חז"ל לביאור פסוקי התנ"ך. אדם מן המניין לא רואה את הקשר בין הפירוש לפסוק, אלא בדיעבד לאחר הינתן הפירוש. חז"ל ברוח קודשם ידעו להבחין ולדעת את הנסתר שבמילות הכתובים כמובן שניתן לבקר את הפירוש ולבדוק אם הוא נכון, והוא אכן נכון לצערנו).
- נבואת זכריה מלמדת שהמצווה היחידה שתותר בנו כעם (בעוונות) היא המילה. יהודים מקיימים מצוות בתור פרטים, אך זכותינו כעם קולקטיבי נותרה שלימה ומוקפדת רק במצוות המילה. זאת בעצם הבטחה של הקב"ה דרך הנביא זכריה, על פיה העם יקיים לאורך כל הדורות את מצוות המילה למרות היותה "אכזרית" לכאורה ולמרות התנגדות חוזרת ונשנית מצד שונאי דת בכל דור, המנסים לפגוע ברבים ולמונעה מן העם ללא הצלחה. מדובר בעוד התנהגות יהודית שההגיון לא מסביר אותה, אך היא הובטחה בנבואה וקוימה.
- המילה היא אחת מהאותות המגדירים אותנו כיהודים, יחד עם שבת ותפילין. שלושתן יחד הם אות ברית ביננו להקב"ה, ראשי תיבות שב"ת- שבת, ברית, תפילין. רואים כמה עצומה ברית המילה, איזה זכות היא מקנה לנו בעולם הזה, כל שכן בעולם הבא. רואים את זכותה גם אצל הישמעאלים בקטע לעיל.
- ישנן עוד מצוות שרוב העם מקיים, אך הן אינן מקוימות כהלכתן מחוסר ידיעה והדבר לעיתים מזיק במקום להועיל חלילה, כגון ליל הסדר ויום כיפור (שגם הוא נשמט בעוונותינו). את מצוות המילה אנו מקיימים כהלכתה (ברוב המקרים ב"ה). אולי ההורים לא מודעים לפרטי ההלכה, אבל המוהל אמור לדעת...

סיכום נבואות העבר

בכל זאת נשאלת השאלה מדוע שבנו לארץ כשבידינו רק מצווה אחת שכל העם מתמיד בה? התשובה לכך נעוצה בעניין תיקון העולם. נכון שמן הדין שגאולה לא תהיה אלא אם העם זכאי, אך כפי שהתחלנו להסביר בפרק ז, הקב"ה קבע מראש מועד סופי לתיקון העולם. אם העם לא יעשה תשובה עד אז הגאולה תהיה בתאריך הסופי שנקבע ע"פ המאפיינים שנראה בהמשך הפרק. עיקר העולם הזה הוא הגעה לימות המשיח ולסוף תיקונו. כל השתלשלותינו מזמן חורבן הבית השני, פיזורינו בכל העולם, הגלות, הרדיפות והשרדותינו בזכות הדת היהודית עד לחזרתנו ארצה, שיקום הארץ ומאבקנו בערבים הם שלבים בדרך לסוף התיקון וכל היסודות הללו נובאו מראש. עד כאן הכל התקיים ונותר לנו להמשיך ולבדוק את ההוה והעתיד.

ה ה ו ה - האם הדור האחרון הוא אנחנו?

ליקטנו בחלק זה נבואות רבות ממקורות שונים המצביעות על אופי החברה בדור האחרון, ישנם גם סימנים לתרחשויות ארציות ועולמיות שיקרו בדור זה, את כל אלו נשווה למה שקורא אצלנו היום ונבדוק האם אנחנו הדור המדובר.

נקדים להסביר את משמעות הביטוי "חבלי משיח" - חבלי משיח נקראים כך מלשון חבלי לידה. כשם שחבלי לידה קשים לאישה, כך לפני "לידת העולם" החדש עם בא משיח יעברו עליו במשברים כלל עולמיים.

נבואות מאפיינו של הדור

דברים שכבר הזכרנו לגבי ההתרחשויות בדור האחרון:

- מצוות המילה נותרה בידינו- הנבואה בזכריה אומרת שכל מה שיוותר ביד כלל העם מבחינת מצוות היא מצוות ברית המילה, כך קורא היום אצלנו.
- בפרק ג (עמ' 17) הוזכר כי הכותל הנוכחי אמור להחזיק מעמד עד לתקומת בית המקדש השלישי. עובדת היות האבנים מעורערות כיום ייתכן ומצביעה על סיום תכליתו של שריד הכותל המערבי, זאת כיוון שהמשיח עתיד להקים את בית המקדש השלישי.

דברי תנאים על אופי הדור

גמרא: "בעקבות משיחא חוצפה יסגא, ויוקר יאמיר, הגפן תיתן פרייה והיין ביוקר, ומלכות תהפך למינות, ואין תוכחת. בית וועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבלן יושם, ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, וחוכמות סופרים תסרח, ויראי חטא יימאסו, והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להישען- על אבינו שבשמיים" (סוטה ט).

גמרא: "תניא, רבי נהוראי אומר: דור שבן דוד בא בו, נערים ילבינו פני זקנים, וזקנים יעמדו לפני נערים, ובת קמה באמה, וכלה בחמותה, ופני הדור כפני הכלב, ואין הבן מתבייש מאביו. תניא, רבי נחמיה אומר: דור שבן דוד בא בו, העזות תרבה, והיוקר יעוות, והגפן תתן פרייה והיין ביוקר, ונהפכה כל המלכות למינות, ואין תוכחה... דאמר רבי יצחק: אין בין דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות... עד שירבו המסורות... עד שיתמעטו התלמידים... עד שתכלה פרוטה מן הכיס... עד שיתאשו מן הגאולה, שנאמר 'ואפס עצור ועזוב' (דברים לב)" (סנהדרין צז).

- **חוצפא יסגא, העזות תרבה-** חז"ל אומרים את דבריהם תמיד בהקשר דתי כמובן, לפיכך החוצפה והעזות הם אמנם במשמעם הכללי, אך בעיקר כלפי הדת. אצל יהודים עזות מצה ושנאת דת תמיד הלכו "טוב" ביחד, אין מדובר כמובן על אדם המעביר ביקורת על התנהגות דתית כזו או אחרת, לעיתים הדבר מוצדק ולעיתים הוא נובע מחוסר ידיעה (לא ניתן להאשים אדם על איך שגדל והתחנך), אך בשנאת דת בעלמא אין שום הגיון. ישנה התרסה בעלמא בארץ, כגון בנסיון לעשות "מצעדי גאווה" בירושלים בכה, להוציא את כל אי הצניעות החוצה לרחוב, לממן הסעות לבילויים לעניים! דווקא בליל שבת ע"י ארגונים אנטי דתיים (במקום לדאוג לאוכל) ולא חסרות דוגמאות לצערנו. אנו רואים חוצפה מובהקת כנגד הדת. מזמן הקמת המדינה לא היו תופעות כאלה הריגות, הדברים פוגעים בנו מאד מבחינה חינוכית (לדעת רבים), לא רק דתית וכל אלה מבטאים בדיוק את לשון הנבואה בגמרא.
- יש סיבות מובהקות מדוע רואים בדור הזה כזו עזות מצה נגד הדת, הסיבה נעוצה בערב רב הנמצא בינו בדור הזה ועליו נלמד בהמשך.

- נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, הבן אינו מתבייש מאביו. אויבי איש אנשי ביתו- בפשטות מדובר על כך שהדור הצעיר יהיה חצוף להוריו באופן חריג, אפילו בעבר הקרוב זה לא היה כך והדורות לא התמעטו באופן הדרגתי בעניין החינוך, כיום הנוער חצוף להוריו באופן שאינו דומה כלל לדור קודם. ברור לרוב האוכלוסיה בארץ (ומשרד החינוך מודה בזה בריש גלי) כי חינוך הדור כושל מאד והורים חוששים היכן יגדלו ילדיהם, עבריינות נוער מגיעה לשיאים שהמטרה לא יכולה לספוג. נקודות מפתח בדת בדבר חינוך, כגון- "חוסך שבטו שונא בנו" ו- "חנוך לנער על פי דרכו" לא קויימו ע"י הורים מתוך חשיבה שלתל לילד חופש הינו דבר מוסרי ויפה יותר. מבחינה דתית לא מדובר כמובן בכיסוח רבתי, אלא בהגדרה ברורה לילד של כיבוד הורים, הקשבה וכדו'. כל אלה לא קיימים בדור הנוכחי ופסיכולוגים נצרכים ללמד הורים שלומר לילד "לא" זה דבר הכרחי. משרד החינוך ניסה שיטות לימוד שונות משנה לשנה לפי עקרונות הנהוגים בבתי ספר זרים בתקווה למצוא משהו חדש. היום (שנת תשס"ה 2004) משרד החינוך מודה ששיטות לימוד ישנות שהונהגו ע"פ עקרונות דתיים (של צורת לימוד קריאה וכדו') היו המוצלחות ביותר, על זה אומר "החזון איש" שאסור לעשות ניסויי חינוך בילדי ישראל, בדיוק כפי שטעו בארץ.
- כלה בחמותה- על זה ניתן לומר שהיה קיים תמיד, אם כי אולי ברמה נמוכה יותר (מפאת יראת שמים). אויבי איש אנשי ביתו- הנוער לא יהיה חצוף רק לסביבה, אלא להוריו באופן מזיק עד לכדי רציחתם. אפילו הסטטיסטיקה מראה כי ביחס למדינות מערביות הדרדרנו ממקומות ראשונים במקצועות מדעיים בעבר, למקומות ראשונים בעבריינות נוער ואחרונים ברמת השכלה.
- פני הדור כפני הכלב- השלטון הולך אחרי נטיית הציבור המשתנה כל דקה במקום להוביל אותו, כשם שהבעלים הולך אחרי כלבו כמשמעות הפתגם. פוליטיקאים ותיקים התריעו אין ספור ואף השתמשו במשפט זה בדיוק בבקורתם על שיטת הסקרים שמובילה את השלטון לשנות את מדיניותו השקם והערב, הבעיה היא שגם הדור עצמו אינו יודע מה לעשות והשלטון מחפש פתרונות קסם שלא פותרים שום מצב.
- יוקר יאמיר, יוקר יענות, עד שתכלה פרוטה מן הכיס- לא מדובר פה במדד, אלא במצב העניים ויכולת הקנייה שלהם. קל לראות זאת בימינו וחשוב לאבחן תקופה זו מתקופות קשות אחרות- אמנם בתקופת הצנע היו מכסות מזון, אך עדיין המדינה היתה בסימן עלייה מאסיבית בתל"ג ובצמיחה. כיום (תשס"ה, 2004), אנו לאחר שנתיים של ירידה רצופה בתל"ג (2000-2002) כשלא היתה אפילו שנה אחת כזו מאז קום המדינה, האוצר ובנק ישראל קבלו ביקורת קשה על אופן חישוב צפי שגוי ומטעה לטובה (נעשה במשך השנה) מצד גופים כלכליים מקומיים ובינלאומיים. בנוסף, חשוב לזכור שדרישות האוכלוסיה הינן יחסיות, אם בעבר לאדם לא היה כה חשוב לאכול לחם וביצים כל יום היום הדבר אינו כך ואנשים מתאבדים עקב מחסורם. לא נראת באופק התאוששות מאסיבית שלנו או של העולם מן הדעיכה הנוכחית, מלבד עליות ומורדות זמניות.
- יירבו המסורות- פילוג במסורת ודעות שונות (כפי שנידון בפרק ד' שאלה ט, עמ' 53). כל עוד אבותינו היו בצל הגוים היתה לכל קהילה מסורת אחת מבחינתה, כיום כשהתאחדנו כל אחד ממשיך במסורת אבותיו והדבר מורגש. יש שוני קוסמתי בין העדות שלא כבזמן התלמוד וקשה לאחד את ההלכה כפי שדנו לעיל.
- הגפן תיתן פרייה, והיין ביוקר- בנו לארץ, ייבשנו ביצות וצמחו כאן גפנים. ידוע שהיין שהופק בישראל בעבר היה די גרוע (שאל כל דרום-אמריקאי ממוצע שעלה לארץ בשנות ה-70-80). ב-10 שנים האחרונות היינות בארץ זוכים בפרסים ובמקומות ראשונים בתחרויות באירופה מול היינות הטובים בעולם. לגבי יוקר היין- רבותינו מפרשים זאת דווקא לא בהקשר כספי, אלא שירבו השיכורים, כלומר מבחינה חברתית הדבר יעלה לנו ביוקר. יש המפרשים חלק זה לא על יין לבד, אלא על ירקות ופירות באופן כללי שבדור האחרון יהיו מצויים אך יקרים. קיים אצלנו אבסורד בעובדה שישנם גידולים חקלאיים רבים אך המחיר למעשה נשאר גבוה- הירקות הרגילים מאבדים את טעמם עקב הרכבות למניהם ורעלים ללא סוף, מי שרוצה להתחמק מרעלים צריך לשלם ביוקר על ירקות אורגניים, ומי שרוצה כשרות טובה צריך לקנות ירקות נקיים מחרקים, שגם הם הוצאה גבוהה להרבה משפחות.
- בית וועד יהיה לזנות- כל מקום שמוועדים ומתאספים בו אנשים תהיה זימה. כיום כמעט כל המפגשים החברתיים הם סביב איסורי זנות, יש לזכור שחז"ל הסתכלו בפרמטרים דתיים ברורים על העניין, משמע שכל מקום שגברים ונשים מצויים בו בערכוביה הוא פסול. המצב בימינו כה חמור שאין טעם לפרט. חז"ל הקדמונים הביטו ברוח קודשם אל הדור האחרון והעידו שאם היו גודלים בדור הזה לא היו מגיעים לרמה אליה הגיעו כתוצאה מפריצות הדור.

- האמת תהא נעדרת - לפי הנבואות והמציאות שדנו בהם לעיל רואים שהדת מגדירה מה קורא לעם היהודי כשאנו מקיים מצוות (פרק ו' שאלה י' עמ' 81, פרק ז' עמ' 84-83). כשמתרחקים מן הדת, שהיא האמת, כבר לא מבינים מדוע אנו סובלים, מדוע הכלכלה גרועה, הבטחון, החינוך ואולי אפילו האקלים, תולים כל דבר בסיבות מסיבות שונות - לא התייחסנו לאויבנו נכון, היינו צריכים כלכלת שוק חופשי והפרטה, היינו צריכים להשקיע עוד (!) יותר כסף בחינוך - ואז הדברים יסתדרו. אנו רואים שלא כך קורה וכל פתרונותינו כושלים בזה אחר זה. כמו שהזכרנו בעמ' 81, מאז קום המדינה אנו מתלוננים על איכות השלטון ועל הבעיות הממשלתיות-חברתיות הזקוקות לפתרון, אך במקום לתקן המצב החמיר כמעט בכל החזיתות החשובות - חינוך, חלוקת משאבים, עניים ועשירים וכו'. הדת מסבירה שכל "המקרים" הללו מכוונים וקשורים לזכויות וחובות העם כלפי דתו, אך כשהעם והמדינה מתנהלים בצורת מגדל של אבסורדים על גבי אבסורדים כבר לא רואים את האמת שבתחתית מרוב ריחוק. הסיבה והפתרון לבעיות לא מצאו את מקומן מאז קום המדינה, כמעט כל דבר שאנו מנסים ומסיקים (שלא מסתדר עם הדת) רק מקלקל את אורח חיינו ובצורה הדרגתית, בלי שרוב הציבור ישים לב אנו מדרדרים (והרבה אנשים שמים לב חוזרים בתשובה עקב כך).
- בנוסף, הרבה אנשים שואלים שאלות דתיות מאד בסיסיות שבמצב תקין היו צריכים להכירם עוד מגיל צעיר מאד. הבורות מבחינת הדת היהודית חוגגת והציבור אינו אשם שלא חונך כך, אנשים לא מכירים את הטענות הכתובות במסמך זה, כמה אנשים קוראים בספר התורה (!) בקביעות? מספיק שיעשו את זה וכבר הרבה תמורות ושינויים בחברה יהיו יותר ברורים. יהי רצון שהאמת תהא ידועה לכל וכולם ידעו מהי האלטרנטיבה היהודית שתסביר ותפתור לכל הבלאגן במדינה, רק פעם אחת צריך לנסות אותה.
- מלכות תהפך למינות, ואין תוכחת... אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות - מינים (אמור 'מינות' כמו 'שיבוט') הינם כופרים בלשון התלמודית (כשם שמתפללים כל יום בתפילת העמידה - "למלשינים ולמינים אל תהי תקווה..."). המלכות, כלומר השלטון, יהפוך כולו לכפירה ולא יהיה בו סממן דתי כלשהו, לא יהיה סטאטוס-קוו, לא ייצוג דתי ולא החלטות דתיות. חלק מהאנשים יאמרו כי הדבר נובע כקונטרה לכפייה דתית שנעשתה, אך סוף סוף הדבר נעשה והנבואה לא מגדירה איך יהיה, אלא מה יהיה.
- יתכן שלא יהיה אף דתי בשלטון, או ייתכן שמדובר על כך שההחלטות השלטוניות יהיו אנטי דתיות מבלי קשר לכמות הדתיים בממשלה (אדם עם כיפה על הראש אינו בהכרח ירא שמים כפי שצריך...).
- בהמשך לנאמר לעיל בעניין "האמת תהא נעדרת", אין תוכחת כלפי השלטון משמעו שכבר לא יהיה כח ביד העם להוכיח ולתקן אותו. רואים את הדברים בימינו ממש, השלטון הפך למעין דקטטורה כלכלית ואיננו יכולים למנוע זאת מבחינת חקיקה (קובעים לעצמם תנאים ומשכורות), תנועות לאיכות השלטון שהיו משפיעות במשאו בעבר הקרוב כבר לא משנות שום דבר מהותי, אנשים גרועים יותר ויותר, אפילו עבריינים, מאיישים תפקידים בכירים והעם נותר חסר אונים כנגד השחיתויות והאבסורדים.
- אין תוכחת משמעו גם שהתוכחה הדתית שישנה לא מתפרסמת בציבור החילוני כמו שצריך, היא נופלת על אוזניים עריליות כתוצאה מתקשורת בעייתית מאד. בנוסף, דתיים אינם מצליחים להבהיר את היהדות לחילונים בצורה הנכונה, זאת בין השאר, עקב הריחוק שבין האמת הדתית למציאות אליה נקלענו.
- הגליל יחרב, והגבול יישום - חז"ל אומרים כי למרות שנשוב לארץ הגליל והגולן לא יהיו שוקקים כפי שהיו בבעבר טרם הגלויות. גם בתקופת בית שני רוב התנאים הקדושים חיו בגליל (רוב קברי הצדיקים שם) ושם היה מרכז הידע והדת באיזור צפת וטבריה, שם היתה הסנהדרין הגדולה בסופה.
- כיום הצפון שומם מבחינה רוחנית יחסית לטבריה וצפת של אז, בזכות העלייה לרגל לקברות הצדיקים משהו עוד מחזיק את המקום. נראה שעיקר כוונת הנבואה היא על העניין הרוחני בצפון, אך גם מבחינת תושבים הגליל מדולדל באוכלוסיה יהודית ומרביתו מאוכלס בבני מיעוטים. הגולן ריק כמעט לגמרי יחסית למרכז הארץ. אמנם גם הנגב ריק, אך יש לזכור כי ע"פ המקרא שטח ארץ ישראל נגמר באיזור באר שבע ואינו יורד עד אילת, לכן אין טעם להתייחס אליו.
- ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו - בפשט העניין, אנשי הגבול הינם חיילינו השומרים בגבולות (מג"ב?), אלו יסובבו מעיר לעיר בתוך המדינה ולא ישמרו בגבולות כבמדינה נורמלית. ולא יחוננו - לא תהא להם מנוחה, עם טרור פנים ארצי זהו המצב כידוע. פרוש אחר שנראה מיד בוהר אומר שמדובר במחזיקי הדת, הם יסובבו בערים לבקש סיוע למען התורה ולא יירונו נחת. כיום רבנים גדולים מסתובבים בערים להרצות לקהילות הדתיות בארועים שונים, אך לא מצליחים לגייס כספים לסיוע לתורה עקב מחסורם של הרבה אנשים רח"ל. גיוסי הכספים מחז"ל עלו בצורה משמעותית עקב כך, אך בארץ המצב לא טוב.

● **חוכמות סופרים תסרה, ויראי חטא יימאסו, ייתמעטו התלמידים** - שנאה לדתיים ולדת תגיע לשיא, בני ישיבות יתמעטו, התורה מושלכת לאשפתות בעוונותינו. רואים כיום בדיוק את הדברים הללו, כל ארגון, מוסד ואדם אנטי דתי מקבל במה, ישיבות נסגרות ללא סוף ולימוד התורה שהיה בדמו של העם היהודי בכל הדורות מתמעט לדרגות שלא היו כמותן. שוב, יהיה מי שיטען כי הדבר נובע בגלל התנהגות השלטון הדתי בעבר הקרוב (ואין זה המקום להתווכח על כך), אך חז"ל מציינים את אופי המצב ולא את הסיבות למצב (בנבואת הזוהר המובאת בחלק זה יהיה באור נוסף לגבי הנושא). כמובן שכאשר יהודי לומד את התפיסה הדתית, כמו שמובאת במסמך זה למשל, השנאה לדתיים בעקבותיה פוחתת.

● **עד שיתייאשו מן הגאולה, ועל מה יש לנו להישען - על אבינו שבשמיים** - ישנה הבטחה בנבואה שיהיו מי מאיתנו שיתייאשו מן הגאולה (מבין אלה שמצפים), כנראה עקב הצרות הרבות שיפקדו אותנו. חז"ל מציינים שאנו נאבד את כל מקורות הישענותינו עם הזמן - כסף, כח צבאי, בריאות, תמיכה אמריקאית, השענות על יהודי ארה"ב וכו'. כשהסכנה הקיומית תגבר ישאר רק להאמין בבורא עולם, רק כך (מתוך יסורים) עם ישראל חוזר בתשובה, כך היה בהסטוריה שלנו אינספור פעמים וכך יהיה. אם אתה אדם מאמין ומצפה לגאולה דע שהצרות יירבו (ראה בהמשך הפרק) ואין להתייאש מריבויים אפילו אם לא רואים סוף לדבר, חכמים אומרים שמשיח בא בהיסח הדעת, לפתע (סנהדרין צז ע"א). הכינו עצמכם מבלי להתייאש מתוך אמונה וידיעה שהסוף לזכאים שבנינו, כן יירבו ויעצימו בע"ה, הוא סוף מופלא, אדם המוכן לעת הקשה יתמודד עימה ביתר קלות וגם יהיו לו כוחות להשפיע לטובה בעת הצורך.

ל ס י כ ו פ - אין אנו מתווכחים כאן לפרטי פרטים בכל סימן וסימן, רוב הציבור רואה את הנתונים לעיל מתקיימים אחת לאחת ודי מספיק להסתכל בכותרות. אדם המסרב לראות את הדברים כך כדאי שיסתכל לאן פונות פנינו, האם לכוון עלייה בכל התחומים לעיל, או האם כלפי מטה. יש לבחון אם התפיסה הקיימת שלו מתקיימת במציאות או שדברי רבותינו מתקיימים. כשאדם בודק את אמיתות הדברים ומגיע למסקנה אחרת כדאי לו לבדוק האם הוא אובייקטיבי, האם יכול להביא ראיות לדבריו והאם הוא עומד בשאר תנאי פרק א.

דברי הזוהר על הערב רב, השלטון והשררה

הזוהר מזכיר ומבאר את נושא הערב רב' בהרבה מקומות, הוא אומר שערב רב יהיה בעם ישראל בכל הדורות, בכל דור יחטיא וידרדר את העם כחלק מהבירור בין טוב לרע וחופש הבחירה המוענק לנו. עם זאת, בדור האחרון יחול בו שינוי, באותו דור הערב רב שיבוא יקבל שליטה, ידו תהא על העליונה בשלטון, בחברה ובשררה. רואים זאת במספר ציטוטים בזוהר:

"ערב רב כו' אינון דיינין רישי עמא, כי מלאה הארץ חמס מפניהם (בראשית ו), עלייהו אתמר - יהיו צריה לראשי (איכה א)" (ח"ג קכה-קכו).

● הערב רב יהיו ראשי העם, הדיינים והשופטים. צרי דת ישראל יהיו לראש ואף יצליחו במעשיהם:

"אינון ערב רב מצליחין בכלא ערב רב מצליחים בכל מעשיהם" (זוהר בראשית רסג).

● מזמן ראשיתנו היו כופרים בעם ישראל, אך בעבר כששלטנו בארץ שלטון הדת היה חזק, הדת היתה ברורה והכופרים לא היו הדומיננטיים. הם יצאו מן העם היהודי, התבוללו בגוים והזיקו בדרכים נוספות, אך לא שינו את מהות העם כיוון שפרנסי הדור היו רבותינו, הם שיצגו את העם היהודי, עמדו בראשו והיה קשה לגבור על גדלותם גם בתקופת גלותינו. ראשי האומות בכל הדורות ראו אותם בתור נציגי העם היהודי.

● מגלה הזוהר שבדור האחרון מי שיתפוס את הדומיננטיות, את השלטון והשררה, מי שייצג את העם היהודי בפני שאר אומות העולם יהיה אותו ערב רב. הקב"ה יביא אותם בגלגול אחרון בכדי לשלם את שכרם כאן בקבלת הכח, כך יפרע מהם בעולם הזה ויאבידם לעולם הבא (הוסבר בפרק ו שאלה ב, עמ' 75):

"צריך לבער ארבע לזקק שאור (טוב) וחמץ (רע) דאינון שהם ערב רב" (תיקוני זוהר ת' יג כח).

● אנו רואים מי מכתוב את יחס השלטון לדת, מי שולט במדינה, בממשלה, בכנסת ובבתי המשפט. אנו רואים כמה חזקים הם הארגונים האנטי דתיים וכמה אין לדת שום יכולת למנוע מהם מעשים קשים - "מצעדי גאוה" בירושלים וכו' השם ירחם. אמנם בתקופת המלכים היו מלכים רעים עובדי עבודה זרה (אחאב, מנשה), אך דומיננטיות הדת היתה חזקה, היה בית מקדש הראשון שלא נחרב בתקופתם, היו נביאים והיה כח בקדושה שנתן איזון רב לשאר הטומאות. עוד לא היה בעם ישראל כח יהודי בעל זהות אנטי יהודית נגד עמו שלו כמו שיש היום. ידוע שבכל דור מי שפגע בעמנו ומי שגרם להתמוטטותו היו תמיד אנשים מתוכנו, ערב רב שבעם ישראל, שנאמר - "מחריבין ממש יצאו" (ישעיה מט).

דברי הזוהר על לומדי התורה והעשירים בדור האחרון

"דמיומין ייתון דיתקיים בהו כמפקנו דמצרים כי ימים יבואו לפני ביאת משיח, שיתקיים בישראל כמו שהיה ביציאת מצרים דאתמר ביה שנאמר בו- "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא" (שמות טו) ר"ל (רוצה לומר) שתכלה הדעת וההשגה בתורה ויתמררו חיהם, כפי ששלט הגלות במיתת יוסף והדור ההוא. ובגלותא בתראה לית מיתה אלא עוני ובגלות האחרונה אין מיתה אלא עניות, דעני חשוב כמת שהעני חשוב כמת (זהו כלל ביהדות הממחיש את עומק סבלו של העני), לקיים בהון לקיים בהם- "והשארתי בך עם עני ודל, וחסו בשם ה' " (צפניה ג)- החוסים בהקב"ה יהיו עניים בתורה (זה עני) ובממון (זה דל) והעניות לא תתן להם כח לעסוק בתורה, לאתקיימא בהון לקיים בהם- "ואת עם עני תושיע" (צפניה כב)- העם שתושיע בדור האחרון יהיה עני בתורה ובהנהגה דתית ודל באמצעים. ואילן עתירים דישתארו בהון ואלו העשירים שישארו בישראל, יתקיים בהון יתקיים בהם- "נרפים אתם נרפים" (שמות ה), נרפים הם באורייתא נרפים הם מלמוד בעצמם תורה, נרפים הם למעבד טיבו עם מארי תורה נרפים הם מלעזור למחזיקי תורה שיוכלו הם ללמוד, ואנשי חיל אלה התלמידי חכמים המסובבים מעיר לעיר על פתחי הנדיבים ולא יחוננו אין מי שירחם עליהם.

פירוש נוסף- ונרפים הם בכבוד המס שהעשירים אומרים שאין הם יכולים לעזור מפאת כובד המס, דאי תימא כבדין אינון בכובד המס אם תאמר שבאמת נטל המס כבד, ולא עבדין טיבו זו אינה האמת, שהרי כיוון שלא מחזיקים בתורה נטל המס הופך לכבד, בגין דא תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ובגין כך תכבד העבודה על האנשים, דכובד המס עליהו יכבד נטל המס עליהם (שתחילתם ברצון וסופם באונס), ואל ישעו בדברי שקר ומעתה לא דברו דברי שקר, דאינון משקרין ואמרין דכובד המס עליהו שהיו משקרין ואומרים שנטל המס עליהם, ובגין דא לא יעבדון טיבו ובשביל זה אינם יכולים לעשות חסד עם תלמידי חכמים, אי לכך עונשם הוא בנטל מס כבד, אינון משקרין במלוליהו ואמרין דמהכובד דתכבד עליהו הם משקרין בדבריהם במה ששמו בטחונם בממון שהוא שקר. כיוון שלא שמו בטחונם בהקב"ה, יתבן אין נתן" (שמות ה) הממון שהוא התבן לא ינתן, ממונא דשקרא שהממון הוא שקר, דביה טענין לקודשא בריך הוא לפי שבו טענו טענת שקר להקב"ה, שאין ממון בשביל תלמידי חכמים, ובגין דלא ישעון ביה וכך הקב"ה ידאג שלא יבטחו בממון יותר, ולא חסו בשם ה' ולפי שלא בטחו בשם ה', אין נתן לעבדיך לא ינתן להם ממון.

ואלין דאית לון טמיר וגניז ממונא מלגו ואלה העשירים שיש להם ממון גנוז בפנים, דאיהו תוכן כגון תוך האוצר ותיבה שהוא אצור כמו באוצר ותיבה (או בנק), אקיים בהו יתקיים בהם- "ותכן לבנים תתנו" (שמות ה). ודא כספים לבנים, דיהון בההוא דרא ואלו הם הכספים הלבנים שיהיו בדור ההוא, ויצטרכו לתת אותם למסים.

בההוא זמנא שם בזמן ההוא קודם ביאת משיח נאמר- "שם שם לו חוק ומשפט" (שמות טו) וחוק משמעו ייסורים, ומפרש ואינון מארי משנה ואלו בעלי ולומדי המשנה אוף הכא אף כאן יתקיים בהם "יבואו מרתה" (שמות טו) היינו אתהדר לון אורייתא דבעל פה מרה שתחזור התורה שבע"פ להיות להם מרה, בדחקין סגיאין בעניותא בדוחק רב ובעניות ילמדו תורה, דיתקיים בהו יתקיים בהם- "וימררו את חייהם בעבודה קשה..." (שמות א) שיהיו להם קושיות בלימוד ולא יהיה מי שיתרצם, "בחמר..."- דא קל וחומר לא יבינו איך לדרוש קל-וחומר (מידת פרשנות של התורה), "ובלבנים..."- דא לבון הלכה לא יוכלו ללבן הלכה על בוריה, "ובכל עבודה בשדה"- דא ברייתא לא יוכלו להבין ברייתות (משניות שלא נכנסו למשנה הסדורה). "את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך..."- דא תיקו שישארו הרבה הלכות בתיקו (ללא הלכה ברורה). משמע "שם שם חוק ומשפט"- יהיה ייסורים גם לעשירים וגם ללומדי התורה" (בהעלותך קנג).

- הזוהר חושף סודות מפסוקי ספר שמות על הדור האחרון, על מצב התורה והממון בדור זה והסיבות לכך.
- ישראל ודאי מצוייה בעוני גובר ולומדי תורה חיים בדוחק רב, למצוא עבודה קשה. קשה גם ללמוד תורה כיוון שהעבודות המזדמנות לא מאפשרות זאת, קשה לדורינו לפענח הלכה וליישב סוגיות שלא כבדורות הקודמים. התורה מושלכת לעפר בחברה שלנו וכשמעט אנשים שותפים בלימוד הוא קשה הרבה יותר, המעסיקים לא מודעים ללימוד תורה, רואים רק את העבודה עצמה כדבר חשוב, לא מספקים לציבור כמעט שום דבר שקשור ללימוד תורה ולכן לאלה שכן מחפשים ללמוד הדבר הרבה פחות נגיש ממה שהיה בעבר.
- לימוד התורה הוא הבסיס לעם ישראל, עיקר תיקון העולם והבסיס לקיום מצוות, לכן ברור מדוע הזוהר מתייחס ללימוד בתור הדבר החשוב סביבו הכל נסוב. יש ביקורת על כך שלא לומדים תורה ולא מחזיקים בלומדי תורה, הביקורת יותר ספיציפית על עשירי העם שצריכים ללמוד ואינם לומדים, או לפחות עליהם להשפיע ממונם בכון הזה. לא נכנס לויכוח הציבורי והדתי בנושא (שעליו יש גם ביקורת דתית רבה ומחלוקות בין ראשוני הפוסקים), אלא רק נדגיש שמי שיש לו משאבים צריך לסייע ללומדי תורה ראויים, ממילא אדם מחוייב לעשר את רווחיו (לתרום מהם עשירית לטובתו שלו, להבטחת פרנסתו) והערך של לימוד תורה הוא ערך עליון ביהדות מבחינות שצויינו לעיל בהרבה מקומות.
- הזוהר אומר שהטענת הציבור באי סיוע לנזקקים תהא קשורה לכובד המסים בארץ, אך אומר שזהו תרוץ שקרי, התמיכה מראש לא היתה ראוייה ולכן נטל המסים יכבד והיא תהפוך לטענת אמת בעל כורחנו.
- חוסר הסיוע לנזקקים נובע מהבטחון שיש לאדם בממונו. אומר הזוהר שממונו יחסר בכדי שלא נבטח בו.

- עוד מובא שהעשירים הטומנים את כספם ועושרם לבטחונם בבנקים (אוצר ותיבה), או מתחת למזרון יצטרכו לתת אף ממנו למסים (אלה הכספים הלבנים). מיסוי על נכסים פרטיים לא היה בארץ, אך מיסוי על עזבונות וגם גיוסים ממשלתיים הוא בהחלט מיסוי הנוגע ברכוש הפרט ונידון בימינו כל הזמן. נראה שכדאי לעשירים להוציא יותר כסף לחו"ל, אך לפי הנבואה בלתי נמנע שיקחו מהם כסף.
- כל היסודות המוזכרים בנבואה מתקיימים עכשיו (תשס"ה) וממשיכים להתקיים (מלבד הנקודה האחרונה).

דברי ר' אליעזר הגדול על בני ישמעאל ועלינו בדור האחרון

(רבי אליעזר היה גדול התנאים בדורו, רבו של ר' עקיבא ותלמידו של רבן יוחנן בן זכאי)

פרקי דר' אליעזר (פרק 30): ר' ישמעאל אומר- חמישה עשר דברים עתידים בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים... ימדדו את הארץ בחבלים, ויעשו בית הקברות למרבץ צאן אשפתות... כעת מתאר מה יהיה אצלנו: וירבה השקר ותיגש האמת, וירחק חוק מישראל וירבו עוונות בישראל... ויקמל הניר והקולמוס, ויפסל סלע מלכות... חוזרים לבני ישמעאל: ויבנו את הערים החרבות, ויפנו הדרכים ויטעו גינות ופרדסים, ויגדרו פרצות חומות בית המקדש ויבנו בניין בהיכל, ושני אחים יעמדו עליהם נשיאים בסוף.

- ספרו של רבי אליעזר מאוד סתום וקשה להבנה מפאת גדלותו העצומה. התנאים גבוהים בקדושתם מן האמוראים בגמרא וקרובים יותר לזמן הנביאים, ככל שהולכים יותר אחורה בכתובים הלשון צריכה באור יותר מעמיק (כמו בדברי הנביאים שצריכים באור רב). לשון התנאים במשנה ובספרים מאותו דור (לפני 2000 שנה) הינה קשה יותר מלשון הגמרא וספרים מאוחרים יותר מהסיבות שהסברנו בהקדמת פרק ד. ר' ישמעאל אינו מדבר על הדור האחרון ממש, אלא על כל תקופת שובינו ארצה שלא בדומה לשאר הנבואות לעיל המדברות בקרבה יתירה לסוף. ננסה לדון בפירוש הסמנים:
- ימדדו את הארץ בחבלים- מבלי להכנס לדיון פוליטי בני ישמעאל מודדים את ארצנו "בחבלים", נוגסים ממנה חלק חלק בין אם זה מרצוננו, בין אם באשמתנו, בין אם אנו חושבים שזה פתרון טוב ובין אם לוא. העובדה כי מצידם הם פועלים כך היא העובדה הכתובה בקטע. ייתכן והמילה "חבלים" רומזת על חבל ארץ, לפי זה הערבים מעוניינים בנגיסת רצועות מארץ ישראל- עזה, הגדה המערבית, שומרון וכו'.
- ויעשו בית הקברות למרבץ צאן אשפתות- באיזור ירושלים ישנם המון קברים עתיקים שנחשפו בחפירות. התייחסות הגופים הממשלתיים לקברי אבותינו מחפירה, אך כאן מדובר על התייחסותם של הערבים. ידוע שבהר הזיתים עולים בני מיעוטים עם פרוצות, סמים ואלכוהול ומבזים את המקום באופן הרע ביותר.
- ויבנו את הערים החרבות- יריחו, ערי עזה, שכם ושאר ערים עתיקות שוקמו ע"י הערבים מאז קום המדינה.
- ויפנו הדרכים ויטעו גינות ופרדסים- בזמן בית המקדש היתה המלוכה סוללת דרכים לעולים לרגל שלוש פעמים בשנה (מדובר במליונים), היה חיוב להשאיר דרכים אלו פתוחות כפי שיעוריהם במשנה. ר' ישמעאל אומר שבזמן שלטוננו האחרון הדרכים העתיקות הללו לירושלים יסתמו.
- ויגדרו פרצות חומות בית המקדש ויבנו בניין בהיכל, ושני אחים יעמדו עליהם נשיאים בסוף- הערבים שולטים כיום בהר הבית באופן מעשי, כשעד לפני כ-20 שנה יהודים נכנסו למסגדים על ההר. הערבים מבצעים בשנים אלו חפירות בהר הבית בהסתר (די ידוע) כדי לא לעורר מהומה, ייתכן שה"בניין בהיכל" הוא המסגד החדש שנבנה כבר על אבן-השתייה (נקראת "שתייה" מלשון תשתית, זו האבן שממנה יוסד העולם ע"פ היהדות ואסור להזיזה ממקומה. עליה היה מונח ארון הברית) או אולי מדובר בעוד בניין שיבנו בפנים ההר. בסופו של דבר יהיו רק שני נשיאים- כנראה בדובר בשני המסגדים יחד על ההר עצמו (ולא באנשים), כלומר לא יבנה עוד אחד כלפי חוץ (זוהי השערה בעלמא של הכותב).
- וירבה השקר ותיגש האמת... יפסל סלע מלכות- זהו תקציר הנבואה שראינו לעיל בגמרא (ראה פרוט שם). ירבה השקר ותיגש האמת- כל נימוקיני, מחשבותינו, מהויינו התרבותיים (למי לתת פרס ישראל למשל, תוכניות ותחרויות), מה שאנו רואים כחשוב ומה לא, מה שהמדינה מיצגת, מה שנמצא בכותרות וכל הפתרונות למצב שנקלענו אליו יהיו בבחינת טעות ושקר, האמת היהודית נעדרת כפי שציינו לעיל. ירחק חוק וירבו העוונות בישראל- חוק במשמעו כאן הוא ודאי חוק דתי, כלומר בפשטות יתרחקו מהמצוות וירבו העברות. ויקמל הניר והקולמוס- בדומה ל"חכמת סופרים תסרת" שראינו לעיל, כתבי תורה לא נלמדים כראוי. ויפסל סלע מלכות- מלכות תהפוך לכפירה, שושלת בית דוד אינה קיימת בדמם של השולטים בציון.
- לסיכום, הנבואה המובאת בפרקי דר' אליעזר אינה קלה לפענוח, אך ממה שכן ברור אנו מבינים שהסימנים התקיימו ומתקיימים מזמן היותינו בארץ עד עתה.

לקט אמירות נוספות של חכמים על הדור האחרון

- מבחן האמונה: הזכרנו בפרק ו (שאלה א עמ' 74) את העובדה כי אנו חיים בתקופה שבה מבחן האמונה הוא הדומיננטי. הסיבה היא זו- ישנם 50 שערי טומאה ו-50 שערי טהרה. מסבירים חכמים שבגאולה הראשונה טרם צאתנו ממצרים היינו בשער ה-49 של הטומאה. הקב"ה החיש את גאולתנו וקיצר את זמן השעבוד, אותו גילה לאברהם בכרית בין הבתרים, מ-400 שנה ל-210 שנים (תוך הגברת ייסורי השיעבוד בגזירות הפרעונים עקב כך), זאת כדי שלא נרד חלילה לשער ה-50 הנמוך ביותר ממנו לא היתה גאולה חס ושלום. עם ישראל שמר במצרים על שלושה דברים בלבד- שמותיו העבריים, הבדלות מהגויים בענייני עריות ועל לבושו היהודי. לא שמר על השבת ולא על שום מצווה אחרת. שלושה דברים אלו השאירו אותנו יהודים ומנעו מאיתנו להתבולל. כשהקב"ה הוציאנו ספרנו 50 יום מיום היציאה ועד לנתינת התורה בסיני (ספירת העומר), כך שבכל יום עלינו בעוד שער טהרה עד לשער ה-50. מובא בספרי מקובלים שהדור האחרון ייכנס לשער ה-נ' (50) של הטומאה, הוא שער האפיקורסות, כפירה, חוסר אמונה. נעבור בו את מבחן האמונה והמון גורמים ופיתויים ינסו להכשיל אותנו- קלות העריות, הגזל, חילול שבת, כיבוד הורים וכו'. העובדה שמבחן האמונה הוא העומד על הפרק מראה שאנו בשער ה-נ', זהו שער שבו אם אדם לא ירצה בכנות לברר ולדעת את האמת הוא לא ידע אותה, החברה תיתן לו את כל הכלים שיש בכדי לכפור, גם מבחינה מנטלית וגם מבחינת סיפוק תאוות. ישנם לא מעט אירגונים הלומדים תורה בכדי לקעקע את הדת, מי שלומד ויודע תורה כמו שצריך מבין שהם מדברים שטויות, אך האדם החילוני התמים אינו יודע זאת. כל נושא הניאוף והפריצות הגיעו לשיאים שלא היו בעמנו מעולם בר מינו, הרבה הורים חוששים מאיך שהסביבה מכוונת את ילדיהם. בשבת אין מנוחה לחילונים, ילדים זונחים וזורקים את הוריהם המבוגרים, אנשים מרמים וגוזלים, אדם לאדם זאב, החברה מושכת בכח כל אדם לעשות איזו עבירה שרק ירצה. אמר הרב בעל הנועם אלימלך (חי לפני כ-300 שנה). הביא זאת הרב רפאל דויד אוירבך ששמע מפי אחד מחסידיו של הרב): בדור אחרון אנשי הדת ילחצו לחץ כה גדול ע"י הרשעים, שאם דורו של הבעל שם טוב היה נכפף לאותו לחץ לא היה עומד בו. כך ממשיך זאת הרב- הדור יידמה לקמח המנופה בנפה, הפסולת והקמח מטולטלים, נזרקים ונחבטים מצד לצד. הקמח נופל למטה וחוטף מכה נוספת והפסולת נותרת למעלה. והנמשל- הטוב והרע יתערבבו יחדיו ויסבלו כשם שהקמח והפסולת מנופים בנפה, הטוב ייפול ויקבל מכות נוספות חזקות יותר, הרע יוותר בשמחתו הזמנית למעלה. מה שהרע אינו יודע הוא שהפסולת עתידה להזרק לבסוף לפח. דבריו מתאים בדיוק לדור רק שהפסולת עדיין ביננו...
- הקב"ה ינער את החבל: אומרים חז"ל שהקב"ה עתיד לברר את הטוב מן הרע בדור האחרון כשם שאדם מנער חבל- מי שלא נאחז כמו שצריך עלול ליפול. אין ערובה לאף אחד, אנשים שגדלו דתיים יכולים לשנות כיוון בקלות בדור שכזה. לא רק שלא ימנעו מהם, אלא אף יהיה יותר קל למצוא מי שיסייע להם. בדורינו אין זה משנה אם האדם גדל דתי או חרדי כפי שכבר הזכרנו, מי שלא ממש ירצה להיות דתי לא יהיה דתי, הוא ימצא ארגונים שישקיעו כסף בכדי לסייע לו לעבור על דתו, הישר לפתחו של גהינם חס ושלום. היו מקרים בהסטורית עמנו שפתחו פתח לחוסר אמונה (כמו בחטא העגל שהזכרנו פרק ה). על הטעם להתרחשותם אמרו חז"ל בכל דור- הרוצה לכפור יבוא ויכפור, לא תימנע ממנו הבחירה, אך בדורינו המצב הוא כזה שהדת בשפל ואין קונטרה חזקה שתמשוך אנשים באותה צורה שמושכת החילונות. מה שכן, חילונים החוזרים בתשובה בדור מעידים שקורים להם המון דברים המסייעים להם בחזרה, הם מקבלים הכוונה ומרגישים השגחה פרטית. יהיה מי שיטען שזה פסיכולוגי, אך אין זה משנה כי כך הם מרגישים. הדבר ממחיש שלמי שרוצה להתקרב הקב"ה עוזר לטפס על החבל ולאחוז בו, הוא לא מנער את החבל כלפי כולם, אלא פשוט מי שרוצה להיות דתי יהיה ומי שלא לא, לא משנה אם גדל דתי או חילוני.
- רבים מרבותינו המקובלים מזכירים שבדור האחרון יוסרו כל המחיצות בין חברה לחברה, בין עיר לעיר, בין חינוך לחינוך. ברוב הדורות לאנשים לא היה נעים להחשב ככופרים או מחללי שבת בתוך קהילה דתית, הכוח והמרכז היהודי היה באופן ברור בקרב הדתיים. היו מקרים של נידוי יהודים שהתנהגו בצורה כפרנית מוצהרת, אי לכך היה קשה ליהודי שקצת מכפף בדת להתפקר לגמרי. כיום יש לכל חרדי אדוק את כל האמצעים לזנוח את דתו, השלטון והכוח מצוי ביד האנטי דתיים. אף אחד לא יצליח לשמור את ילדו דתי רק מפני שגדל במאה שערים או בבני ברק, אם הילד ירצה להתפקר שום חברה לא תעצור אותו.
- אומרים חכמים שבדור אחרון בתי תיאטראות ובתי קרקסאות יהפכו לבתי מדרשות, בדיוק כפי שמנצלים אותם רבנים המלמדים קהל חילוני יהדות בימינו.

סיכום נבואות ההוה על אופי הדור האחרון

כדומה לנבואות הסימנים שהצגנו בפרקים קודמים, גם כאן מדובר במקורות רבים שאנו צריכים לשאול האם הם מתקיימים ומתי. נראה שמכלול הסימנים שהביאו חז"ל בכל המקורות מצביעים יחד לאותו זמן, הוא זמן תקופתנו. תמיד יהיו כאלה שיאמרו אחרת, אך רוב האנשים האובייקטיביים מבייגו יודו שהסימנים מתרחשים בתקופתנו אחד לאחד, הנבואות המדברות בעד עצמן ואין ממש צורך לפרט כל אחת, מכאן מבייגים מדוע ישנה הסכמה דתית לגבי היותינו הדור האחרון כפי שלא היתה מעולם. ריבוי הצרות בכל התחומים הוא גם דבר שלא חווינו הרבה, בד"כ היו הצרות מגורם אחד, כגון אויב אחד וכדו', לכן אומרת הגמרא: "אמר ר' יוחנן, אם ראית דור שמתמעט והולך, חכה לו (למשיח), שנאמר 'ואת עם עני תושיע וגו' (שמואל ב). אמר רבי יוחנן, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר, חכה לו, שנאמר 'כי יבא כנהר צר, רוח ה' נוססה בו' (ישעיהו נט), וסמך ליה (וסמוך לו נאמר) 'ובא לציון גואלי' (שם)" (סנהדרין צח). ועוד ארוע למחשבה: הבן איש חי זצוק"ל בירך את הרב כדורי לפני שעלה לארץ בשלוש ברכות: שיזכה לבריאות, שלא יזדקק למשקפיים ושיזכה לראות את בואו של משיח. הרב כדורי בן 105 לערך (ה' ישמרהו ויחיהו) ואמנם מאד זקן, אך קורא ללא משקפיים! - תופעה מדהימה כשלעצמה. נחכה לברכה השלישית...

ה ע ת י ד - נבואות גוג ומגוג והאם הן כבר החלו?

באור דברי חז"ל

א. חז"ל מתייחסים, כפי שמיד נראה בנבואות, לשתי קבוצות עיקריות מלבד היהודים: **אדום**: האומות שקבלו על עצמן את אמונתו של אדום, בנו של עשו, נקראות אדומיות על שמו. ציינו לעיל (פרק ה עמ' 70-71) שמזמן סנהריב בולבלו האומות, נתחלקו ונתערבבו ולכן אין אנו יכולים כיצד התפשטו האדומיים מזמן התנ"ך. עם זאת, חז"ל נתנו לנו סימני זיהוי של אומות אלה- הם ערלים (אינם נימולים כמו הערבים), לרוב יחזיקו בדת נוצרית (מזמן שנוצרה) ויהיו מסודרים מבחינה שלטונית. ארצות מערב אירופה וארה"ב מיוחסות לאדום כי הם בדיוק בעלות תכונות אלה. בארצות אדום תמיד היתה אומה דומיננטית יותר משאר האדומיות באותה תקופה (פרס, מדי, רומי) ונראה די ברור שמדובר כיום בארה"ב. **ישמעאל**: אלו הישמעאלים המוכרים לנו, הם נימולים ומחזיקים בדת ישמעאלים. לגבי חלוקת הישמעאלים- אותם קל לזהות כי הם נימולים ע"פ דת ומחזיקים באסלם (ממתי שנוצרה). ישנן הרבה מדינות ישמעאליות, בחלק מן הנבואות מתייחסים אליהם כאל קבוצה אחת ובחלק מפרטים, הכל לפי העניין בנבואה. העקרון של חלוקת האומות חוזר על עצמו בכל הנבואות. ב. זיהוי העמים ע"י חז"ל ניתן בצורה מפוזרת על פני הנבואות שנציג כאן, עם קריאת הנבואות יהיה ברור בדיוק מיהם העמים, מהי החלוקה וסדר הכוחות בניהם. ההוכחה תילמד מדברי רבותינו. ג. פרשנות חז"ל הוכיחה את עצמה במספר מקרים שהצגנו בתור פרשנות שאינה בהכרח נובעת מלשון הכתוב, אלא היא מדויקת מן הפסוק לאור הידע המעמיק בתורה ובכתובים, או ברוח הקודש של חכמים. בפרק זה נראה דוגמאות רבות לכך.

האם ישנה נבואה מובהקת לגבי זמן הקץ (נבואת דניאל)

"ואתה דניאל, סתם הדברים וחתם הספר עד עת קץ, ישוטטו רבים ותרבה הדעת... (דניאל יב ד). **מצודת דוד**: "עד עת קץ - עד בא עת קץ הגאולה הנה רבים ישוטטו בתנועת המחשבה להשכיל אמיתת הקץ, ויתרבה הדעת לחקור ביותר... ולא ידעו מאומה, אבל בבוא העת אז יופקחו עיני כל להבין רמזי הגאולה". **מלבי"ם**: "סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ - כי לא יעלה על מחשבתם שהזמן רחוק כל כך, וכל אחד יחשוב שיגיע הזמן בעת חייו ועל כן יהיה הזמן נעלם, אבל בעת קץ יוסר הספק וכל שיתקרר הזמן יהיה הספק מועט, כי זאת ידענו שהגאולה מוכרחת לבוא קודם האלף השביעי".

- כיום אנו בשנת ה-תשס"ה לספירתנו, שנת 5765 מתוך 6000 שנה, מהם מתחיל האלף השביעי.
- אכן רואים שישנן הרצאות רבות של רבנים בנושא הגאולה באופן שלא היה בעבר, זאת תוך בדיקת הנבואות ודברי חז"ל בדומה למה שאנו עושים כאן. בעצם ברורינו אנו מגשימים את נבואת יחזקאל (וזה אינה "נבואה שמגשימה את עצמה", שכן קודם חיפשנו ואח"כ מצאנו את נבואת דניאל!).
- כל הקהילות הדתיות הלמדניות אומרות בריש גלי שהגענו לסוף, אין על כך עוררין בקרב לומדי התורה. סביר מאד שכל מי שקורא את הנבואות המובאות במסמך זה יחשוב באותה צורה ('יפקחו עיני כל').

המשך דניאל: "...ויאמר לאיש...עד מתי קץ הפלאות(?)... ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר, וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחיי העולם, כי למועד מועדים וחצי, וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה. ואני שמעתי ולא אבין, ואמרה אדוני, מה אחרית אלה(?)... ויאמר, לך דניאל, כי סתמים וחתמים הדברים עד עת קץ. יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, והרשיעו רשעים, ולא יבינו כל הרשעים, והמשכילים יבינו. ומעת הוסר התמיד, ולתת שקוף שמם ימים אלף מאתים ותשעים. אשרי המחכה ויגיע לימים, אלף שלש מאות שלשים וחמישה. ואתה לך לקץ ותנוח, ותעמד לגרלך לקץ הימין" (דניאל יב' ז-ג).

מצודת דוד: "למועד מועדים וחצי- לזמן, שני זמנים, וחצי זמן (צופן). וככלות נפץ יד עם קדש- ר"ל כאשר ימרוק העוון ותכלה מהם נפצות הכח שהיה להם בקושי הגולה, ויקבלו ישראל את המלוכה בארץ ישראל".

מלבי"ם: "ואשמע שהאיש נשבע- כי הגאולה תלויה בשני זמנים, זכו- אחישנה, לא זכו- בעתה, ולא יכול לשבע שלא תהיה הגאולה קודם לזה כי יוכל להיות שיזכו קודם, רק נשבע שלא יתאחר מזמן הזה ושאו יכלו הצרות הנאמרים למעלה, ולפי רי"א- שאז תכלינה ממשלות ישמעאל בעצמו. והרשיעו רשעים- וימצאו רשעים שלא ישובו (בתשובה) והרשיעו ללכת ללחום במלחמת גוג ומגוג, ומפני כי הרשעים לא יבינו פעולת ה' ומעשה ידיו, והמשכילים שבהם יבינו ויכירו האמת".

רש"י: "ולא יבינו- אותם כל הרשעים. והמשכילים יבינו- אותה בבא עת קץ".

רבי סעדיה גאון (לפני כ-1100 שנה): "אנו אין בנו כח לעמוד על סוד החשבונות של ימים ושנים... אין לידע עד יערה עלינו רוח ממרום להחיש ביאת הגואל לגאלינו אמן".

- הנביא דניאל מתאר מחזה מדהים של התגלות המלאך גבריאל אליו, הוא עצמו התמוטט מספר פעמים מעוצמת הגילוי (ראה שם) עד שהצליח לדבר עימו. אומר הנביא שחנניה, מישאל ועזריה הנביאים ברחו כשהרגישו בעוצמת ההתגלות, אך לא ראו אותה (כי מעלתם נמוכה משל דניאל) והוא היחיד שנותר.
- ישנם מספרים וציונים ברורים לגבי הזמן- מועד מועדים וחצי הינם קוד של זמן, זמנים וחצי זמן. בנוסף ישנם שני מספרים- 1290 ו-1335, חכמים ניסו לפענחם ללא הועיל. אומר האבן עזרא- "כל החושבים המלות או האותיות בחשבון גימטריא, הכל הבל ורעות רוח, כי דניאל לא ידע הקץ ואף כי הבאים אחריו".
- בכל אופן, 'החסד לאברהם' גילה שבשנת תש"ס יתחילו חבלי משיח (לא הגאולה עצמה), ואכן בדיוק בראש השנה בשנת תש"ס החלו הפרעות האחרונות של הערבים.
- מצודת דוד מבאר שכשנסיים לעבור מירוק עוונות בגולה (בכל הפרעות) אז נקבל את המלוכה בארץ, השואה ודאי היתה מירוק העוונות הסופי שהוביל לשובינו לארץ, לתחילת הקץ המגולה כפי שראינו לעיל.
- מצויין כאן כי המשכילים יבינו שמדובר בקץ לכשיבוא (ודאי לא מדובר בהשכלה אקדמאית) והרשעים והכופרים לא ישכילו להבין. כיום רואים פער אדיר בידיעה בין יודעי תורה ובין שאר הציבור שאינו מודע לעניין הגאולה (כולל דתיים). בנוסף, מובא בנבואות אחרות שיהיו מי שבעזותם יצטרפו לגוג ללחום את מלחמתו. בימינו רואים יהודים כופרים (בכלל הערב רב) אכולי שנאה ועזי פנים הפוגעים בעם שלהם.
- המלבי"ם מבאר שהאיש בחזיון לא נשבע בזמן, אלא כשייכלו העוונות אז תבוא הגאולה כיוון שהיא תלויה בשני זמנים כפי שבארנו- זכו אחישנה, לא זכו- בעתה. אם תהא תשובה העוונות יתקנו מהר מאד.

"ויקרא יעקב אל-בניו ויאמר, האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" (בראשית מט)

- אומרים חז"ל שיעקב אבינו בא לספר לבניו את סוד הקץ ומיד נתעלמה ממנו הנבואה. ישר לאחר הפסוק לעיל מופיעות הברכות שנתן לכל בן ללא קשר למשפט המצוטט.

גמרא: " והשבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה' (שיר השירים ב)... שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לאומות העולם..." (כתובות קיא).

- אומרת הגמרא שהקב"ה השביע את נביאיו לא לגלות את סוד הקץ (למי מבניהם שזה נודע, ודאי שלנביאים ראשונים היה הידע בעניין) ולא לנסות לקרבו בתפילותיהם, דבר שבכוח הנביאים היה לעשות. ישנם המון טעמים למה הדברים נאסרו עליהם ואין טעם לפרטם כאן.

סיכום נבואת דניאל: ישנה נבואה מובהקת על הזמן האחרון, אך הזמן לא פוענח בידי אף חכם. עם זאת, המלאך גבריאל ציין לפני דניאל שלומדי התורה ידעו ע"פ הסימנים שהגיע הזמן. 'משכילים' כפי לשון הכתוב יכולים להיות גם אנשים הלומדים את נבואות הדור האחרון בצורה יסודית וכנה, כולל העבר, ההווה והעתיד כפי שמוצגות בקיצור במסמך זה, הם גם ידעו ויבינו שהגענו לסוף ודאי שאינם בכלל הרשעים בנבואה.

תחילת שלבי גוג ומגוג (נבואת זכריה)

נבואת זכריה מדברת על חלוקת האומות לקבוצות ביחס אלינו, רגע לפני שיגיעו לכאן.

"וְאֶשֶׁב, ואשא עיני ואראה, והנה ארבע מרכבות יוצאות מבין שני ההרים, וההרים הרי נחשת. במרכבה הראשנה סוסים אֲדָמִים, ובמרכבה השנית סוסים שחורים. ובמרכבה השלישית סוסים לבנים, ובמרכבה הרביעית סוסים בְּרָדִים (כתמים לבנים) אֲמָצִים (גוון אפור)" (זכריה ו א-ג).

סוסים אדומים: רש"י- "הם שהרכיבו את בבל שהיא אדומה..." מצודת דוד- "...וירמז על בבל".

סוסים שחורים: רש"י- "להרכיב את מדי שהשחירה פניהם של ישראל בימי המן".

מצודת דוד- "ירמז על פרס לפי שהושחרו בימיהם פניהם של ישראל".

רד"ק- "...והוא רמז למלכות מדי ופרס... לפי שהם שתי אומות אע"פ שהם מלכות אחת...".

מלבי"ם- "שהוא מלכות רומי שאחר מלכות יון, שהם מוכנים לשפוך דם".

סוסים לבנים: רד"ק- "רמז למלכות יון... וכתב ר' סעדיה גאון ז"ל כי מפני... אלכסנדרוס מוקדון שהיה חכם

פילוסוף והחכמה היא דבר לבן ומחורר, לפיכך כינה המלכות ההיא בלבנים".

מלבי"ם- "אחר שתבטל מלכות רומי תעמוד מלכות אחרת שלא תשפוך דם כלכך ולא ירעו כלכך לישראל... שהם כל המלכים המולכים אחרי שנתבטלה מלכות רומי, איש איש במקומו".

ברודים אמוצים: מצודת דוד- "ברודים אמוצים- ירמזו על ישמעאל והרומיים שהמה מבני אדום ומושלים עם ישמעאל כנאמר בדניאל הברודים- ירמזו על ישמעאל, כי יש בהם מהלובן ובהירות כי מקום מחצבם מאברהם ואוחזים מה במצותו כי מולים הם. והאמוצים ירמזו על הרומיים הקדמונים, כי שרפו המקדש ועשו דשן".

רד"ק- "במרכבה הזאת הראה שם שני גוונים, ברודים גוון שיש לו כתמים לבנים... שהראה לו זה הגוון במלכות ישמעאל לפי שהם חושבים להחזיק בתורת משה שהיא לבנה כברד אבל מערבים אותה באמונות רבות. אמוצים-... רמז למלכות רומי שהשפילה מלכות יון ומלכה היא בעולם, וראה בה שני גוונים לפי שיש מלכות אחר עמה שמולכת בעולם והיא מלכות ישמעאל".

שני ההרים: מלבי"ם- "יוצאות מבין שני הרים- כי ראה שיהיו חלוקות, ששתי מרכבות יצאו מהר המשחית ועתידיים להרע לישראל, ושתי מרכבות יצאו מהר מועד להטיב עם ישראל".

- בכל אומה מתוארת אנו נצטרך לזהות מהו גילגולה הנוכחי, זאת ע"פ סימנים ברורים ופירוש חז"ל שסיכמנו בהקדמה, התמורות והשינויים שנעשו באוכלוסית העולם ואיזה שלטון עבר לאיזו אומה. המפרשים לעיל משייכים כל צבע לאומות השונות, נתייחס לדבריהם ולאחר מכן נסכם:
- **אדומים:** ברור מהאמור לעיל כי זוהי בבל, עירק של היום. בהמשך הנבואה היא נקראה "ארץ צפון" וידוע שהפסוק "מצפון תפתח הרעה" (ירמיה יג) מדבר בנבואת ירמיה על חורבן בית ראשון שנעשה ע"י בבל.
- **שחורים:** לדעת המפרשים זוהי מלכות פרס ומדי. זוהי מלכות אחת (ידוע למשל, שאחשוורוש היה מדייני ועבר לשלוט בפרס) ששלטה בזמנה בעולם והשחירה את פנינו, היא היתה אז ראש לממלכת אדום (לפי הסימנים "האדומיים" שהובאו בהקדמה). פרס של ימינו אינה שולטת ולפי הסימנים היא שייכת לקבוצה הישמעאלית כמובן, משמע שהמלכות האדומית עברה והשר הממונה של מלכות אדום שולט במקום אחר (להסבר על הממונים ראה עמ' 70). בהמשך אומר המלבי"ם שזו רומי ששלטה לאחר מלכות יון- כלומר ראשות ממלכת אדום השולטת בעולם עברה לרומי בתקופת בית שני, שהם גם אדומיים לפי כל המאפיינים. מיהן פרס ורומי כיום?- מערב אירופה וארה"ב עונות לדרישות האדומיות, אך ארה"ב ששליטיה אירופאים לשעבר היא השולטת מבין הממלכות האדומיות (לפי כל הסימנים- ערלים, נוצרים, מסודרים ושולטים).
- **לבנים:** רד"ק ור' סעדיה גאון מציינים כי זו מלכות יון ששלטה לפני רומי ונכבשה על ידה, היוונים היו אדומיים מובהקים, אך משניים, הם לא שלטו בכיפה כפי הרומאים. ידוע שהיוונים של ימינו הפכו מאומה פילוסופית ידענית למדינה שאינה כזו כלל (דייגים, בוזוקי, סירטאקי...), אם כן להיכן עבר השלטון האדומי המשני שהיה אז ברשות יוון? המלבי"ם כותב כי אלו המלכויות שימלכו לאחר מפתה של רומי איש איש במקומו. לפי זה ניתן לראות שמדובר בשאר שליטי אדום המפוזרים באירופה- אומות אלו נמוכות בכוחן מהאומה "השחורה", השליט האדומי ארה"ב, אך עדיין אדומיות בהגדרתן ולכן אלו יהיו האומות הלבנות.
- המלבי"ם מוסיף כי הלבנים 'לא ירעו כלכך לישראל'. היו אומות לבנות שהרעו לנו מאד, גרמניה ורוסיה הן דוגמא מצויינת (רוסיה אינה אירופאית קלאסית, אך אדומית ע"פ הגדרת חז"ל), לכן לפי המלבי"ם ניתן כנראה להוציאן מגדר האומות האירופאיות "הלבנות".

- **ברודים אמוצים:** הברודים אלו הישמעאלים כפי שהסבירו רבותינו במפורש. לגבי אמוצים, המפרשים אמנם מזכירים את רומי, אך יש להבחין בניהם לבין השחורים והלבנים (מלכויות אדום), כאן מדובר במרכבה אחת שיש בה סוסים ברודים ואמוצים יחד המהווים יחידה אחת, המפרשים מסבירים שמדובר במלכות ישמעאלית-אדומית משותפת ולא אדומית בלבד. עלינו לבדוק אילו כוחות אדומיים-ישמעאלים יכולים להתהוות בעולם כיום. האם ניתן להתייחס לרוסיה או גרמניה כאל אומות אדומיות שישתפו פעולה במובהק עם אומה ערבית בעתיד הקרוב, כגון אירן, מצרים או סוריה? זאת במיוחד לאור העובדה שכנראה אינם נכללים בהגדרת הסוסים הלבנים לפי דברי המלבי"ם. הקשר של גרמניה ורוסיה עם הערבים טוב יותר משל הרבה מדינות, הם שיתפו פעולה בסתר ובגלוי כידוע. ע"פ היחס כיום בין המדינות נראה שיש אפשרות כזו.
- **חלוקת האומות לשניים:** הז"ל מציינים שבפתיחת המערכה יהיו שתי קבוצות היוצאות מבין שני ההרים, אחת לרעתנו והשניה לטובתנו. בימינו העולם מתחלק למדינות מעטות התומכות בנו, לעומת הרבה מדינות המיחלות שהבעיה היהודית לא תטריד יותר. "שיראק" הצרפתי טען ב-2002 שישראל יכולה להיות אפיזודה חולפת והאנטישמיות מתגברת באירופה כידוע, לעומתן בעיקר ארה"ב רוצה בטובתנו יחד עם מדינות אירופאיות בודדות אחרות.

המשך זכריה: "אשר בה הסוסים השחורים יוצאים אל ארץ צפון, והלבנים יצאו אל אחריהם, והברודים יצאו אל ארץ התימן... ראה, היוצאים אל ארץ צפון הניחו את רוחי, בארץ צפון" (זכריה ו, ח).

אשר בה הסוסים השחורים יוצאים אל ארץ צפון: רש"י - "הסוסים השחורים יוצאים אל ארץ צפון - להרכיב את מדי, ועל האדומים לא כתב יוצאים, שכבר כלתה לה ממשלת בבל". מצודת דוד - "יוצאים אל בבל למשול בה ולהחריבה. ולא זכר כלום מהסוסים האדומים המרמזים על בבל כי כבר כלתה לה ממשלת בבל".

רד"ק - "...היוצאים אל ארץ צפון הניחו את רוחי בארץ צפון, כלומר אלה השחורים שיצאו אל בבל להשחיתה, עשו לי נחת רוח שהשחיתו אותם והניחו את רוחי, את כעסי שהיה לי עליהם שהרעו לישראל יותר מדי".

מלבי"ם - "אשר בה הסוסים השחורים - שהיא מלכות רומי, שהיא תצא אל ארץ צפון - לתפוס מלכות שמה, וגם היא תהיה צפונית, כי משם תפתח הרעה להחריב את ירושלים (בבית המקדש ראשון)".

והלבנים יצאו אל אחריהם: מלבי"ם - "לא באר לאיזה צד יצאו הלבנים כי אין להם רוח מיוחד... שהם כל המלכים המולכים אחרי שנתבטלה מלכות רומי, איש איש במקומו".

והברודים יצאו אל ארץ התימן: רד"ק - "שהיא ארץ הדרום בעבור כי רומי היא צפונית...".

מצודת דוד - "הם המרמזים על ישמעאל, יצאו אל ארץ התימן להמשיל את ישמעאל היושב בפאת דרום".

מלבי"ם - "...ומהם יצא גוג ומגוג אשר יבא מירכתי צפון אל התימן שהוא ארץ ישראל".

- **ארץ צפון:** מציינים המפרשים כי זו בבל שהיתה אדומה, רק שכאן מדובר בשלב יותר מאוחר של ימינו- היא כבר לא נקראת אדומה כיוון שתם שלטונה וכוחה כממלכה, לכן אין לה יותר צבע משלה.
- על פסוק ח' לעיל מסבירים המפרשים שהשחורים (ארה"ב) יצאו להלחם בבבל למשול בה, מדייק המלבי"ם שהם יצאו להחליף בה את המלכות. ב-2002 יצאה ארה"ב למלחמה בעירק כדי להחליף את שלטונה וכך עשתה, בדיוק כפי לשון הנבואה (בניגוד למלחמת המפרץ הראשונה שבה רצתה לסיים את כיבוש כויית).
- הנבואה מדברת על גוג ומגוג בזמן עתיד, לכן פסוק ח' המדבר על ההוה שלנו מובא בלשון עבר (הניחו...).
- מוסיף הרד"ק על פסוק ח' כי במלחמה זו השחורים עשו נחת להקב"ה, זאת כיוון שבבל הזיקה מאד לישראל בכל הדורות. גם בימינו האומה שהזיקה לנו ביותר היא עירק, הם היחידים שיצאו נגדנו כמדינה מול מדינה במלחמת המפרץ הראשונה (לא כמו סוריה שפועלת דרך החזבאללה) ומימנו טרור בריש גלי.
- כפי שכבר הזכרנו, אומר המלבי"ם שהלבנים הם המלכויות המולכות לאחר שתיפול מלכות רומי (אירופה), הוא מציין כאן שיצאו למלחמה ולא ברור לאיזה צד, ייתכן שזאת עקב הפילוג שאירופה מצויה בו כיום ותהא מצויה בו גם כשתגיע השעה להכריע לגבי גורלה של ישראל. אולי חלקם יצאו להלחם בארצות ערב (כאנגליה, הולנד) ואחרות יפעלו נגדנו (לא חסר מי...).
- **ברודים יצאו אל ארץ התימן:** 'תימן' בד"כ משמעו דרום בכתובים, לפי זה רד"ק והמלבי"ם מציינים כי זו ארץ ישראל (דרומית לבבל) ואליה יבואו הכוחות. מצודת דוד מדבר על ארץ דרומית כלשהי, כנראה מצרים (דרומית לארץ), שמשם יעלו ישמעאל לארץ. החילוק בין דיעות נובע מתאור איזור אחר במלחמה, לכן אין סתירה ממשית וכנראה שניהם צודקים. מפרש המלבי"ם (מיד בהמשך) שמצרים תהווה מוקד תקיפה מרכזי נגדנו ונראה שאותם ינסו ישמעאל להמשיל עלינו, בדיוק בהתאם לתאור שמביא מצודת דוד.

פרקי דרבי אליעזר (המשך פרק 30): "ועוד היה ר' ישמעאל אומר: שלוש מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, שנאמר- 'מפני חרבות נדדו' (ישעיה כא) ואין חרבות אלא מלחמות. אחד ביער בערב, שנאמר- 'מפני חרב נטושה' (שם). ואחד בים, שנאמר- 'מפני קשת דרוכה' (שם). ואחד בכרך גדול שברומי שהוא כבד משניהם, שנאמר- 'מפני כובד מלחמה' (שם). ומשם בן-דוד יצמח, ויראה באבדן של אלו ואלו, ומשם יבוא לארץ ישראל, שנאמר- 'מי זה בא מאדום, חמוץ בגדים מבצרה, זה הדור בלבושו צועה ברוב כח, אני מדבר בצדקה רב להושיעי' (ישעיה סג)".

- ר' ישמעאל מציין שבני ישמעאל עתידים לעשות שלוש מלחמות של מהומה. בדגש על המילה מהומה כנראה לא מדובר במלחמות רגילות, אלא במשהו כמו פיגוע ענק חלילה, הוא יהיה דוגמא למהומה רבתי.
- מלחמה ראשונה: במבט ראשוני הדברים לא ברורים. ננסה לבאר- הפיגוע השלישי מדבר על ממלכת רומי, ארה"ב של היום, מכאן נבין שכנראה הפיגוע הראשון יתרחש במקום אחר- באירופה, אוסטרליה וכו', אי לכך פיגוע התאומים כנראה אינו מלחמת המהומה הראשונה. ישמעאל מבצע כיום פיגועים רציניים בעולם, אך עדיין לא נראה שמדובר בסדר גודל של "מלחמת מהומה".
- מלחמה שנייה על הים: ייתכן והכוונה לפיגוע רציני בנושאת מטוסים או בצי אוניות אחר (אל קעידה כבר ניסו כידוע), זאת תהיה בהחלט מלחמת מהומה ונקודת ציון מובהקת בתהליך עד לגוג ומגוג. תארו לעצמכם את ארה"ב מאבדת נושאת מטוסים על כל מטענה, זה יהיה מפגע הרבה יותר קריטי מאשר אסון התאומים.
- מלחמה שלישית בכרך גדול שברומי: רומי היא ממלכת אדום, התאור בנבואה מתאים (שחס ושלום לא יקרה) לפיגוע לא קונבנציונלי באוכלוסיה צפופה בארה"ב (כרך גדול) ונאמר שמלחמת מהומה זו תהא הקשה ביותר. כמובן שהאמריקאים מתכוננים וצופים תרחיש כזה, במיוחד לאור העובדה שארגוני טרור שמו את ידם על פצצות לא קונבנציונליות. להשיג בימינו ראשי נפץ גרעיניים וטכנולוגיה מרוסיה, קוריאה ואחרות אינה בלתי אפשרית לאור אי היציבות והסדר השלטוני שם, או לאור אינטרסים כספיים והרסניים של גופים שונים. אירן בעצמה מפתחת את נשק יום הדין והאפשרויות נראות מאד ריאליזטיות רח"ל.

זוהר: "יוזמינין בני ישמעאל לאתערא קרבין תקיפין בעלמא ועתידין בני ישמעאל לעורר מלחמות חזקות בעולם, ולא תכנשא בני אדום עליהו ויתאספו בני אדום עליהם למלחמה, ויתערון קרבא בהו ויעוררו ויערכו עימם מלחמות, חד על ימא וחד על יבשתא וחד סמוך לירושלם אחת על הים ואחת ביבשה ואחת סמוך לירושלים, וישלטון אלין באלין וימשלו אלו באלו, וארעא קדישא לא יתמסר לבני אדום וארץ הקודש לא תמסר לבני אדום" (ארא לב).

- לפי זוהר ישמעאל יפגע ראשון ואז בני אדום, כנראה ארה"ב ואירופה, יתאספו נגדו בשלושת המלחמות. שתי המלחמות הראשונות מתאימות לעיל, אך נראה שמדובר במלחמה ממש, אולי בעקבות פיגועים באותם מקומות. לגבי המלחמה השלישית לא נראה שמדובר בסתירה, אלא במלחמה נוספת אחרת לקראת סוף גוג ומגוג שתעשה קרוב לכאן, אולי בעקבות הפיגוע הגדול בארה"ב (ע"פ סברה אישית בלבד).

רגע בואם של הגוים לארצנו (נבואת יחזקאל)

לאחר כל ההתרחשויות והתנגשויות העולמיות המתוארות לעיל, קבוצות הגוים ישימו פעמיהם אל ירושלים. זהו סוף התהליך כפי שמתואר ביחזקאל.

"ויהי דבר ה' אלי לאמר. בן אדם, שים פניך אל גוג, ארץ המגוג, נשיא, ראש משך ותובל והנבא עליו... הנני אליך גוג נשיא, ראש משך ותובל... והוצאתי אותך ואת כל חילך... פרס, כוש, ופוט, אתם כולם מגן וכובע. גומר וכל אגפיה, בית תוגרמה ירכתי צפון ואת כל אגפיו, עמים רבים איתך... " (יחז' לח א-ו).

מלבי"ם: "וגוג וכן ארץ המגוג לא ידענו עתה מי הם, רק כפי המבואר שהוא נשיא משך ותובל- הם מבני יפת ואינם נימולים, והם יתעוררו באחרית הימים אחר שיתיישב ישראל בארץ ישראל... כי בני אדום החריבו בית שני ומשך ותובל היו עמהם. כי הרומיים המחריבים היו אז ראש לאומות, שאח"כ נקראו השם הכולל אדום על שם אמונתם". מדבריו ביחזקאל לב: "פרס וכוש ופוט אתם... כולם נימולים מחזיקים בדת ישמעאליים".

מסכת יומא:

בית תוגרמה זו אסייא והדיית וגרמניקיה. תובל זה בית אונייקי או ויתנייה (לדעת הירושלמי במסכת מגילה).
 גומר זו גרממייא (לפי תרגום יונתן בן עוזיאל). תירס זו פרס או בית תרייקי/תרקא (מחלוקת בגמרא).
 משך זו מוסייא (מוסקאווי לדעת ה"פני משה", כנראה מוסקבה). מגוג זו קנדיא או גתייא (לדעת הירושלמי במסכת מגילה).
 רד"ק: "ירכתי צפון- כל אלה בני יפת היושבים בפאת צפון. אגפיו- אגפי תוגרמה".
 מצודת דוד: "ירכתי צפון- היושבים בפאת צפון... יבואו עימך".

- המלבי"ם מסביר את היסוד שהזכרנו בהקדמה לגבי זיהוי אדום ומוסיף שגוג יהיה נשיא משך ותובל. השמות הללו מבני יפת שנולדו אחר המבול ומהם יצאו אומות אדום (מצוטט בפרק ה, עמ' 71).
- עוד מציין המלבי"ם כפי שלמדנו שכל זאת יקרה לאחר שנשוב לארצנו, כמו בזמננו עכשיו.
- ציינו בפרק ה שקשה לזהות איזו אומה יצאה מכל בית אב מבין ה-70. רבותינו בגמרא ידעו לשייך בין שם בית האב לשם האומה שנוסדה ממנו, אך שמות האומות המתוארות שייכים לתקופות עתיקות מידי. עם זאת, יש כאלה שניתן לזהות דרך המפרשים ודרך מיקומם הגאוגרפי:
 - **משך**: הפכה למוסייא ואז למוסקאוווי לפי באור "פני משה", כלומר מוסקבה-רוסיה.
 - **בית תורגמה וגומר**: מיוחסים לגרמניה ואגפיה. גרמניה נקראה 'גרממיא של אדום' בזמן רבותינו, כפי שכבר ראינו בנבואת השואה. בשניהם מצויינים 'אגפים צפוניים', משמע העמים היושבים בגרמניה ואגפיה בצפון אירופה (שאוהבים אותנו מאד). הם כנראה מורכבים משני בתי אב (מצאצאי נח) או יותר.
 - **תרס**: זו פרס. ייתכן ואירן של היום מורכבת מכל אלה שצויינו בגמרא (פרס, בית תרייקי, תרקא).
 - **מגוג**: כונתה "קנדיא", אך קשה לומר שזו קנדה של היום. כנראה שמה "גתייא" מרמז בצורה יותר מדוייקת לעמים הגותיים שהיו באירופה, משמע מערב אירופה של ימינו.
 - **כוש ופוט**: ע"פ המלבי"ם אלה ישמעאלים. לפי השם 'כוש' כנראה מדובר במדינות ערב בצפון אפריקה.
- למרות שלא כולן זהו עדיין מדובר בכוחות רבים ומגוונים- לפחות רוסיה, אירופאים ושאר ערבים.

המשך יחזקאל- "...מימים רבים תפקד, באחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת מחרב, מקובצת מעמים רבים, על הרי ישראל אשר היו לחורבה תמיד, והיא מעמים הוצאה, וישבו לבטח כולם. ועלית כשואה תבוא, כענן לכסות הארץ תהיה, אתה וכל אגפך, ועמים רבים אותך. כה אמר ה' אלקים, והיה ביום ההוא יעלו דברים על לבבך, וחשבת מחשבת רעה... ובאת ממקומך מירכתי צפון, אתה ועמים רבים אתך, רכבי סוסים כלם, קהל גדול ורב. ועלית על עמי ישראל כענן לכסות הארץ, באחרית הימים תהיה, והביאותיך על ארצי למען דעת הגוים אותי, בהקדשי בך לעיניהם, גוג. כה אמר ה' אלקים, האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל, הנבאים בימים ההם שנים, להביא אותך עליהם" (יחזקאל לח ה-י, טו-טז).

רש"י: "האתה הוא- באותן הימים יאמר הקב"ה, האתה הוא אותו אשר דברתי בימים הקדמונים ביד עבדיי".

מצודת דוד: "באחרית השנים- בסוף השנים תבוא אל ארץ אשר שבו יושביה להתיישב בה ממקום שגלו ע"י חרב האויב. מקובצת מעמים רבים- המה נקבצו בה מן העמים הרבים שהיו פזורים שמה בגולה. על הרי ישראל אשר היו לחורבה תמיד- ר"ל (רוצה לומר) זה זמן רב".

רד"ק: "באחרית השנים- זה יהיה בעת הישועה אחר צאת כל ישראל מהגלות, או רובם".

מלבי"ם: "תבוא אל ארץ משובבת- ר"ל שיהיה הבדל בין ביאתך עתה ובין ביאתך בימי קדם, שאז ישבו ישראל ימים רבים על אדמתם, ועתה היא משובבת מחרב- שהחרב הרגה תמיד בעמיה. מקובצת מעמים רבים- ששבו מגלויות רבות ונקבצו לארצם מכל העמים השונים שהיו מפוזרים שם... היא מעמים הוצאה- שהניחו אותם לצאת להתיישב בארץ... ועלית- והעלייתך תהיה בשני פנים, מצד אחד כשואה תבוא- כי מרוב הסוסים והפרשים יהיה נראה שבאת כשואה וחשך להחשיך אורם ולהרגם, ומצד אחר כענן לכסות הארץ תהיה- כי ריבוי העם שאינם מבני החיל שיבואו עמך (הגם שישראל יהיו מועטים ולא יצטרך לבא עליהם ברוב עם כלכך) מראה שבאת כענן המביא מטר ומכסה ארץ, ר"ל שאתה רוצה להושיב את הארץ באוכלוסין ולא להחריבה.

עמים רבים אשר אתך שיכסו הארץ ברבוי המונם כענן, ר"ל לא יודע תחילה אם באת להחריב את הארץ ולהגלות יושביה כשואה, או באת רק לתפוס מלכות שם ולהושיב בה עמים רבים ולהגן עליה כענן המביא מטר וגשמי נדבות. כה אמר ה' ביום ההוא- ר"ל תחילה בהעלותך לא תדע בעצמך למה את עולה את הארץ, אם לתפוס בה מלכות ולהושיב בה דיורין. ביום ההוא יעלו דברים על לבך- אז תחשוב מה שלא חשבת קודם- וחשבת מחשבת רעה (...כאן מפרט המלבי"ם בארוכה את שיקוליו של הכובש בתכנון כיבוש הארץ, סדר הכוחות, תנאי הקרקע וכו', מה שכמובן מסיר את האפשרות שהוא בא למטרות השלום).

כה אמר ה', האתה הוא?- ר"ל כי שם גוג ושם מגוג כבר ישכח בימים ההם...רק אז כשיבא על הארץ ויתקיימו דברי הנביא, אז ידעו שזה הוא המלך גוג שניבא עליו.

מסביר המלבי"ם לפני כן- כי בעת יתחילו הישמעלים להרע בירושלים יקומו האדומים נגדם ויהרגו אותם, ומזה יסתבב שאח"כ יהרגו הם באדומים ויהיה חרב איש באחיו".

- המפרשים חוזרים על הדברים שראינו לעיל- נשוב לארצנו, שהיתה לחורבה זמן רב, מפזורות הגולה. מעמים רבים הוצאה- הגוים יניחו לנו להכנס לארץ כפי שהיה בהצהרת האו"ם.
- הארץ לפני שגוג יגיע אליה תהא משובבת מחרב- סובלת מטורר פנימי כידוע, ומקובצת מעמים רבים- ערבים, רוסים, רומנים, תאילנדים ושאר לא יהודים. זאת, כפי דברי המלבי"ם, בניגוד לאיך שהיינו בעבר כשישבנו לבטח על אדמתנו (גם על סוריה ומזרח הירדן) בתקופת השופטים והמלכים עד לגלות.
- נאמר על גוג, ראש האדומים, שיבוא לכאן בראש צבא ללא ידיעה אם רוצה ליישב בה תושבים ולהשליט סדר או לכבושה, אולם לכשיגיע אליה ימלך בדעתו לכבושה לפי הנבואה.
- מובטח שרק כשגוג יגיע נדע לומר בדיוק מי הוא. תאורי חז"ל לגביו מאד "מדרשיים" וקשים להבנה.
- מובא ביחזקאל כי גוג יגיע ממקומו בירכתי צפון, כפי הנראה מדובר בצפון מערב אירופה או רוסיה.
- מביא המלבי"ם דבר שידוע מנבואות נוספות- גוג יחבור עם ישמעאל להלחם נגדנו על אדמתנו ולשניהם תהא שליטה כאן, לאחר מכן הם ילחמו אלה באלה. כל זאת יתואר ביתר פרוט בהמשך.
- מה רואים בימינו (תשס"ה):
 - א. ארה"ב באופן כללי תומכת בישראל, הגם שלוחצת עלינו לעיתים קרובות לפעול בניגוד לדעתנו.
 - ב. עמי אירופה הקלאסיים אינם תומכים בישראל ותופעות האנטישמיות חוזרות.
 - ג. אנו לא מצליחים לפתור את הסכסוך הערבי מאז קום המדינה, הוא הולך ומסתבך במקום להסתדר. מבחינה דתית, כפי שהסברנו בנבואות אופי הדור האחרון ובפרק ו (שאלה י), כמובן שהכל מכוון והסיבות שאנו נותנים למצב שגויות לגמרי. השלטון ורוב העם לא מבינים כי הבעיה נובעת מסיבת הדת לבדה, לכן הפתרונות שיציע השלטון לא יסייע כלל והגלגל לעבר גוג ומגוג ימשיך להסתובב.
 - ד. אנו מאבדים שליטה על מדינתנו עקב צרות פנימיות (צבא, חינוך, טרור, כלכלה) ומחלוקות שהולכות ומתגברות בנוסף לבעיית טרור והכלכלה, הרבה מתחילים להבין שאין פתרון לא לימין ולא לשמאל.
- ייתכן תרחיש כזה:
 - א. אם ימשיך הטרור לייסר את ארה"ב (וכמו שראינו בנבואת פרקי דר' אליעזר המצב שם עלול להיות חמור מאד) היא עלולה לנקוט בצעדים קיצוניים בכדי לסייע לעצמה, כפי שעשתה במלחה"ע ה-2. במצב כזה היא לא תוכל לסייע לנו כפי שצריך ואז גם המשענת האמריקאית שלנו תשבר (בנוסף לאחרות).
 - ב. המצב באירופה הופך להיות יותר אנטישמי בקצב מהיר, הערבים רק מחכים מצידם לשעת כושר.
 - ג. אנחנו מצידנו עלולים לאבד יכולת צבאית עקב אובדן שליטה פנים מדיני (נראה בתת-פרק הבא מה עלול לקרות), כך שהקרקע להשלטות עלינו (חס ושלום) הופכת לפוריה יותר עם הזמן.
 - ד. הערבים, בשילוב אירופאים מסויימים או לא, עלולים להשתלט על אדמתנו כנראה דרך מצרים עקב הדרדרותנו הפנימית (שתפורט בנבואות הבאות). גוג בראש האירופאים יעלה לכאן אולי במחשבה להשליט סדר (לפי נבואת יחזקאל), אך כשיגיע לכאן לבסוף ירצה לכבוש את הארץ.
 - ה. כשכל העם שיוותר יבין שאין לנו על מי לסמוך, אלא על אבינו שבשמים, אז יפרע הקב"ה מכל הגוים.
- ל ס י כ ו ם , כיום עדיין לא נראה שיש כח רב לאומי השואף לפלוש לישראל למרות ניצנים ודיבורים על כך בשנים האחרונות, אך ישנה הבטחה אלוקית כי זה יקרה. התהליכים הראשונים של כיבוש בבל (עירק) ע"י ראש ממלכת אדום (ארה"ב) כבר החלו והם חלק מקדמי מאד של גוג ומגוג. נותר לחכות להמשך.

סיכום המלבי"ם (פרושו המופיע ביחזקאל לב)

"הנה בעת קץ, אחר שכבר ישבו ישראל על אדמת ישראל, עתידים האומות להתאסף ולכבוש את ירושלים, ויבוא גוג נשיא משך ותובל מארצות הצפון והמערב, שהם הערלים הנקראים אדום, ומשך ותובל הם מבני יפת הגרים באירופא כמו שאמר היוסיפון, ושם אמר כי פרס וכוש ופוט אתם ... שהם כולם נמולים מחזיקים בדת ישמעלים, והם יתאספו עם בני אדום לכבוש הארץ מיד ישראל, אבל בבואם יעשה בניהם מהומה וילחמו איש באחיו, היינו אדום וישמעאל ילחמו זה בזה מפני שאמונתם מפורדת... וחישוב תחילה מצרים ואשור ואילם שהם מחזיקי דת ישמעאל, והם נמולים היום, ואחר כך חישוב משך ותובל ואדום ומלכיה ונסיכי צפון שכולם הם ערלים, ובניהם תהיה מלחמה, ותחילה תהיה עיקר המפלה במצריים שהם קרובים לא", והם יבואו בראש יפלו, ויבואו האשורים והפרסיים לנקום נקמתם ויפלו כולם שני הצדדים".

- המלבי"ם מלפני כ-190 שנה פורש את משנתו ומבאר באופן די ברור את הנאמר לעיל לגבי יחסי הכוחות והעמים, הוא אף מפרט בדבריו (לפי היוסיפון) את שלבי המלחמה מבחינת סדר תקיפתם ומפלתם.

מה יהיה איתנו לקראת המלחמה המדוברת

"עתה תגודדי בת-גדוד, מצור שם עלינו, בשבט יכו על-הלחי את שפט ישראל. ואתה בית-לחם אפרתה, צעיר להיות באלפי יהודה, ממך לי יצא להיות מושל בישראל, ומוצאתיו מקדם מימי עולם. לכן יתנם, עד-עת יולדה ילדה, ויתר אחיו ישובון על-בני ישראל" (מיכה ד-ה).

מלבי"ם: "עתה תגודדי בת גדוד - ...אומר שהגדוד שיבא אז על ירושלים באחרית הימים יהיו הבנים של האומות שצרו על ירושלים והחריבו אותה בימי קדם, כמו בני אשור ובני בבל ובני רומי. בשבט יכו על הלחי את שפט ישראל - שאבותיהם הכו את שופטי ישראל בשבט".

גמרא: "אמר רב- אין בן דוד בא עד שתתפשט המלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים, שנאמר- 'לכן יתנם עד עת יולדה ילדה, ויתר אחיו ישובון על בני ישראל' " (סנהדרין צה).

"דאמר רב יהודה אמר רב- אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם כולו תשעה חדשים, שנאמר- 'לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל' " (יומא י).

- מבואר בגמרא כי מלכות הרשעה תשלוט פה תשעה חודשים! (זמן הריון- 'עד עת יולדה'). כנראה מדובר בישמעאל בלבד כיוון שלפי דברי הזוהר (בעמ' 100) אדום לא יקבלו כאן שליטה. מה שכן, נראה שהאדומיים (מלכות רומי בגמרא) ישלטו בשאר העולם, כנראה ינצחו במערכה שם את הערבים.

"ואספתי את-כל-הגוים אל-ירושלם, למלחמה, ונלכדה העיר ונשסו (והרסו) הבתים, והנשים תשכבנה, ויצא חצי העיר בגולה, ויתר העם לא יכרת מן-העיר. ויצא ה', ונלחם בגוים ההם..." (זכריה יד).

מלבי"ם: "וכבר התבאר... שבאחרית הימים יתאספו בני אדום לקחת את ירושלים מיד הישמעאלים ואז תלכד העיר, ונשסו הבתים וחצי העם כבר יצאו לגולה, אבל לא יספיקו לגמור הדבר ולהגלות את כולם. ולא יכרת יתר העם מן העיר - וזה יהיה מפני כי יוצא ה' ונלחם בגוים האלה, וכבר התבאר... שה' ישלח מהומה בין שני הלוחמים ויהרגו איש את אחיו".

רבי סעדיה גאון (מתקופת הגאונים לפני כ-1000 שנה. זהו תרגום באור המיוחס לו על שיר השירים פרק ז):

"...באחרית הימים ימלוך מלך ושמו ארמילוס, ויצא מן 'רומיה' משכונה שנקראת 'שכונת האבן'... ויעלה וימלוך, כל רואיו זע ממנו, ויגיע לירושלים וישלוט בה תשעה חודשים. ותהיה לישראל בימיו צרה גדולה, וילחצום להמיר את דתם ולא יסכימו ישראל, ויברחו מן הארץ ויתעו במדברות עד שיגיעו למדבר הישימון, מקום שהיו בו אבותיהם. ואז תתקבץ כל האומה עם שאר השבטים, ויצא משיח בן יוסף בן חוש גאל (מפרשים שאולי יש לומר 'חויאל') ויקח עימו אחדים מבני האומה ויערוך מלחמה עם ארמילוס הרשע, ולא יוכל לו. ותהיה לישראל מפלה גדולה, ויהרג משיח בן אפרים (משיח בן יוסף), ויובא הרוג אל ארץ המדבר וספדוהו כל ישראל משפחות משפחות. ואחר כך יעמוד משיח בן דוד ושמו 'מנחם בן עמיאל', ולא יאמינו לו ישראל עד אשר יחייה את משיח בן יוסף בפניהם, ויתגלה אליהו (הנביא) זכור לטוב באותו הזמן. וכשנראה את כל זה נדע אמיתות כל הכתוב במסורת חכמים... כפי שפרשנו בסמוך ענין ישראל בהתקבצם במדבר הישימון, שנאמר- 'והבאתי אתכם אל המדבר', וירעבו ויצמאו, ומצאנו שזה יהיה ארבעים וחמישה ימים, כלומר חודש טבת וחצי שבט, ורבים יצאו מכלל הדת באומרם 'האם זה מה שקוינו לו?', וצדיקי ישראל משקיטים אותם, ומישיבים את דעתם ומחזקים אותם על אמונתם..."

- הנבואה שמביא הרס"ג מפרטת את מה שיתרחש אצלנו בזמן שלטון הגוים (הבסיס בנבואת זכריה).
- הסימנים מהיכן יגיע גוג אינם ברורים לגמרי- 'שכונת האבן' שבאיזור 'רומיה'. ייתכן שאלה נקראים היום בשם אחר, בתרגום קדום נקראו כך, או ששם במדרש רומז משהו על אותו מקום. גם צורתו של גוג במדרש מאד ציורית ואין להבינה כפשוטה (כפי שהסברנו על מדרשים בפרק ד שאלה א, עמ' 43), ממילא מוזכר בנבואת יחזקאל לעיל שרק כשיבוא גוג לכאן כולם ידעו במי מדובר ויבינו בדיוק את דברי הז"ל.
- המדינה תהיה במצב אנרכיסטי, האנשים המאמינים שישרדו יברחו למדבריות שהיו בהם אבותינו, כנראה לכוון סיני, ויש אפילו תאור זמן מדויק. אמונתם תתרופף מפאת הרעב והלחץ שילחצו אותנו הגוים.
- משיח בן יוסף הוא המשיח שישפיע על עם ישראל לתשובה וליהדות, הוא יצא לקרב אחרון על ירושלים ויפסיד (בע"ה יצליח להציל הרבה נפשות מישראל). על כך מובא בסידורי התפילה בתפילת העמידה (בברכת "בונה ירושלים") לכוון שלא ימות משיח בן יוסף ע"י ארמילוס (גוג).
- משיח בן דוד הוא המשיח "המפורסם", האר"י אומר שיהיה גבוה מדרגתו של משה רבינו (יש ראשונים הסוברים אחרת). ניסים ומופתים יעשו על ידו והוא יקים את בית המקדש ע"פ ה'.

איך מתואר הסוף

"והיה ביום ההוא, ביום בוא גוג על אדמת ישראל נאום ה'. תעלה חמתי באפי. ובקנאתי באש עברתי דברתי. אם לא ביום ההוא, יהיה רעש גדול על אדמת ישראל. ורעשו מפני דגי הים ועוף השמים וחית השדה. וכל הרמש הרמש על האדמה. ונהרסו ההרים, ונפלו המדרגות, וכל חומה לארץ תפול... ונשפטתי אתו, בדבר ובדס. וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית, אמטיר עליו ועל אגפיו, ועל עמים רבים אשר אתו. והתגדלתי, והתקדשתי, ונודעתי לעיני גוים רבים. וידעו כי אני ה' " (יחזקאל לח).

מלבי"ם: "תעלה חמתי- ר"ל שהחמה הפנימית השמורה בלב על רשעתם בימים קדמונים תעלה אז כאפי להתגלות לחוץ, שזה ההבדל בין אף (היצוני, מוחצן) ובין חימה (פנימית, שמורה בלב). ונשפטתי אתו- מצייר שהתחלת המשפט יהיה כדבר ובדס- שהם דברים טבעיים ורגילים שיוכלו לתלות אותם במקרה ובטבע, כי כן דרך המלחמה שישפך דם הרבה ושיתפשט דבר (מחלות) מרוב ההרוגים והחללים. על זה אמר ונשפטתי בלשון נפעל, כאילו נשפטתי (הקב"ה) עמהם כי עדיין יכחישו ידו הגדולה. ואח"כ גשם שוטף ואבני אלגביש- שזה עונשים שמימיים ונסיים שניכר לכל כי אצבע אלקים הוא".

- מתוארת ביחזקאל רעידת אדמה חזקה ביותר, עוצמתה מפורטת כאן ותפורט יותר בנבואה הבאה.
- בימינו מורגשות רעידות האדמה המגיעות מכוון הבקע הסורי-אפריקאי. ססמולוגים יודעים שצפוייה רעידת אדמה, זה לא חדש, אך הם לא יודעים שהיא צפוייה בהקשר לגוג ומגוג ונכתב עליה כבר לפני אלפי שנים.
- כמה זמן היא תתרחש? רבותינו מגלים זאת ברמז המלים- "רעש גדול על", שהוא ראשי תיבות 'רגע'. כמה זמן זה רגע? הגמרא דנה בעניין בהקשרים נוספים וקובעת: "וכמה רגע? א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא- רגע כמימריה" (ברכות ז)- כלומר רגע כזמן אמירתו, כחצי שניה. כך נאמר גם במחלוקת קורה ובני עדתו כשפערה האדמה את פיה ובלעה אותם. שם נאמר: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, הבדלו מתוך העדה הזאת, ואכלה אותם כרגע" (במדבר טז). הרעש יהיה לרגע קצר מאוד כמו בעניין קורה, אך גם אדיר ביותר כפי שנראה בנבואה הבאה.
- תחילת המהומה תעשה בצורה טבעית, שאז, אומר המלבי"ם, עדיין יתלו את כל המאורעות בטבע ולא יאמינו בגאולת ישראל. בשלב הבא יהיו נסים על טבעיים למי שיזכה לראותם.

פרוט התופעות הטבעיות והניסיות שנראה בע"ה

"ויצא ה', ונלחם בגוים ההם, כיום הלחמו ביום קרב. ועמדו רגליו ביום-ההוא על-הר הזיתים אשר על-פני ירושלים, מקדס, ונבקע הר הזיתים מחציו מזרחה וימה, גיא גדולה מאד, ומש חצי ההר צפונה, וחציו-נגבה. וְנִסְתָּם גיא-הרי, כי-יגיע גי-הרים אל-אצל, וְנִסְתָּם כאשר נִסְתָּם מפני הרעש בימי עזיה מלך-יהודה. ובא ה' אלקי, כל-קדשים עמך. והיה ביום ההוא, לא-יהיה אור, יקרות וקפאון. והיה יום-אחד, הוא יודע לה' לא-יום ולא-לילה, והיה לעת-ערב יהיה-אור. והיה ביום ההוא, יצאו מים-חיים מירושלים, חצים אל-הים הקדמוני, וחצים אל-הים האחרון, בקיץ ובחורף יהיה. והיה ה' למלך על-כל-הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד... וישבה ירושלים לבטח. וזאת תהיה המגפה, אשר יגף ה' את-כל-העמים, אשר צבאו על-ירושלים, המק בשרו והוא עמד על-רגליו, ועיניו תמקנה בחריהן, ולשונו תמק בפייהם. והיה ביום ההוא, תהיה מהומת-ה' רבה בהם, והחזיקו איש יד רעהו, ועלתה ידו על-יד רעהו. וגם-יהודה תלחם בירושלים" (זכריה יד).

- בהמשך לרעידת האדמה המתוארת ביחזקאל מובא כאן שהר הזיתים יבקע צפונה ודרומה. אומרים המפרשים שהאנשים ינוסו (נסתם) לכיוון הבקע שיווצר כי שם לא תהא עוד סכנה של רעידה כמו בשאר המקומות. מדובר על רעידת אדמה קצרה ועצומה, לא בטוח שססמולוגים צופים כזה תרחיש...
- יצאו מים חיים מירושלים: המפרשים מביאים כי המים הללו הם מי טהרה לצורכי בית המקדש, טבילות וכו'. כפי שציינו מסגד אל-אקצה בנוי ומקיף את אבן-השתיה, היא נקראת כך כי ממנה הושתה (יוסד) העולם ועליה היה ההיכל וארון הברית. אמרנו עוד שע"פ היהדות אסור להזיזה ממקומה, הזזה שלה תפגע ביציבות העולם עליו אנו יושבים (כמובן שמדובר בהסברים ע"פ הסוד ועובדה היא שהאבן לא הוזזה בשום דור). נודע לי שהערבים בהר הבית ראו בימינו נביעת מים מתחת לאבן והם חוששים מכך, אם נכון הדבר החשש ברור כיוון שהמוסלמים הלמדנים יותר (אלה שפחות מתמחים ברצח) מודעים לאמת היהודית ובקיאם בכתוביה, הם מבינים שזהו עוד סימן להתקרבות הקץ לפי דברי הנביא זכריה.
- עוד מובא שהקב"ה יגוף את העמים במגפה הדומה לצרעת מהירה מאד (רקבון ונפילת איברים).
- שאר התאורים הינם תאורים שלאחר המלחמה (אור, יקרות קפאון וכו') ולא רלוונטים לכאן, בכל מקרה מי שיזכה לראותם בעיניו ירויח בגדול (את הערכות "תנאי הזכאות" נראה מיד בנבואת זכריה).

מה יקרה לעמים ששהו בארצנו

"כח אמר ה' אלקים, יען עשות פלשתים בנקמה, ויינקמו נקם בשאט בנפש, למשחית איבת עולם. לכן, כה אמר ה' אלקים, הנני נוטה ידי על-פלשתים, והכרתי את-כרתים, והאבדתי את-שארית חוף הים. ועשיתי בס נקמות גדולות, בתוכחות חמה, וידעו כי-אני ה', בתיתי את-נקמתי בס" (יחזקאל כה).

- אומר הנביא שהקב"ה ינקום ולא ישאיר אף שריד מהפלשתים היושבים על שארית חוף הים (בעזה...), מכאן מובן עד כמה גלוי היה לנביא שהפלשתים יהיו פה להזיק לנו בעתיד, לאחר שנחזור לארצנו.

"והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום-שם קבר בישראל, גיא העוברים קדמת הים, וחוסמת היא את העוברים, וקברו שם את-גוג ואת כל המונו, וקראו, גיא המון גוג. וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ, שבעה חודשים. וקברו כל-עם הארץ, והיה להם לשם..." (יחזקאל לט).

- נקבור את גופות הגוים בארץ במשך שבעה חודשים מפאת הכמויות. מקום הקבורה יקרה "גיא המון גוג".
- וקברום בית ישראל... וקברו כל עם הארץ: אומר המלבי"ם בעניין הקבורה שדרך כל הארץ לפחד ממחלות שבגופות, במיוחד לאחר שנרקבו מספר ימים, אך בשלב זה כל העם יהיה ירא רק מהקב"ה ולא יפחד משום מחלה, בזה יראה לעולם כולו את השגחתו הפרטית של הקב"ה על כל יחיד מישראל, אף אחד לא יחלה.
- והיה להם לשם: הגוים ישבחו את עם ישראל על כך שקברנו את שונאינו הבאים עלינו. דורש יונתן בן עוזיאל שכיוון שיפת, אבי האדומים, כיסה את נח אביו בזמן שחם (אחיו) גילה את ערוותו הוא יזכה להקבר בארץ הקודש. הקב"ה אינו מקפח שכר של אף ברייה, יפת יקבל שכר גדול אף על מעשיו הקטנים לכאורה.

מה יקרה בארצות הגוים

"קרבו גוים לשמע, ולאמים הקשיבו... כי קצף לה' על-כל-הגוים, וחמה על-כל-צבאם, החרימם, נתנם לטבח. וחלליהם ישלכו, ופגריהם יעלה באשם, ונמסו הרים מדמם. ונמקו כל-צבא השמים, ונגלו כספר השמים, וכל-צבאם יבול כנבל עלה מגפן, וכנבלת מתאנה. כי רותה בשמים חרבי... כי זבח לה' בבצרה, וטבח גדול בארץ אדום... ונהפכו נחליה (של בבל) לזפת, ועפרה לגפרית, והיתה ארצה לזפת בערה. לילה ויומם לא תכבה, לעולם יעלה עשנה, מדור לדור, תחרב לנצח נצחים, אין עבר בה. וירשוה קאת וקפוד, וינשוף וערב ישכנו-בה, ונטה עליה קו-תהו, ואבני-בהו" (ישעיה לד).

ונמקו כל צבא השמיים: רש"י- "יפחדו כשאשליך את שרי אשור ובבל". מצודת דוד- "הם שרי מעלה של הבבלים".

כי רותה בשמים חרבי: רש"י- "להרוג שרים של מעלה, שאין כל אומה לוקה עד שילקה שר שלה במרום".

ונהפכו נחליה לזפת: רש"י ומצודת דוד- "נחליה של בבלים". רד"ק- "משל על חורבנה, או שתהיה כסדום ועמורה".

המלבי"ם: "ונמקו- מצייר שכל עם ועם יש לו שורש בשמים שממנו מושך שפעו כוחו וקיומו, ואלה הם הנקראים שרי העמים ההם, ואם העם נופל למטה ושורשו קיים בשמים, דומה כעץ שנקטע ושרשו נשאר עד שישוב ומתחתי יצמח. לזה אמר שגם צבא השמים, ששם כוחם השורשי, ימקו- כבשר הנימוק בהעדר חיות. ונגלו כספר- העמים הקדמונים היה להם השמים כספר, בו היו מביטים בחכמת האיצטגנינות אשר היה להם בעת ההיא כל העתיד לבוא עליהם, והיו מיחסים כל מדינה ומדינה לכוכב מיוחד, ובספר הזה לפי האותות והסימנים שהיה להם היו קוראים כל העתיד.

וטבח גדול בארץ אדום- ...והטבח הוא להנקם, וכן בארץ אדום יהיה טבח להנקם".

- חז"ל מבארים ששרי הגוים של מעלה יושמדו (עליהם הסברנו בפרק ה עמ' 70) ובכך יפלו גם עמיהם כאן, כך גם כותב הזוהר. חיסול מהסוג הזה שונה לחלוטין מסתם סילוק של עם בעולם הזה, כל כוחה של האומה נובע מהכח שיש לממונה עליה בעליונים ואם הוא כלה גם כוחם למטה כלה. כמו שהסביר המלבי"ם מדובר בעקירת השורש במקום בקטיעת הענפים בלבד, כך שלא יצמח שום דבר חדש מאותה אומה.
- מובא כי יהיה טבח גדול בארץ אדום ואומר המלבי"ם שטבח הוא לשון נקמה. נקמה נעשית בעקבות עוול שנעשה קודם לכן, לפי זה כנראה לא מדובר בארה"ב, אלא באדום הנמצאים באירופה בהם ראוי להנקם לאור התעללותיהם בנו משחרר ההסטוריה ואף בעתיד לבוא, בגוג ומגוג (גוג, ארץ המגוג וכל השאר אינם ארה"ב כפי שהבארנו לעיל, הם מהאדומיים האחרים).
- על בבל מובא כי נחליה יהפכו לזפת וגופרית, עשנה יעלה לנצח ואף אדם לא יעבור בה מפאת חורבנה.
- לא ברור היכן נמצאת "בצרה", לפי המפרשים והזוהר היא צריכה להיות אדומית, לכן לא נראה שמדובר בבצרה השוכנת בעירק.

כיצד ייבחן הדור, מי מאיתנו יהיה זכאי

"והיה בכל הארץ נאם ה', פי שנים בה יכרתו וגועו, והשלישית יוותר בה. והבאתי את השלשית באש, וצרפתים כצרף את הכסף, ובחנתים כבחן את הזהב, הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו, אמרתי עמי הוא, והוא יאמר ה' אלקי" (זכריה יג).

רש"י: "והשלישית יוותר בה- ייתגיירו ויחיו".

רד"ק: "והיה בכל הארץ- בכל ארץ ישראל ויש אומרים בכל העולם, כי גם מאומות העולם לא ישארו אלא הטובים שיהיו עובדי האל יתברך. פי שנים- שני חלקים מהם, יכרתו יגועו- מקצתם יכרתו בחרב ומקצתם יגועו בדבר. והשלישית יותר בה- ישארו בארץ חיים".

מצודת דוד: "והשלישית- היא ישראל, אף את השלישית אביא באש... ר"ל אביא עליהם צרות לכלות מהם הפושעים והמורדים. ובחנתים- ר"ל בצרות הבאות אבחין את הנשארים אם יעמדו באמונתם. הוא יקרא- כל אחד מהנשארים כאשר יקרא בשמי אז אני אענה אותו למלאות שאלתו".

מלבי"ם: "פי שנים בה יכרתו- ואז יתעורר חרב איש ברעהו, עד שלא ישאר רק השלישית (יהדות) שהם מאמיני האמונה האמיתית, היא תוותר עם מאמיניה. והבאתי- וגם את השלישית שיותרו אביא באש הייסורים לצרפו מן הסיגים, וצרפתים- להסר הסיגים, ומוסיף ובחנתים- שאחר הצירוף יבחן אותם שנית אם נצרפו כראוי כמו שבחנים את הזהב, שהוא יותך ויוצרף יותר מן הכסף עד שישאר זהב נקי, ר"ל שלא אשאר רק הצדיקים הגמורים, עד שהוא יקרא בשמי- בתפילה, ואני אענה אותו- תיכף. ואני אומר עמי הוא, והוא ה' אלקי- כי תחול עליו ההשגחה הפרטית וקרבת אלקים תמיד".

- לגבי הגוים: אומר הרד"ק ששיעור ההרג אצל הגוים יהיה שני שלישי, לפי דבריו זה יכול להיות שיעור ההרג בכל העולם או רק בגוים שיהיו בארץ. בכל מקרה רק הטובים מבין הגוים ישארו, הנביא פשוט פרט את השיעור העתידי שלהם. המלבי"ם מביא שמדובר בשתי קבוצות שיכחדו, כנראה אלה לא ישמעאל ואדום כיוון שכתוב שישרדו שלישי מהגוים. שני המפרשים מתיישבים יחד במקרה שבו שתי הקבוצות הם נצרות ואסלם, הם יכחדו כדתות ורק היהדות תשאר.
- לפי רש"י הגוים שישארו בארץ יתגיירו ויחיו (ידוע מספרי הנביאים שהגוים יאמינו באמונה האחת שלנו).
- הקבוצה השלישית לפי כל המפרשים היא ישראל. ע"פ הנביא ודברי המפרשים ישראל יעברו סינון, הפסולת בעמנו תכלה בשלבים שונים- באש... וצרפתים... ובחנתים- רק ההולכים בדרך ה' יוותרו.
- הצדיקים שישארו יזכו לראות את כל הניסים, ההשגחה הפרטית תהפוך לגלויה מאד כפי דברי הנביא.
- על הגאולה האחרונה נאמר בנוסח התפילה- "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלקים". הכוונה היא שמאפיני הגאולה האחרונה יהיו דומים לראשונה (גאולת מצרים), בדומה לאופי המכות שנחתו על המצרים, זו תהא גאולה שתבוא מתוך אמונה וכו'. אומרים חז"ל שבמכת חושך במצרים מתו 80% מישראל (כפי שצינו בפרק ג), אלו יהודים שלא האמינו בגאולה ולא רצו לצאת ממצרים מסיבות שונות. ישנה סברה כי גם מבחינת כמות הזכאים נהיה דומים לגאולה הראשונה, כלומר 20% (חלילה), אך הדבר לא נאמר בדברי הנביא ולא בדברי המפרשים, נאמר רק שנעבור צרוף ולא ניתן לגבינו שום שיעור.
- כח התשובה- לכלל העם תמיד מוצגת אלטרנטיבת התשובה. אדם העושה תשובה מציל את עצמו, קורע גזירות שמים ומזכה רבים בישראל. הנבואות אינן מדברות על הפרטים, אלא על הכלל. המצב היום בישראל אינו מזהיר מבחינת זכאים, אך מטרת הייסורים שילכו ויתגברו בהדרגה הוא להביא יותר ויותר אנשים לתשובה. נפרט על כך בהרחבה בסיכום פרק זה.
- עולה כאן שאלה מהותית- היכן חופש הבחירה אם הכל נקבע וידוע מראש? אצל הגוים יש אפילו נתונים מספריים? אותה שאלה נשאלת גם על נבואות חורבן בית ראשון, בית שני וגם על כל נבואת חטא ועונש שנתנה. נרחיב על כך בפרק ט, בקצרה נאמר שנבואה מנבאת את בחירת העם ולא בוחרת בשבילו, היא מגלה לו את העתיד שהוא סלל לעצמו בכדי לסייע לאנשים לבחור אחרת, לא להיות שאננים, זו אינה גזירה קבועה מראש. בכל מקרה אף נבואה לא מדברת על פרטים, אלא על כלל העם, כל פרט יכול להציל את עצמו כפי שאמרנו והתשובה תמיד מוצגת בתור אלטרנטיבה לעתיד הקודר.
- נציג בהמשך הבטחה לכך שרבים מעמנו יעשו תשובה בדור האחרון (כמו שקורא בימינו). היחיד לא שייך לגורל הכלל אם אינו הולך בדרכם, שנאמר- "והבאתי את השלישית באש, וצרפתים... ובחנתים..." הפרט תמיד יכול להציל את עצמו.

דברי הזוהר על נחמת לומדי התורה ועל הצפון לרשעים

המשך הנבואה מעמ' 45: "...ויסורין דילך והייסורין של העוסקים בתורה ברזין אלין דאתגליין על ידך ע"י הסודות האלו שמתגלים על ידך יהוון לך מתיקון יהפכו להיות מתוקים, כי ע"י הסוד (ראה עמ' 45) ישיגו את מעלת הייסורים (קיימת אצל אדם המקבל ייסורים ושמה בהם לשם שמים, לשם תיקון, זו מעלה גבוהה מאד), ויהדרון לך כל דחקין דילך כחלמין דעברין ויחזור לך כל הצרות שעברו עליך כמו חלומות שעוברים ואינם, וחל"ם בהיפוך אתון מל"ח ומלת 'חלם' בהיפוך אותיות יוצאת 'מלח' דממתקת ית בשרא הממתק את הבשר (הכוונה הפשטית- הופכו לטעים יותר, לא למתוק יותר), און יסורין ממתקים כך הייסורין ימתקו כמלח, כמה דאוקמוהו כמו שבארו חכמים במסכת ברכות ה.

ולרשעים מתהדרן יסורין מלח סדומית ולרשעים יחזור היסורים כמו מלח סדומית, דאיהי מסמא את העינים המעוור את העינים, כי לא ישיגו מעלת הייסורים בדור ההוא, לקיימא בהו לקיים בהם- "ועיני רשעים תכלינה" (איוב יא) ולא יזכו לראות בטוב ה' (ועינין זה יעשה הקב"ה לראות אם יעמדו ישראל באמונתו). ואינון ערב רב רשיעייא ואותם ערב רב הרשעים (שיבואו בגלגול בדור אחרון להחטיא את עם ישראל), דיתקיים בהו בההו זמנא שיתקיים בהם קודם ביאת המשיח - "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים" (דניאל יב, הנבואה שהובאה עיל לגבי זמן הקץ) כי אז יהיה בירור גמור של כל הבחינות שיש בישראל, ומפרש 'יתלבנו'- אינון מארי משנה אלו הם בעלי המשנה שיתבררו ע"י לימוד התורה, ויצרפו- אינון זרעא קדישא דשאר עמא אלו הם זרע קודש של שאר העם שיתבררו ע"י מצוות ומעשים טובים וצדקה, הדא הוא דכתיב זה שכתוב - "וצרפתים כצרוף את הכסף" (זכריה יג) דהיינו ע"י הכסף שנותנים לצדקה, ויהרשיעו רשעים- אינון ערב רב אלו הם ערב רב שיצאו מכלל ישראל. ומה שכתוב- 'והמשכילים יבינו'- אינון מארי קבלה אלו הם בעלי הקבלה העוסקים בסודות התורה דאתמר בהון שנאמר בהם "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע" (דניאל יב) והיינו- אלין אינון דקא משתדלין בזהר דא דאקרי ספר הזהר אלו הם שעוסקים באור הזה הנקרא ספר הזוהר, כלומר מייגעים עצמם להבין את עומק דבריו (הכוונה לתלמידי חכמים, לא חילונים כופרים העוסקים בזוהר ושייכים לערב רב לפי חז"ל), דאיהו כתיבת נח שהוא כמו תיבת נח שלא זכו להכנס בה אלא מעט" (בהעלותך קנג).

- הזוהר אומר שתלמידי חכמים הסובלים ייסורים מפאת עוני כלכלי וקושי בהבנת התורה ימשיכו בסבלם עד שיזכו להגיע למעלה גבוהה מאד, היא מעלת הייסורים. תכלית הייסורים היא תיקון העולם כפי שהסברנו בפרק ז, לכן השמח בייסורים מתוך ידיעת תכליתם מעצים את השכרו הרבה מאד.
- הערב רב בעם ישראל, מחטיאי הרבים, יגיעו לקיצם לאחר שיקבלו את כל שכרם בעולם הזה וילכו לאבדון.
- מובא שהייסורים בלימוד התורה ימותקו ע"י לימוד הסוד. ידוע שאנשים דתיים בדורינו, שאינם ראויים ללימוד סוד ע"פ הקריטריונים שהונהגו במשך הדורות, לומדים כעת את הפירוש בשלב מוקדם יותר.
- מקובלים רבים בדור התירו ללומדי תורה יראי חטא רבים להתחיל ללימוד קודם ע"פ קריטריונים מקילים: אדם דתי שלומד הלכה ופועל על פיה, שומר על איסור זרע לבטלה, או נשוי בטהרה, לומד את כל השלבי הפירוש בתורה וכיוב', יהיה מי שיסכים ללמדו סוד ואותו אדם יבין את הדברים ע"פ השגתו ודרגת קדושתו. בעבר הקרוב היו דורשים בקיאות בש"ס ופוסקים, לימוד בגיל מבוגר, להיות נשוי ועוד. הסיבה להקלה נובעת מכך שהכתוב "חוצפה ישגה" (בנבואה על הדור האחרון שהצגנו לעיל) מדבר לפי האר"י ז"ל על הסיטרא אחרא שיעשה הכל בכדי להחטיא את עם ישראל. אמרו המקובלים- מכיוון שהוא משתמש בכל הכלים שיש לו, גם אנו יכולים להשתמש בכל הכלים האפשריים לטהר עצמנו. וגילה רבנו האר"י שבדור אחרון סודות ורזי תורה יהפכו להיות גלויים לכל ההולכים בדרך ה'.
- רק חובה להדגיש- מי שלא מקיים את התנאים הקלים יחסית שמקובלים ופוסקים בדורינו קבעו (גם אם הוא הולך על כפיפה על הראש...) עושה נזק אדיר בלימוד הסוד, כל הקדושה שבלמוד הולכת לסטרא אחרא שפוגעת והורגת בעם. נזק מיוחד במינו עושה כל מי שהולך לשעורי קבלה חילונים כפי שנפרט מיד.
- לפי כל האמור העם יתחלק לקבוצות בהתאם לזכויות ועבירות. מספר דברים נוכל לפרט בהקשר הזה:
 - א. אנשים יראי שמים השומרים על בריתם נמצאים בקבוצה מצויינת (זה עיקר התיקון של הדור).
 - ב. מחטיאי הרבים העושים מעשים אנטי דתיים נמצאים בקבוצת ה"אבדון", אלו כל מי שלא מזהים בהם שמץ מנשמת ישראל- מי שלחלוטין רוצה להדמות לגוים, שונא את דתו, עז פנים, חי חיי ניאוף ופריצות באושר ואושר, מלמד זוהר "חילוני", בעל מידות רעות ושונא על הסובבים אותו, שופט את ישראל לפי דיני הגוים וכו', מי מהם שאינו מקבל תוכחת משום סוג ומלגלג בבזו על כל דבר יהודי כנראה שייך לקבוצה זו, הוא הערב-רב עליו מדברים רבותינו במספר מקומות (חלקם הבאנו) שיקבל את שכרו כאן וילך לאבדון.
 - ג. ישנן חלוקות רבות שרק הקב"ה יודע את פשרן (כפי שהסברנו בפרק ו שאלה ב). אנו מבינים רק את עקרונות הטוב והרע ואף ברייה אינה יודעת כמה טוב וכמה רע יש בכל אדם. ייתכן שאדם לא יזכה לראות את פני משיח גם אם יש לו חלק לעולם הבא כתוצאה מעבירה כלשהי שחוזר ושונה בה (חז"ל נתנו לנו כמה דוגמאות), מה שבטוח הוא שהאדם חייב לקיים מצוות כהויותן. יהי רצון שכולנו נזכה.

!!! אזהרה בלימוד קבלה אצל חילונים !!!

לא מעט אנשים חילונים "המלמדים" ולומדים זוהר וזה הפך להיות ממש אופנה. נלמד כמה אזהרות: חז"ל אמרו על לימוד תורה שמשבר את היצר הרע ותוך כך מוביל את האדם לבחירה בטוב. עם זאת, בלימוד סוד שלא ע"פ הגדרות חז"ל הדבר אינו כך, מעבר לנזק האדיר במסירת הקדושה לחיצונים אותם "לומדים" גם מבינים את יסודות התורה באופן שגוי מאד, כל תפיסת היהדות מתעוותת לחלוטין בדומה לתפיסות רפורמיות קיצוניות, האדם מתרחק מן האמת יותר ויותר כיוון שהדבר מזין את היצר הרע במקום לשברו. לא ניתן ללמוד סוד במנותק ממצוות היהדות, במנותק משכר לצדיקים ועונש לרשעים, במנותק מתורה וכתובים אחרים. זה נראה אפשרי למי שניסה ללכת לשיעורים כאלה כי פשוט אותם מחטיאי הרבים מעוותים את הלימוד או את דרך הלימוד כרצונם. הבנת סוד כפי שצריך מצריכה טהרה וקיום מצוות מצד האדם, זאת ממש לא סתם עוד חוכמה, אדם שלא ילך בדרך הנכונה לא יזכה להבין את פשר הלימוד ובהכרח יטעה ויביא לנזק. מצוות מתקנות את הבריאה ולימוד תורה הוא פסגת התיקון, אך אם לא עושים אותו בקדושה הוא מקלקל היכן שהוא אמור לתקן, וכשם שעוצמתו רבה בתיקון כך עוצמתו רבה בקלקול. דוגמאות רבות יש ללימוד תורה בקלקול - לימוד תורה באוניברסיטאות סתם בתור חוכמה, מרצים בגילוי ראש, פרשנויות מעוותות וכו', כולם פוגמים היכן שאמורים לתקן ועונשם יהיה בהתאם. הארגונים המלמדים סוד באותו אופן, לא בקדושה וטהרה לפי דברי חז"ל, פוגמים בבריאה היכן שהסוד אמור לתקן. גם אם אדם מלמד את היסודות כהויותם, אך עושה זאת מבחינה טכנית באופן שגוי כגון בחוסר צניעות, מלמד נשים וגברים בערבוביה, מלמד אנשים שלא שומרים תורה ומצוות וכו', אזי כל הקדושה שבלימוד הולכת לסטרא אחרא, כך אומרים המקובלים במפורש (ע"פ אזהרות מהרח"ו מבינים כמה יש לדקדק). בלימוד סוד הנזק חמור שבעתיים. כל פוסקי הדור ומקובלי הדור, מובילי דרך ה' מזמן משה רבינו כולם יצאו נגד תופעה זו, היא אחת הקשות שבדור ונאמר על ידם שמלמדי תורה כאלה נכללים בערב-רב הנמצאים בעם ישראל בדור, זו עבירה מסוג העבירות שהתשובה עליהם בלתי אפשרית כיוון שמדובר בנזק אדיר לרבים. שומר נפשו ירחק.

לסיכום עניין זה - אצל אדם יהודי הגורל הוא דבר משני, אף יהודי לא יכול לטעון שסופו נקבע מראש לפי דברי הנביאים, אנו רק בתחילת התהליך ואנשים רבים משנים את חייהם מן הקצה אל הקצה. בסיכום פרק זה יבואר עד כמה הקב"ה מושך את התהליך רק בשביל אותם יהודים שישנו את חייהם עם הזמן, וכפי שהזכרנו כל נושא החזרה בתשובה אינו מפחיד ואוטורי כמו שרוב החילונים מרגישים (יבואר בפרק י'), חישבו רק כמה אבסורד יהיה לחשוש מהליכה בדרך אותה מגבה הקב"ה בכבודו ובעצמו.

מדוע חבלי משיה קשים

עניין תיקון הנשמות

הגאון מוילנא (ביאור ספר משלי): "רצונו של הקב"ה להיטיב לברואיו, ונתן בחירה בידי האדם שיעשו המצוות ויטלו שכר טוב בעמלם, כפי רצון בוראם, או שילכו נגד רצון קונם, ופועל אדם ישלם לו. [אם יעשה רצון בוראו] ייטול שכר טוב, ואם יחטא - ימית אותו הקב"ה. ונוצר פעם שנית וכן פעמים שלוש עם גבר, עד שיתקן מה שעוות, ונותן אותו בגהינם עד שיזדכך ותעבור ממנו הזוהמא. אך החילוק בינו ובין אותו שהיה טוב מתחילה, כי הטוב מתחילה, גופו גם כן קיים לעולם הבא ויטול שכר טוב בעמלו. אבל אותו שתיקן עצמו אחר מותו - הגופות הראשונים הרעים כלים ונאבדים.

- הגר"א מסביר שהנשמות חייבות להשלים את תיקונן עוד מזמן חטא האדם הראשון (כפי המבואר בפרק ז).
- אדם עובר לכל היותר 3 תיקונים (גלגולים) בעולם הזה כאדם, שנאמר - "על-שלשה פשעי ישראל, ועל-ארבעה לא אשיבנו" (עמוס ב). מעבר לכך יכול שנשמתו של אדם תתגלגל בבריות נמוכות יותר - בעל חי, צומח, דומם, יתוקן לפי דין גהינם, כפי-הקלע ושאר דברים שאין זה המקום להזכירם.
- מסביר הגר"א - אדם שעשה טוב וחטא, חלקו הטוב יקום בתחיית המתים באותו גוף שעשה טוב וחלקו הבעייתי יתוקן בגלגול בגוף אחר, שאם יהיה זכאי יקום גם הוא. כך יהיה עד שכל הנשמה תתוקן. עם זאת, אדם שהיה מנותק ממצוות מתקן את עצמו ממש, כך שכל נשמתו תתוקן באדם חדש (אבל אותו שתיקן עצמו) ולגוף ולמהות האדם הקודם אין שום תקומה בתחיית המתים.
- אם האדם לא הצליח לתקן שלוש פעמים בתור אדם נשמתו תעבור זיכוכ כפי הדין בעולמות העליונים, במצב זה היא איבדה את זכותה לתקן בתור אדם נוסף רח"ל.

סיבת ריבוי הצרות

החפץ חיים (לפני כ-65 שנה): "כיום מתחוללים בעולם במשך תקופה קצרה שינויים, אשר לפני זקוקים היו למאות בשנים. רואים אנו כי גלגל הזמן מסתובב במהירות בזק. (כשנשאל על מצב היהודים העגום אמר-) בשמים נתגבבו מימי בראשית עד הנה חשבונות עד אין מספר, טרם ביאת המשיח יש לפרוע חשבונות אלה, מפני שהגאולה תבטל את יצר הרע ועל ידי כך יחוסלו כל עסקי העולם הזה, התלויים ועומדים במלחמת היצר. על כן שומה על כל נפש ונפש לפרוע את אשר נשארה חייבת לשמיים".

- החפץ חיים שנשאל לתשובתו זו בתקופת השואה הסביר שעל כולנו לסיים את תיקוננו מימי בראשית, טרם הגאולה, לפיכך יירבו הצרות והמירוקים בדורות האחרונים. על כך אומרת הגמרא (סנהדרין צח): "אמר רבי יוחנן, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר, חכה לו (למשיח) שנאמר - 'כי יבא כנהר צר ורוח ה' נוססה בו' (ישעיהו נט), וסמיך ליה (וסמוך לו) - 'ובא לציון גואלי' (שמדבר על בו משיח)". הצרות בדורינו מתרבות כנהר, לא מדובר בצרות מצד אויב בודד או עבירה מסוימת, אלא הצרות הן מבית ומחוץ, כלכלה ובטחון, שלטון ומשפט, חינוך ותרבות, אין גורם אחד בארץ שעובד בצורה תקינה, אין אפילו מגזר דתי אחד הפנוי מערב רב בתוכו, פושעים בלבוש דתי מחללי ה'.
- זאת משמעות צרות הבאות כנהר, הן מרמזות על מירוק העוונות שונות שנאספו ונידחו עד לפני הסוף. ערב רב כבד נצטרף לעם ישראל מזמן צאתנו ממצרים שלא לשם שמים, בעיקר זה שראה את גדלותנו והניסים שעשה הקב"ה לנו בגאולת מצרים, "אלין לא הוו גרים כדקא יאות (אלה הערב רב לא היו גרים כראוי לשם שמים)" (זוהר שמות). אותן ערב רב לא בכדי יקבל כח וסררה בדור האחרון דווקא, כפי שהזכרנו לעיל, אלא זה יהיה שכרם בעולם הזה וכך יפרע מהם הקב"ה טרם הגאולה, אז יימחה שמם לגמרי.

תשובה בדור האחרון

"בַּצָּר לָךְ וּמִצְאוֹן, כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, וְשֶׁבֶת עַד-ה' אֶלְקִיךָ, וְשָׁמַעַת בְּקִלּוֹ. כִּי אֵל רַחוּם ה' אֶלְקִיךָ, לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ, וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְהֵם" (דברים ד).

"וְהָיָה כִּי-יבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה, אֲשֶׁר נָתַתִּי, לְפָנֶיךָ, וְהִשְׁבַּת אֶל-לִבְבְּךָ, בְּכָל הַיּוֹם אֲשֶׁר הִדִּיתָ ה' אֶלְקִיךָ שְׁמָה. וְשֶׁבֶת עַד-ה' אֶלְקִיךָ, וְשָׁמַעַת בְּקִלּוֹ, כָּכָל אֲשֶׁר-אָנֹכִי מְצַוֶּךָ, הַיּוֹם, אֶתָּה וּבְנֶיךָ, בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ. וְשָׁב ה' אֶלְקִיךָ אֶת-שְׁבוּתֶךָ, וְרַחֲמֶךָ" (דברים ל).

הרמב"ם: "כל הנביאים כולם צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה, וכבר הבטיחה התורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הם נגאלים, שנאמר - 'והיה כי יבוא... ושב ה' אל-לקיך את שבותך ורחמך'" (הלכות תשובה ז' ה').

"כי ימים רבים, ישבו בני ישראל, אין מלך ואין שר... אחר, ישבו בני ישראל, ובקשו את-ה' אלקיהם, ואת דויד מלכם, ופחדו אל-ה' ואל-טובו, באחרית הימים" (הושע ג).

רד"ק: "כי ימים רבים- אלה הם ימי הגלות שאנחנו בו היום (הי לפני כ-600 שנה)... אחר ישונו בני ישראל- זה יהיה באחרית הימים קרוב לעת הישועה, שישונו בני ישראל בתשובה".

- אנו חיים כיום לאחר מספר דורות של התנתקות מן הדת, כשלהרוב העדות מדובר בדור או שניים של ירידה דתית, כלומר לרובינו היה סבא או אבא רב, צדיק כזה או אחר במשפחה. אצל חלק מדובר בהתנתקות ארוכה אף יותר בעל כורחם, כגון אצל עולי חבר העמים שהמסטר במקום מגורם דיכא את יהדותם.
- מצויינת בתורה ובדברי הנביאים ההבטחה לכך שעם ישראל ישוב אל דתו לקראת הגאולה. סטטיסטיקות מראות שישנם בסביבות מיליון יהודים חוזרים בתשובה (לא רק בארץ) והמספרים גדלים, כמעט כל אחד מכיר היום חוזרים בתשובה, ולמעשה רוב הדתיים שפוגשים בעולם החילוני הינם חוזרים בתשובה מגילאים שונים. אנשים שלא היו קשורים לדת כלל מתוודעים אליה והופכים לחלק ממנה בן רגע, אנשים מכל המגזרים ומכל התחומים הולכים להרצאות, ישנם מרצים מכל גווי הקשת "המכסים" יחד את כל סוגי הטיפוסים בחברה ומספקים להם תשובות. אחת מן הדרכים היא הדרך שהבאנו במסמך זה.
- כל נושא התשובה, איך חוזרים ובאיזה אופן יידון בפרק י, בינתיים נבין שהתשובה שהובטחה אינה נובעת מתוך כפייה כמובן, אלא מתוך רצון של הרבה אנשים. כשאדם מתחיל ללכת בדרך המלך הוא רואה כמה היא טובה, לפני כן כמעט כולם חושבים שמדובר בדרך התחתים שסופה ותכליתה גרוועים. זה הכל יצר רע אחד גדול, צריך רק "טריגר" שיגרום לאדם להתעלם ממנו לרגע ושאר דרכו תנותב ותיסלל בשבילו.

סיכום נושא הדור האחרון

נבואות העבר שהזכרנו כבר קרו אחת לאחת. נבואות ההוה המתארות את הדור האחרון מתארות בדיוק אותנו היום- יש ההדרדרות בסדר במדינה שלנו, חינוך דור קלוקל, כלכלה במשבר ללא עתיד באופק, שלטון אנטי יהודי, פריצות נוראית, התעצמות הערבים וריבויים לעומת התרופפות יהדותנו וזהותנו, אנטישמיות בעולם מתגברת, המדינה נחלשת והערבים מתחזקים בכיוון האטום. בצבא שוקלים להפסיק את ייצור טנק מרכבה, מערך המילואים מתרופף באופן מחפיר (לעיתים אין כסף למילואימניקים), אנו לא יכולים לחסל את הטרור, משענת צה"ל מתמוססת ומחפשים פתרונות קסם אחרים. העולם נהיה הרבה פחות יציב בעקבות הטרור, ארה"ב כבר כבשה ושולטת בעירק כפי נבואות גוג ומגוג שראינו, העוני מתגבר ואפילו רעידות האדמה מכיוון ירושלים מתרחשות בתדירות גבוהה לקראת הרעידה שתבוא ע"פ הנבואה.

מה נותר לראות? פיגועים קשים יותר בחו"ל, אירן או ארגון טרור בעלי נשק אטומי, המשך הריבוי וההתמדה הערבית לעומת הדרדרותנו האנרכיסטית כמעט בכל תחומי המדינה, לראות איך בית הדין בהאג מתגבש להיות עוד כח ריכוזי אנטי-יהודי של האומות נגדנו? לא הדתיים אומרים זאת, אלא רבים ממנהיגי המדינה הצבאיים והותיקים שדעתם מקובלת על רוב הציבור. מתי המאזן יכריע את הכף? לכל מי שלמד את הנבואות ודברי רבותינו הקץ נראה במרחק ריאלי של 15-30 שנה לערך, כאן אין לחכם אלא מה שענינו רואות, ייתכן וזה לא מדויק ויש על מה להתוכח, אך ברור ש-40 שנה זה כבר הרבה יותר מדי. נזכיר שוב את דברי הגמרא שהבאנו לעיל- "אמר רבי יוחנן, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר, חכה לו..." (סנהדרין צח).

הזמן שנותר לנו לא נקבע לפי מאזן הכוחות העולמי, הקב"ה יכול לגרור כל שלב בתהליך במשך המון זמן בדיוק כפי שפלישת ארה"ב לעירק התעכבה מאד, על פניו די לחינם. במה זה תלוי? בנבואת התשובה- איך אפשר שיזכו כמה שיותר יהודים להתקרב לבוראם וכמה זמן הם צריכים. התשובה אפשרית בשלבים שונים: א. ישנם הרבה אנוסים בעמנו, יהודים שלא יודעים יהדות מהי בעל כורחם כיוון שגדלו ללא אפשרות בחירה (עולים מרוסיה, ילדים צעירים וכו'). יש צורך בכך שכולם יקבלו בע"ה הזדמנות לשמוע יהדות ולקבל תשובות, לכך צריך זמן ולעניות דעתי לא סביר שהקב"ה יביא את האסונות הקשים לפני שאלו יקבלו את הזדמנותם. בינתיים ישנם הרבה מעולי חבר העמים שהיו אנוסים והספיקו לחזור בתשובה.

ב. מי שנתנו לו הרבה הזדמנויות לדעת ולא ניצל אותם עלול להפסיד, מי שאמרו לו מספר פעמים לבוא להרצאות, לנסות לשמוע, לנסות לדבר עם מישהו וכדו' ולא השכיל לנצל זאת עלול להפסיד למרות שאינו יודע ואין בידו תשובות, כיוון שכבר לא יחשב אנוס אחרי כלכך הרבה הזדמנויות. חייבים זמן בכדי לתת להרבה אנשים מספר הזדמנויות לשמוע, יש המון פרטים וצריך זמן בכדי לשבור את היצר הרע.

ג. כפי שהזכרנו ייסורים מחזירים את עמנו בתשובה, אם אדם נותר אפתי לחלוטין לכל הנסיונות ללמדו הוא ברוב המקרים נוהג כך כי נוח לו. יותר מזה, גם אם הוא יודע דבר או שניים בדת ולא נוקף אצבע למרות שמכיר בנכונותה, כנראה נוח לו מידי. המניעה הזו של נוחות ושאננות עלולה לבזבז את חייו של אדם אם ישאר בשאננותו עד סוף ימיו הקצרים, חבל לוותר עליו כיוון שאינו רע ואינו מתכוון להכעיס, לכן הקב"ה מסיר את הנוחות המונעת הזו ע"י ייסורים. רמות שונות של ייסורים ימנעו נוחות ויגרמו לאנשים להתחיל לשאול שאלות, לכן יש צורך בייסורים המתגברים בהדרגה ולכך דרוש זמן לא קצר.

נראה לעניות דעתי שהקב"ה פועל כך כיום, אנו רואים בדורינו שהייסורים העוברים עלינו גדלים באיטיות אך בהתמדה, כך יש זמן לאנשים ברמות שונות של נוחות ושאננות לחזור בתשובה, כל אחד ברמתו. יש לדעת שלתשובה יש מעלה גבוהה בכל מצב, ידוע שעם ישראל חוזר בתשובה בייסורים והדבר רצוי מאד, אך מעלת התשובה הכי גבוהה היא לחזור מאהבה, ללא ייסורים כלל.

ד. מי ששונא דת, או אוהב כל דבר הסותר אותה לא נראה שהקב"ה יחכה לו. אף יותר מכך- לפי מה שראינו בדברי רבותינו על הערב רב הקב"ה הביא אותם במיוחד בדור הזה כדי שיקבלו את שכרם ויאבדו לנצח.

סיכום - מי שחושש מעט מן הדברים שכתובים כאן אשריו ואשרי חלקו, הוא נמצא במצב טוב (נדבר בפרק י על דברים שישפרו את מצב הרוח, לא לדאוג). מי שנמצא במצב לא טוב הם אלה שאינם חשים לעתיד ההתרחשויות, להתעורר בבהלה לבוקר לא צפוי הוא דבר הרבה יותר גרוע מאשר להכיר אותו מראש ולהתכונן אליו מבחינה נפשית ודתית. מי שלא מאמין כלל לדברים שכתובים כאן ובאורח פלא בכל זאת עומד בקריטריונים של פרק א, היינו מציעים לו לבחון את המציאות בהוה ובעתיד גם לפי ראייתו שלו וגם לפי דברי רבותינו המובאים כאן, עליו להפעיל ביקורת עצמית ולבדוק מי צודק יותר. אדם חכם יבחר כמובן בדרך המוכיחה את עצמה באופן משולל אינטרסים, הוא קובע פה את עתידו והחלטתו תשפיע עליו במישרין.

ט. היכן חופש הבחירה שלי

להרבה יהודים קשה להכנס לדת למרות היותה דת-אמת מפני שרואים בה שלילה של חופש בחירה, הגבלה קשה מידי. בפרק זה נתייחס לכל נושא הבחירה, השפעתו בחיי היומיום וכדו'.
עד שלב זה כל אדם שקרא את המסמך יכול להכריע פחות או יותר אם מדובר בדת אמת, אם מדובר בדבר מיוחד במינו, אי לכך פרק זה לא יעסוק בהוכחות, אלא יותר בלימוד והבנה של תפיסת היהדות.
לאלה שהחליטו נכון לגבי הדת היא בכל זאת עלולה להראות מכבידה מידי, זה טבעי מאד למי שלא היה רגיל בקיום מצוות וכך זה אמור להיות. על כל מה שקשור לקלות, לקושי או בכלל לאפשרות הריאלית של חזרה בתשובה נדון בפרק י, בפרק זה נתמקד בהסבר היהודי סביב חופש הבחירה.

כמה חופש יש לנו בעולם החילוני?

האדם שואף לאפשר לעצמו כמה שיותר חופש, חופש כלכלי, פיזי, תעבורתי, חברתי וכדו'. כולם רוצים אושר, עושר ובריאות, הם כולם מעניקים חופש. חלקנו מרוצים מהחופש אליו גדלנו וחלקנו היה רוצה הרבה יותר, הרי אין אדם מושלם בכל אחד מן הפרמטרים הללו, תמיד נהיה מוגבלים במידה זו או אחרת.
גם החברה מגבילה את חופש האדם, מה לעשות שישנם כאלה שחופש הביטוי שלהם מתבטא בלהזיק לאנשים אחרים... סכנות כאלה כל חברה חייבת להגביל לא מעט, יש בעייה לרצוח אנשים ברוב המדינות הנורמליות למשל... אם כן, האדם הוא יצור מוגבל מהרבה בחינות- מוגבל ביכולתו האישית ומעבר לזה גם בחופש אותו מכתיבה המדינה והחברה. אפילו דיקטטור אינו חופשי, הוא מוגבל ע"י המדינות הסובבות אותו.
ננסה לדייק בהגדרת משמעות החופש- האם במדינה מתוקנת יש או אין חופש לרצוח? מבחינה לוגית התשובה היא שיש חופש לרצוח כי כל אדם יכול טכנית להרוג אדם אחר, אם יענש או לא זו כבר שאלה אחרת, הרי המעשה עצמו אפשרי. מיד נשאלת השאלה- האם חופש קיים כשיש אפשרות לעשות מעשה? האם לעבור עבירה ולהיענש זה חופש? ומה אם לא אענש? ברור שמבחינת האדם הנבון החופש תלוי בסיכוי לקבל עונש ואולי גם בחומרתו, זאת מסגרת החופש שמעניקה החברה ואנו בוחרים בין הסיכונים. כמה פעמים עברנו את המהירות המותרת בכביש? זאת היתה הרגשת חופש קלאסית לא? אם היינו יודעים שעל כל עבירת תנועה בטוח משלמים היינו נוהגים אחרת. נסכים על כך שאדם חכם לא יעשה מעשה אם ידע בטוח שייתפס ויענש, גם אם מדובר בעונש קל ברוב המקרים. לפי אומדן זה מה יהיו מסקנות האדם הרציונלי לגבי האמת הדתית? היהדות אומרת שיש שכר, אך על עבירות יש עונש שלא ניתן להתחמק ממנו, לא ניתן להחליף חברה או מדינה תמורת חופש אחר ויהודי לא יכול אפילו להמיר את דתו. נובעת מכאן מסקנה אחת- בהקשר לדת לאדם הנבון אין חופש בחירה כלל ולאדם הפחות נבון יש חופש זמני כל עוד לא תפסו אותו, כלומר הוא עדיין חי... ההגיון הבריאי מראה שמצב הבחירה החופשית ע"פ היהדות מוגבל מאד. זה אמנם נכון, אך כמו שהספקנו לראות ביהדות המציאות אותה היא יוצרת אינה מתנהגת כפי שצופה ההגיון, על כך מיד.

מדוע אנו כל כך רוצים חופש?

נראה שהתשובה בפשטות היא שחופש הופך אדם למאושר יותר ומי לא רוצה להיות מאושר? אך האם ניתן לומר בוודאות שאדם חופשי יותר הוא גם מאושר יותר? או שאנו רק חושבים שחופש טוב לנו?
ראשית נבקר את הדברים בפרספקטיבה חילונית- כסף נותן חופש לקנות מה שרוצים, בריאות נותנת חופש להסתובב ולחיות, אדם שהיה עני ישמח להיות עשיר, אדם שהיה חולה ישמח להבריא. במקרים אלה ברור שהכל יחסי למצבי הקודם, אדם שהיה בריא כל חייו לא ירגיש כיצד הבריאות תורמת לאושרו, ילד שגודל עשיר לא מבין מה כל המהומה סביב הכסף, הוא לא בהכרח יותר שמח מילד עם כמות צעצועים ממוצעת, ההיפך, אם לא יגבילו אותו בחינוך הילד יצא אומלל (מחקרים מראים שילד בעצם "רוצה" שיגבילו וירסנו אותו. ברור היום מה קורה לילד שלא זוכה להורים מרסנים, מאושר הוא לא יהיה). גם מבוגר שהעשיר לפני המון זמן לא בהכרח יהיה מאושר, כך מעידה הברכה המפורסמת- "אושר ועושר"- אלו שני דברים שונים.
בעצם ההרגל הוא זה שנותן את הטון והנאה בטווח ארוך נמנעת מכח ההרגל. אומרת המשנה- "איזהו עשיר? השמח בחלקו! שנאמר- יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך" (תהילים קכח). 'אשריך' בעולם הזה, 'וטוב לך' לעולם הבא" (אבות ד). דברי חז"ל אינם מליצה שאמורה לשכנע את הלא עשירים שבינו להרגיש טוב, זאת האמת כלפי כולם. עם זאת, צורת ההסבר ההגיונית המובאת כאן לגבי חופש לעומת אושר היא כלל לא הסיבה הדתית, חופש ואושר נובעים ומגיעים ע"פ היהדות בצורה אחרת לגמרי כפי שנראה בפרק.

החופש נותן בחירה או מגביל אותה?

אנו נוטים לחשוב שהחופש תמיד מאפשר יותר בחירה והנאה, אך רבים המקרים בהם הדברים אינם כך. ניתן מספר דוגמאות מוכרות לכל:

1. ישנם אנשים עשירים בחברה שצאצאיהם רק מחכים מתי יזכו לירושה השמנה, קרו לא מעט מקרים בהם היה סכסוך ירושה משפחתי מלוכלך. אותו הורה הרגיש נפלא לפני מותו למרות השנאה במשפחה, הוא זכה לעושר, כוח, הערכה וכבוד והיה מאושר בעיניו, אך לאחר מותו המשפחה והחברה מחקו אותו מן הזכרון. מה יגיד על כך האדם השפוי המתבונן מן הצד, האם אדם חופשי כזה היה מאושר? האם רובנו הממוצעים בעלי המשפחות היו מוכנים להחליף את משפחתם וילדיהם עם משפחה עשירה שכזו? לא סביר. אותו אדם עשיר פשוט שכנע את עצמו שטוב לו, הוא טיטא את כל הבעיות מתחת לשטיח ונהנה מהנאות חיים רגעיות (מארוחה לארוחה פחות או יותר) במקום מהתכלית המשפחתית, האהבה והאחוה. הוא היה אומלל, החופש שהעניק לו הממון עוור את עיניו מהאושר האמיתי והחליף אותו באושר שטני ובוגדני. אין זה אומר שעושר הוא דבר רע חלילה, אלא הוא פוטנציאל גולמי ותלוי מה עושים בו, בהרבה מקרים הוא יוצר מצב רע כזה.
2. ספורטאי, חובב ספורט מסוכן או מאומץ, יכול לרסק את עצמותיו ולשחוק את ברכיו, ואחר כך עוד לספר כמה הוא נהנה לעסוק בכזה אתגר נפלא, הוא כל כך נהנה עד שהוא שוכח מהכאב שבכל שבר וממשיך לצעוד קדימה בגוף מקרטע שביום מן הימים יבגוד בו. מה יאמר עליו המתבונן מן הצד? האם הוא אומלל או חופשי ומאושר? נראה שהתשובה היא שהאדם הזה מוגבל, לא חופשי. לאותו ספורטאי בראשית דרכו היתה בחירה אם לעסוק באותו תחום או לא, היה לו חופש, כעת לאחר שבחר הוא כבר לא יכול לחזור אחורה, הוא "מורעל" באותו תחום והרעל הזה בעצם מוציא מאותו אדם את החופש לבחור, הוא יהיה אומלל אם לא יעסוק באותו ספורט. אדם רציונלי לא היה בוחר בדרך הזו, אך לאותו ספורטאי זה כבר מאוחר, החופש בסופו של דבר הגביל לו את חופש הבחירה, שלא לדבר על כך שמוגבלות פיזית עתידית גם קיימת באופק.
3. ידוע שאופנוע הוא כלי מסוכן. במקרים רבים לאחר שחבורת אופנועני ספורט איבדה חבר יקר, הם נרגעו מההשתוללות הספורטיבית למשך חודש חודשיים ולאחר מכן חזרו לשגגון, המכה הקשה לא היתה קשה מספיק, ולמה? מפני שהם "מורעלים", נטולי חופש בחירה ולא בעלי חופש בחירה, בדומה לדוגמא השנייה. נסכם עקרון - כל עוד אדם יכול לבחור ולבצע מספר אפשרויות יש לו חופש בחירה, ברגע שהוא מוגבל בגלל תאוה וצורך עז עד כדי כך שחייב ללכת בדרך אחת, אבסורדית ככל שתהיה, משמע אין לו חופש לבחור. חופש בתאוריה אינו חופש מעשי, הרגשת חופש היא לא באמת חופש, חופש הוא יכולת לבחור הלכה למעשה. אם נסתכל על פני החברה נראה שאין לנו כל כך חופש, האם אנו יכולים לבחור ללבוש כל בגד שנרצה או שאנו מוגבלים במה שמעצבי האופנה מכתיבים? האם אנו יכולים לבחור בכל סגנון של תוכנית טלוויזיה או שלמרות ריבוי הערוצים אנו רואים בכולם דברים (גרועים) דומים? הדוגמאות רבות, אם נתבונן היטב נראה שהציבור מתנהג כמו עדר, כולם מתלבשים אותו דבר, רואים אותן תוכניות וגם אם מישהו לא אוהב את זה הוא די מוגבל. אם היה לכל אדם חופש בחירה אמיתי באמתחתו היינו חברה של אינדיבידואלים, לא של עדר. מה שכן, החופש האשלייתי נותן אפשרות להנאות רגעיות, בד"כ רצון לעשות מה שבא לי יוצר הנאה בטווח הקצר ונזק בטווח הארוך (ספורט, אופנועים, סמים, בגידות וכו'). חופש אמיתי יהיה חופש לבחור בקלות לעשות לעצמי טוב בטווח הארוך במקום בטווח הקצר, זה פשוט יותר כדאי לכל אדם למרות שמצריך מעט מאמץ - אדם הקם בבוקר לעבודה אולי סובל מזה קצת, אך הוא מרויח כסף, אושר ועצמאות בטווח הארוך. אדם שיכול למנוע מעצמו זלילה של מאכלים ככל העולה על רוחו הוא אדם חופשי, הוא מחליט אם להשמין או לרזות. זללן לעומתו מרגיש חופשי לאכול, אך משלים עם היותו שמן. גבר שיכול להמנע מנשים הוא אדם מאד חופשי. אם נחשוב ברצינות על מערך השיקולים במעשים יומיומיים שלנו נראה כמה תאוות העריות והאכילה דומיננטיים, אדם השקוע בשתי תאוות אלה אינו חופשי, אלא מוגבל מאד, אין לו מקום להרבה שיקולים נוספים יותר רציוניים וחשובים בטווח הארוך (חתונה למשל, או בריאות).

כמה חופש / אושר יש בעולם היהודי?

כיצד נסביר מצב שבו חילונים במרכז הארץ, החיים חיי חופש להגדרתם, מאד מתוסכלים מהמצב הכלכלי והבטחוני שאנו שרויים בו וזוכים למנות קצובות של אושר וקצרות בזמן (מדובר כאן על בעלי משפחה בעלי מחויבות בחיים, לא על רווקים פוחזים), כשלעומתם ישנם המון יהודים דתיים שחיים בתנאים מאד קשים, כגון בחברון וגוש קטיף, מגבילים עצמם גם בדת וגם במסגרת החיים והם מאושרים יותר למרות המחסור לכאורה בחופש בחירה, חופש תנועה, כסף ואולי אף בריאות ח"ו?

אותם דתיים לא משקרים לעצמם, אדם לא יכול לשקר לעצמו שטוב לו לאורך זמן. כמעט כל אדם חילוני ממרכז הארץ שהיה עובר לגוש קטיף היה הופך לאומלל ונדכה גם אם היה עובר "סדנת אושר" כל יום. האושר אצל אותם דתיים אינו פסיכולוגי, אלא נעוץ כמובן בדת וניתן להסבירו בכמה אופנים:

מצווה ושכרה בצידה

חוקי הדת אמנם מגבילים את האדם בטווח הקצר, אך לכל מצווה יש את שכרה בצידה. כלומר, מצווה תגביל אותי בצורה אחת, אך גם אפיק ממנה הרבה תועלת. לפי העקרון שהסברנו לעיל ההגבלה הינה בטווח הקצר והתועלת בטווח הארוך, כך שהדת בעצם בוחרת בשבילנו באופציה היותר טובה. אנו נודה בכך לאורך הזמן כפי שיודה ילד להורים שחינכו אותו כיאות כשהיה קטן, אע"פ שהגבילו אותו ולא עשה כל מה שרצה. לדוגמא, בנישואין רווק חילוני בד"כ רואה רק את המגבלות, לחיות עם אישה אחת, להיות טרוד ולדאוג לאנשים אחרים שהם לא אני... רווק דתי לעומת זאת נורא רוצה להתחתן, למה? כי הדת הגבילה אותו לא לחיות חיי הוללות, דורשת ממנו להכיר בערך העליון של גידול וחינוך ילדים, לשתף את חייו עם בן/בת שישלימו אחד את השני וכו', מתוך המגבלה באה השמחה לאורך זמן. כך גם לאחר הנישואין- אסור לבעל להיות עם אישתו נידה (בערך 11-14 יום בחודש) וחובתו להנחיל את ילדיו ע"פ ערכי התורה. ממגבלות אלה הזוג ירויח חיי אישות טובים לאורך חייהם ויזכה לילדים בעלי ערכים, שגם יכבדו וידאגו להם בזקנתם. (בנושא החינוך רבים ניסו שיטות חינוך שונות במטרה לגדל ילדים ערכיים ולא הצליחו לאורך זמן- בני קיבוצים למשל חונכו למוסר ואהבת הארץ. בדור השני אמנם היתה אהבת הארץ, אך היתה הדרדרות מוסרית בחיי משפחה יחסית להורים. הדור השלישי כיום כבר חותם על העברת ההורים לבתי אבות בקיבוצים במשבר ומוכר להם את פרי עמלם. זהו אבסורד בעניין כיבוד הורים, בעיקר באשמת דרך החינוך של ההורים). יטען הטוען שאין זו חוכמה להגביל אדם במשהו וע"י כך לגרום לו להנות מדבר שגרתו, כגון להכניס אדם לכלא 6 ימים בשבוע ויום אחד לשחררו. ברור שהוא נורא יגנה בכל יום שביעי, מה החוכמה? התשובה היא שמטרת המצוות האלו קשורה כלל לשכר הנחמד שמקבל אדם דתי במישורין מקיום מצוות בעולם הזה, אנו לא מקיימים מצוות בכדי שיהיה לנו יותר כיף בטווח הארוך, אלא מטרת קיומן היא קיום רצון ה' הטוב וידיעה כי יש תכלית לעולם (ראה פרק ז), ה"שכר" שהדגמנו כאן הוא רק "בונוס" שמרויח אדם דתי, בונוס שאינו קשור לתכלית העקרית של תיקון העולם הזה והגעה לעולם הבא. משלמות הדת יוצא שהמצוות מועילות ונכונות בהרבה מישורים והבונוס הוא אחד מהם, כמו שיש הרבה פירושים לכל מילה בתורה וכולם נכונים. ניתן לראות נקודה זו בהבטחת ה' לעם טרם כניסתם לארץ: "וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשֻׁפָּטִים הָאֵלֶּה, וְשָׁמַרְתֶּם נְעֻשֵׁיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֵיכֶם לָכֵן, אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֶסֶד, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם. וְאַחֲבַדְתֶּם, וְיִבְרַכְתֶּם וְהִרְבִּיתֶם, וְיִבְרַכְתֶּם פְּרִי-בִטְנֵי וּפְרִי-אֲדָמַתְכֶם וְדָגְנֶיךָ וְתִירְשֶׁיךָ וְיִצְהָרְךָ, שְׁגַר-אֲלַפִּיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צֹאנֶיךָ, עַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לָכֵן. בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים, לֹא-יִהְיֶה בְּךָ עֶקֶר וְעֶקְרָה, וּבְבִהְמֹתֶיךָ. וְהִסִּיר ה' מִמֶּנִּי כָּל-חַלִּי, וְכָל-מַדְוֵי מַצָּרִים הִרְעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ, לֹא יִשְׁיִמֶם בְּךָ... כִּי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ, רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי, אֵיכָה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם. לֹא תִיָּא מִהֶם, זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְפָרְעֹה, וְלְכָל-מַצָּרִים" (דברים ז).

מצויין בתורה כאן ובעוד מקומות שאם נקיים מצוות נקבל שכר פשוט לכאורה- אוכל, מקום לגור, ללדת כמו שצריך, שלום. אצל הרבה גוים המצב הרבה יותר טוב משלנו והם אינם מקיימים מצוות, מה יתרונו בזה? משמעות העניין היא שהקב"ה ייתן לנו את השקט הנחוץ לקיים מצוות ברוגע ולהעביר את חיינו בשלווה (רק אם נקיים מצוות), אין מדובר בשכר נצח לעולם הבא, אלא במצווה ושכרה בצידה, אותו בונוס מוביל לאושר בטווח הארוך במקום בטוח הקצר, לכן הוא יציב ועקבי והוא סיבה אחת לאושרם של אותם דתיים.

השפעה אלוקית על מצב הרוח

ישנם ארועים בחיים שלכל הדעות ישמחו כל אדם וישנם גם ארועים מדכאים בקונצנזוס. אנשים נעשים שמחים בחתונה, בטיול (גם לא תמיד) וכו', ועצובים באירועים שלא נזכיר. עם זאת, ישנם מצבים בהם הדברים לא ממש ברורים, אדם יכול להיכנס לדכאון מסיבות שאינן ידועות לו, או כתוצאה ממקרה שלאדם אחר לא היה מפריע כלל. אדם יכול להיות מאושר בלי שום סיבה, או להנות בארוע בו לא ציפה לשום שמחה מיוחדת. כמה פעמים אנו טועים בהערכה אם נהיה מאושרים מבילוי או ארוע? למה לפעמים אדם הוא נחמד ואופטימי ולפעמים הוא מצוברח וקנטרן? כמה פעמים אנו לא יודעים להסביר מדוע אנו מרגישים שמחים או עצובים, מדוע אנו רוצים להציק או לעזור? זה קורה לכולנו לא מעט. אושר או דכאון כפי שצינו יכולים לנבוע ממקרים ברורים, אך מה עם כל המקרים שאינם ברורים?

היהדות אינה תופעה הגיונית. למשל, ההגיון אומר שאם אהיה דומה לאחר אשתלב בחייו טוב יותר, אם אהיה שונה אגרור הבדלות ואולי שנה מצידו, ראה תופעת הזרים בארצות אירופה. העמים פועלים ע"פ הגיון זה, אנחנו ממש לא. ההסטוריה שלנו מלאה במקרים בהם היכן שהיינו שונים ומכונסים בעצמינו שרדנו נהדר בקרב הגוים, אך ברגע שהתחלנו להתערב בחייהם, להדמות להם ולהתבלבל בהם, באה שנה ולאחריה אסון (ראה דברי רבותינו בנבואת השואה, עמ' 19), הכל לפי דברי התורה הקדושה (יובאו בהמשך הפרק).

עוד דוגמא - ההגיון אומר שככל שגבר ובחורה יכירו את השני טוב יותר לפני חתונה, סיכוייהם לחיות ביחד בשלום גדולים יותר. אם כן, מדוע ישנם זוגות גרושים כה רבים שחיו יחד שנים טרם נישואיהם (לעיתים התגרשו מספר חודשים מועט אחר כך!) כשלעומתם במגזר הדתי, זה המקפיד על ההלכה בעניין עריות, מתחתנים תוך זמן קצר ויש מעט מאד גירושים יחסית לכל מגזר אחר? גם אם נתעלם מהעובדה שזוגות דתיים משתדלים יותר לשמור על חיי הנישואין, או ממשפחות במגזר החרדי המשתיקות בעיות בבית, עדיין מדובר באחוזי גירושים קטנים בכל קנה מידה ובנישואים מאושרים יותר, בטח שביחס לזמן ההיכרות הקצר. דוגמא בעניינינו - הרבה אנשים החיים בתחושה של שגרה מתסכלת, יאוש כללי או חוסר כיוון מוצאים פתרון בד"כ ברעיון לגור בחו"ל, לטייל מספר חודשים, משהו שינקה את הראש וישנה סביבה. הם רוצים יותר חופש ושלווה, תנאים יותר טובים וכו'. אם כן, איך נסביר תופעה שאנשים כאלה לפתע הסתדרו ונרגעו באותה סביבה ובאותו לחץ כשהתחילו ללכת לשעורי תורה, כמו על פרשת השבוע, מוסר וכדו'? לא רק שאין קשר ישיר בין הבעיה שלהם לבין נושאי ההרצאות, חלקם אף לוקחים על עצמם מצוות מגבילות, מונעים מעצמם חופש ובכל זאת הופכים למאושרים יותר. הדברים נוגדים את ההגיון, אין כאן סיבה ותוצאה רציונליים. ברור שרובם לא רצו ללכת לשיעורי תורה בתור פתרון, ההגיון שלהם לא שונה משל כל אדם אחר וגם להם הוא אמר שטיול יותר כדאי, אך התוצאה מוכחת אצל המון אנשים, תשאלו.

אפשר להסביר הרבה דברים דרך פסיכולוגיה, גם היא דבר הגיוני שעובד על מצב הרוח ויכול להסית אותו לכאן ולכאן, אך אצל היהודי יש עוד אלמנט והוא הלא הגיוני. מדוע יהודים יכולים להגיע לפסגת העולם, להדרדר לתהום, להיות הטובים והגרועים ביותר בכל תחום ואומדן, מדוע יהודי לא יכול לחיות בתלם דור אחר דור כמו שאר העמים, מדוע יש אצלנו כל כך הרבה שינויים ותמורות כל הזמן, מאיפה האש הזו שבוערת בעצמות ולא מאפשרת לנו לעבור 10 שנים של יציבות חברתית, מדינית וכו'? מדוע יהודים דתיים יכולים לחיות בתנאים יומיומיים קשים ועדיין להיות מאושרים? הם לא משכנעים את עצמם להיות מאושרים פסיכולוגית, הם באמת בעלי אושר ארוך טווח, לא זמני וקצר (בטווח הקצר דווקא יש תסכולים). התשובה לכל אלה היא אחת פשוטה, היהודי מושפע בהרגשותיו ויכולותיו דרך הדבר המיוחד אותו - הנשמה. שלמה המלך אומר - "נר ה', נשמת אדם" (משלי כ) - הנשמה בוערת ביהודי כמו נר של הקב"ה, מהבהב ומרצד, אי אפשר שלא תשפיע, היא תעצים ותקציץ את מעשיו של היהודי בכיוון בו בחר ללכת.

אם יהודי נותן לנשמתו את מזונה הרוחני היא נרגעת ואותו אדם גם יהיה רגוע, לא יחפש כל רגע משהו חדש בחייו - שינוי מקום מגורים, טיול, תחביבים ושאר דברים המבזבזים את חייו ללא תכלית. הוא יחנך את ילדיו באותה צורה כל הזמן ותהיה המשכיות יציבה בדור, ללא שינויים היסטוריים כל עשר שנים. לעומת זאת, אם יהודי "מאכיל" את נשמתו בעבירות הוא יאבד כיוון, ילדיו ייסטו יותר ממנו, תוך דור או שניים יהפכו להרסנים, עזי פנים, בעלי מידות רעות וכו'. כשהיהודי נוטש את דתו הדור הולך ומתרסק מאד מהר, מאבד ערכים ומאבד כיוון. בעבר כשהמלחמות העסיקו אותנו בשאלות קיומיות לא היה לנו פנאי להדרדר מהר, אך כשהתחילה יציבות יחסית ב- 20 שנה האחרונות, תוך דור או שניים הגענו לעבריות נוער מהקשות במדינות המערב, כמות הגירושים קפצה לשמים, חינוך גרוע ביותר, שלטון כל כך ירוד באיכותו, איכות השופטים פשוט התרסקה ולא חסר עוד מה... אצל הגוים זה פשוט לא כך, אצלם יש יציבות ועקביות חברתית לאורך דורות, תמורות ושינויים מינוריים, התנהגות הרבה פחות חצופה מהישראלית המצויה גם אצל העמים הרעים יותר.

לא סתם יהודים יכולים להדרדר עד עפר ובמהירות, הפוטנציאל הטמון בנו אדיר ואנו לא יכולים לכבות את האש, רק לנתב אותה. יש השפעה האלוקית על מצב רוחנו דרך נשמתנו, אם נעצים את נשמתנו דרך המצוות נהיה יציבים באופי ובהרגשה, הרגשת האושר תהיה ארוכת טווח ולא רגעית הנובעת מהנאות קטנות ביומיום. אם נעצים יותר את הגוף, לא ננצל את הכוח הטמון בנשמתנו ונהפוך ללא יציבים, הנשמה תקבל כיוון שלילי ועבירות יגררו חיים הנעים בין הנאות רגעיות לתסכולים רגועים (או ממושכים). מכאן יוצא שחוסר החופש בדת מעניק יותר אושר, כך גזר הקב"ה בטבע היהודי וזהו עוד דוגמא לחוסר הגיון הקיים בנו לעומת הגוים, לכן אותם דתיים בשטחים מאושרים, נשמותיהם במצב טוב ברוך השם...

ממה מושפעת ועל מה משפיעה בחירתו של האדם ע"פ היהדות

קביעת גורל האדם

ישנה התערבות חיצונית, אלוקית, בגורלו של האדם. חז"ל אומרים כי הכל נגזר על האדם מלמעלה - אם יהיה חכם או טיפש, עשיר או עני, איך יראה, בן להורים דתיים או חילוניים וכו'. מובא כי הקב"ה מורה למלאך הממונה להראות לנשמה מה יהיו כל פרטי חייה עד יום הפטירתה מן העולם הזה. דבר אחד בלבד לא נגזר על האדם - אם יהיה צדיק או רשע. זהו הדבר היחיד הנתון לבחירתו של היהודי ודרכו הוא מסוגל לשנות את כל מסלולו בחיים, אך בכל מקרה את פרטי המסלול "מסדרים" לו מלמעלה. לעומת היהודי, הגוי נתון לגורלו ואין הוא יכול לצאת ממנו ע"י בחירה, הוא נתון למגבלות הממונה עליו בעליונים (ההסבר עליהם בעמ' 71).

גמרא: "דא"ר יוחנן, מניין שאין מזל לישראל? שנאמר - "כה אמר ה', אל דרך הגוים אל תלמדו, ומאותות השמים אל תחזו (תפחדו), כי יחתו הגוים מהמה, הם יחתו ולא ישראל" (ירמיהו ז)... אמר רב, מניין שאין מזל לישראל? שנאמר - "ויוצא אותו (ה' הוציא את אברהם) החוצה [ויאמר, הבט נח השמימה וספר את הכוכבים, אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך]" (בראשית טו). הסבר - אמר אברהם לפני הקב"ה - רבש"ע, "בן ביתי יורש אותי" (שם), אמר לו (הקב"ה) - לאו, "כי אם אשר יצא ממעיד" (שם), אמר לפניו (אברהם) - רבש"ע, נסתכלתי באיצטגנינות שלי (חזוי כוכבים ומזלות) ואיני ראוי להוליד בן, אמר ליה (הקב"ה) - צא מאיצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל" (שבת קנו).

אברהם אינו ע"ה היה איצטגנין (חווה בכוכבים) ולא רק זה, אלא שהוא הנחיל זאת לעולם (אגב, יוכבד אימו של משה הנחילה את 'חוכמת השרטוט' - קריאה בכף יד). כל החוכמות הללו מלמדות על ההוה והעתיד ע"פ הגורל ויש בהן ממש. כמובן שהיום איננו יודעים ולו חלקיק אפסי מהידע שהיה אז, אך הידע הפרעוני נלקח מחוכמות אלה כפי שהזכרנו.

מובא בגמרא שהיהודי יכול לשנות את דרכיו וע"י כך לשנות את גורלו. ישראל מעל לכוכבים, מעל למזלות, ורואים בדברי הנביא ירמיה שרק הגוים הם אלה הצריכים לחשוש ממה שמראות חוכמות החזוי.

אומר אברהם אינו כי ע"פ החזיון לא מגיע לו ילד, משמע שישנה סתירה בין הבטחת הקב"ה לאברהם ובין מפת המזלות. זו הסיבה לכך שהראה הקב"ה לאברהם את הכוכבים כשגילה לו מה רבה תהיה כמות צאצאיו, דוקא על גבי האומדן שמראה בדיוק אחרת, תוך כך למדנו שישראל אינם נתונים למזל הניצפה באסטרוולוגיה. העובדה כי הגוים פונים לקריאת סדרי הטבע בכדי לדעת מה טומן להם העתיד וממה צריכים להזהר קיימת לאורך כל תקופת התורה והעמים הקדמונים. נבאר זאת בדוגמה מהפרעונים:

ידוע שהפרעונים היו מאד חכמים, הם שלטו בעולם וודאי לא היו אימפולסיבים ולא החליטו החלטות פזיזות, כל דבר אצלם מנומק מוסבר. אם כן, מה רציונל מאחורי ההחלטה להמית את זכרי ישראל דווקא ביאור? "דאמר רבי אלעזר... ראו (הפרעונים בכוכבים) שמושיען של ישראל (שעתיד להולד) במים הוא לוקה. עמדו וגזרו - 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו'. כיון דשדיוה למשה (כיוון שהשליכה מרים את משה ליאור) אמרו - תו לא חזינן כי ההוא סימנא (אמרו הפרעונים שאינם רואים יותר את סימנו של המושיע בכוכבים, משמע שמת) בטלו לגזירתיהו (בטלו את גזרתם), והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקה (ולא חזו נכון, שמשעה עתיד ללקות על ימי מריבה' דווקא ולא סתם בכל מים)" (סוטה יב).

הפרעונים צפו שמושיען של ישראל עתיד ללקות, כלומר להנזק, במים, זו נקודת התורפה שלו. ואכן על משה רבנו נגזרה מיתה לפני שנכנס לארץ בעקבות מי המריבה, כשהיכה בסלע להוציא מים במקום לדבר אליו כפי צויו ה'. העניין הוא שהפרעונים לא ראו חזוי מדויק, אך זה הספיק בכדי שיגזרו מיתה על זכרי ישראל במימי היאור דווקא ולא במיתה אחרת. זו גם הסיבה שמרים הנביאה החביאה את משה רבנו ביאור הגלוי יחסית, ולא במסתור הרבה יותר טוב. בגדלותה הרבה היא הכירה את חוכמות הגורל טוב מן הפרעונים וידעה שהסימן של משה בשמים יעלם, המצרים יחשבו שמת ויפסיקו את הגזירה. כך מגלה ר' אלעזר (בנו של הרשב"י).

מה שקרה הוא שהקב"ה סיבב את הדברים בצורה טבעית לכאורה - דווקא בתיה בתו של פרעה ראתה את משה, דווקא אימו יוכבד הניקה אותו וכל זאת בביתו של פרעה, שם גדל מתחת לאפו של שונאו ומחפשו הגדול ביותר. עם כל ידיעותיהם לא מצאו אותו הפרעונים, זה מראה עד כמה הגוי נתון לגורל המזלות - 'כי יחתו הגוים מהמה, הם יחתו ולא ישראל' כפי דברי הנביא. כל ההנהגה הזו מסוכמת מראש בתורה:

"וּפְּנֵי-תִשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה, וְרָאִיתָ אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הַיָּרֵחַ וְאֶת-הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם, וְנִדְחָתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם, וְעַבַדְתָּם, אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם, לְכֹל הָעַמִּים, תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם" (דברים ד).

במבט ראשון רואים שהפסוק מזהיר מפני עבודת אליילים, אך יש רובד עמוק יותר - העמים הקדמונים בעלי החוכמות לא "עבדו" לכוכבים סתם. מלחמות, שיקולים ואסטרטגיה נוהלו ע"י חזיונות בסדרי הטבע.

יש עוד הרבה דוגמאות לחיזוי הגוים בכוכבים נגד ישראל- בלק ובלעם נגד ישראל במדבר, אנשי יריחו טרם חוסלה העיר בתקופת יהושע, אימו של ססרא במלחמה נגד ישראל בתקופת השופטים וכו', כל אלו ניסו ע"פ הכוכבים למצוא נקודת תורפה בעם ישראל ללא הועיל. הם כלכך הבינו וסמכו על החיזוי בכל עניניהם, אך הקב"ה העלים מהם פרט קטן- ישראל לא נתונים למזלות. רבותינו מודים שיש ממש במזלות ודאי, זה לא שאין שום סדר בעתיד הנצפה של ישראל, אך מעמד המיוחד של ישראל הוא פרט קריטי בעניין כפי שאינו אצל אברהם אבינו- מצד הגורל לא היה צריך להיות לו ילד, ומצד היותו מנשמות ישראל קיבל ילד. "דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב- וכי יאמרו אליכם, דרשו אל האובות ואל הידעונים, המצפצפים והמהגים' (ישעיהו ח). צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים" (סוטה יב). הנביא ישעיהו אפילו מלגלג על יכולתם של הגוים לחזות נכון, הם אינם מפענחים את העתיד בדיוק. מסיבה זו 'האורים ותומים' של הכהן הגדול נקראו 'אורים' מלשון הארה וידעה, ו'תומים' מלשון תם- שלם, כלומר הידיעה על פיהם היתה שלמה ומושלמת, לא כפי ידיעת הגוים שיכולתם עוד הדרדרה במשך הדורות.

מסקנת הדברים היא: א. הקב"ה הוא המסובב את כל תנועות העולם, הוא סיבת הסיבות, מחליט כל דבר בשביל האדם מלבד אם יהיה צדיק או רשע. אפילו אצל תאומים שגדלו עם תכונות מולדות זהות ובאותה סביבה יכולים להיות האחד תלמיד חכם והשני חילוני החי בין הגוים, אחד רשע גמור והשני צדיק גמור וכו'. הבחירה בין צדיק לרשע נתונה בידינו ללא קשר לגנטיקה, סביבה או שום דבר אחר, הרשות נתונה.

ב. אמנם ישראל מעל המזל, אך רק דרך הבחירה בין טוב לרע אנו מסוגלים לשנות את גורלינו, הרוע יוביל אדם לרע, הטוב לטוב והקב"ה מנווט את כל השאר- במי יפגע, באיזה אופן ועל מי תשפיע הפגיעה. למי יועיל, איך יועיל ומי ירויח מהטוב של אותו אדם. לא סתם אמר שלמה המלך- "לא-יועילו אוצרות רשע, וצדקה תציל ממות" (משלי י)- צדקה מצילה ממות, מעשים טובים ורעים הם שמשנים ומשפיעים על מסלול החיים. מתוך כך גם אמרו חז"ל שלעיתים כשאדם פועל חלילה נגד הקב"ה הוא חושב שהוא באמת מזיק ומצליח, אך הקב"ה מסובב את הדברים כך שהוא עושה בידינו בדיוק את רצון השם, הרע שיעשה ינותב בתור ייסורים לאלו הצריכים להזדכך ואותו אדם רשע ישלם על מעשיו מאוחר יותר, למרות ששרת את רצון ה' בלאו הכי.

ג. נקודה נוספת להבנה היא שהקב"ה לא משנה את הבריאה בצורה גלויה בהתאם לבחירתו של היהודי, אלא משנה אותה בהסתר פנים, בכמה שפחות התערבות. הקב"ה אמר לאברהם אבינו שאינו נתון למזלות, אין לו מה להסתכל בכוכבים, הקב"ה בכבודו ובעצמו יעשה שיוולד לו בן. כיצד? הקב"ה יכל לפוצץ או להזיז כוכבים בצורה מלאכותית באופן שמפת הכוכבים החדשה תראה אחרת, שיוולד בן לאברהם, אך פעולה זו היתה ניסית מידי. במקומה יצר הקב"ה שינוי יותר מוסתר ועדין, הוא שינה את שמו של אברם לאברהם ואת שמה של שרי לשרה. עצם שינוי השמות באופן הנכון שינה את קריאת מפת השמים. מכאן גם למדים כמה חשוב שמו של היהודי וכמה הוא משפיע על גורלו. יהודי חייב שם יהודי, אם ישנה את שמו על דעת עצמו הוא עלול לגרום לעצמו נזק גדול. הרשות נתונה לנו.

השפעה על האדם דרך תכונותיו

כפי שהזכרנו הקב"ה פועל בעולמנו בהסתר פנים, בדרך הטבע. ההתערבות בגורלינו מגיעה בין השאר דרך התכונות הטבעיות בנו, שנאמר- "וְאִמְרַתְּ בְלִבְבְּךָ, כִּי חֵי וְעָצֶם יָדִי עֲשֵׂה לִי אֶת-חַיִּיל הָאֵל. וְזָכַרְתָּ, אֶת-חֵי אֱלֹקֶיךָ, כִּי הוּא הִנְתָּן לְךָ פֶּחַ לְעֲשׂוֹת חַיִּיל" (דברים ח). לומדים מכאן שהקב"ה משפיע על גורל האדם ומהותו דרך נטיעת יכולת בו. התורה דייקה ואמרה שהקב"ה נותן לאדם כח לעשות- כלומר נותן חכמה, יכולת וידע. לא נאמר שהקב"ה עושה בשביל האדם בצורה חיצונית ניסית, אלא פועל בדרך הסתר דרך נטיעת תכונות מסוימות באדם. אדם החושב שהשפעתו על העולם נובעת מכוחו ויכולתו האישית סותר את דברי התורה, שהרי דרך התערבות בתכונותיו של האדם הקב"ה משפיע עליו לאורך כל חייו, אפילו בבחירת מקצוע. חלק מההתערבות בחיי האדם מגיעה דרך התערבות בחופש הבחירה, כאן נקודת המפתח. אדם חושב שהוא מחליט כל דבר מתוך עצמו, אך לעיתים אין הדבר כך, חופש הבחירה אינו אולטימטיבי.

דוגמא א: דוגמא אחת קיימת בעניין בחירת בני הזוג שהזכרנו לעיל. אחוזי הגירושין נמוך בסביבה הדתית כיוון שהקב"ה מכניס בליבו של אדם להתאהב בבת הזוג המתאימה לו, לכן אין זה משנה שהוא מכיר אותה מעט זמן, הזיווג מגיע מאת ה' בכל מקרה (לא נכנס כרגע להסבר מדוע חייב שלעיתים יהיו גירושין גם אצל צדיקים). לעומת זאת, כשאדם אינו הולך בדרך התורה זיווגו עלול להגיע מצד הטומאה, היינו שיכניסו בליבו להתקשר עם בני הזוג הלא נכונים, לכן כל עוד חיו בחטא לא ניתקו אותם וברגע שהתחתנו פסק 'אינטרס' צד הטומאה להמשיך לקיים את הקשר. זו דוגמא להתערבות אלוקית דרך השפעה על רגשות האדם.

דוגמא ב: דרך הטבע אנו יכולים לשפר או לקלקל את חיינו. אנו יכולים לעשות דברים מסוכנים, ספורט מאומץ, להרבות באכילה, להרבות בתאוות ושאר דברים השוחקים את גופינו. אנו גם יכולים להמנע מלהידבק בטבע- פחות אוכל, פחות תאוות ופינוקים ישפרו את בריאותנו והרגשתנו בטווח הארוך. מנגד לאלה עומדת העובדה הדתית שהקב"ה קובע את אורך חיי של האדם, בריאותו ושאר הדברים עליהם לכאורה גם לנו יש השפעה בדרך הטבע, שהרי אכילה בריאה מאריכה חיים ומשפרת בריאות ולהיפך, ריבוי תאוות מקצר חיים ויוצר חולאים. אדם יכול אפילו להתאבד ולשנות כך את גזירת חיי במובהק. איך ניתן לישב זאת?

"וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד, לְנַפְשֵׁיכֶם" (דברים ד טו)- זה הפסוק על פיו אנו מחויבים בשמירה על גופינו ובריאותנו. אסור לסמוך על הנס בידיעה שהקב"ה גוזר לאדם הכל, אלא הקב"ה נתן לאדם רשות לשלוט בטבע ויחד עם זה גם יכולת לשלוט בו, להשפיע ולהיות מושפע ממנו. אדם המנסה להבדל מתאוות חומריות מכל סוג יועיל לעצמו כיוון שיש בזה ערך דתי (רוח נגד החומר) והאדם מנצל את חופש הבחירה שלו חיובי. כמובן שגם ההיפך הוא הנכון- אדם השוקע בחומר מזיק עד כדי מוות (כך מסביר המלבי"ם בלשון אחרת בפירוש איוב). עם זאת, מה נאמר על התאוות אליהם גדלנו ללא בחירה מודעת? מה נאמר על המשפט "על טעם ועל ריח אין מה להתווכח"? המשפט הזה נכון כיוון שבאמת אין סיבה רציונלית לטעמים של בני אדם, להבנתנו בחלקו של אחד נפל לאהוב דברים בריאים ואצל אחר נפל לאהוב דברים מזיקים. ומה הסיבה הדתית? הקב"ה משפיע בהסתר פנים על בריאותו ואורך חיי של האדם, השינויים בטעמים ונטיות של אדם במשך חיי יכולים ללמד על השינוי אותו גזר לו בורא עולם. באיזו זכות הוא הפסיק לאהוב דבר מזיק? האם זה מזל? ודאי שלא, חופש הבחירה שלו נותב לכיוון הטוב או הרע במכוון. זו דוגמא להתערבות בחופש הבחירה, לא שלילה מוחלטת שלו אלא הסתה שלו לכיוון חיובי או שלילי, הכל לפי מעשיו של האדם.

דוגמא ג: באותה צורה משפיע הקב"ה על הגוי בשאלה האם הוא אוהב יהודים. הקב"ה נותן בליבו לאהוב יהודי, להעריך אותו, לפחד ממנו וכדו', אין לתחושות הגוים כלפינו הסבר רציונלי של סיבה ותוצאה, שנאמר: "היום הנה, אחל תת פחדך ויראתך על-פני העמים, תחת כל-השמים אשר ישמעון שמעך, ורגזו ונחלו מפניך" (דברים ב). "לא-תניצב איש בפניכם, פחדכם ומוראכם יתן ה' אלקיכם, על-פני כל-הארץ אשר תדרכו-בה, כְּאִשֶׁר דָּבַר לְכֶם" (דברים יא).

שלא כמו גוים רגילים, זכות הבחירה של שליטי הגוים יכולה להשלה אף יותר: "וַיִּחְזַק ה' אֶת-לֵב פְּרָעָה, וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם. כְּאִשֶׁר דָּבַר ה', אֶל-מִשָּׁה... וַיִּחְזַק לֵב פְּרָעָה, וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּאִשֶׁר דָּבַר ה', בְּיַד מִשָּׁה. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מִשָּׁה, בֹּא אֶל-פְּרָעָה. כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבוֹ, וְאֶת לֵב עֲבָדָי..." (שמות ט-י).

אצל יהודי זכות הבחירה בין טוב לרע תמיד קיימת ובכל שלב הוא יכול לשנות את דרכו, לעומת זאת רואים אצל פרעה, שהיה רשע מאד וגם שליט גדול, איך בשלב מסויים של הצגת רוע מצידו נישללה ממנו ומעבדיו זכות הבחירה. הקב"ה הכביד את ליבו של פרעה לצורך עם ישראל, להוכיח לנו דברים, לזכך אותנו וכדו'.

כפי שהזכרנו בפרק ז (עמ' 84) עניין שנאת וקנאת העמים אלינו כשאנו מתבוללים מודגמת כבר בתורה: "וַיִּנְיֶמֶת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו, וְכָל הַדֹּר הַהוּא. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֶמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם. וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרָיִם, אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף. וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ: הֲנֵה, עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ (מאיתנו). הֲבֵה נִתְחַכְּמָה לוֹ... וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים, לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם. וַיִּבְּנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפְרָעָה... וְכָאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ, כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרָץ, וַיִּקְצֹו (המצרים) מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות א).

התופעות בהם התעללו בנו העמים החלו עוד במצרים. דור הצדיקים מת, הדור החדש החל להשמיך, לבעוט בדתו ולנצל את יכולתו הגבוהה שלא כהוגן, זאת רואים במילה השלילית "וישרצו". מיד אחר כך החלו המצרים לסבול מלראות אותנו, לקוץ מפנינו ולענות אותנו. אותו תהליך היה לפני כל אסון שבה עלינו בגלות. לעומת זאת, כשאנו מקיימים את דבר ה' הוא נותן בלב העמים יראה והערצה כלפי ישראל:

"וַיִּשְׁמְרֶתֶם, וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם, לְעֵינֵי הָעַמִּים, אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת כָּל-הַחֲקִים הָאֵלֹהִים, וְאָמְרוּ רַק עַם-חֲכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה" (דברים ד).

"וַיִּתֵּן ה' אֶת-חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם, גַּם הָאִישׁ מִשָּׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאָרֶץ מִצְרָיִם, בְּעֵינֵי עֲבָדֵי-פְּרָעָה, וּבְעֵינֵי הָעַם" (שמות יא). אפילו אחרי שמשוה ובני ישראל התעללו במצרים אומר הכתוב כי מצאו חן בעיני המצרים, מה שסותר לחלוטין את ההגיון, המצרים אהבו אותנו לפתע לאחר עשרות שנות שנאה בתוספת התעללות מצידנו בתור הדרך. דבר לא הגיוני זה קרה, שוב, כתוצאה מהתערבות הקב"ה ברצונם של המצרים.

ל ס י כ ו ם , גורלינו ומהותינו אינם נקבעים ע"פ ההגיון או ע"פ סבירות של התרחשויות או מזל, אלא מוכתבים מלמעלה, בחירתנו היא בין טוב לרע בלבד, אפילו תכונותינו ותכונות הגוים גם הן אינן חופשיות. יש גם השפעה מובהקת על נטיות ליבם של הגוים כפי רצון האל בהתאם למעשינו.

השפעה על דעותיו ומצב רוחו של האדם

ראינו מהי ההשפעה בהקשר לגורל ולתכונות, כעת נתבונן כיצד באה לידי ביטוי ההשפעה על מצב רוחינו ודעותינו בנושאים שונים, אלו שונים מההשפעה על גורלנו כידוע, שני אנשים עם גורל זהה, בריאות ועושר זהים יכולים להיות האחד עצוב והשני שמח, וכל אחד עם דעות שונות לגמרי לגבי החיים. כפי שהזכרנו בפרק, הרגשת האדם נובעת ממצב נשמתו, אם נשמתו מאושרת גם הוא יהיה מאושר, אם נשמתו עצובה הוא ייטה לכיוון העצבות, גם דעותיו יכולות להשתנות מקצה אל קצה בעקבות מצב נשמתו. עם זאת, השפעת הגוף עלינו בעולם הזה חזקה משל הנשמה, כאן אם הנשמה היתה שולטת היינו כולנו צדיקים... לכן, הרגשה טובה או רעה יכולה כמובן לנבוע מהנאה גשמית, אך היא קצרת טווח, לעומתה נשמה ב"מצב טוב" מעניקה אושר לאורך זמן, ככל שאדם מקיים יותר מצוות הוא מעצים את נשמתו ומשפר את הרגשתו בטווח הארוך. אמנם, אנו האנשים הפשוטים איננו "מרגישים" את נשמתנו באופן שנוכל לראות מה מצבה, אך הרגשה כללית של שמחה בטווח הארוך שאינה נובעת מסיבה מוגדרת היא סימן למצבה החיובי. מנגד, הרגשת תסכול מתמדת שאינה נובעת מסיבה מוגדרת יכולה להעיד על נשמה מדוכדכת. הרמב"ם כותב כי התורה מעדנת את מוחו של האדם, אדם החושב בצורה מסויימת יכול לאחר תקופה קצרה של לימוד תורה, בקריאה או שמיעת הרצאות, למצוא את עצמו מחזיק בדעות שלא החזיק בהן קודם, קל לו לקבל תפיסות מסויימות, לסגל אורח חיים אחר, להשפיע על עצמו באופן שלא היה מסוגל לעשות בעבר, כל זאת כשאין כל קשר בין הנושאים התורניים שלמד לבין דעותיו. לימוד תורה אינו סתם עוד לימוד, הוא מעניק השפעה אלוקית מעבר להשפעה השכלית, התורה הקדושה משפיעה עלינו ברבדים שאינם ידועים לנו. חז"ל כבר ציינו בספרי המוסר כי אדם הלומד תורה שלא לשמה (לא לשם שמים, אלא בתור לימוד נוסף ככל לימוד אחר ומבלי שישנא אותה) ימשיך ללמוד, כיוון שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. כיצד בדיוק זה יקרה? על פניו לא ברור, חישובו על התורה כעל ספר הפסיכולוגיה האולטימטיבי בן היתר, שמתוך קריאתו משתנה מוחנו לאורך הזמן בלי שנרגיש בתהליך. רק לאחר תקופה ארוכה של לימוד כל אדם מרגיש את השינוי בעצמו יחסית לנקודת זמן בעבר, רואה איזה שינוי מדהים חל בו ועוד מבלי שישים לב, התורה שומרת על הלומד אותה באופן המאזן את מחשבתו ומעצב אותה לכיוון מסויים (טעם קבלי יותר יוסבר מיד).

יצר טוב, יצר רע

נכנס להסבר קצת יותר מעמיק בנסיון להמחיש כיצד קורה השינוי המחשבתי באדם. היצר הטוב והיצר הרע אינם מושגים פסיכולוגיים, אלו מלאכים ממונים ממש שתפקידם להכניס מחשבות למוחו של האדם. השפעתם נעשית דרך הרצון- נשמתנו רוצה תורה ומצוות ואילו הגוף בד"כ רוצה אחרת.

זוהר: "תרי מלאכין שליחן אית לבר נש מלעילא לאזדווגא בהדיה שני מלאכים שלוחים לאדם מלמעלה להחבר עמו, חד לימינא וחד לשמאלא... וקרינן לון וקוראים להם יצר טוב ויצר רע. אתי בר נש לאתדכאה ולאשתדלא בפקודי דאורייתא אם ברצון האדם להטהר ולהשתדל במצוות התורה (דבר התלוי ברצון האדם, אפילו שעוד לא התחיל לנסות להטהר) ההוא יצר טוב דאזדווג ביה היצר הטוב שהתחבר בו, כבר איהו אתתקף כבר הוא מתגבר על ההוא יצר הרע, ואשתלים בהדיה ואתהפיך ליה לעבדא והיצר הרע משלים עמו ונכנע להיות עבדו, וכד בר נש אזיל לאסתאבא וכאשר האדם בא להטמא ההוא יצר הרע אתתקף ואתגבר על ההוא יצר טוב היצר הרע מתחזק ומתגבר על היצר הטוב" (תולדות קמד).

כמה פעמים קרה לכל אחד מאיתנו שחשבנו מחשבות רעות מאד, כגון על תגובה מילולית קשה או מעשה אכזרי ואמרנו לעצמנו- זה לא אני, אני בחיים לא הייתי עושה דבר כזה. אם כן, מנין צצה המחשבה במוחינו? תשובה- היא "הוזרמה" מצד היצר הרע, זהו תפקידו, מחשבה כזו אינה סתם תוצר אקראי של המוח. כנ"ל לגבי מחשבות טובות שאולי אין בכוהינו (או ברצוננו) לעשות, אך הן עולות במחשבה. תפקידנו הוא לסנן מחשבות רעות ולישם את הטובות שבהן. המחשבות מוזרמות למוחינו בעיקר לפי המדרגה הרוחנית והדתית בה אנו נמצאים בין טוב לרע, אך גם לפי התיקון של כל אחד בעולם הזה, מבחנו האישי, תכונותיו וכו'. אדם המשנה את רוחניותו ודרגתו הדתית לטוב או לרע יקבל לראשו מחשבות משתנות. מי ששינה את הרוחניות שבו לטוב ע"י התקרבות לדת, או לרע ע"י התקרבות לדברים אחרים יכול לראות את השינוי בחשיבתו והחלטותיו עם הזמן. נראה את דברי חז"ל:

גמרא: "...כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו. אמר רבי יצחק, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר- 'רק רע כל היום' (בראשית ו). אמר רבי שמעון בן לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר- 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו' (תהילים לז). ואלמלא הקב"ה שעוזר לו, אינו יכול לו, שנאמר- 'ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו' (שם)" (סוכה נא-ג).

אומרים חכמים שכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו - ככל שאדם מקדש עצמו ומתעלה, יצרו הרע גדל בהתאם. מסבירים רבותינו המקובלים שהמלאך המהווה את יצרו הרע פשוט מתחזק, אך אצל ההולכים בדרך האמת רואים ע"פ דברי הזוהר לעיל שהיצר הטוב הוא השולט. לעומתו, אצל אדם ההולך בדרך השנייה גם מלאך רע חלש במיוחד ישולט בייצרו הטוב. מספר דוגמאות מראות כיצד היצר הרע הוא זה שמנהל את העניינים:

א. כשאדם חוטא בעריות חלילה, מיד לאחר המעשה נגמרת התאוה. כמה שהאדם היה תאב לפני המעשה, כך אינו מעוניין בו לאחריו והדבר ממש לא הגיוני. היצר הרע פשוט שלט, עשה את שלו והפסיק (אצל רובינו).

ב. אצל אבות אבותינו בזמן בית המקדש (ולפני כן) העם חטא בעבודה זרה. למרות שבזמנם היתה בעבודה הזרה ממשות, כלומר היתה על-טבעיות שמשכה את האדם, עדיין איננו מצליחים לתפוס מדוע אנשים חכמים ממש נתאוו ללכת אחר עבודה זרה בתקופה בה היו ניסים גלויים מאת ה'. היתה גם תאוה לעריות במשפחה, עוד דבר שאדם נורמלי סולד ממנו. כיצד מסבירים זאת? פשוט היצר הרע דאז היה חזק מאד בעבודה זרה וגילוי עריות במשפחה. בתקופת נביאים אחרונים (בין בית ראשון לשני) החליטו רבותינו לבטל את היצר הרע באותן עבירות (ראה סנהדרין סד ע"א. היה כוחם לבטל כליל את יצר העריות, אך לא היתה ילודה בעולם והוא היה נחרב). כך התאוה פסקה, כשאין ליצר הרע השפעה בעבירה מסויימת אזי אין לנו שום תאוה לאותה עבירה. עם זאת, "הבונוס" אותו יצרו הנביאים לא בא בחינם, כנגד ביטול הטומאה המהותי פסקה נבואה מישראל וחכמים ירדו במדרגתם, זאת ע"פ העקרון - זה כנגד זה עשה ה' - כנגד עוצמה של קדושה תהא עוצמה של טומאה, כך נשמרת הבחירה. רואים שחטאים נעלמו דרך ביטול יצר רע חיצוני לאדם.

ג. מלמדים רבותינו שנשמות הצדיקים בגן עדן זוכות למלבושי הוד, מהם לא נבין כלום עד שנזכה לראותם בע"ה. לעומת זאת, נשמות הנמצאות בכף הקלע (נמוך מגהינם) הינן ערומות לחלוטין והדבר מבזה אותן. מובא משיחות של צדיקים קדושים עם רוחות מעונות אלה (ראה "מנחת יהודה" למשל), שהם נמצאים נשים וגברים יחד בערבוב ואין זה משנה להן כלל (מלבד הבזיון) בדומה לדוגמא ב', כיוון שיצר הרע בטל לאחר המוות. כשם שאיננו מתאווים כאן לעבודה זרה ועריות במשפחה, כך לאחר המוות לא מתאווים לעריות כלל.

ד. למי יש שכר גדול יותר - לאדם המחוייב בקיום מצוות ומקיים אותן, או לאדם שלא מחוייב ובכל זאת מקיים? ההגיון אומר שאדם שלא מחוייב במצוות יקבל שכר גבוה יותר, שהרי הוא פועל לפני משורת הדין ומתאמץ היכן שלא חייב. לעומתו לאדם המחוייב ממילא אין ברירה, הוא חייב. אומרת הגמרא כך:

"דאמר ר' חנינא - גדול המצווה ועושה, יותר ממי שאינו מצווה ועושה" (בבא קמא לח) - תשובה בדיוק הפוכה להגיון שהצגנו וכל הסיבה נעוצה ביצר הרע. ליצר אין שום עניין להחטיא אדם שלא מחוייב במצוות (כמו גוי), אך יש לו עניין רב להקשות ולהלחם באדם היכן שמחוייב. לכן יהודי נתקל בקשיים, מניעות ומשברים בקיום מצוות, ויש כלל ברזל - "לפום צערא אגרא" (פרקי אבות ה) - לפי הצער והמאמץ, כך השכר.

ה. מי שלומד תורה כל היום, או מספר שעות רצוף יודע שבזמן הלימוד מתעייפים מאד, לא ניתן להשוות זאת לעייפות של לימודי חול משום סוג (משעממים ככל שיהיו) וגם לא לעבודה פיזית, נסו ותיראו. דברי הגמרא:

"א"ר חנן, למה נקרא שמה (של התורה) תושיה? מפני שהיא מתשת כחו של אדם" (סנהדרין כו).

רבותינו לא ניסו להתגאות כשאמרו שקשה ללמוד תורה, לא ניסו לפאר את ה"מקצוע" בצורה מלאכותית חלילה, מדובר באנשי אמת ולא באנשים ריקים המנסים לעשות רושם. הסיבה לא נמצאת בהגיון, אלא שוב נעוצה ביצר. לימוד תורה הוא בבחינת מלאך המוות למקורו של היצר הרע, לכן הוא עושה כל שביכולתו למנוע מהאדם ללמוד. כל אדם שמתחיל ללמוד תורה לראשונה בחייו יתקל בעיכובים שונים ומשונים באופן מתמיד - האוטו לא בסדר, הילד חולה וכו', הכל בדיוק לפני שיעור תורה. זה קורא לכולם בלי יוצא מן הכלל. לאחר שכבר מתחילים להתמיד אין רשות ליצר הרע להזיק באותו אופן ובאותה רמה, האדם מקבל שמירה מצד הטוב. עם זאת, אצל מי שלומד הרבה שעות הסטרא אחרא ניזוק באופן קשה ולכן נלחם ככל יכולתו דרך הכלי הגשמי הנבחר - הרדמה (העקרון לפיו היצר נלחם יותר מן הרגיל חוזר על עצמו בלימוד סוד כפי שיוסבר בפרק י', שם המלחמה אחרת לגמרי). זוהי עוד פעולה המתרחשת במציאות ומוסברת ע"פ היצר.

ל ס י כ ו ם , דוגמאות אלה המבהירות כמה כל העבירות, בזבזו הזמן וההתעסקות בהבלי עולם אצל יהודי תלויות ביצרו הרע, ששואף לדחוף למעשים שמצד השכל לא ירצה לעשות. בפשטות מסבירים חז"ל שהמלאך עשוי אש ואילו אנו בשר ודם, הדרך היחידה להתגבר עליו היא ע"י דרך כוחה של הנשמה שנטע בנו הקב"ה. רק שינוי רוחני לכיוון הדת ירתום ויעצים את השפעת כוחה של הנשמה והטוב על היצר הרע, אז האדם וגם הסובבים אותו ירגישו בנכונות הדברים, כאשר יצליח לשנות בעצמו את תאוות העריות, הגזל, הגאווה ושאר המידות הרעות, דברים שאדם מן השורה לא מסוגל למחוק בעצמו סתם כך.

התנאים בהם הנשמה גוברת על היצר הרע

שמחזאי ועזאל היו מלאכים, "בני האלקים" המתוארים בבראשית ו, שירדו לעולם הזה בכדי לתקן את חטאו של אדם הראשון. במקום תיקון הם חטאו עם בנות הארץ ודרדדו את העולם (ראה שם). נשאלת השאלה- כיצד מלאכים חטאו? רבותינו המקובלים מסבירים שבעולם שלנו שולט הרע כל עוד לא בא לסוף תיקונו, המלאכים ירדו לכאן בכדי להיות חלק ממנו ולהשפיע עליו, אז קבלו יצר הרע כמו שלנו ולא הצליחו להתמודד עימו כלל. מדוע לא הצליחו, הרי הם מלאכים? כיצד דורשים מיהודי להתגבר על יצרו הרע כשמלאך לא מסוגל לו? תשובה- פוטנציאל היהודי גדול משל המלאך. אמנם אנו כלולים מטוב ורע, אמנם הגשמיות שבנו ודאי לא טהורה מן המלאך, אך נשמתנו גבוהה ממקור מחצבתם של המלאכים, יש בנו פיקדון אלוקי שאין גבוה ממנו, לכן ביכולתנו לעמוד במשימת תיקון הבריאה. יהודי יוצר שינוי במהות היצר הטוב והרע שבו ע"י הכוח הטמון בנשמתו, ללא הנשמה לא היתה בידו היכולת לעשות זאת והיה נכשל בדומה למלאכים.

המסלול המהיר ביותר להעצמת הנשמה ולשבירת היצר הרע אצל גבר זה לימוד תורה, ואצל אישה- צניעות.

ה ג ב ר י ם: ידוע שאצל גבר יצר העריות הוא הקשה ביותר (ודאי שאינו קיים כך אצל נשים). על כך בגמרא: "ברא הקב"ה יצר רע, ברא לו תורה תבלין" (בבא בתרא טו). "...כך הקב"ה אמר להם לישראל- בני, בראתי יצר רע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר- 'הלא אם תטיב שאתי' (בראשית ד), ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו, שנאמר- 'לפתח חטאת רובאי' (שם). ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו בדך (כל השפעתו היא עליך באופן אישי), שנאמר- 'ואליך תשוקתו (של המלאך)' (שם). ואם אתה רוצה, אתה מושל בו, שנאמר- 'ואתה תמשול בו' (שם)" (קידושין ל).

ראינו בעניין היצרים לעיל שככל שאדם מתעלה יצרו הרע גדל. מדוע? כיוון שהוא משפיע יותר על תיקון העולם, הוא פוגע במזיקים וכעת הם ירצו לפגוע בו. לכאורה, הם היו צריכים להפילו ביתר קלות, שהרי הם מלאכי אש ואנו בשר ודם, אך הקב"ה שומר על האדם בהמון דרכים רוחניות. לימוד התורה הוא הראשון שבהן, תורה היא אש רוחנית שבכוחה מסוגלת להתגבר על אש היצר הרע, ככתוב- "הלוא כה דַּבְּרֵי כאש, נאם ה'" (ירמיה כג). לימוד תורה נותן לאדם כח לשלוט ביצרו הקשה בדיוק כמו שמאלף שולט בחיה מסוכנת, זה הכח שהקב"ה טבע בתורה. כשאדם עולה במעלה הדרך מן החילוניות יצרו הרע מתחזק ושואף להפילו, עקב כך הוא עלול להרגיש חוסר בטחון ואיזון בחשיבתו. אם ילך בכיוון הלא נכון, כגון מאינטרסים אישיים ולא לשם שמים, השמירה עליו לא תהא מספקת ובכוחו של היצר יהיה להסיתו מדרך האמת לדרך משושבת. אם ילמד קבלה כשאינו יודע פשט והלכות וכו', יקניא עליו את היצר מחזד ולא יקבל מספיק שמירה מאידך, במצב כזה יצרו עלול לטפוף למוחו מחשבות רעות במיוחד, פשוט לשגע אותו. לעומת זאת, אם אדם בוחר בדרך המלך ולשם שמים הקב"ה יובילו במסלול ההשגחה הפרטית והוא ירגיש בזה ממש.

ה נ ש י ם: אישה אינה מחוייבת בלימוד תורה, הקב"ה טבע באישה תכונות אחרות מאצל הגבר, לכן גם הדברים המשפיעים על נשמתה אינם זהים לאלה שאצל גבר. חכמים לימדו שמה שמקביל ללימוד תורה אצל האישה הוא הצניעות, אישה שמתחילה להיות יותר צנועה מקבלת יראת שמים. האמת, גברים לא מסוגלים להבין זאת, יראת שמים זה דבר שגבר צריך לעמוד וללמוד הרבה בשבילו, אצל אישה זה דבר פשוט, אישה רוחנית יותר מגבר מטבעה, לטוב ולרע. קל יותר לאשה להתקדם בסולם יראת השם.

על ההליכה במסלול הנכון להעצמת הנשמה נדבר בפרק י, זה לא מסובך, לא קשה ואין מה להלחץ ממנו. בינתיים נבהיר שאצל גברים ונשים יש המון מכנה משותף בכל הנוגע להעצמת הנשמה, יש המון מצוות משותפות ופוסקים אחרונים אף קובעים שהנשים של היום, כיוון שהן לומדות באופן כללי שלא כבעבר, מחויבות יותר מבעבר בלימוד תורה, הלכות הנוגעות לנשים, שבת וכו', אך כמוכן שלא מחויבות כמו גברים. הדרך להעצמת הנשמה והכפפת היצר הרע אליה אינה משהו שניתן לנחש, איננו מבינים את כוחות הבריאה והקשר בניהם ולכן מי שימציא דרכים משל עצמו, כגון שיפור הרוחניות דרך תורות סיניות, יוגה, מדיטציה וכו' בוודאות נמסר בידי יצרו הרע שמתעתע בו עוד ומבזבז את זמנו, שמו הוא ס"מ לא לשכוח (ראה פרק ו שאלה ו, עמ' 78). אנו מדברים במסמך זה רק על שכנוע שכלי, רציונלי, אך מי שילך בדרך אותה הסבירו חז"ל יצליח באמת להעצים את נשמתו, יתחיל להאמין ביהדות דרך הרגש, לא רק בשכל וזה קורא לכולם. בעולם שלנו הרע שולט בכל תחומי החיים, גם באלה הנראים טובים. מי שנשלט בידי יצרו הרע לא מסוגל לראות זאת, הוא יזהה רק חלק מן הרע בתור רע וחלק אחר יחשיב כטוב. אדם זוכה להבחין בצורה אבסולוטית בין טוב לרע רק אם נשמתו שולטת בגופו.

חז"ל מגדירים מה קורא ליהודי שמתחיל ללמוד תורה בכוונים מסויימים:

א. אם אדם מתחיל בלימוד גמרא וסוגיות בהלכה, לימוד המצריך חשיבה והתחכבות בדברי תורה, הדבר יגרום לכך שמחשבות זרות ורעות יסתלקו ממוחו, הרהורי עבירה שהיו קשים לסילוק פשוט נעלמים. התאווה שתוקפות אדם חילוני חזקות מאד, גם אם מאד ירצה לא יצליח להתגבר עליהם, רק לדחות אותם מעט. כשמתחילים ללמוד תורה כוחן של התאווה הללו בשלב מסויים מתבטל באופן לא הדרגתי. זה לא שאותו אדם יצליח להתגבר על עוצמת התאווה שהיו לו, עוצמתן החזקה תכריע כל אדם, אלא לימוד התורה ברמה מסויימת מקנה לאדם הגנה פתאומית, הקב"ה לא מתיר ליצרו הרע לתקופו כפי שתקף אותו פעם. יש הבדל עצום- לא מתגברים על היצר הקיים, אלא בזכות התורה אין ליצר רשות לפגוע, אם היתה לו רשות היה שובר את האדם בקלות בר מינן. למשל:

גמרא: "רבי מאיר הוה (היה) מתלוצץ בעוברי עבירה. יומא חד, אידמי ליה שטן כאיתתא בהך גיסא דנהרא (יום אחד נדמה לו השטן כאשה יפה מעבר לנהר). לא הוה מברא (לא היו מעבורות המעבירות אנשים את הנהר), נקט מצרא וקא עבר (ר' מאיר התקדם אליה ע"י קרש מצייף ובעזרת חבל מתוח משני עברי הנהר). כי מטא פלגא מצרא שבקיה (כשהגיע לחצי הדרך השליך אותו השטן). אמר (השטן), אי לאו דקא מכרזי ברקיעא (אם לא היו מכרזים ברקיע)- הזהרו בר' מאיר ותורתו, שויתיה לדמך תרתיה מעי (הייתי הופך את דמך לשווה ערך שתי פרוטות, כלומר הייתי עושה ממך כלום). ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה. יומא חד, אידמי ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא (יום אחד נדמה לו השטן כאישה היושבת בראש הדקל). נקטיה לדיקלא וקסליק ואזיל (ר' עקיבא החל לטפס על העץ להגיע אליה). כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה (כשהגיע לחצי הדרך השליך אותו השטן). אמר, אי לאו דמכרזי ברקיעא- הזהרו ברבי עקיבא ותורתו, שויתיה לדמך תרתיה (תרגום כמו למעלה)" (קידושין פא).

תנא עצום כר' עקיבא טיפס על עץ כמו סנאי! בכדי להגיע לאישה, תנא עצום כר' מאיר עשה מהפכות בכדי להעבור את הנהר וכל זה בכדי להכשל בעריות. מדובר בקדושי עליון, איך זה ייתכן? דבר מפליא זה מראה עד כמה הדבר אינו תלוי ביכולתו של האדם, זה לא אימון גופני, אלא כפי שאמר שם השטן- התורה מעניקה זכות לאדם שלא יפגע בו היצר. העובדה שהתנאים הקדושים התלוצצו בעוברי עבירה יצרה פגם קל ע"פ דרגת צדיקותם, דבר שנתן רשות לשטן לפעול כפי שפעל והוא מצידו יכול לשבור ללא מאמץ כל בן אנוש, ודאי שאותנו על אחת כמה וכמה. אדם שפרש מן העריות כבר שנים יכול לבוא ולחטוא מאד בקלות אם לא יעמוד בגדרים שהציבו חז"ל ביחס לנשים, אם האדם יאבד זכויות השומרות עליו מפני היצר מאיזו סיבה הוא עלול לאבד את שמירתו בן רגע ואז לא יעזור לו שם הרגל פרישות, אין דבר כזה, על אחת כמה וכמה כשיצרו של אדם גדל ביחס לרמתו ואורב לו, הכל עניין של זכויות כפי שהגדיר בורא עולם בכוחות שברא.

ב. כשאדם מתחיל בלימוד קבלה (מצד הקדושה, לא בקורסים החילוניים שהזכרנו) כשאינו ראוי, מעבר לנזקים אחרים שעלול לעשות בחוסר הבנה, היצר פשוט יתחיל להכות בו יותר ויותר חזק. הסיבה, כפי שצינינו, היא הפגיעה הקשה שהמזיקים סופגים ממנו והדרך לדרדר אותו מהר היא דרך העריות. כשאדם לומד קבלה "חילונית" בערכוב נשים וגברים, עם מרצה עבריין ואנשים שלא שומרים על בריתם כל הקדושה הולכת לצד המזיקים. הוא לא ישתגע כפי שחושבים בעולם החילוני, אלא היצר ידחוף אותו דווקא להמשיך באותו כיוון, המזיקים "מברכים" אותו על כך, פשוט אין להם אינטרס לפגוע בו שהרי הוא מפרנס אותם בכבוד רב (וישלים על כך ביוקר אם לא יעשה תשובה).

לעומת זאת, אדם הלומד קבלה בקדושה פוגע במזיקים ועושה תיקון ברמה גבוהה מאשר בלימוד תורה פשטני, הם ירצו לפגוע בו בכל דרך עקב כך- מחשבות זרות ורעות יכנסו לראשו, אותו אדם לא יבין מנין מגיעות אותן מחשבות חולניות שמוחו מעלה, התאווה תגבר בו ותעמיד אותו במבחנים בהם לא נבחן שום אדם חילוני. כיצד ייתכן? פשוט, יש מאזן בין השמירה של לימוד התורה והמצוות לבין רמת התיקון שאותו אדם עושה. אם הלימוד לא מספיק ולא נעשה בסדר הנכון יש יכולת למזיקים להתגבר על השמירה, וכשהם יעשו זאת הפגיעה תהא מאד כואבת. מי שחווה תופעות כאלה מבין על איזה "שגעון" מדובר בלימוד קבלה, צריך מאד להזהר בזה, אך אדם שילך בדרך הנכונה, כל אחד לפי רמתו, מובטח לו מסלול רגוע- יש מי שחייב להתחתן קודם, כולם חייבים להתרכז המון בלימוד גמרא והלכות, יש מי שחסר לו בהקפדה במצוות, כשרויות (מאכלים לא כשרים מטמטמים את מוחו של היהודי מבחינה תורנית), יש מי שיאבד קשר עם המציאות היומיומית עקב תוכן לימוד הקבלה ולכן רצוי שיהיה מבוגר יותר, עם ילדים ומשפחה וכו'. רבנים יראי שמים מלמדי קבלה ידעו לומר לכל אדם אם הוא מתאים כעת או שעליו לחכות עוד קצת, יש הכוונה משמים לכל אדם הפועל לשם שמים. אם נזכור שבכוהו של השטן לשבור את ר' עקיבא ור' מאיר כל כך בקלות נבין שכדאי ללכת במסלול בטוח.

ג. כשאדם לומד מוסר והנהגות חכמים הקשורים לענווה ומידות אמונתו מתחזקת מאוד מבחינה רגשית, הוא יצליח לשבור בעצמו את אף יצר הגאווה אם ירצה בזה. הגאווה והכבוד יכולים להעביר את האדם מן העולם, כל עמלו עלול לרדת לטמיון אם יבוא לידי גאווה, היא תדרדר אותו בכל תחום בקודש ובחול. לימוד ספרי המוסר והנהגות חכמים בתורה מרכז את ליבו כשרואה כמה טובה היא התורה, כמה אין מה שישווה לרמה המוסרית שבה, כמה רבותינו העצומים היו מורידים ומשפילים את עצמם. כל אלה מביאים לתכונות ומידות טובות אצל אותו קורא גם אם קשה לו מצד הטבע לשנות אותן.

שלושת הדוגמאות הללו ידועות לכל מי שניסה, זה דבר שפשוט קורא לכולם, אין פה פסיכולוגיה ושאר קשקושים. בעניין היצר ובעניינים שהגוף מתאוה להם אין שום הסבר מחשבתי הגיוני, זה צורך גופני עז יותר מכל דבר אחר ושום פסיכולוגיה ושכנוע לא מסוגלים למנוע אותו, במיוחד בחברה וסביבה מתיירנית. המנוע היחיד הוא מה שטבע הקב"ה בתורה ובכוחות הבריאה. לכאורה, לא ברור מה הקשר בין הרהורי עבירה להתחבטות בסוגיות בגמרא, בין לימוד קבלה להגברת התאוות וכו', אם אדם מתחבט בלימודים אקדמיים רגילים האם הדבר מסייע לו לטהר את מחשבתו? ודאי שלא. זה אולי יעסיק אותו ויעביר את זמנו, אך הדבר לא ישנה את תכונותיו ותאוותיו.

אין קשר הגיוני של סיבה ותוצאה במקרים אלו, אלא קשר דתי רוחני. כשיהודי מקיים את התכלית האלוקית הוא מרגיש שהוא זז ממקומו הרוחני הקיים ומקדש את עצמו כיוון שבאמת מזיזים אותו במדרגה הרוחנית. כשהוא עושה שינוי בחייו לכוון הקדושה הסערות מסביבו מתחילות להשתולל, כל כוחות הבריאה המשפיעים עליו, כל ההנהגה שמנהיג הקב"ה מתייחסת אליו אחרת (כמובן כפי ציווי הבורא) כיוון שאז הוא משתנה בתכלית מהותו בעולם, הוא מפסיק לבזוז את זמנו בחיים בתעותי ה"ס"מ, הוא מתקן במקום לקלקל. לימוד תורה משנה הכי הרבה את מדרגתו של האדם, שינוי זה ישפיע עליו מצד האמת והוא ירגיש בזה מאד. כל שינוי חילוני אחר אצל יהודי יוצר זמנית הרגשה טובה או רעה, אך אותה הרגשה תגיע מצד תעותי היצר הרע במקום מצד האמת, אין מה להשוות זאת לשינוי ע"פ התורה וכל מי שחווה זאת יודע.

ל ס י כ ו ם , נבחר את הדברי רבותינו בהקשר לנושא הפרק- חופש הבחירה. חופש הבחירה עליו מדברת התורה הוא לרצות להתקדם בדרך התורה. בתחילה האדם נתון למרות היצר הרע, יצרו מושל בו, משמעות העניין שבעצם אין לו חופש בחירה. נכון שהאדם חושב שהוא בוחר ורוצה באותו מעשה וזה נכון, לכן יצרו לא רובץ עליו כל הזמן כפי שציינו (שהרי אותו אדם ממילא חוטא במזיד), אך אם ינסה שלא לחטוא יבין עד כמה אינו מסוגל לבחור אחרת. זאת בדומה למקרה בו אדם מנסה להרעיב את עצמו ולבסוף חייב לאכול, לא יעזור כלום. זאת בחירה בכוון אחד בלבד, רק שליבנו נוטה אליה ממילא וזה מה שגורם לאשליה של בחירה, אך זו אינה בחירה אלא צלילה בתאוות במסווה של בחירה.

זוהר: "והכי שמענא מבוצינא קדישא וכך שמענו מהמאור הקדוש (ר' שמעון בר יוחאי), דכד אתי בר נש לאסתאבא בחובוי כשבא אדם להטמא בחטאיו, אמשיך עלה רוח מסטרא דמסאבא מיד הוא ממשיך עליו רוח מצד הטומאה, ואתגאי על בר נש והרוח מתגאה (מתנשא) על האדם, ושליט עליה לכל רעותא ושולט עליו לכל רצונו. וההוא סטרא מסאבא אתגבר בחילה ורוח הטומאה ההוא מתגבר בכוחו, ואתתקף ושליט עליה לרעותיה ושולט עליו לרצונו (כלומר להחטיאו עוד). אתי בר נש ושליט עליה לאתדכאה, מדכאין ליה ואם בא האדם לשלוט על הרוח ולהיטהר (לעשות תשובה), מסייעין לו ומטהרים נשמתו" (פנחס רמ).

את שליטת היצר אין האדם מרגיש בתור כפייה כפי שאמרנו, אלא בתור רצון. רצונו של האדם נובע מרצונו של היצר החיצוני לו, הוא אינו שלו באמת, לא של נשמתו ורוחו, יש לאדם רק אשליית בחירה. הבחירה היחידה שיש לאדם במצב כזה היא לרצות ללכת בדרך התורה (אנו מביאים דווקא את עניין העריות בתור דוגמא כיוון שהוא מבהיר זאת במדויק), אז יסייעו לו לצאת משליטת הטומאה ולטהר את נשמתו, אז ירגיש מהי בחירה באמת, כשבכל עניין יהיו מונחות בפניו מספר אופציות לבחירה ויהיה בכוחו לבחור בכולן. הוסיפה הגמרא- כשאדם מקדש עצמו בלימוד תורה הקב"ה נותן לו כח למשול ביצרו, כך מתהפך הגלגל וליצר אין רשות לפגוע חזק. היכן שכבר היצר כן פוגע מדובר בנסיון חלש ולכן האדם מסוגל להתגבר עליו, האדם אומר את המילה האחרונה במאבק בין טוב לרע בניגוד למצב הטבעי ההפוך. כך, כשאדם מתעלה בקדושה הדבר מעניק לו חופש בחירה מעשי- להחליט לכאן או לכאן כמעט בכל דבר בחיים, כולל עריות. רק אם ילך האדם בדרך הנכונה הקב"ה יעניק לו את הכוח דרך נשמתו שיאפשר לו חופש בחירה אמיתי, לא אשלייתי.

חופש הבחירה של פרנסי הדור

אצל מחזיקי שררה שאינם הולכים בדרך האמת ניתן לראות את בעיית חופש הבחירה ביתר בהירות. כאשר האדם מחטיא רבים יש למזיקים עניין לשלוט בו כיוון שריבוי עבירות מפרנס אותם "בכבוד", הם ינווטו אותו לתועלתם גם במקרים שאינו ממש רוצה בכך. כמו שראינו בקטע הזוהר לעיל אין דבר העומד בפני התשובה אם אותו אדם רוצה לעשות תשובה, אך אם לא, היצר הרע ישלוט בו דרך הרצון בצורה אלגנטית מאד. למשל, מבחינה דתית בג"ץ נמצא בבעיה קשה (בלשון המעטה), שופטים רבים בו נחשבים למחטיאי רבים כיוון שיש בידם את שתי היסודות לכך - שררה והחלטות אנטי דתיות. אם ננתה את החלטות בתי המשפט לאורך השנים האחרונות לפי אומדן דתי נראה כיצד באופן עקבי הדברים הולכים לכיוון אנטי דתי, כולל בכל המקרים בהם ביה"מ לא הכניס כלל את הדת בשיקוליו ולא ראה קשר אליה. חילוניים לא תמיד שמים לב לכך כיוון שאינטרס הדת לא נהיר להם, אך ליצר הרע הוא מאד נהיר, זו כל מטרתו וזה הכיוון שאליו מוליך. הדבר ממחיש כמה הדברים בשליטת הס"מ אף יותר מאצל חוטא רגיל ודוגמאות לא חסרות. במשך התקופה האחרונה בג"ץ הסיר בסדרת החלטות את הצנזורה על המון דברים, כגון פורנוגרפיה, סרטים נגד עם ישראל, תעמולה שמקורה אצל שונאי ישראל מובהקים וכדו'. הרבה פעמים יאמר בג"ץ שאינו רוצה בכך, אך אין לו ברירה משיקולים שונים ומשונים. העובדה שכביכול אינו יכול לעשות טוב גם אם הוא רוצה ממחישה את עוצמת השליטה של היצר הרע בו, בתור גוף המחטיא רבים בראיית היהדות. בלי קשר לדת, אנשים חילוניים מוסריים יאמרו שהחלטות בעיתיות, חלקם יגידו שלא, אך הדת תאמר שזה אבסורד נוסף המצטבר על שאר הטעויות שנעשו מאז קום המדינה, הוא מזיק לעם ישראל מאד והיה צפוי מראש. יש הלכה יהודית ידועה האומרת - "המתחיל בפשיעה וסופו באונס, חייב". מי שהתחיל בפשע ולאחר מכן נכנס לדרדור שאינו רוצה ואינו יכול לשלוט בו יהיה חייב. מצווה גוררת מצווה, עבירה גוררת עבירה. כשפרנס ציבור הכניס עצמו לבוץ היצר הרע ישלוט בו גם שכבר לא ירצה בכך, הוא ינווט אותו ויאלץ אותו לפעול לכיוון הרע כיוון שאותו אדם התחיל בפשיעה, רק תשובה תוציא את אותו אדם מן הבוץ כפי דברי הזוהר. הדבר נכון אצל הרבה אישים בשלטון הנחשבים למחטיאי רבים, בג"ץ הוא רק דוגמא. צפו וראו כיצד החלטות מחטיאי הרבים יהיו שליליות בצורה עקבית עם הזמן, גם בעל כורחם. הם יגידו שאינם רוצים בכך אך אין ברירה וכדו', אך ע"פ היהדות פשוט נשללה מהם זכות הבחירה בצורה מאד אלגנטית ו"רצונית".

סיכום חופש הבחירה

אם בכל זאת נסתכל במונחים של חופש פשוט נראה שכולנו די מוגבלים, אנשים המרגישים חופשיים לא יאהבו לשמוע שהחופש שלהם הוא בעצם נהנתנות, רצון לעשות רק מה שבא לי, דמיון לחופש של בהמה במקום לחופש של האדם החושב, אך זאת האמת ובשביל להודות על האמת צריך מדת אמת. חופש ורצון הם שני דברים שונים. לאדם החילוני אין באמת חופש להחליט במוחו כל דבר ולבצעו, הוא לא יכול להנתק מן העריות, לשמור על בריתו (זרע לבטלה) ואולי גם דיאטה יהיה קשה לו לעשות. אותו אדם מרגיש חופשי כיוון שהיצר הרע מכתוב לו מעשים דרך הרצון, היצר הרע רוצה שיסע בשבת, רוצה שיפול בעריות, רוצה שיטמא את מחשבתו במאכלים לא כשרים וכו', לכן כאן היצר מעניק לו "חופש". היצר אינו רוצה שיעשה דברים שהם בגדר מצווה ולכן שם נלחם בו, כל זאת לפי הרשות הנתנת לו לשלוט באותו אדם. התופעות בעניין לימוד קבלה שתוארו לעיל ממחישות עד כמה היצר פועל דרך השפעה על רצונו של האדם, שם רואים זאת ברור כיוון שמוחינו מייצר רצונות שמעולם לא רצינו, אנו מרגישים בפרוש שאלו מחשבות זרות, חיצוניות, הגם שרצוננו דוחף אותנו לעשותן. הבחירה האמיתית בעולם מצטמצמת לשניים - אם אתה גוי יש לך בחירה אם להתגייר ולקיים מצוות, או לקיים את שבע מצוות בני נח על פיהם נשפטים הגוים. אם אתה יהודי - הבחירה היא בין טוב לעונש כפי שמגדירים זאת חז"ל, כיוון שהעונש על עבירות הוא ודאי, ככתוב - "וְיָאֵהָבָה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם, אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַטּוֹב, וְאֶת-הַמָּוֶת, וְאֶת-הַרָע. אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶה הַיּוֹם, לְאֵהָבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלֶקֶת בְּדַרְכָּיו, וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי וּמִשְׁפָּטַי... הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נְתַתִּי לְפָנֶיךָ, הַתְּרַכָּה וְהַקְלָלָה, וּבַחֲרָת, בְּחַיִּים" (דברים ל).

הליכה בדרכי הדת מעניקה חופש של בן אנוש, לא של חיה, חופש של אדם המסוגל להתגבר על יצרו החיתיים ובכך לתת למחשבה דרוו, להיות פנוי מאינטרסים גופניים או חיפוש עצמי המגבילים את מוח האדם. החופש והאושר אצל יהודי מאמין קיים בתוך מסגרת קיום המצוות והוא ודאי שיותר גדול מחופש אשלייתי, קצר הטווח וקצר ההנאה שניתן לחילוני ע"י הס"מ. הדברים אכן מצריכים מעט מאמץ ראשוני בכדי להאמין להם, אך כבר סיכם זאת דוד המלך במשפט - "טעמו וראו כי-טוב ה', אשרי הגבר יחסה-בו" (תהילים לד).

י. שורה תחונה

דברי סיכום

- הזכרנו בהקדמה את דברי הרמב"ם- היכן שנגמר השכל, מתחילה האמונה. כל המסמך הזה מנסה לדון בשאלות שכליות ולתת בסיס רציונלי לאמונה. אם אדם נוטה להסכים עם הנאמר לעיל, או שאין לו בסיס רציונלי אחר הוא אינו צריך לחשוש מהסקנות. יש לעשות הפרדה בין חשיבה וקבלה שכלית של נכונות הדברים, לבין כניסה לכל נושא קיום המצוות, זה נושא אחר וצריך ללמוד את עקרונותיו לחוד. אין מה להלחץ מעצם קיום המצוות ושינוי החיים המהפכני מטעמים שיוסברו מיד בפרק, בשלב זה צריך רק להגיד- מה שנכתב נראה כנכון, זוהי משמעות מסקנת השכל בעניין הדת. ואגב, גם להאמין באמונה רגשית לא צריך להתאמץ ולאמץ את מוחינו, זה יבוא לבד לכל מי שילך בדרך התורה.
- הדברים המונעים מרובינו לראות את האמת בצורה מפוקחת הם מצבים או תכונות כגון- גאווה, נוחות, חוסר רצון לבדוק, שאננות, שנאת דת ודתיים ומידות רעות, חלקם פשוטים וחלקם בעיתיים מאד, ובנוסף להם ישנן גם תפיסות חשיבתיות שונות על מהות הבריאה. כל אלו יחד יסודם בכוחו והשפעתו של היצר הרע עלינו ולא יאפשרו לאדם להיות אובייקטיבי, להתעניין בעמו שלו ובמהות שורשיו. אדם חייב לנסות לראות מעבר לתכונות אלה, צריך למצוא סיבות לדיעותיו, בבחינת האמת דיעה ללא הוכחה היא חסרת משמעות. צריך לשכנע, להסביר, להראות קשר בין הדברים, אי אפשר להמציא איזה אמת שרוצים. אומר שלמה המלך: "עוונותיו, ילכדונו את הרשע, ובחבלי חטאתו ייתמד. הוא ימות באין מוסר, וברוב איוולתו ישגה" (משלי ה)- אדם הממציא לעצמו תפיסות ותירוצים רק בכדי להתנער משמיעת האמת עובר עבירה המולידה שגיאה יסודית, שעלולה להובילו עד יום מותו מבלי לקבל מוסר אחר, מבלי להודיע לאמת.
- לא קשה למצב את היהדות גבוהה ביחס לכל שאר התפיסות, אם כך מדוע לא כל האנשים מקבלים את הנאמר כאן? אם נשים לב נראה שרובינו איננו אובייקטיביים. לאלו השונאים את דתנו אין תקנה, הם כנראה ערב רב. לגבי אלו שלא מתעניינים מטעמי נוחות, עליהם נאמר שרק בייסורים עמנו חוזר בתשובה. עניין זה מודגש במפגש אליהו הנביא עם נביאי הבעל, שם הוצרך אליהו לעשות אותות ומופתים בכדי שהעם יאמין. לפני כן הוא גזר שתהיה בצורת ורבים מתו ברעב במשך 3 שנותיה. שאלו חז"ל- מדוע אליהו הנביא לא עשה את הנס לפני כן? בשביל מה כל סבל הרעב הארוך? פשוט, העם לא היה חוזר בתשובה אם לא היה מתייסר ומתענה באופן שתשבר גאוותו וחוצפתו. יותר מכך, אליהו הנביא בזמן הנס מבקש- "עֲנֵנִי ה', עֲנֵנִי, וְיִדְעוּ הָעָם הַזֶּה, כִּי-אַתָּה ה' הָאֱלֹהִים" (מלכים א יח). מדוע פעמיים אמר 'ענני'?!- אומרים חז"ל, פעם אחת בכדי שתיפול אש מן השמים, פעם שנייה בכדי שלא יאמרו העם- מעשה כשפים הוא, וכך יתרוצו את הנס באופן שיאפשר להם להשאר בסורם. לעם ישראל יש עורף קשה ואין שום שוני בדורינו, לכן אין מה להתפלא מדוע לא כולם מקבלים בקלות דברי תורה חכמים הנאמרים כאן ובמקומות אחרים. כשיתרבו הצרות השאננים שביננו, שהם רוב האוכלוסייה, יפתחו בע"ה לשאלות קיומיות.
- כל טיעוני היהדות משתלבים כמו פאזל אחד בשני, מדובר בדת המקיפה את כל תחומי החיים והמוות ובכל זאת דבריה משתלבים לענק אחד גדול ושלם. עניין זה כשלעצמו אינו קיים בשום תפיסה אלטרנטיבית אחרת, כולל דתות, שלא נותנות תכלית חיים מדוייקת המסבירה את המציאות הפיזית והרוחנית לפרטי פרטים ומשתלבת עימם, הן גם לא מבארות כלכך הרבה סתירות הקשורות אליהן. תפיסות אחרות מלכתחילה מתעלמות מנושאים מסויימים, עובדות חיים או שאלות. כולן גם שואבות עקרון כזה או אחר מן היהדות- עולם הבא, גלגול נשמות, שכר ועונש וכו', לעומתן היהדות לא מחקה אף דת אחרת, היא מקור האמת. פגמים בסיסיים אלה כשלעצמם מהווים תימוכין לנכונות היהדות ולסתירת שאר הדתות והדעות.
- אם ניקח טיעונים אלטרנטיביים מאלה שהזכרנו לעיל ונתייחס אליהם כנכונים, כגון אפשרות נתינת התורה ע"י חייזרים וכו', לא נוכל לחברם להסבר שלם על כל עולם הבריאה, יהיו בניהם המון סתירות- עניין החייזרים לא מסתדר עם תכלית התורה שכביכול נתנו, או כיצד קשורים הם למצוות התורה ולעובדה שהיא מדברת על בורא עולם, ענייני הלכה, משיח, נבואות יהודיות וכו', כל אלה לא מתאימים בכלל ליסוד החיזורים. גם שאר התפיסות הדתיות והחשיבתיות לא מסתדרות כפי שהסברנו בפרקים לעיל. את כל האלטרנטיבות, הגם שהן ממילא סבירות הרבה פחות מטענות היהדות, לא נוכל לסכם לשלם אחד גדול כמו לדת חלופית למשל. יסוד זה מוריד את מעמדם כאלטרנטיבה ליהדות למצב זניח, ומנגד מחזק יותר את צידקתה של היהדות בכך שגם אם היא מוכחת רק ב-90%, אין לה אלטרנטיבה המתקרבת לקצה רמתה.

- בכל נושא השנוי במחלוקת או הידוע חלקית, ככל שנחקר יותר נגלה לעיתים שסטינו מן האמת בקביעת תאוריות מדעיות, תפיסות פילוסופיות וכדו', אפילו בחקר תרופות מועילות או מגלים שתופות שנחשבו טובות במשך עשרות שנים גרמו בו זמנית לבעיות קשות. לפי זה, בטיעונים דתיים כה רחבים ולאחר כל כך הרבה ידע וחומר שחייבים להשתלב אחד בשני, שייך שימצאו בהן טעויות או סתירות אם היו, אבל ביהדות, בתנאי שמבינים כל דבר לעומק, אין כאלה סתירות. אין עוד לימוד כזה מקיף, יסודי ונכון אם אינו אמיתי.
- ספרות יהודית רבה מאד כתובה על כל עניין שהוזכר כאן, אלו מקורותינו הקדושים המסבירים בדיוק את עצמותו ויסודיותו של כל פרט. הדברים הובאו לעיל בצורה מסוכמת וקצרנית, אך מי שיזכה לעיין בעניין אחד בלבד בהרחבה יגלה עד כמה הוא מפורט. כמה מוסר, ידע והבנה ניתן ללמוד ממנו, כיצד הוא משתלב בדיוק עם שאר עקרונות ביהדות- ע"פ המציאות, החשיבה, הפשט היומיומי וסודות הבריאה שבקבלה. ככל שנכנסים יותר ללימוד התורה מבינים את נכונותה בצורה יותר שכלית, וגם יותר רגשית.
- עצם הלימוד של כתבי היהדות גורם לאדם להאמין ביושר דרכה. זו דת שמוכיחה את עצמה עם הזמן, ככל שלומדים אותה יותר וחיים על פיה מעריכים אותה יותר ומשוכנעים בהיותה האמת. המתבונן רואה את נכונותה בחיי היומיום שלו, כיצד חייו מתנהלים ע"פ העקרונות הכתובים בה. כמובן שאין להבין כל דבר כפשוטו, אחד מדבריה שהובן לא נכון ודאי שיראה במציאות כשגוי, צריך ללמוד טוב ולפי הספר בכדי להבין את עקרונותיה. לצערנו, עובדת היותנו יהודים לא מקנה זכות להבין תורה בין רגע, צריך לעמול בה. כשהולכים ישר ולומדים את הדברים כמו שצריך, אז רואים את דרך האמת הנכונה בכל פרט בחיים.
- חז"ל לא מתאמצים להתחמק משאלות בעיתיות, לא מבטלים דעות בהינף יד, אלא נוברים ומתחפרים בכל פרט. הם מחפשים תשובות ומקשים קושיות על רבותינו האחרים דרך קבע, ואלו קושיות הרבה יותר מסובכות מהשאלות החילוניות הממוצעות. אם נסתכל על מנהיגי הדתות האחרות נראה שלא נהגו כך לאורך ההסטוריה, פתרוןם התבטא בעיקר בלהרוג אנשים שטענו נגד דתם. ביהדות לא יורדים לרמה כזו, חז"ל התייחסו לחכמי הגוים בלי סוף, לאנשי דת, פילוסופים ומנהיגים, הם לא פחדו משום שאלה קשה בניגוד אליהם, אלא היו מוצאים ומסבירים את ההבדלים בינם לביננו וגם יודעים לשבחם כשצריך. ההבדל ביננו לבין התנהגות הגוים בעניין, מעבר להבדל ברמה המוסרית, נובעת מהיותנו מחזיקים בדת האמת ויודעים את זה. כשאדם מציא דת ורוצה לשמור על המצאתו הוא מתגונן- הורג, שולט והופך למיסיונר. אצל היהודים אף אחד מהמושגים האלה לא קיים כיוון שעל האמת לא צריך להתאמץ לשמור, היא אחת, היא מוכיחה את עצמה ותמיד טענותיה והסבריה מכוונים לאמת.
- יש יהודים שקידשו את עצמם בתורה, סיגפו את העצמם בפרישות מגשמיות העולם, לקחו על עצמם תעניות וכדו' ובתוך כך העצימו את נשמתם וזכו לרוח הקודש. רוח הקודש מאפשרת ראייה רוחנית ברמות משתנות בין דור לדור ובין אדם לאדם, לא כל אחד יכל לזכות לזה. לבוא לאדם בעל רוח הקודש, גם בדורינו, ולדבר איתו על רציונל באמונה לאחר כל התופעות העל טבעיות שהוא חווה תהא בדיחה, הוא יודע שהיהדות נכונה ברמה של התבוננות דרך עיניו, דבר שאין לנו יכולים לעשות. כמו שאנו רואים מציאות בעינינו ולא נדרשים להוכיחה, כך אותו אדם רואה רוחניות (כל אחד ע"פ מעלתו).
- גם אלו שחוו תופעות לאחר המוות לא יתייחסו לרציונל יותר מידי. לבוא ולנסות לשכנע אדם כזה בצורה הגיונית על קיומה או אי קיומה של נשמה יהיה חסר משמעות, אותו אדם יודע מה הוא ראה, כל דיבור ונסיון שכנוע יהיה מבחינתו בזבוז זמן, ועל כך יאמר שתמונה אחת שווה יותר מאלף מילים. אנו יכולים להקשיב לאנשים כאלה ולשמוע את סיפורם המופתי, כל אדם נורמלי מרותק כשהוא שומע סיפורים כאלה ממקור ראשון ובד"כ רק אנשים בעלי שנאת דת לא יעצרו להקשיב. עם זאצ, צריך גם לזכור שאלו דברים המשפיעים על הרגש, ולעומתם מה שמחזיק את האדם לאורך זמן היא דוקא הידיעה השכלית.
- החוכמה היא לא להשאר עם סימני שאלה בעקבות מסמך זה (שמנסה להפחיתם למינימום), כל אחד צריך להמשיך ולחפש מתוך אחריות לעצמו, שמה תפיסתו הנוכחית שגויה והוא יבין זאת רק לאחר מותו חלילה, כפי שאמר שלמה המלך. צריך לפעול ללא עיכובים, כגון גאווה, חוסר עניין, שקיעה בתאוות, חיים טובים שלא מצריכים שאלות וכו', כל אלה מונעים את האדם מן האמת. הדת היהודית עצמה דורשת ממאמיניה לשאול ולחקור בשאלות על דתו ומציאותו של בורא עולם כדי שידעו שדבריה נכונים.
- ישנה אמת אחת והיא תקפה לגבי כולנו. במידה ולא קיבלת לגמרי את הנאמר לעיל הייתי רוצה ליעץ שמהיום והלאה תיראה את פני המציאות גם לפי תפיסתך הקיימת וגם לפי התפיסה המובאת לעיל, זאת על מנת לוודא מה נכון יותר לפני שיהיה מאוחר. במיוחד יש לשים דגש ולבדוק את נושא הדור האחרון.

הטראומה שבקבלת האמת

עצם ידיעת האמת היא שינוי גדול בחשיבה. אדם שהיה קרוב לדת בצעירותו לא ירגיש כך, אך אדם המקבל את היהדות כדת אמת לאחר שגדל וחי כחילוני בעצם אומר שרוב התפיסות שחי על פיהן, דברים שלמד בצעירותו, חשב על מדינתו, אישים שהעריך את פועלם כחיובי מאד וכדו' כולם יסודם בטעות, כולם שקריים באיזה אופן, שהרי אם הדת היהודית אמת כל דבר הסותר את טענותיה פשוט אינו נכון. מי שמפנים ומחבר את הדברים שלמדנו עד הסוף בעצם מבין שעד היום מהותו קיומו היתה מבוזבת, שנות חייו היו לריק ואם היה יודע את האמת בקטנותו היה נוהג אחרת. שינוי מחשבתי כזה יכול להיות טראומטי אצל אדם מבוגר. עם זאת, כדאי מאד להרגע ודווקא לא מסיבה בריאותית, אלא מסיבה דתית. אדם שנולד וגדל כחילוני לא בחר את חייו, לא את משפחתו ולא את סביבתו. מצד התיקון שבגלגול נשמתו הוא היה אמור לעבור תהליך כזה מלכתחילה. העובדה שכעת מוחו מתחיל לעשות שינוי היא בחירה שתוכננה ונתאפשרה לו עוד טרם בוא לעולם, הרי הקב"ה קובע לאדם את כל מסלוליו. משמע מכך שחייו לא בדיוק היו מבוזבים, הם שרתו את המטרה שלשמה בא לכאן, וכעת כשהוא יודע רוצים לראות באיזה מסלול יבחר. צריך קצת זמן לעכל את השינוי המחשבתי, אולם מנסיונם של אחרים כדאי לדעת שהמוח מסתגל לזה מאד מהר, במיוחד בתקופת חיים קשה ואנרכיסטית לעם היהודי, בה ממילא אין כל כך במה להאחז. ההמשך גם מאד פשוט כפי שמיד נראה.

נפריך מספר חששות וידיעות חילוניות על חזרה בתשובה

- א. "חזרה בתשובה" נשמע דבר מאד מפוצץ והסטרי למי שלא מכיר אותו מקרוב, ננסה להבהיר מהו. כשאדם דתי לא מקפיד, למשל, לענות "אמן" אחר ברכות של אנשים אחרים סתם כך, הוא אינו מקיים את ההלכה כפי שצריך (וגם מפסיד מתנה עצומה כפי שמתאר זאת הזוהר). אם יום אחד יחליט "להתאמץ" ולשנות בעצמו את התכונה הזו הדבר יחשב לתשובה באותו עניין, זו משמעות התשובה, חזרה בתשובה אינה רק להפוך מחילוני לדתי. בכלל, ביהדות אין את המושג "דתי" ו"חילוני" (חילוני בתרגום לארמית זה "זר"), ביהדות יש רק מושג של "ירא שמים" ולא ירא שמים, כמה עבירות עשה וכמה מצוות. הדת רואה תרי"ג מצוות (מהן הרבה לא חלות על רובנו ממילא) ואדם המקבל על עצמו להקפיד באחת מהן, קלה ככל שתהיה, נחשב כחוזר בתשובה באותה מצווה ולא משנה אם היה דתי ותיק או חילוני גמור.
- ב. כשאדם חילוני חוזר בתשובה לפי הנחיית התורה ודברי חז"ל התהליך קל מאד. רובינו מתרגשים ונלחצים רק מעצם המחשבה- מה אעשה, איך פתאום אפסיק לעשות עבירה כזו וכזו וכו'. אין מה לדאוג, זה רק "היצר" מתעתע במוחינו ובכוחה של הנשמה לעשות מהפכות בין רגע. כמה פעמים אנו מפחדים בחיים מדברים שאינם מפחידים כלל בפרקטיקה? חשוב לעצמך- כמה חוזרים בתשובה אתה מכיר שלהגדרתך הם כקלי דעת, חסרי אופי מגובש או יכולת התמדה? מכירים הרבה... רובינו כאלה. אם כן, איך זה שכולם הצליחו במסלול הנראה כה קשה? שתי סיבות- א. היצר בפרוש משקר לנו ומתעתע בנו. ב. הקב"ה מאיר פנים לאדם ומשנה אותו דרך נשמתו, האדם מקבל כוחות שלא היו לו היכן שצריך. הדבר לא תלוי כלל ביכולתנו, אלא ברצוננו בלבד. הקב"ה הוא הנותן את היכולת והאדם מרגיש שחל בו שינוי. אם נעצים את נשמתו בדרכי התורה שהוזכרו לעיל היצר לא יוכל לשלוט ואז הכל נהיה פשוט וקל בניגוד להגיון הטבעי.
- ג. אם נאמר שהפתגם "אין לך דבר העומד בפני הרצון" נכון לגבי כל דבר ממילא, מה מיוחד ביהדות? בשביל מה לטעון שצריך סיעתא דשמיא (סיוע משמים)? נאמר שהדבר טבעי וזהו! אך אין זה כך. כדאי לשים לב שבין החוזרים בתשובה ישנם יהודים מכל המינים והסוגים, עם כל התכונות והיכולות- חכמים, דיוטות, חלשים, חזקים, רוחניים, מדענים, אמנים, אנשי רוח, עשירים, עניים וכו', מכל המגזרים, הדיעות והתכונות. האם היינו יכולים לומר מראש שכל אחד מהם מסוגל להציב לעצמו מטרה קשה ולעמוד בה? האם לכולם יש יכולת מבחינה אישית או חברתית? האם על כולם היינו אומרים שהם יכולים לפרוש מתאוות, מסיבות, הוללות וכו'? ודאי שלא, יש תכונות שמגבילות אותנו, בטח כשמדובר בדברים שנפש האדם מתאוה להם. אף אדם לא מסוגל להתגבר על כל צורכי הגוף והנפש ללא בורא עולם. הסיבה שכולם מצליחים במקום הנראה קשה היא הקב"ה. העקרון- "אין לך דבר העומד בפני הרצון" הולך יחד עם- "מחשבה טובה, המקום מצרפה למעשה" (ירושלמי, פאה א, א. טז) ועם- "בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו" (מכות י). כלומר האדם רוצה והקב"ה יעשה את השאר. התהליך עצמו מנוהל ע"י בורא עולם לפי מה שמתאים לכל אחד ואחד סובייקטיבית, לכן אנשים שונים ומשונים כולם מגיעים בסוף לאותה נקודה. נכון שמי שלא ניסה יתקשה להאמין, אך כל מי שניסה יודע, ממש מרגישים את השגחתו והדרכתו הפרטית של בורא עולם בתהליך התשובה, אם כי לעיתים מבינים התרחשויות בדיעבד.

ה ל י כ ח ז ר ה ב ת ש ו ב ה (ב ק ל ו ת) ל פ י ה י ה ד ו ת

כל מה שאנו עומדים לומר כאן עלול להיראות כסילוף מפאת קלותו המגוחכת למי שלא ניסה את הדברים. אם תשאלו חוזר בתשובה בסביבתכם שחזר לפי הדרך האידיאלית של התורה, תגלו שהכל אמת וקורה לכולם.

עקרונות כלליים

- א. ראשית, צריך להאמין ולקבל את נכונות היהדות בשלמותה כפי שצינו, התפיסה היהודית צריכה להיות ברורה לשכלו של האדם, לא ספקית. אם רוצים בסיס חזק באמונה צריך להכיר דברים מהסוג הנאמר במסמך זה, בנוסף צריך כוח רצון מצד האדם לרצות לעשות מה שנכון - "מחשבה טובה, המקום מצרפה למעשה" (ירושלמי, פאה א, א. טז). מספיק שתרצה להיות דתי וכבר ידאגו לך...
- ב. מהשינוי המנטאלי המתרחש בהתחלה אצל חילונים גמורים אין מה לחשוש, זאת אמנם יכולה להיות טראומה קלה כפי שהזכרנו, אך היא חולפת תוך מספר ימים כשהיצר נשבר... היא לא הבעיה.
- ג. מבחינה טכנית היהדות לא רוצה שאדם יחזור בתשובה ביום, אלא רוצה שיהיה בבחינת "מוסיף והולך". הכוונה לכך שלא יקפא במקום הרבה זמן, אלא יתקדם בסדר מסויים עליו נמליץ מיד ע"פ דברי הז"ל.
- ד. באורח החיים היהודי ישנן לא מעט אפשרויות לחיות בצורות שונות בתוך קיום המצוות- חסידויות, ליטאים, ברסלב, להתמקד ביישוב הארץ, כיפות שחורות וכו'. חלקן נותנות דגש על רגש, מוסר ואחוה או על לימוד מסוג אחר, יש צדיקים הפורשים מן החברה ויש כאלו ההולכים בתלם ומעורבים בה. הניואנסים בדרך החיים היהודית יכולים להשתנות, אך מהות קיום המצוות נותרת זהה. כך בעצם כל טיפוס יכול למצוא את מקומו ביהדות בכל אחת מהאפשרויות ע"פ תורה שבכתב ותורה שבע"פ, אין אדם שלא מוצא את מקומו.

איך מתרגלים לקיים מצוות

- א. בדברים אליהם הורגלנו קל יהיה להתמיד, לא נרגיש בהם בעול מצוות. למשל, חילונים בד"כ שמים מזוזות בביתם, אינם אוכלים טריפות ושיקוצים וכדו'. לשומר כשרות קל בחיים בדיוק כפי שקל לאחד שאינו שומר כשרות, לא קשה לו לא לאכול חזיר. חשוב בנקודה זו להחליט לא להדרדר אחורה מהיכן שאני נמצא, לא לחפף במקרה שנראה איזו חתיכת חזיר עסיסית בצלחת של מישוהו. קשה? ודאי שלא, זה קל מכח ההרגל.
- ב. נניח שאדם מקיים כיום 5 מצוות מתוך התרי"ג בלי להרגיש (כל יהודי מקיים מצוות כלשהן גם בלי שידוע), כעת כל מה שנדרש לעשות הוא לקפוץ קדימה למצווה מספר 6, לא ל-200. זאת נקראת "קבלה"- אדם מקבל על עצמו מצווה דתית. לאחר כמה זמן של קיום הקבלה הזו היא כבר אינה כל כך "קבלה", אלא הרגל. ההרגל שלי קל בשבילי לא משנה כמה הוא קשה לאחרים והדבר נכון גם בחיים חילוניים גרידא, כגון לקום בבוקר לעבודה וכו'. אמנם אנו חושבים שכשנגיע לשמירת שבת למשל, אז יתחיל להיות קשה, או "הסוף" יהיה קשה, אך זה פשוט לא כך. נניח שהשבת הקדושה היא מצווה מספר 100 ואנו תיפסנו במעלה המצוות עד למצווה 98. לעלות מ-98 ל-100 זה בדיוק אותו קושי כמו לעלות מ-5 ל-7, אין שום הבדל. ה-98 מצוות הופכות להרגל בדיוק כמו ה-5.
- ג. כיצד הופכים את הדברים לקלים מאד? יש חשיבות לסדר הראשוני של המצוות. אם אדם יתחיל בתפילות, בהנחת תפילין וכדו' סביר שלא יתקדם קדימה. תפילות הן דבר שבלוני, זו עבודת השם ועבודה כשמה כן היא- חוזרת על עצמה, שבלונית ועלולה לשחוק. שיהיה ברור, כל המצוות הללו מאד חשובות, אך יש מצוות שהן פתח לכל השאר כפי שהזכרנו בפרק ט- קביעת עיתים לתורה אצל גבר, צניעות אצל אישה. אלו מצוות עצומות בפני עצמן, אך בנוסף הן שוברות את היצר הרע באופן על-טבעי מורגש. הן מגינות עלינו ומשנות את מוחינו באופן שקל יהיה לנו לשבור הרגלים, קל יהיה לגברים אפילו לפרוש מתאוות, בעניינים כאלה לא מדובר סתם בסיגול הרגלים טבעי כפי שהסברנו. שאר המצוות יבואו בעקבותיהן בקלות. אין ערך ללימוד תורה, דרך הלימוד אדם יכיר את התורה ויקבל תשובות, ידע הלכות, תפיסות ומוסר, ראיית טוב ורע, נכון ולא נכון וכו', זאת ההתחלה לפני כל דבר אחר. אצל אישה חשוב מאד ללמוד תורה, אך יותר חשובה היא הצניעות, להחליט להתלבש יותר צנוע. מצוות אלה מביאות גברים ונשים להרגשה ממש של יראת שמים. חשוב גם כיצד בדיוק להתחיל בשתי מצוות אלה ועל כך בכותרת הבאה.
- ד. אדם יראה מהר מאד בכל מצווה שהוא מקיים גם את ערכה בעולם הזה. מי שהתרגל לשמור שבת כהלכתה לא רואה בה מגבלות, אלא רווח נטו, הוא מחכה לליל שבת ולא למוצאי שבת. כמה אנשים רוצים מנוחה בשבת במקום להתרוצץ בפקקים, אך חושבים שהנסיעה תעשה להם טוב? אלו תעתועיו של היצר השולט בנו בעקבות העוונות. במקום זה מתרגלים במשך מספר שבתות זעום (3-4) לא לנסוע בשבת, בתחילה מרגישים מעט מוגבלים ואז לפתע מתחילים להנות, זאת כשנלקחת מהיצר הרשות לפגוע בנו באותו עניין.

ה. מצוות "אל תעשה" (בעיקר) נרכשות מהר מאד. מצד הטבע הרגלים קשה לשבור, אך ביהדות אנו רואים שאיסורים שהתרגלנו לעבור וכעת רצוננו להפסיקם לא יצריכו זמן הסתגלות. הסיבה לכל הקושי נובעת מן היצר החיצוני לנו, לא מהרגל פיזי או מנטלי. ברגע שכפייתו עלינו פוקעת ההסתגלות למצווה היא פתאומית ולא הדרגתית (כפי שהוסבר בפרק ט). כך זה בכל מצווה, אך יש מצוות "אל תעשה" המצריכות זכויות יתרות בכדי שהיצר יפסיק להציק. למשל, אדם יכול מצידו להפסיק להטמא למין השני, אך לפרוש לגמרי מאיסור זרע לבטלה רק לימוד תורה יכול למנוע מן היצר. יכולת לישון פחות היא גם דוגמא לכך.

ו. בעיקר במצוות "עשה" (כגון תפילות) אדם צריך לרצות להתאמץ קצת. חז"ל במפורש אומרים לא להיות דתי "לגמרי" ביום אחד, אלא לסגל הרגלים במשך זמן, זה נכון גם לגבי אופי או תכונה רעה (יש שיטות בחז"ל כיצד לעשות זאת). מי שמנסה לעשות הכל מהר יישבר ברוב המקרים ויהיה מתוסכל. יגיד ניסיתי, אבל לא הצלחתי. יצר שוברים לגמרי בתהליך מבוקר, צריך לצבור עוד ועוד זכויות בכדי למנוע את שליטתו בנו. ושוב, אין דבר העושה זאת יותר מלימוד תורה אצל גבר, וצניעות אצל אישה.

ז. מוכרים מקרים מסויימים בהם השינוי היה מהיר והצלחה. למשל, אצל אנשים שחוו תופעת מוות קליני עד למצב בו הגיעו לבית-דין של מעלה (יהודים בלבד, לא גוים) וכשהזרו לכאן הפכו ליראי שמים תוך יום. ברור שרובינו לא זוכים לזה ובאמת מדובר סיטואציה חריגה, אפילו כאלה שחוו ניסים רפואיים מדהימים או תופעות על טבעיות מובהקות לא יצליחו להיות דתיים מבלי לסגל שינויים לאט.

ח. אין זמן קצוב לשינוי הרגלים, כל אדם צריך לפעול כפי יכולתו הפרטית וכך הוא נמדד, יש לסגל ולהתרגל לאט. רק כשאדם מרגיש שמבחינה נפשית הוא יכול להתקדם ולקבל עליו עוד מצוה שיעשה אותה, לאחד יותר קשה בנקודות מסויימות ולשני בנקודות אחרות. הקב"ה שופט כל אדם לפי מה שהוא, לפי היכולת שנטע בו ולפי מאמץ היחסי שהוא משקיע. השינוי אמור להיארך שנים רבות, בהן אם אדם יהיה בבחינת "מוסיף והולך", כלומר מתקדם בסולם הדתי בדרך המלך, לא יבואו איתו חשבון על דברים שלא הספיק לעשות אם נלקח בטרם עת חלילה. הקב"ה יודע לאן אותו אדם שאף והוא יחשב כבעל תשובה גם אם לא הספיק לסגל את כל המצוות. לא לחינם אומרים חז"ל, שכשכופר מגיע לסוף ימיו אומר בשניות האחרונות "שמע ישראל" בכונה לשם שמים, הוא קונה את עולמו ברגע אחד ונמחלים עוונותיו, גם אם נפטר מן העולם הזה מיד אחר כך (ישנן דוגמאות רבות לכך בכתובים).

ט. תהליך התשובה מנווט מלמעלה כפי מה שמתאים לאדם, הוא רק צריך לרצות ולבקש והקב"ה טווה ומלמד אותו את מסלול חייו. אומר דוד המלך- "טוב וישר ה', על-כן נורה חטאים בדרך... מי זה האיש, ירא ה', נורנו בדרך יבחר" (תהילים כה). מוסיפים חכמים- "בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכנו אותנו" (מכות י), אם ילך ישר יוליכו אותו ישר, הוא אפילו לא צריך להוליך את עצמו. "הבא ליטהר- מסייענו לו, הבא ליטמא- פותחין לו", יסייעו לו בכל מאמץ מצידו באופן שבסוף תמיד יצליח, לא משנה איזה תכונות ויכולות טבועות בו, אלא רק מה רצונו. אם הוא מבקש מאת הקב"ה שום דבר לא יעמוד בדרכו, גם ה"מחלות" הקשות ביותר שלו, גם אם תכונותיו אינן מאפשרות זאת מצד הטבע. "עיניי תמיד אל ה', כי הנא יוציא מרשת רגליי" (תהילים כה), הקב"ה הוא המתיר אותנו מרשת היצר. כל מי שחווה מסלול זה מעיד שעברו ועוברים עליו קשיים שאינו מבין כיצד נפטרים, זו פשוט השגחה פרטית והארת שמים.

ט. התורה אומרת גם לאדם בעל תכונות חזקות שלא יבטח בעצמו, שכן היצר בכוחו יכול לשבור כל צדיק וחסיד, אלא ישים מבטחו בהקב"ה, ילך ישר ויראה את ישועתו. כל אדם שמתקדם ומסתכל על מצבו לאחר זמן רואה איזה שינוי עצום חל בו, איך לא דמיין שיגיע אליו. העובדה כי זה קורה לכולם, לכל סוגי האנשים, מעידה על אמיתות הדבר. כשאדם עובר תהליך כזה הוא הופך למאמין ברגש, לא רק בשכל.

סדר פרקטי לשינוי הרגלים

א. כיצד גברים מתחילים בקלות? כפי שהזכרנו, מומלץ בחום להתחיל בלימוד תורה באופן הבא:

א. חפש שעור תורה העוסק בפרשת השבוע, דברי תנ"ך, מוסר וכדו' (לא גמרא, פוסקים או הלכה) אצל רב שאתה נהנה לשמוע. ההלכה אומרת 'עשה לך רב', אם ניסית ללכת לשיעור ולא אהבת את הסגנון אינך חייב להמשיך שם, יש המון סוגי רבנים וסגנונות לא בכדי, אדם צריך במפורש למצוא שיעור שהוא נהנה לשמוע.

ב. לאחר שמצאת שיעור שאתה אוהב, שאורכו בסביבות השעה פלוס, עליך להתמיד ללכת אליו כפעם בשבוע (או יותר, כל אחד כפי יכולתו). מהשיעור עצמו אדם אמור להנות, לכן המאמץ שלו מסתכם רק בלקום מהכסא בבית וללכת לשם בהתמדה מידי שבוע, לא לוותר על כך בשביל כלום. בתחילה לא כל דברי התורה יהיו ברורים לחדשים שביננו, תנו לזה קצת זמן והכל יסתדר (ישנה השגחה פרטית לא לשכוח).

ג. כל אחד שמתחיל "זוכה" לעיכובים- לפני השיעור בדיוק תהיה לו תקלה, פגישה חשובה, ארוע משפחתי וכו'. צריך לדעת, היצר יעשה הכל בכדי למנוע מהאדם ללכת ויש לו הרבה שליחים ותוכניות, תיצפו את זה מראש ותתגברו על זה, כיוון שגם כאן לא תנתן לו רשות להזיק באופן כרוני לאחר 3-4 פעמים. מי שיגרור וידחה את השיעור בעקבות העיכובים לא יזכה לשמירה והם לא יפסיקו לתוקפו עד שיתחיל להתמיד, זה קורא לכולם, ומה שעוד קורא הוא שלאחר מספר שיעורים קטן (5-10) הם נהנים לרוץ לבד לשמוע את השיעור ומרגישים גרוע אם מפספסים.

- ודאי שאפשר להתחיל גם בדרכים אחרות, אך זו הדרך הקלה והטובה לפי חז"ל ולפי נסיונם של המון חוזרים בתשובה. אין כמו לימוד תורה לשבירת היצר, קיום מצוות, בית טוב, יראת שמים ואהבת ה'.
- ב. **כיצד נשים** מתחילות בקלות? הזכרנו שצניעות היא המפתח ליראת שמים אצל אשה. צניעות מוחלטת באופן מידי היא דבר קשה מאד למי שלא הורגלה בכך, בדיוק כמו שלימוד תורה בכל שעות הפנאי קשה מאד לגבר שלא הורגל בכך בדרגתיות, היצר הרע תקיף בדיוק בדברים שהכי מזיקים לו. עם זאת, לאשה יותר קל לזכות ליראת שמים ביחס לגבר, נשים מתקדמות מ א ד מהר כתוצאה מטבען הרוחני. אי לכך:
- א. על כל אישה למצוא את השלב הבא בצניעות אותו היא כן יכולה לקחת על עצמה. למשל, אפשר להתחיל בלהחליט לא לקנות יותר פרט לבוש לא צנוע אחד, כגון מכנסיים או חולצות מסוג של ירחם השם. כל מה שיש לאישה בארון היא יכולה ללבוש, אך לא לקנות עוד מאותו פרט לבוש. אם אפשר יותר סוגים אז אדרבא, רק לא להתאמץ באופן שיגרם לנו להדרדר אחורה בטווח הארוך.
- ב. כדאי לאשה להצמד יותר לחברותיה יראות השם, אם ישנן כמובן. נשים מאד מושפעות מחברה וחשוב באיזו חברה הן מבלות את זמנן. להצמד יותר לחברה יראת שמים זה דבר מאד קל, אם ישנה. כדאי גם לשמוע שיעורי תורה אצל רבנים בסגנון הרצאה שטוב לאותה אשה, כל אחת במינון הנראה לה. חשוב להתמיד בכל דבר שעושים, מהר מאד הדברים הופכים להרגל ואין מה להשבר בשבועות הראשונים. המאמץ הקטן (מאד) שמשקיעים בהתחלה נעלם והופך מהר לשגרה בלי שמרגישים, מנסיונם של רבים. בשורה התחתונה הכי חשוב אצל האישה זה צניעות, לכן הקב"ה מגביר באורח פלא את יראת השמים של אותה אישה אם היא מתחילה להיות יותר צנועה. גברים לא מבינים כיצד אישה שלובשת בגדים יותר צנועים מתחילה לקבל יראת שמים, אך כך דרכו של הקב"ה, גם אם מבחינה טבעית אין לנו הסבר הגיוני. חוזרים בתשובה אינם נקיים מאינטרסים אישיים ומחוסר יראת שמים. כשאדם מחליט מה קל ומה קשה לו חשוב שתהיה לו מידת אמת, אדם שאומר- "קשה לי ללכת לשיעור" צריך לשאול את עצמו מה באמת קשה, קשה לקום מהכסא? קשה ללכת דקה ברגל או באוטו? יש לזכור שאת המעט שבמעט האדם חייב להשקיע מצידו. בשביל אישה לא לקנות יותר בגד מסויים זה לא משבר חיים, זה סך הכל הסתגלות מנטלית של שבועים לכל היותר. לגבר להתמיד בשיעור תורה זה לא יותר משעה בשבוע (במקום לראות טלוויזיה ברוב המקרים) ואם יבוא אליך חבר לקחת אותך לשיעור שאתה נהנה לשמוע, אל תסרב ואל תבטל. מעבר לזה כל השאר יבוא כבר מאליו. כפי שרבים מעידים הקב"ה מכוון בהסתר פנים כל אחד מאיתנו, כל אחד ירגיש מה השלב הבא שלו דרך לימודיו בתורה, דרך רבו, חבריו, דרך דברים שבהם יתלבט ולפתע ישמע אותם בשיעור וכדו'. אלו מסוג הדברים שגורמים לאדם להאמין באמונה רגשית ולדעת שיש השגחה פרטית, פה מגיע שלב האמונה מאליו לאחר שהשכל כבר הבין. זה קורא לכולם בלי יוצא מן הכלל.
- ד. יש אנשים שירצו לדעת מהו טעמה של כל מצווה לפני שמקיימים אותה, זה בסדר וזה טוב לדעת, רק צריך להבין מה שכבר הסברנו לעיל ולפעול בהתאם:
- א. אם הקב"ה ביקש את זה, דבר קטן כל שיהיה, יש לדבר חשיבות עליונה לתיקון העולם. אין סתם מצוות.
- ב. אם עדיין ברצוננו לקבל הסבר למצוה אפשר לקבלו ברמות השונות- פשוט, דרש, רמז וסוד.
- ג. אם בכל זאת קשה לקבל אותה השאירו אותה בינתיים בצד, היא כנראה לא לשלב בו אתם נמצאים כעת.

איך מסתדרים בחברה?

- א. אצל כל אדם שעושה בעצמו שינויים קיים פחד טבעי מתגובות הסביבה, החברה והמשפחה, כל אחד ברמתו האישית והסביבה בה הוא גדל. צריך לזכור משפט אחד חשוב- "השלך על-הי' יהבך, והוא יכלכלך" (תהילים נה), אם ניתנה באדם יכולת לפתור בעיות "סביבתיות" שיעשה זאת, אך אם אינו בטוח ביכולת הטבעית בו פשוט שיבקש עזרה מאת ה' ויראה איך הכל מסתדר הרבה יותר בקלות ממה שחשב. צריך תמיד לזכור- הקב"ה לא נותן לאדם מבחן שאינו יכול לעמוד בו, לא שם אותו בסביבה שאינו יכול לתפקד בה וכו', כל בעיה תהא זמנית בלבד כשהאדם בוטח והולך בדרך ה', היא הרי נסללה לו טרם בואו לעולם.

ב. יראת השמים אצל כל אדם היא דבר משתנה. ככל שגברים ונשים מתקדמים, כל אחד בתחמומו, יראת השמים גדילה ובשלב מסויים של יראת ה' כבר לא משפיעות תגובות החברה. אם אין לאדם כרגע את כמות יראת השמיים הנדרשת, פשוט צריך להמתין ולהתקדם במישורים אחרים, הדבר יבוא מאליה בלי שנרגיש. אם כרגע אדם לא מרגיש בנוח עם החברה שיקח על עצמו מצוות שאינן בפרהסייה, דברים שלא ימשכו את אור הזרקורים אליו. עליו לדעת- מדובר כאן בדרך חיים שהקב"ה מגבה אותה, וכשהקב"ה נותן "גב" האדם יצליח לעמוד בקשיים שלא דמיין. הקב"ה ידאג שלבסוף לא תפריע לאדם תגובת החברה ואולי ההיפך, יעריכו ויחמיאו לו הרבה אנשים חילוניים בעלי מידת אמת בדור הזה, כי תשובה מעידה על כח.

ג. שלב הסביבה הוא ממילא שלב ביניים ואינו אורך יותר מכשנה. כל החברה הסובבת בסופו של דבר תהא מודעת לשינוי שחל באדם, לאחר מכן כבר אין שום חשש או לחץ מצד החברה, היא לא מבחינה בשאר השינויים הנעשים אצלו ומתרגלת אליו כפי שהוא. בד"כ אנשים שחושבים יכבדו את אותו אדם גם אם אינם חושבים כמוהו, כיוון שהם יודעים שתשובה מעידה על כח רצון במקום על חולשה ונהנתנות.

ד. בשורה התחתונה כמות הייתרונות שרואה החוזר בתשובה בחייו עולה לאין שיעור על כמות החסרונות והקשיים, כך שבכל מקרה המצב נעים גם באמצע התהליך. האדם רואה בעצמו אחד שניצול וצף למעלה בדור ומדינה ששוקעים כלפי מטה בר מינן.

ה. נסכם בתהילים בנקודה זו- "והתענג על-ה' וייתן-לך משאלות ליבך. גול על-ה' דרכך, ובטח עליו, והוא יעשה. והוציא כאור צדקך, ומשפטך, כצוהריים" (תהילים לז).

ס י כ ו מ ס ו פ י ב ה ח ל ט

אין חדש תחת השמש. עמנו נע במעגליות "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא", מחטאים ואסון להתפכחות ושגשוג כלכך הרבה פעמים שכבר היינו צריכים לקלוט מזמן. כעת אנו נמצאים בירידה, ולפי כל הנבואות והסימנים ההבדל בינה ובין העבר הוא שזו כנראה הירידה האחרונה, ההזדמנות האחרונה.

חזרה בתשובה אינה תהליך קשה כמו שהיצר גורם לנו לחשוב, אלא כמו שהגדיר אותה משה רבנו (דברים ל): "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶה הַיּוֹם, לֹא-נִפְלְאת הִוא מִמֶּנִּי וְלֹא רִחִיקָה הִוא. לֹא בְשִׂמְיִם הִוא לֵאמֹר, מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׂמַיִמָה וְיִקַּחֵה לָנוּ, וְיִשְׁמַעֵנוּ אֶתֶּה וְנַעֲשֶׂנָה. וְלֹא-מַעֲבָר לָיִם הִוא לֵאמֹר, מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל-עֵבֶר הַיָּם וְיִקַּחֵה לָנוּ, וְיִשְׁמַעֵנוּ אֶתֶּה וְנַעֲשֶׂנָה. כִּי-קָרוֹב אֶלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ".

שלמה המלך ביקש חכמה לשפוט את ישראל, על כך השיב לו הקב"ה- "הנה נתתי לך, לב חכם ונבון, אשר כמוך לא היה לפניך, ואחריך לא יקום כמוך" (מלאכים א ג), נתן לו חכמה שלא היתה ולא תהיה כמוה באף אדם. לכן במקום לשכנע שהדת חכמה, אמיתית וצודקת בפרספקטיבה של היום, כדאי שנקשיב לדברי החכם באדם שכבר סיכם בכמה משפטים את כל מה שנכתב כאן, לפני כ-3000 שנה (סדר קריאה- טור ימני, טור שמאלי):

<p>כי ארך ימים, ושנות חיים ושלוש, יוסיפו לך... ומצא-חן ושכל-טוב בעיני אלקים ואדם. בטח אל-ה' בכל-לבך, ואל-בינתך אל-תשען. בכל-דרכיך דעהו, והוא יישר ארחתך. אל-תהי חכם בעיניך, ירא את-ה', וסור מרע... מוסר ה', בני אל-תמאס, ואל-תקץ בתוכחתו. כי את אשר יאהב ה' יוכיח, וכאב את בן ירצה... אשרי אדם, מצא חכמה, ואדם יפיק תבונה. כי טוב סחרה מסחר כסף, ומחרוץ תבואתה. יקרה היא מפנינים, וכל חפציד לא ישוו בה. ארך ימים בימינה, בשמאולה עשר וכבוד. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מְאֹשֶׁר". (משלי, מלוקט מפרקים א-ג)</p>	<p>"משלי שלמה בן-דוד, מלך ישראל. לדעת חכמה ומוסר, להבין אמרי בינה. לקחת מוסר השכל, צדק ומשפט, ומשרים... להבין משל ומליצה, דברי חכמים וחיידתם. יראת ה' ראשית דעת, חכמה ומוסר אוילים בזו. שמע בני מוסר אביך, ואל-תטש תורת אמן. כי לוית חן הם לראשך, וענקים לגרירתך... בני, אם-תקח אמרי, ומצותי תצפן אתך. להקשיב לחכמה אזנך, תטה לבך לתבונה. כי אם לבינה תקרא, לתבונה תתן קולך. אם תבקשנה ככסף, וכמטמונים תחפשנה. אז תבין יראת ה', ודעת אלקים תמצא. כי-ה' יתן חכמה, מפיו, דעת ותבונה... בני, תורת אל-תשכח, ומצותי יצר לבך.</p>
--	---

ועוד הוסיף המלך: "סוף דבר הכל נשמע.

את-האלקים ירא ואת-מצותיו שמור, כי-זה כל-האדם.

כי את-כל-מעשה, האלקים יבא במשפט על כל-נעלם. אם-טוב ואם-רע" (קהלת יב).

ה' יישר אורחותינו, אמן כן יהי רצון.